

בס"ד

יארצייטן פון צדיקים

שבת פרשת שלח תשפ"ו

פון כ"ב סיון - ביז כ"ח סיון

לעילו נשמת אבי מורי הרה"ח רבי משה אפרים
ב"ר ארי' ע"ה - כ"ד טבת תשע"א

ולעילו נשמת אמי מורתי שפרה יענטא בת הרה"ח
ר' משה יהודה ע"ה - ו' אדר תשפ"ה

צו באקומען די יארצייטן יעדן טאג,
ביטע שיקט א מעסעדזש מיט אייער אימעיל צו דעם נומער 907-9119 (646)

זונטאג – כ"ב סיון

הגה"ק רבי דוד ב"ר מנחם מענדל זי"ע, (דייטש), בעל אהל דוד, אב"ד נאוואמעסטא.

הגה"ק רבי יוסף ליב ב"ר אליעזר זוסמאן זי"ע, (סופר), בעל ילקוט סופר, אב"ד פאקש.

מאנטאג – כ"ג סיון

הגה"ק רבי יהודה ב"ר ישראל זי"ע, (אסאד), בעל דברי מהרי"א, אב"ד סערדאהעלי.

הרה"ק רבי ישראל חיים ב"ר יהודה ארי' זי"ע, (ברוין), בעל פרי עץ אבות, מפעסט.

"הנקרא בפי כל ר' ישראל חיים העברי"

דינסטאג – כ"ד סיון

הגה"ק רבי ישראל חיים ב"ר יהודה זי"ע, (פריעדמאן), בעל ליקוטי מהרי"ח, אב"ד ראחוב.

מיטוואך – כ"ה סיון

הגה"ק רבי חיים ב"ר מרדכי אפרים פישל זי"ע, (סופר), בעל מחנה חיים, אב"ד בודאפעסט.

"הנקרא דער אונגערישער רבי חיים"

דאנערשטאג – כ"ו סיון

הגה"ק רבי יהושע ב"ר יוסף זי"ע, הי"ד, (בוקסבוים), בעל אור פני יהושע, אב"ד גאלאנטא.

פרייטאג – כ"ז סיון

הגה"ק רבי מאיר ב"ר יצחק זי"ע, (אשכנזי), בעל פנים מאירות, אב"ד אייזענשטאט.

"הנקרא מהר"ם א"ש הראשון"

שבת קודש – כ"ח סיון

הרה"ק רבי משולם פייש ב"ר מרדכי הלוי זי"ע, (לאווי), ראש שושלת טאהש.

"הנקרא השרף מטאהש"

לזכות להצלחה

חיים אליעזר בן שפרה יענטא וכל משפחתו.

שמואל בן שפרה יענטא וכל משפחתו.

צבי בן שפרה יענטא וכל משפחתו.

מאיר ברוך בן שרה בריינדל ליבא וכל משפחתו.

לעילו נשמת אבי מורי הרה"ח ר' משה אפרים ב"ר ארי' ע"ה. - כ"ד טבת תשע"א.

לעילו נשמת אמי מורתי שפרה יענטא בת הרה"ח ר' משה יהודה ע"ה. - ו' אדר תשפ"ה.

יארצייט כ"ב סיון

הגה"ק רבי דוד ב"ר מנחם מענדל זי"ע, (דייטש)
בעל אהל דוד, אב"ד נאוואמעסטא

ער איז געבוירן אין שטאט נייטרא, **י"ז חשון בשנת תקט"ז**.

צו זיין טאטן הגה"ק **רבי מנחם מענדל דייטש דומ"ץ נייטרא** זי"ע,
בן הגה"ק **רבי מרדכי דייטש בעל מור דרור אב"ד פאלין** זי"ע,
בן הגה"ק רבי חנוך יודא זי"ע.
מגזע הגה"ק **רבינו יהודה החסיד** זי"ע.

ער איז געווען א צדיק און א איש קדוש מאוד, און א גאון הגאונים פון די גרעסטע צדיקים וגאונים אין אונגארן, ער איז געווען א בקי וחריף עצום בתורה, ער האט זיין גאנץ לעבן עוסק געווען בתורה יומם ולילה מיט א געוואלדיגע התמדה, ער איז געווען דער לוחם מלחמתה של תורה מיט א מסירת נפש ממש, ער האט גאר אסאך עוסק געווען **בצדקה וחסד** אויף גאר א געהויבענע דרגה, ער האט זיך גאר שטארק מצטיין געווען **במידת הכנסת אורחים**, און אוועק געגעבן פון זיין טייערע צייט צו דערפרייען אידישע קינדער.

דער צדיק פאר זיך האט געלעבט אין א שרעקליכע דחקות זיין גאנץ לעבן, און ממש נישט נהנה געווען פון די וועלט, ער איז געווען מפורסם אלס א חכם און א גאר קלוגער איד און געהאט גרויס סייעתא דשמיא צו קענען אסאך אויפטון צו ראטעווען כלל ישראל, ער איז געווען מפורסם אלס א גרויסע בעל מופת און א גרויסע פועל ישועות.

ער איז געווען א תלמיד מובהק פון הגה"ק **רבי יחזקאל לאנדא בעל הנודע ביהודה מפראג** זי"ע, וואס ביי דעם רבין האט דער גאון גאר אסאך תורה קונה געווען, ער איז געווען פון די גרעסטע תלמידים פונעם הייליגען נודע ביהודה זי"ע, און ער האט זוכה געווען צו א געוואלדיגע אהבה פון דעם רבין.

ווי מען קען זען, אז אינעם ספר נודע ביהודה איז געדריקט געווארן אסאך תשובות וואס זיין רבי האט געשריבן צו זיין תלמיד חביב רבי דוד, אויך איז ער געווען א תלמיד פון הגה"ק **רבי מאיר ברבי בעל מהר"ם ברבי מפרשבורג** זי"ע.

דער גאון וצדיק רבי דוד דייטש זי"ע איז געווען א גאר נאנטער חבר מיט הגה"ק **רבי משה סופר בעל החתם סופר מפרשבורג** זי"ע, עס איז געווען א גאר נאנטער קשר צווישן די צוויי גדולי הדור, און אפילו דער חתם סופר איז געווען יונגער ווי רבי דוד, האט אבער דער גאון רבי דוד מיט זיין געוואלדיגע עניוות זיך מכניע געווען פארן גאון הדור דער הייליגער חתם סופר זי"ע.

כדי צו פארשטיין פון וואס פאר א גאון וצדיק מען רעדט דא, איז פאר אונז געבליבן דאס עדות'שאפט, פון די צוויי גרעסטע מנהיגים פון אונגארן בימים ההם, דער צדיק וקדוש דער הייליגער ישמח משה מאוהעל זי"ע וואס שרייבט אין זיין הסכמה אויפן ספר אהל דוד בזה"ל, "**קדוש וטהור, טיהר גברא קדישא, הרב הגאון הצדיק האמיתי המפורסם, כי מלאך ד' צבקות הוא**!".

הגה"ק בעל החתם סופר זי"ע שרייבט אין זיין הסכמה אויפ'ן ספר "אהל דוד" בזה"ל, "**צדיק קדוש ישראל, גאון עולם, זכות הצדיק יעמוד לנו להגן בעדינו מכל רע, ולברך את בית ישראל מברכת השם**", דער חתם סופר אין זיין שאלות ותשובות (יורה דעה סי' ס"ז) שרייבט אויף רבי דוד בזה"ל, "**הרב הגאון הגדול מעוז ומגדל, נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק כבוד קדושת שם תפארתו**", אויך שרייבט דער חת"ס, "**לידיד נפשי הרב הגאון המפורסם ערוגת הבושם, נר ישראל, עמוד הימיני פטיש החזק כקש"ת**".

בשנת תקמ"ד איז ער אויף געגומען געווארן אלס רב אין שטאט **יעמניץ**, און פון דארט איז ער שפעטער געווארן רב אין **פרונקירכען**, אין בשנת תק"ס איז ער אויף געגומען געווארן אלס רב אין **דונא-סערדאהעלי**, און בשנת תק"ע איז ער געווארן רב אין **עיר חדש** (**נאווועמעסטא**), וואס דארט איז שוין דער צדיק וקדוש געבליבן ביז צו זיין הסתלקות.

זיין רבי דער הייליגער נודע ביהודה זי"ע שרייבט צו אים אין די תשובות מיט'ן נאמען, "**תלמידי רבי דוד קיציע**", אזוי האט אים זיין רבי געריפן בלשון חיבה אויפ'ן נאמען פון זיין געבורט-שטאט **קיצא**, עס זענען פארהאנען 39 תשובות

וואס זענען געשריבן פונעם הייליגען נודע ביהודה צו זיין תלמיד רבי דוד דייטש זי"ע, דער גאון רבי דוד דייטש האט אויך צו געשריבן חידושים והערות אויף די גליונות פון שאלות ותשובות פונעם נודע ביהודה אויף ד' חלקי שולחן ערוך.

ווערט דערציילט, אז דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע, האט געהאט 300 חימרות ביים זיך וואשן נטילות ידים, **און דערפאר האט ער יעדעס מאל בעפארן זיך וואשן, דורך געלערנט גאנץ הלכות נטילות ידים אין שולחן ערוך**.

ווערט דערציילט, אז אויף די עלטערע יארן ווען ער איז שוין געווען שוואך, האט די רעבעצין זייער געבעטן איר הייליג מאן, אז ער זאל נאך לאזן פון דעם חומרה פון לערנען די הלכות נטילת ידיים ביי יעדע סעודה, וויבאלד עס איז אים שוין גאר שווער.

האט דער צדיק וקדוש געזאגט פאר די רעבעצין, דער מנהג איז שוין ביי מיר אזוי ווי א נדר, האט די רעבעצין געפרעגט אויב עס איז דא א עצה אויף דעם, האט דער גאון געזאגט, אז דאס איינציגסטע וועג דאס מבטל צו זיין, איז זיך מתיר נדר זיין.

אבער זאגט דער גאון, **אויב וועל איך מיך מתיר נדר זיין, וועל איך שוין מיזן לערנען גאנץ הלכות נדרים בעפאר איך גיי מיך וואשן**, און דאן וועל איך שוין אויך לערנען הלכות נטילות ידיים, איז דאך שוין בעסער צו בלייבן נאר מיט דעם איינעם חומרה.

אמאל האט פאסירט אין שטאט נאוועמעסטא, אז עטליכע רייכע אידן האבן געוואלט שיקן די קינדער לערנען און שטודירן אין די גוישע שולע'ס, און זיי האבען פאר דעם צוועק אויך געברענגט א אידישער לערער, יענעם שבת ביי מנחה האט דער גאון רבי דוד דייטש זי"ע, נאכדעם ווי ער האט געמאכט די ברכה אחרונה אויפ'ן ספר תורה, געשאלטן דעם לערער וואס וויל אויסרייסן די תורה שבכתב ושבעל פה, פארשטייט זיך אז עס איז געפאלן א טויט שרעק אויף אלע אנוועזנדע, און זיי האבן דערנאך אוועק געשיקט דעם לערער, דאס איז געווען דעם גרויסן כח פון דעם גאון וקדוש וואס אלעס איז געווען בלתי לד' לבדו.

אין ספר זכרון יהודה שטייט, אז ווען דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע האט געוואוינט אין שטאט **נאוועמעסטא**, האט דער הייליגער זרע קודש דער ראפשיצער רב זי"ע איינמאל געזאגט, **אז ער זעט אן "אור גדול" אין אונגארן אין די שטאט "נאוועמעסטא", וואס לייכט פון איין עק וועלט ביז צו דער צווייטער**.

אויך האט דער הייליגער בני יששכר זי"ע געזאגט פאר א איד וואס האט געדארפט א גרויסע ישועה, **אז דער איינציגער וואס קען פאר אים אויס'פועל'ן א ישועה, איז דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש פון עיר חדש**.

דאס יראת שמים פונעם גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע איז געווען מורא'דיג, ער האט זיין גאנץ לעבן געציטערט און געהאט א פחד נורא, אז ער זאל ח"ו נישט נכשל ווערן אין דעם הארבן איסור פון עסן ווערים רח"ל, האט מען פאר אים געמאלן פרישע מעל יעדן טאג מיט א קליין מילכל א ריחיים של יד, און דאס האט מען פאר אים אפגעבאקן בטהרה.

אויך זיינע מלבושים זענען געווען בטהרה, און אפילו זיינע לעדערנע שיך זענען געווען געמאכט פון אזא לעדער וואס קומט פון א בהמה טהורה, אויך זיין שבת'דיגער שטריימל איז נישט געווען פון קיין חיות ובהמות טמאות, נאר פון בהמות וחיות טהורות, דאס איז געווען די קדושה און ערליכקייט פונעם גרויסן גאון.

דער גאון רבי דוד האט זיין גאנץ לעבן מקיים געווען די מצוות השם מיט א געוואלדיגע זריזות און שמחה, אפילו לעבענדיג אין א עניות און נישט האבענדיג קיין סאך פון עולם הזה, איז אבער דער צדיק געווען אייביג בשמחה.

ער האט זיך געפירט יעדן טאג צו משמח זיין זיינע קינדער אין שטוב מיט א מילתא דבדיחותא, און אייביג געפאדערט אז מען זאל לעבן מיט א אמתע שמחה, חוץ פון די ימי בין המצרים און די ימים נוראים, וואס יענע צייט האט געהערשט א געוואלדיגע חרדה ביים צדיק פון גרויס פחד יום הדין.

די גאנצע וואך נאכן דאוונען שחרית, איז דער גאון געבליבן זיצן מיט די טלית ותפילין און

עוסק געווען בתפילה און עבודת השם, אויך האט ער דאן געלערנט זיינע שיעורים מיט א געוואלדיגע התמדה, און נאר נאך חצות איז דער גאון אהיים געקומען עפעס טועם זיין כדי צו האבן כח צו ווייטער דינען דעם גרויסן באשעפער.

ער האט זיין גאנץ לעבן אוועק געגעבן פאר הרבצת התורה, ער האט מרביץ תורה געווען פאר הונדערטער תלמידים, און פון זיינע תלמידים זענען ארויס געקומען גרויסע גדולים וגאונים בתורה, ער האט גאר אסאך תורה און יראת שמים אריין געלייגט אין זיינע תלמידים, און זיי כסדר מעורר געווען זיך מחזק צו זיין אין עבודת השם.

דער גאון איז געווען א גאון אויך אין מידת צדקה וחסד, ער האט זיך נישט געזעצט צום טיש שבת קודש אן האבן געסט וואס זאלן ביי אים עסן די סעודה, און אפילו פון דאס ביסל וואס ער האט שוין פארמאגט האט ער רוב דערפון אוועק געגעבן מיט א שמחה פאר זיינע געסט, אויך האט ער אסאך עוסק געווען און צוזאמען שטעלן גרויסע סכומים פאר צדקה.

הגאון רבי מנחם א"ש אב"ד אונגוואר זי"ע שרייבט אין זיין ספר "**זכרון יהודה**", אז ער האט געהערט פון זיין טאטן דער הייליגער מהר"ם א"ש זי"ע, אז אמאל יום טוב סוכות, האט ער, דער מהר"ם א"ש, געלערנט צוזאמען מיט זיין שווער אין די סוכה, שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה, אינמיטן לערנען האט דער מהר"ם א"ש באמערקט, **אז דאס פנים פון רבי דוד דייטש איז שטארק ווייס געווארן**, און עס האט אים געכאפט א ציטער, און ער האט כמעט אוועק געפ'חלש'ט.

דער מהר"ם א"ש האט זיך שטארק דערשראקן, און ווען רבי דוד איז געקומען צו זיך, האט אים דער מהר"ם א"ש געפרעגט וואס מיט אים האט פאסירט, האט רבי דוד דייטש זיך אנגערופן, "**אויף דעם זאלסטו מיך נישט פרעגן**", ויהי לפלא, אויך האט דער מהר"ם א"ש זי"ע דערציילט אין זיין ספר זכרון יהודה, אז ער האט זיך געפונען תחת צל קדשו פון דעם גאון וצדיק רבי דוד דייטש זי"ע, פון ראש חודש תמוז בין אסרו חג סוכות, און ער האט געזען אז פון שבעה עשר בתמוז ביז נאך יום הקדוש, **האט ער יעדע נאכט געלערנט פון אנפאנג נאכט, ביז דריי אזייגער פארטאג'ס, שטייענדיג אן די שיך**.

ווי באוויסט האט דער גאון רבי דוד גאר שטארק מקפיד געווען אויף יעדע הלכה פון שולחן ערוך מיט א מוראדיגע שטארקייט, אויך יעדע מנהג וואס מען האט מקבל געווען מדורות הראשונים האט דער גאון זיך נישט אוועק געירט, אבער אויך פון זיינע תלמידים האט דער גאון דאס געפאדערט.

דערציילט מען, אז אין זיין דירה פלעגן אויך שלאפן עטליכע בחורים, וועלכע האבן געלערנט און געענעכטיגט אין זיין דירה, און ביינאכט פלעגט דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש זיך ארום דרייען זעהן צו די בחורים שלאפן אויפ'ן רוקן, און טאמער האט ער באמערקט אז א בחור שלאפט אויפ'ן רוקן, האט ער אים אויפגעוועקט.

אין הקדמה פון ספר "חומת אש" שרייבט רבי מנחם א"ש אב"ד חוסט זי"ע, אז זיין זיידע, רבי דוד דייטש האט געהאט א מדריגה, **אז ווען ער האט געגעבן די האנט פאר א קראנקן ל"ע, בפרט אויפ'ן ארט פון די ווייטאג, איז דער חולה באלד אויס געהיילט געווארן**.

הרה"ק רבי צבי הירש שפירא בעל דרכי תשובה ממונקאטש זי"ע האט אמאל דערציילט פסח ביינאכט ביים עסן דעם אפיקומן, אז הרה"ק בעל ישמח משה מאוהעל זי"ע האט בשנת תקצ"א שבועות ביינאכט געזאגט ביים טיש, **אז אויב ער, דער ישמח משה, מיט הרה"ק רבי צבי אלימלך בעל בני יששכר מדינוב זי"ע, און הגה"ק רבי דוד דייטש זי"ע זאלן זיך אלע צוזאמען טרעפן אינאיינעם, וואלט מען געקענט אויס'פועל'ן א ישועה פאר כלל ישראל**.

און דער דרכי תשובה זי"ע האט געזאגט, אז דער ישמח משה האט באלד נאך שבועות, מודיע געווען פארן הייליגען בני יששכר זי"ע, אז ער וויל זיך טרעפן מיט אים, און אז זיי ביידע זאלן צוזאמען פארן צו רבי דוד דייטש, אבער נאכן מאכן די נויטיגע הכנות צו פארן, האט מען זיך דערוואוסט, **אז דער גאון רבי דוד דייטש איז שוין נסתלק געווארן**, און די צדיקים האבן דערין געזען אן אות מן השמים, אז די דריי צדיקי הדור זאלן זיך נישט טרעפן אינאיינעם, ווייל דער דור איז נאכנישט געווען ראוי, און עס איז נאכנישט געווען דער עת הגאולה.

זיינע הייליגע דברי תורה און שו"ת זענען געדריקט געווארן אינעם ספר "**אהל דוד**".

דער גאון וצדיק האט איבער געלאזט זיינע הייליגע קינדער.

בנו, הגה"ק **רבי יחזקאל דייטש** זי"ע,
חתנו, הגה"ק **רבי מאיר א"ש המהר"ם א"ש אב"ד אונגוואר** זי"ע,
חתנו, הגה"ק **רבי מיכאל הכהן זעלצער** זי"ע, מגדולי תלמידי החתם סופר זי"ע,
בנו, הגה"ק **רבי יהודה לייב דייטש מבאקוי** זי"ע,
בנו, הגה"ק **רבי מנחם דייטש אב"ד ווערבויץ** זי"ע,
חתנו, הגה"ק **רבי וואלף שרעטער מלייפניק ודומ"ץ עיר חדש** זי"ע,
חתנו, הגה"ק **רבי פנחס דייטש אב"ד אילאווא** זי"ע,
חתנו, הגה"ק **רבי יוסף פוכס מעיר חדש** זי"ע,
חתנו, הגה"ק **רבי דובער סג"ל ראזנער ממונקאטש** זי"ע.

נסתלק לגנזי מרומים **כ"ב סיון בשנת תקצ"א**, ומנוחתו כבוד איז אין ביה"ח אין שטאט **נאווועמעסטא**.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן.

מעשיות

ווערט דערציילט די מעשה ווי אזוי דער הייליגער חתם סופר זי"ע איז געווארן נאנט צום גאון רבי דוד זי"ע, אמאל ווען **דער הייליגער חתם סופר** זי"ע, איז געפארן אויף א נסיעה מיט זיין גרויסן רבין הגה"ק **רבי נתן אדלער** זי"ע, און אויפן וועג זענען זיי דורך געפארן דעם שטאט פראג, און זיי זענען אריין אינעם ביהמ"ד פונעם הייליגען נודע ביהודה זי"ע.

ווען דער צדיק וקדוש רבי נתן אדלער זי"ע האט דארט אין ביהמ"ד געזען דעם יונגען גאון רבי דוד דייטש זי"ע, האט ער געזאגט פאר זיין תלמיד דער חתם סופר זי"ע בזה"ל, "**דו זעסט דער קליינער בחור געפעלט מיר**".

ווען דער הייליגער חתם סופר זי"ע האט דאס געהערט, איז ער געגאנגען כאפן א שמועס מיט דעם גאון רבי דוד דייטש זי"ע אין לערנען, און שפעטער איז ער געגאנגען מיט אים צום אכסניא ווי ר' דוד דייטש פלעגט שלאפן, אריינקומענדיג אין די אכסניא האט ער געזען, אז ס'איז א ליידיגע צימער אן קיין בעט, האט זיך דער חתם סופר פארגעשטעלט, אז דאס איז נאר דער פארצימער, אזוי האבן די צוויי צדיקים וקדושים געשמועסט אין לערנען ביז חצות הלילה.

דאן האט ר' דוד דייטש געזאגט פארן חתם סופר, **ביסט אוודאי מיד, לייג דיך צו אביסל, און ר' דוד האט געמומען זיין אויבער בגד און עס אויסגעשפרייט אויף די ערד**, וואס ווי באוויסט האט דער גאון געלעבט זיין גאנץ לעבן אין א געוואלדיגע דחקות, און געזאגט פארן חתם סופר, אז ער קען זיך לייגן, און דער גאון האט זיך געזעצט לערנען די גאנצע נאכט מיט א געוואלדיגע התמדה, אבער נאך א שעה צוויי האט אים ר' דוד דייטש אויפגעוועקט און געזאגט, "**שטעהען זי אויף שאהן גענוג געשלאפן**", און פון דאן זענען די צוויי גדולים געבליבן גאר שטארק מקושר.

• • •

בשנת תקנ"ה איז געקומען דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש באזוכן דעם הייליגען חתם סופר זי"ע קיין מאטערסדארף, אנקומענדיג שפעט ביינאכט, איז ער געגאנגען אין בית המדרש וואו די תלמידי החתם סופר האבן עוסק געווען אין לערנען, די לומדים האבן נישט געוואוסט ווער דער חשוב'ער גאסט איז, וויבאלד דער גאון איז געווען א עניו מאוד און קיינמאל נישט געמאכט קיין וועזן פון זיך, האבן זיי נאר מפסיק געווען פון לערנען בלויז צו געבן שלום פארן גאסט, און מער האבן זיי זיך נישט אום געקוקט אויף רבי דוד דייטש.

אינמיטן דער נאכט, ווען רבי דוד דייטש האט זיך געוואלט לייגן שלאפן, האט ער געמומען זיין זעקל און ער האט דאס ארונטער געלייגט צוקאפנס, וישכב במקום ההוא, **ער האט זיך געלייגט שלאפן אויף דער ערד**.

הבוקר אור, דער הייליגער חתם סופר איז אריין געקומען אין בית המדרש, און ער האט דערזען וואו רבי דוד דייטש ליגט אויף דער ערד, האט זיך דער חתם סופר שטארק דערשראקן און ער האט אנגעהויבן צו שרייען, "**א ספר תורה ליגט אויף דער ערד! מען דארף גוזר תענית זיין!**".

• • •

דער הייליגער צדיק וקדוש רבי דוד דייטש בעל אהל דוד זי"ע האט גאר שטארק מקפיד געווען, אז די גאנצע ימים נוראים זאל ער ח"ו נישט זאגן קיין קטרוג אויף אידישע קינדער, וויבאלד עס איז דאך די יום הדין, דערפאר האט דער צדיק זיין גאנץ לעבן מקפיד געווען, נאר צו רעדן גוטע זאכן אויף אידישע קינדער, כדי מיט דעם אראפ צו ברענגען גוטע זאכן אויף אידישע קינדער דורך זיינע הייליגע ריידט.

איין יאר ביי די כל נדרי דרשה **האט זיך דער צדיק וקדוש אויס געדריקט מיט עפעס שארפע דיבורים פארן עולם**, און ער האט שטארק מוסר געזאגט פאר די אידן אין שוהל, אבער גלייך נאכדעם האט דער צדיק וקדוש געהאט גרויס חלישות הדעת, ווייל עס האט דעם צדיק גאר שטארק ווי געטון, אז ער האט ח"ו מעורר געווען א קיטרוג אויף אידישע קינדער, און ער האט דאך אזוי אכט געגעבן אויף דעם זיין גאנץ לעבן.

גלייך נאך יום הקדוש האט דער צדיק וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע געלאזט ריפן דעם גבאי פון די חברא קדישא, **און דער צדיק האט געבעטן דעם שליסל פונעם ביה"ח, און ער האט געבעטן דעם גבאי, אז ער וויל האלטן דעם שליסל ביי זיך דעם גאנצן יאר.**

לפלא האט מען יענעם גאנצע יאר נישט געברויכט דעם שליסל פונעם ביה"ח, ווייל קיינער אינעם שטאט איז נישט נפטר געווארן, ווייל דער צדיק מיטן האלטן דעם שליסל, האט ער מגין געווען אויפן גאנצן שטאט, און דאס אלעס האט דער גאון וצדיק געטון, נאר וועגן דעם איינעם מאל וואס ער האט געזאגט מוסר ימים נוראים, און ער האט מורא געהאט אז די קטרוג וועט ח"ו שאטן פאר די אידן פונעם שטאט.

• • •

הגה"ק רבי דוד דייטש זי"ע פלעגט האבן א מנהג טוב, אהיים צו ברענגען צו זיך צוויי געסט אויף שבת, ויום טוב, אמאל מוצאי יום הקדוש האט ער אהיים געברענגט צוויי אורחים כדרכו, עס איז אבער דארט אויך געווען נאך אן אורח וועלכער האט נישט געהאט ווא צו עסן, האט רבי דוד דייטש געפרופן אויך דעם אורח צו זיך אויף די סעודה פון מוצאי יום הקדוש.

אנקומענדיג צו זיין דירה, האט רבי דוד דייטש געהייסן פאר יענעם דריטן גאסט, אז ער זאל וואנטן אינדרויסן, ביז ער וועט אים אריינרופן, ווייל ער האט נישט געוואלט מצער זיין די רעבעצין, אז ער האט געברענגט מער ווי צוויי אורחים, ווא זיין סדר איז געווען.

דער גאון וקדוש רבי דוד איז אריין אין שטוב שמח וטוב לב, מיט די צוויי געסט, און ער האט זיך אנגעפרופן צו זיין רעבעצין בזה"ל, "**איך האב מיט מיר געברענגט צוויי געסט, ווייל איך האב געוואוסט אז פאר צוויי געסט ביסטו גרייט צו געבן צו עסן ביי דיך אויפ'ן טיש, איך האב אבער געהערט אז עס איז פאראן נאך איינער "א בעל שם", און איך האב אים נישט געוואלט רופן מיט מיר, ביז דו וועסט מסכים זיין אז איך זאל אים אויך רופן צום עסן**".

די רעבעצין האט מסכים געווען אויך צו רופן דעם גאסט דעם "**בעל שם**", און רבי דוד דייטש האט אריינגערופן דעם דריטן אורח פון די גאס, נאכ'ן עסן, וועו די געסט זענען שוין אוועק פון שטוב, האט די רעבעצין זיך אנגערופן צו איר הייליגען מאן.

"**איך פארשטיי נישט, איך האב נישט געזען אז יענער גאסט זאל זיין אן אדם חשוב, א "בעל שם" ווי דו האסט געזאגט, דער אזוי גערופענער "בעל שם" האט נאר געגעסן און געטרונקען, און כמעט נישט געבענטשט מיט כוונה, נאר, נאך מער, ער האט גאר ג'גנב'עט צוויי שטיקער ברויט און ער האט דאס אריינגעלייגט ביי זיך אין רוקזאק, איז דאס דען א "בעל שם".**

רופט זיך אן דער גאון רבי דוד דייטש זי"ע צו די רעבעצין בזה"ל, "**יעדער גאסט איז א "בעל שם**", גיט מען פאר א גאסט א גוט שטיקל ברויט צו עסן און נאך דערצו אויך א שיינע מטבע בעין יפה, מאכט דערנאך דער אורח א גוטען נאמען, א "**שם טוב**" פאר'ן בעל הבית, "**טוב שם משמן טוב**", גיט מען ווידער נישט פאר'ן אורח גוט צו עסן, און א מתנה הגונה, מאכט דער אורח דערנאך א שלעכטן שם פאר'ן בעל הבית, קומט דאך אויס אז יעדער אורח איז א "**בעל שם**", אזוי ווי דו האסט געגעבן פאר'ן אורח גוט צו עסן און אויך א שיינע מטבע בעין יפה, וועט דער אורח אונז מאכן א שם טוב, פארשטייסטו שוין, פארוואס איך האב אנגערופן דעם גאסט מיט'ן נאמען "**בעל שם**".

• • •

הרה"ק רבי מאטיל מסלונים זי"ע האט דערציילט, אז ווען עס האבן אנגעהויבן קומען אסאך אידן קיין פולין, האבן דאן די גרויסע רבנים פון פולין זיך צוזאמען געזומען, און מען האט משחד געווען די ראשי המדנה פון פולין מיט גאר א גרויסע סכום געלט, אז די אידן זאלן נישט ברויכן גיין דינען אין די מיליטער, און די גרויסע מלכים האבן דאן אונטער געשריבן א כתב התחייבות, אז אידן זאלן נישט ברויכן דינען אין די מיליטער.

אבער ווען פראנץ יאזעף איז געווארן קיסר אין מדינות עסטרייך, האט ער געוואלט מבטל זיין דעם כתב התחייבות, איז ער דאן אריבער צו די גדולים וצדיקי הדור, און האט זיי געזאגט, אז ער האלט באמת אז דאס דינען אין מיליטער וועט זיין א גרויסע טובה פאר די אידן, ווייל וויבאלד יעדעס מאל מען גייט ארויס אין מלחמה, ווערן דאך ג'הרג'ט אסאך סאלדאטען פון די גוים, און ווען זיי קומען צוריק אהיים, און זעהן ווי די אידן זענען עוסק אין געשעפטן און אלעס גייט זיי גוט, און קיין איין איד איז נישט ג'הרג'ט געווארן, ברענגט דאס אריין א גרויסע שנאה אויף אידן, און דורך דעם קומט פאר די אלע פאגראמען אויף אידן.

און דערפאר האלט ער אז אויב די אידן וועלן אויך דינען אין די מיליטער, וועט דאס אביסל אראפ ברענגען די שנאה פון די גוים צו די אידן.

צווישן די גדולים וגאונים דארט ביים צוזאמקום איז געווען פון די גרעסטע גדולים בדור, ובתוכם איז געווען דער הייליגער נודע ביהודה זי"ע און דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע, אלע גדולים דארט האבן נישט געוויסט וואס צו ענטפערן אויף די בקשה פונעם פראנץ יאזעף, און דערפאר זענען זיי אלע געבליבן שטיל.

אבער דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע, וואס אין אים האט געברענט א אש קדוש און ער האט באמת געמיינט בלתי לד' לבדו, האט ער זיך אנגעריפן צום קיסר, אויב פאר די סיבה האלט דער קיסר אז אידן זאלן דינען אין די מיליטער, **בין איך מציע א עצה, אז יעדעס מאל מען קומט צוריק פון א מלחמה, זאל מען אויסרעכענען וויפיל גוים זענען ג'הרג'ט געווארן, און דעם סכום זאל מען הרג'ענען אויך אידן**, ווייל אלעס איז ווערט כדי אז אידן זאלן ח"ו נישט דארפן דינען אין די מיליטער, און ח"ו אראפ גיין פון אידישן וועג.

ווען די אסיפה האט זיך געענדיגט און די רבנים וגדולים זענען ארויס פונעם שטוב פונעם קיסר, איז דער גרויסער קיסר פראנץ יאזעף צו געגאנגען צום גאון רבי דוד דייטש זי"ע, און א קלאפ געגעבן אויף די פלייצעס און געזאגט, "**די בוסט א איש האמת, און נישט אזוי ווי די אנדערע וואס זענען געליבן שטיל**", און פון גרויסע התרגשות האט דער קיסר צו געזאגט, אז ווי לאנג ער לעבט וועט מען קיין אידישע קינדער נישט ברויכן דינען אין מיליטער.

דערציילט מען, אז אזוי ווי דער גאון איז ארויס געקומען פון שטוב פון דעם קיסר, האט ער געבעטן א כלי, און דער גאון האט ממש געשפיגען בלוט, פון גרויס התרגשות פון נעמען אויף זיך אזא גרויסע אחריות פון דעם וואס ער האט אנגעטראגן פארן קיסר, אבער דער גאון האט באמת געמיינט זיינע ווערטער.

• • •

בערך שבט בשנת תקצ"א, דאס יאר פונעם הסתלקות פונעם גאון רבי דוד דייטש זי"ע, איז ליידער געווען א שווערע צייט פאר כלל ישראל, עס האט דאן געהערשט א שרעקליכע מגיפה אין אירופה, און דער הייליגער חתם סופר זי"ע איז אויך דאן געווארן אנגעשטעקט מיט די מגיפה, און ער איז דאן געווען זייער נישט געזונט, עד כדי כך אז ער איז אפאר מאל געווען ממש אין א סכנה, און די דאקטורים האבן אן געזאגט פארן הייליגען חתם סופר זי"ע, אז ער זאל זיך נישט צו שטארק אנשטרענגען, און זאל נישט פאר לערנען די שיעורים וואס קאסטן אים אזויפיל כוחות.

דער הייליגער חתם סופר זי"ע האט דאן געשריבן א תשובה צו זיין ידיד נאמן רבי דוד דייטש זי"ע, ובתוך הדברים שרייבט ער בזה"ל, "**איך האב באקומען אייער תשובה, אבער וואס זאל איך טון אז עס איז נאך ביז יעצט נישט אנגעקומען צו מיר, וויבאלד איך בין שוין ל"ע אכט וואכן איינגעשפארט אין שטוב מיט א הוסטן קראנקהייט ל"ע, און איך בין שוין ל"ע געווען אפאר מאל אין א סכנה, און די דאקטוירים האבן מיך פארבאטן פאר צו לערנען פאר די תלמידים, נאר איך זאג איבער די חידושים פאר איינעם פון די תלמידים, און דער**

תלמיד טוט דאס דערנאך ערקלערן פאר די תלמידים אין מיין אנווועזנהייט, ד' ירחם וישלח לי מרפא ארוכה מהרה, אבער לכבודו פון אייך האב איך מיט דעם אלעם געענטפערט אויפן בריוו".

דערציילט מען, אז דער תלמיד וועלכער דער חתם סופר ברענגט אין די תשובה, איז געווען הגה"ק רבי מאיר א"ש בעל מהר"ם א"ש אב"ד אונגוואר זי"ע, אויף וועמען דער חתם סופר האט זיך אמאל אויס געדריקט בזה"ל, "**ער האט מיך איבער געווואקסן, און ווען איך וואלט געהאט פרייע צייט ווי דער אונגוואררער רב, וואלט איך אויך געווען א בקי אין קדשים טהרות ווי ער**".

דער חתם סופר האט זיך שטארק געגרויסט מיט זיין תלמיד דער מהר"ם א"ש, און דער חתם סופר האט אים טאקע אויך דערנאך אן געטראגן פארן גאון רבי דוד דייטש, וואו דער מהר"ם א"ש איז דערנאך טאקע געווארן אן איידעם.

• • •

פרייטאג כ"ב סיון בשנת תקצ"א אינדערפרי דעם טאג פון זיין הסתלקות, האט דער גאון רבי דוד דייטש בעל אהל דוד זי"ע גערופן א מנין אידן צו זיך אין שטוב, און נאכן דאוונען האט ער געזאגט פרשת המן, די עקידה, און ער האט געהייסן מען זאל לערנען פאר אים משניות אין סדר קדשים, און דערנאך איז דער גאון וצדיק נסתלק געווארן בקדושה ובטהרה לגנזי מרומים.

פארן הייליגען חתם סופר זי"ע האט מען צוליב זיין שוואכקייט יענע צייט, נישט געוואלט אויס זאגן פונעם הסתלקות פון זיין נאנטע ידיד רבי דוד דייטש זי"ע, דעריבער האט דער חתם סופר נישט מספיד געווען דעם גאון רבי דוד דייטש אין פרעשבורג, אבער חודש תמוז איז דער הייליגער חתם סופר געפארן קיין פישטיאן אין באד, און דארט האט ער זיך על פי סיבה דערוואוסט, פון דאס הסתלקות פון רבי דוד דייטש זי"ע.

האט פאסירט דעמאלט א מעשה נורא, בימים ההם איז געווען אין די הייסע בעדער, נאר איין קוואל וואס מען האט דעמאלט גערופן "**די דריטע קלאס**", עס איז געווען געמאכט ווי א גרויסער גרוב, און דערויף זענען געווען גרויסע אייזערנע טירן, און יעדן טאג האט מען אויף געמאכט די טירן, וואו מען האט גענומען די הייסע בעדער, און פארנאכט האט מען פארמאכט די טירן.

צוליב'ן כבוד פון הייליגען חתם סופר זי"ע, האט מען קיין שום מענטש נישט אריין געלאזט אין בעדער, וועו דער חתם סופר האט זיך דארט געפונען, האט פאסירט איין טאג, אז וועו דער חתם סופר איז אריין אין באד, האבן זיך מיט אמאל די שווערע טירן פלוצלונג איין געבראכן און זיי האבן פארשטאפט דעם גרוב, פון אינווייניג האט מען נישט געקענט אויף מאכן דעם טיר מיט מענטשליכע כוחות, און דערפאר האט זיך דער חתם סופר געפונען אין א גרויסה סכנה ל"ע, די שרעקליכע היץ איז געווען אומדערטרעגליך, און ער האט נישט געקענט רופן איינעם וועלכער זאל אים עפענען די טירן.

תיכף האט דער הייליגער חתם סופר אנגעהויבן מפשפש צו זיין במעשיו, און איבער געטראכט זיינע מעשים, פארוואס דאס איז אים געקומען אלס עונש.

איז אים ארויף אין זיינע הייליגע מחשבות, וואס די גמרא זאגט (שבת קה:), "**כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו**", און דער חתם סופר האט גלייך פארשטאנען, אז עס מוז עפעס זיין אז ער האט נישט געהעריג מספיד געווען דעם תלמיד חכם, הגה"ק רבי דוד דייטש זי"ע, וועלכע חז"ל זאגן אזא גרויסן און מורא'דיגן עונש אז ער זאל נקבר ווערן בחייו, וואס די דאזיגע גרויזאמע מיתה ח"ו, האט טאקע געדראעט פאר'ן חתם סופר.

זיינעדיג אין א פארשטאפטע גרוב, אן לופט, האט דער חתם סופר מקבל געווען אויף זיך, אז אויב דער אויבערשטער וועט אים מאכן א נס, און ער וועט אים מציל זיין פון די סכנה, וועט ער תיכף צוזאמען נעמען אלע אידן אין פישטיאן, און ער וועט מספיד זיין דעם גאון רבי דוד דייטש זי"ע, פלוצלונג, באלד דערנאך האבן זיך געעפנט די טירן פון זיך אליין, און דער חתם סופר איז ארויס בשלום!, ער האט טאקע באלד מקיים געווען זיין נדר, און ער האט מספיד געווען כראוי דעם גרויסן גאון רבי דוד דייטש זי"ע.

• • •

מיט איבער צוויי הונדערט יאר צוריק האבן די פארשאלטענע "**משכילים**", די אפיקורסים-מסיתים ומדיחים בהנהגות פון **משה דעסויער ימ"ש**, געוואלט דרוקן א נייע ש"ס אין שטאט וויען, און זיי האבן איבער געגעבן די ארבעט פון "מגיה

זיין" און איבערקוקן און אויסבעסערן דעם ש"ס צו דעם באקאנטן אפיקורס, וואס זיין נאמען איז באוואוסט צו שאנד "**בן זאב שר"י**", זיי האבן געוואלט אז ער זאל אריינלייגן אין פילע ערטער זיינע עקלדיגע געדאנקן און דעות כוזבות, כדי צו קענען ר"ל אנזייען אין די הערצער פון די לומדים "כפירה געדאנקן" רח"ל, פארשידענע עלעמענטן האבן פארשפרייט "קול קורא'ס" און געריפן אויפן כלל, אז מען זאל העלפן דרוקן דעם נייעם הערליכן ש"ס.

הגה"ק רבי דוד דייטש בעל אהל דוד זי"ע האט אנגעהויבן צו מאכן א גרויסע "מחאה", אז מען זאל ח"ו נישט שטיצען דעם פראיעקט און אונטערנעמונג, ווייל עס איז א גרויס געפאר און סכנה, אז דער אפיקורס וועט אריינלייגן זיינע גיפטיגע מיינונגען, און זיינע פארדארבענע שיטות, אבער ליידער נישט אלע רבנים האבן צו געשטימט צו אים, ווייל טייל פון די רבנים פון "בעהמען און מעהרין" זענען שוין אליין געווען פארדארבן, און טייל פון די המון עם האבן נישט פארשטאנען די ארבקייט פון "**ספר תורה שכתבו מין ישרף**" (שבת קטז, גיטין מה:) אז א ספר תורה וואס אן אפיקורס האט געשריבן איז א "מצוה" צו פארברענען!.

וועז דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש בעל אהל דוד זי"ע האט דאס געזען, האט ער מיט זיין "כח הקדושה" באטראכט א פלאן וואס צו טוען, צו קענען מבטל זיין דאס דריקען פון דעם ש"ס, און ער איז געקומען צום באשלוס, אז ער זאל פארן צו דעם שטעטל "פרענקריכן" וואס איז נאנט צו די שטאט "וויען", וואו דער "דרוקעריי" געפינט זיך, און דארט וועט ער שוין עפעס אנארבעטן.

אבער די מענטשן פון פרענקריכן האבן דאך גוט געקענט דעם רבי דוד דייטש זי"ע, פון וועז ער איז געווען רב ביי זיי, און זיי האבן דאך געוואוסט אז ער איז א גאון הגאונים און אן איש קדוש, און דער גאון האט געבעטן פון א קבוצע ערליכע אידן פון ביי זיך אין שטאט, אז זיי זאלן מיט קומען מיט אים קיין פרענקריכן, עטליכע ראשי הקהלה מיט אנשים חשובים זענען מיט אים מיט געפארן, און דער גאון האט זיי געבעטן אז מען זאל מיט נעמען א ספר תורה, און גענוג עסן אויף עטליכע טעג, ווייל ער וויל אז קיינער זאל נישט ווייסן וועז זיי זענען, און צוליב וואס זיי זענען געקומען.

וועז מען איז אנגעקומען קיין "וויען" האבן זיי געדונגען אן אכסניא נעבן די "דרוקעריי", און דער גאון רבי דוד דייטש זי"ע האט זיי אן געזאגט נישט ארויסצוגיין פון די "אכסניא", ביז ער וועט זיי באפעלן, זיי זענען טאקע דארט געבליבן אויף שבת קודש, זיי האבן דארט געדאוועט מיט "מנין", דארט האבן זיי געגעסן, און דארט זענען זיי געשלאפן, אויך שבת אינדערפרי האבן זיי דארט געדאוועט מיט מנין, און געלייענט אין דעם ספר תורה וואס זיי האבן מיט געברענגט, אבער אינמיטן לייענען, האט דער גאון וקדוש רבי דוד מפסיק געווען, און ער האט אנגעהויבן צו שרייען, "**יעצט איז געקומען די צייט, יעצט דארפן מיר זיך איילן און זיך אונטער גארטלען, כדי מקדש צו זיין שם שמים, קומט מיט מיר**".

גאר געשיקט זענען זיי אריין אינעם אפטיילונג פון די "דרוקעריי", וואו מען האט געארבעט אויפן נייעם ש"ס, און וועז מ'האט געעפנט די טיר, האט מען געזען ווי דער עוכר ישראל "בן זאב ימ"ש" זיצט אין בלויזן קאפ אן א קאפל בעצם יום השבת קודש, און האלט א פעדער אין זיין טמא'נע האנט און שרייבט און פארעכט ר"ל דעם נייעם ש"ס, כדי עס איבערצוגעבן צום דרוקן אין יענעם טאג!.

וועז דער "בן זאב" האט געזען אז דארט שטייט דער גאון מקנא קנאת ד' צבקות הגה"ק רבי דוד דייטש זי"ע, וואס איז געווען א תלמיד פון רבן של כל בני ישראל דער הייליגער "נודע ביהודה", וועלכער האט מחרים געווען דעם "שבתי צבי ימ"ש", און דער רבי דוד שטייט דארט מיט נאך אידן יראים ושלמים, און מען האט אים געכאפט ביי די מעשה, מיט זיינע מיאוס'ע שטיק פון חילול שבת, און מיט חילול הקודש, האט ער זיך זייער דערשראקן און איז אריינגעלאפן אין בית הכסא, און פארשפארט די טיר.

דער גאון רבי דוד דייטש האט אים נישט נאכגעיאגט, נאר ער האט באפוילן פאר זיינע באגלייטער, אז מען זאל גוט איבערקוקן די פאפירן און זען צו די טינט איז נאך פייכט, כדי אז עס זאל זיין קלאר, אז דער עוכר ישראל האט טאקע געשריבן ר"ל אין שבת קודש, און וועז עס איז קלאר געווארן אז דאס שרייבן איז געווען אים שבת קודש, האט רבי דוד דייטש באפוילן אז מען זאל רופן דעם מחלל שבת'ניק, און אים ווייזן אז מען ווייסט וואס ער האט געטוען.

ווען מען איז אים געגאנגען זוכן, האט מען געזען אז די טיר פונעם ביה"כ איז פארשלאסן, און ער רופט זיך נישט אן, און ווען עס איז דורך א היפשע צייט און ער איז נישט ארויס געקומען, איז געווארן א טומל און א פאניק אין די דרוקעריי, ווער ווייסט צי ער לעבט, מען האט גערופן די באדינערס פון האר, און זיי האבן אויף געבראכן די טיר, און געטראפן דעם געמיינעם "מחלל שבת" טויט!, ער האט פון גרויס בושה זיך גענומען דאס לעבן, כן יאבדו כל אויביך ד'.

אבער רבי דוד דייטש זי"ע מיט זיין גרויסע חכמה האט אנגעהויבן צו שרייען, "**רופט מענטשן צו העלפן, אפשר איז ער נאר פארחלש'ט, און מען קען אים נאך ראטעווען דאס לעבן**", באמת האט דער גאון רבי דוד דייטש געוואוסט, אז דער "בן זאב" איז שוין טויט, אבער ער האט געוואלט אנטפלעקן פאר די וועלט דאס פאלשקייט פון די אפיקורסים, און ווי ווייט מען קען פארקריכן, אויב מען וועט זיך חבר'ן מיט די געמיינע יונגען.

די ערליכע מענטשן וואס זענען דארט געווען, האבן פארשטאנען אז רבי דוד דייטש וויל אז עס זאלן זיך צוזאמען נעמען ווי מער מענטשן, און זענען טאקע ארויס אין די גאס און געשריגן און זיך געבעטן מען זאל אריינקומען צום דרוקעריי און פרובירן צו ראטעווען דעם בן זאב, עס זענען זיך טאקען צוזאמען געלאפן הונדערטער מענער און פרויען, און מען האט פרובירט צו ראטעווען און אויפלעבן די "נבלה" פון דעם מסית ומדיח, ווי פארשטענדליך איז ער דאך געבליבן טויט.

אבער עס איז דאן אנפלעקט געווארן צו שאנד דער "בן זאב", און עס איז מקוים געווארן די רייד פון חז"ל (אבות פ"ד משנה ד'), "**המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי**", דעמאלט האבן זיך דארט איינגעזאמלט אנשים נשים וטף, און רבי דוד דייטש איז געגאנגען צו די גרויסע שול, און נאך יענעם שבת קודש האט רבי דוד דייטש דארט גע'דרשנ'ט א גרויסע פייערדיגע דרשה, קעגן די וואס קערן זיך אוועק פון דרך התורה המסורה, והטהורה, און ווי ווייט מען טוט פארקריכן אויפ'ן וועג פון די משכילים, פילע אידן, האט דעמאלט רבי דוד דייטש מחזיר בתשובה געווען, און עס איז דעמאלט מקויים געווארן די רייד פון די תורה הקדושה ונקדשתי בתוך בני ישראל.

• • •

הגה"ק רבי יהודה סג"ל ראזנער בעל אמרי יהודה אב"ד סעקעלהיד זי"ע האט דערציילט פון זיין גרויסן זיידן הגה"ק רבי דוד דייטש בעל אהל דוד זי"ע, אז עס האט אמאל פאסירט אז מען האט אויס געקליבן א "**גבאי צדקה**" אן עושר וואס איז געווען א קארגער גביר, און דער עושר האט אנגעהויבן צו מאכן תקנות ווי אזוי מען דארף איינטיילן די צדקה געלטער, און ער האט אנגעהויבן צו שניידן און געבן ווייניגער פאר די באדערפענישן פון "האלץ", וואס מען גיבט פאר די ארעמעלייט צו "הייצן".

צווישן די אידן, איז געווארן א ביטער געשריי, ווייל, עס איז געווען א קאלטער ווינטער, און די ארימעלייט, האבן נישט געהאט גענוג האלץ צו הייצן די שטובער, איז מען געקומען זיך אויס רעדן צום רב דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש בעל אהל דוד זי"ע, און מען האט געבעטן דעם רב צו זעהן עפעס צו טון דערוועגן.

איז געגאנגען הגה"ק רבי דוד דייטש מיט זיין גבאי, און האט זיך געשטעלט אינדרויסן פון דעם עושר'ס געשעפט, און אריינגעשיקט זיין גבאי, און געבעטן אז דער גביר זאל ביטע ארויס קומען, ווייל ער וויל מיט אים רעדן, ווען דער עושר האט געהערט אז דער גרויסער רב שטייט אינדרויסן, און ווארט אויף אים, איז ער תיכף ארויס געקומען, אן דעם אז ער זאל זיך אנטוען זיין ווארימער מאנטל.

רבי דוד דייטש האט אנגעהויבן מיט אים צו רעדן פארשידענע ענינים, וואס האט גענומען א היפשע צייט, אן דעם וואס ער זאל אים זאגן וואס ער וויל, דער גביר האט אנגעהויבן צו ציטערן פאר קעלט, און האט יעצט געפרעגט דעם רב, "**חשוב'ער רב, איר האט דאך מיר נאכנישט געזאגט צוליב וואס איר זענט געקומען צו מיר**".

זאגט אים דער גאון רבי דוד מיט חכמה, "**איך האב גארנישט געוואלט מיט דיר רעדן, איך האב נאר געוואלט אז דו זאלסט פילן די שרעקליכע קעלט, ווייל ביי דיר אינדערהיים און אויך אין דיין געשעפט איז פיין ווארים, און דו פילסט קיינמאל נישט די קעלט, יעצט אז דו האסט געפילט די גרויסע קעלט, וועסטו שוין וויסן אז מען דארף זיך**

אנשטרענגען צו געבן בריווח האלץ, פאר די ארעמעלייט, אז זיי זאלן אויך זיין ווארים!".

• • •

דאס געואלדיגע תמימות פון דעם גאון איז נישט משער צו זיין, ער האט מקיים געווען דעם תמים תהיה אים ד' מיט אלע הידורים, דערציילט מען, אז איינמאל האט זיין רעבעצין געהאט א דין ודברים מיטן משרת פון שטוב, און די רעבעצין איז אריבער צום דיין פון שטאט פאר א דין תורה, ווען זי איז ארויס פון שטוב, האט זיך איר מאן דער גאון וצדיק רבי דוד זי"ע אויך אנגעטון זיין אויבער-ראק, און זיך געגרייט מיט צו גיין.

די רעבעצין ווען זי האט געזען אז איר הייליגע מאן קומט מיט, האט זי געטראכט ביי זיך, אז מיט איר מאן וועט איר זיכער בעסער אויס קומען, וויבאלד דער מאן וועט זיך זיכער אן נעמען פאר איר, אבער לפלא נאכן פאר לייגן די טענות, האט דער גאון רבי דוד זי"ע געזאגט, אז ער זעט אויך אז די משרת איז געראכט.

די רעבעצין האט דאס נישט געקענט גלייבן, און זי זאגט פאר איר מאן, איך האב געמיינט אז זיכער וועסטו זיך אן נעמען פאר מיר, האט דער גאון געזאגט פאר די רעבעצין, **די און אויך איך קענען אליין אויף ווייזן אונזער גערעכטיקייט, אבער דער משרת האט דאך נישט וועט עס זאל שטיין אויף איר זייט, דערפאר ברויך איך איר העלפן**.

• • •

אין ספר תולדות אנשי מופת ברענגט ער, אז דער גאון רבי דוד דייטש זי"ע איז געווען רב אויך אין די שטאט סערדאהעלי, און ס'האט אים נישט געפאלן די הנהגה פון די שטאט מענטשן, און ער האט זיי כסדר מוסר געזאגט, אבער זיי האבן אים נישט געפאלגט און מען האט אים שטארק מצער געווען, עד כדי כך, אז אמאל אינמיטן ווינטער האט מען אים ארויס געגומען פרייטאג צו נאכטס די פענסטער פון זיין שטוב.

האט דער גאון באשלאסן, אז ער וועט פארן אין א קלענערע שטאט וועלן רב, אזוי וועט מען אים אפשר ענדערש אויס הערן, און דעמאלטס איז ער געפארן קיין נאוואמעסטא, דערציילט מען, אז ווען ער האט זיך אריינגעזעצט אין וואגן, האט ער זיך געזעצט אויפן פלאץ נעבן בעל עגלה, האט מען אים געפרעגט פארוואס זיצט ער נישט געהעריג אין די וואגן, האט ער געזאגט, **אז אזוי וועט ער זיין מיט א מינוט פריער אינדרויסן פון שטאט**.

• • •

ווערט דערציילט, אז איינמאל האט דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע געזאגט פאר די קהלה ביי זיך אין שטאט, אז ער פארט אויף א שבת קדוש צום איידעם הגה"ק רבי מאיר א"ש בעל מהר"ם אש זי"ע, כדי צו לערנען פון זיין איידעם יראת שמים, דאס איז געווען זיין געוואלדיגע עניוות און ער האט באמת געהאלטן אז ער קען זיך לערנען עבודת השם פון אנדערע וואס זענען יונגער ווי אים.

זייענדיג ביים איידעם ערב שבת קודש, איז די רעבעצין פונעם מהר"ם א"ש זי"ע אריין געקומען און געבעטן, אז זי ברויך האבן געלט אויף הוצאות שבת, איז דער מהר"ם א"ש צו געגאנגען צום שאנק, ער האט פון דארט ארויס געגומען א זעקל מיט געלט, און ער האט אהין געגעבן פאר די רעבעצין אפאר פרוטות, און דאס איבעריגע געלט האט דער מהר"ם א"ש צוריק געלייגט אינעם שענקל.

אזוי ווי דער שווער דער גאון רבי דוד דייטש האט דאס געזען, איז ער נשתנה צורה געווארן, און געזאגט פארן איידעם, אז ער בלייבט נישט דא אויף שבת ביי אים, נאר ער וויל אוועק פארן פון שטאט אויף שבת.

דער איידעם האט זיך זייער דערשראקן און האט נישט פארשטאנען וואס דא איז פאר געקומען, ממש יעצט איז דער שווער געווען אזוי בשמחה קומען דא אויף שבת, און דא פלוצלונג וויל דער שווער אוועק גיין, איז ער צו געגאנגען צום שווער און האט געפרעגט דעם פשט.

זאגט דער גרויסער גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע, איך בין געקומען צו ענק אויף שבת קודש, און עס האט מיך דערפרייט צו זען, אז ב"ה די מיט די קינדער זענען געזונט, און איך דאנק דעם באשעפער אז אלעס איז גוט ביי ענק, אבער דער תכלית פון א איד איז, זיך צו לערנען מידת טובות איינער פונעם אנדערן, אבער יעצט אז איך האב געזען, ווי די נעמסט ארויס פון דעם זעקל געלט, און די לייגסט צוריק דאס איבעריגע געלט אויף נאך שבת, האט מיר דאס זייער ווי געטון.

ווייל דא אין שטאט וואוינען טאקע אויך עשירים, אבער דא וואוינען אויך אסאך ארימעלייט וואס האבן ליידער נישט אויף שבת צו מאכן, איז ווי אזוי קענסטו זיין אזוי רואיג און נאך אוועק לייגן געלט פאר קומענדיגע וואך, וועו עס איז נאך דא ארימעלייט דא אין שטאט וואס האבן נישט אויף שבת, מען דארף דאך האבן אמונה אינעם גרויסן באשעפער אז ער וועט שוין שיקן פרנסה אויפן קומענדיגע וואך, און דערפאר וויל איך אוועק פארן פון דעם שטאט אויף שבת.

גלייך האט דער איידעם דער הייליגער מהר"ם א"ש זי"ע געלאזט ריפן דעם שליח בי"ד, און וועו דער שליח איז אריין געקומען, האט אים דער מהר"ם א"ש געפרעגט, אויב ער ווייסט וואס דער זעקל געלט איז, האט דער שליח גלייך געזאגט, אז דא איז פאר געקומען א דין תורה ביים רב דער הייליגער מהר"ם א"ש, און דאס געלט איז פון יענעם און יענעם איד, וואס ער האט דאס געלט אוועק געלייגט ביים רב אלס שליש ביז נאך די פסק פון די דין תורה, און דער מהר"ם א"ש האט געזאגט פארן שוועו, אז ער האט שוין אויס געטיילט זיין גאנצע געלט פאר צדקה, און דערפאר האט ער געברויכט בארגען פון די געלט פאר זיינע צרכי שבת.

אזוי ווי דער שוועו דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע האט דאס געהערט, האט זיין פנים אויף געלאכטן, זיענדיג דאס גדלות און דעם מידת הצדקה פון זיין גרויסן איידעם, און דער שוועו איז געבליבן ביים איידעם אויף שבת קודש, דאס ווייזט דעם גרויסע מידת הצדקה פונעם גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע, אז וואס ער האט געפאדערט פון אנדערע האט ער אליין זיכער מקיים געווען, און דער גאון האט ממש אליין אוועק געגעבן זיין לעצטע פרוטות פאר צדקה.

• • •

דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש בעל אהל דוד זי"ע האט אמאל געזאגט, עס שטייט אין פסוק (דברים ז' י') **וּמְשַׁלֵּם לְשֹׂנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יְאַחֵר לְשֹׂנְאוֹ אֶל פָּנָיו יְשַׁלֶּם לוֹ**, זאגן חז"ל, אז אויב א רשע טוט א מצווה, טוט דער גרויסע באשעפער באצאלן פאר דעם רשע די שכר אויף די וועלט, כדי דער רשע זאל קענען אריין גיין אין גיהנום וועו ער קומט ארויף אויפן עולם העליון.

איז לכאורה ווי אזוי קען דער באשעפער באצאלן פאר א רשע שכר אויף די וועלט, די שכר פון א מצווה ברויך דאך זיין רוחניות און נישט סתם גשמיות, נאר זאגט דער גאון, ווי באוויסט איז א מפלה אין א שונא, א רוחניות'דיגע הנאה, און דערפאר זאגט די פסוק וּמְשַׁלֵּם לְשֹׂנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ, דער גרויסער באשעפער באצאלט פאר א רשע שכר אויף די וועלט, ווי אזוי באצאלט ער דאס, לֹא יְאַחֵר לְשֹׂנְאוֹ אֶל פָּנָיו יְשַׁלֶּם לוֹ, דורך דעם וואס דער באשעפער ברענגט א מפלה פאר זיינס א שונא, און דאס איז זיין שכר אויף די וועלט.

• • •

וועט דערציילט, אז וועו דער גאון רבי דוד דייטש זי"ע האט חתונה געהאט, איז זיין שוועו געווען א נגיד, זיין גרויסע רבי דער הייליגער נודע ביהודה זי"ע איז ספעציעל געקומען צו פארן צו די חתונה לכבוד זיין גרויסן תלמיד רבי דוד, בעפאר די חתונה האט דער מחותן געוואלט שענקן א טייערע מתנה פארן חשוב'ן חתן, א זילבערנע כוס של אליהו, איז ער געגאנגען ווייזן פארן הייליגען נודע ביהודה, דעם שיינעם כוס של אליהו וואס ער האט געוואלט געבן פארן חתן.

דער הייליגער נודע ביהודה האט באטראכט דעם שיינעם בעכער, און זיך געדרייט צום מחותן און געזאגט בזה"ל, "**דער חתן דיינער דוד, ברויך נישט קיין זילבערנע כוס של אליהו, ווייל אליהו הבניא וועט קומען צו אים אין שטוב, אויך אן א זילבערנע בעכער**", אבער אנשטאט דעם גענט פארן חתן א ש"ס פון דריי גרויסע בענדער, און דער רבי דער הייליגער נודע ביהודה האט א קלאפ געגעבן פארן תלמיד אויף די פלייצע און געזאגט, "**דא ליגט מיין גאנצע תורה**".

• • •

כאטש דער הייליגער גאון רבי דוד דייטש האט זיך נישט געציילט צווישן די חסידים, האט ער אבער געהאט א ברענענדיגע נשמה און פלעגט פארן צו די חסידישע צדיקי הדור ובתוכם איז ער געפארן צום הייליגען חוזה מלובלין זי"ע און אויך צום הייליגען אור לשמים מאפטא זי"ע, וועט דערציילט, אז דאס ערשטע מאל וואס ער איז געפארן צום הייליגען חוזה מלובלין זי"ע, האט זיך דער גאון מיט זיין גרויס עניוות זייער באהאלטן און נישט מגלה געווען פאר קיינעם וועו ער איז באמת.

אבער פונעם הייליגען חוזה מלובלין האט מען זיך דאך נישט געקענט באהאלטן, ווייל דער הייליגער חוזה מיט זיין הייליגע אויגן האט געזעהן מסוף העולם ועד סופו, אזוי ווי דער גאון רבי דוד איז אריין געקומען אין ביהמ"ד פונעם חוזה, האט דער הייליגער חוזה געזאגט בזה"ל, "**איך שמעק דא דעם ריח פון תורת פראג, איך שמעק דעם כח התורה פון דעם הייליגען נודע ביהודה**", און דער הייליגער חוזה האט דעם רבי דוד אנגעכאפט ביי די האנט און אים געזעצט נעבן זיך און ארויסגעווייזן א כבוד מופלג צו דעם גאון, און דער גאון רבי דוד האט שפעטער געזאגט, "**אין לובלין האב איך געזעהן וואס מיינט אמת'ע קדושה דבוקה בבורא**".

• • •

דער גאון וקדוש רבי דוד דייטש זי"ע, אפילו ער האט זיך נישט געציילט צווישן די חסידים וואס האבן באוויזן כסדר מופתים, און דער גאון האט זיך פראבירט זיין גאנץ לעבן צו באהאלטן און באמת נישט געהאלטן אז ער האט עפעס א כח, האבן אידן אבער דערציילט אסאך מעשיות, ווי אידן זענען געהאלפן געווארן מיט גרויסע ישועות דורך א ברכה פון דעם גאון וקדוש.

סוף ימיו פונעם גאון, ווען ער האט שוין געוואוינט אין שטאט נאוואמעסטע, איז א איד געקומען צום גאון, און דער איד האט דערציילט פארן גאון, אז ליידער האט זיין פרנסה אנגעהויבן גיין בארג אראפ, און ער האלט שוין ביים פארלירן זיין גאנצע פארמעגן, האט דער גאון געפרעגט פון דעם איד, "**לערנסטו יעדן טאג א שיעור קבוע**", האט דער איד מיט גרויס בושה מודה געווען, אז ליידער זייט די פרנסה גייט אים אזוי שווער, האט ער פארנאכלעסיגט מיט זיינע שיעורים.

האט דער גרויסער גאון רבי דוד געזאגט פאר דעם איד, "**נעם זיך קודם פאר צוריק אנצוהייבן לערנען דיינע שיעורים קבועים, און איך עפען אויף פאר דיר מיין "אהל" (מיין ספר אהל דוד), און אזוי ווי מיין אהל איז אפען פאר תורה, אזוי זאלן די שערי פרנסה זיך עפענען פאר דיר**", דער איד האט אויסגעפאלגט וואס דער גאון האט געהייסן, און א קורצע צייט שפעטער האט ער שלא כדרך הטבע געקענט צוריק קויפן זיין גאנצע פארמעגן און געזעהן א געוואלדיגע הצלחה אין זיינע געשעפטן.

• • •

עס איז באוויסט, אז אפילו דער גאון רבי דוד דייטש זי"ע איז געווען מפורסם אלס א גאון עולם בתורה, האט דער גאון כסדר געהאט א מורא'דיגע פחד, אז ער זאל ח"ו נישט נכשל ווערן מיט א פסק הלכה, האבן די נאנטע תלמידים דערציילט, אז ווען עס איז געקומען צום גאון רבי דוד א שוועריע קאמפלצירטע שאלה, פלעגט ער זיך מתבודד זיין אין זיין פריוואטע שטיבל, און ער האט דארט ארויסגענומען זיין כתב סמיכה אדער די הגהות פון זיין גרויסן רבין דער הייליגער נודע ביהודה זי"ע.

און דער גאון פלעגט זאגן בזה"ל, "**רבונו של עולם, איך פארלאז זיך נישט אויף מיין אייגענע שכל, נאר אויף די תורה וואס איך האב מקבל געווען פונעם רועה נאמן פון פראג**", און די תלמידים דערציילן, אז גלייך נאכדעם פלעגט אים אויפבליצן די ריכטיגע און קלארע פסק הלכה, און בזכות פון דעם איז פונעם גאון קיינמאל נישט ארויסגעקומען קיין מוכשל אין א פסק הלכה, ווייל ער האט זיך זיין גאנץ לעבן מבטל געווען צו זיין גרויסן רבין דער הייליגער נודע ביהודה זי"ע.

• • •

ווי שוין געשריבן איז דער גאון וואוינענדיג אין שטאט נאוואמעסטע געווען שטארק מקושר צו די גדולי חסידים בדורו ובתוכם צום הייליגען ישמח משה זי"ע, און כאטש דער הייליגער ישמח משה איז געווען מפרוסם אלס א תלמיד חכם און א גאון עצום און א פוסק הדור, אבער ווען דער גאון רבי דוד פלעגט קומען קיין אוהעל, אדער עס פלעגט קומען א בריוו פונעם גאון צום הייליגען ישמח משה זי"ע, פלעגט זיך דער הייליגער ישמח משה אויפשטעלן מלא קומתו, און דער הייליגער ישמח משה האט זיך אמאל אויסגעדריקט בזה"ל, "**איר זעהט דעם רבי דוד, ער טראגט מיט זיך דעם זעלבן זיו איקונין און די זעלבע קדושת התורה וואס די גאוני קדמאי פון פראג האבן פארמאגט, און ווען ער רעדט אין תורה, רעדט די שכינה הקדושה פון זיין האלז**".

• • •

ווי באוויסט איז דער גאון רבי דוד דייטש זי"ע געווען פון די גרעסטע תלמידים פונעם הייליגען נודע ביהודה זי"ע, און שוין פון זיינע גאר יונגע יארן איז דער גאון רבי דוד געזעצן און עוסק געווען בתורה אין זיין רבין'ס ביהמ"ד, דער גאון פלעגט

קענען זיצן שעות ארוכות אין ביהמ"ד און עוסק געווען בתורה אן אפילו וויסן וואס טוט זיך ארום זיך.

איין נאכט עס איז שוין געווען גאר שפעט, איז דער גאון רבי דוד געזעצן און געלערנט מיט א געוואלדיגע התמדה, און זייענדיג פארטון אין תורה מיט א געוואלדיגע ברען, איז זיין קאפל פלוצלונג אראפגעפאלן פון זיין קאפ, אבער צוליב זיין גרויס דביקות בתורה האט דער גאון אפילו נישט דערשפירט אז זיין קאפל איז אראפגעפאלן, פלוצלונג שפאצירט אריין זיין גרויסע רבי דער הייליגער נודע ביהודה זי"ע, און ווען דער גאון רבי דוד האט דערזעהן זיין גרויסן רבין, האט ער געכאפט, אז ער האט נישט דעם קאפל אויפן קאפ.

אבער דער גאון רבי דוד האבענדיג א געוואלדיגע יראת הכבוד פאר זיין גרויסן רבין, האט ער פאר גרויס פחד נישט געקענט טרעפן זיין קאפל, און בכלל פלעגט אים באפאלן א פחד און יראת הכבוד שטייענדיג פארענט פון זיין רבין, דער גאון רבי דוד האט נישט געוויסט וואס ער זאל דא טון, ווייל ער האט זיך געשעמט פאר זיין רבין אז ער האט נישט קיין קאפל אויפן קאפ.

און פון גרויס שרעק האט ער שנעל געכאפט זיין ארבל, און צוגעדעקט דעם קאפ, זיין רבי דער הייליגער נודע ביהודה איז גלייך צו געגאנגען צום תלמיד, און ארויפגעלייגט זיינע הייליגע הענט אויפן תלמיד'ס קאפ, און ער האט געזאגט פארן תלמיד בזה"ל, "**דוד'ל, דוד'ל, זארג נישט, א קאפ וואס איז אזוי פארטונקען אין די הייליגע תורה, איז שוין ממילא צוגעדעקט מיט די שכינה הקדושה**".

• • •

ווי ערוועגט איז דער גאון רבי דוד געווען שטארק מקושר צו די צדיקי הדור, אויך צום הייליגען צדיק רבי מאיר בעל אור לשמים מאפטא זי"ע איז דער גאון געווען שטארק מקושר, איינמאל ווען דער גאון איז געווען אין אפטא ביים הייליגען אור לשמים, האט דער צדיק דער היילגער אור לשמים געוואלט ווייזן פארן עולם די גדלות בתורה פונעם גאון, האט ער אינמיטן טיש געפרעגט א גאר שווערע קשיא אינעם רמב"ם.

און דער צדיק דער הייליגער אור לשמים האט זיך גלייך אויסגעדרייט צום גאון רבי דוד און געזאגט, "**לאמיר הערן וואס דער פראגער לייטנער זאגט**", דער גאון רבי דוד מיט זיין גאונות און גדלות בתורה, האט גלייך אויפן פלאץ געענטפערט א זעלטענע סברא וואס האט באלויכטן די גאנצע שיטה פונעם רמב"ם, דער אור לשמים האט זיך אויפגעשטעלט פון ארט, און האט א קיש געגעבן פאר גאון אויף די שטערן און געזאגט בזה"ל, "**יישר כח, דיין שכל איז אזוי ריין ווי די לופט פון ארץ ישראל, ווער עס ברויך א ישועה, זאל גיין צו רבי דוד, ווייל א מויל וואס זאגט אזאנע אתמ'ע סברות בתורה, קען גוזר זיין אין הימל און עס ווערט מקוים**".

• • •

דער גאון רבי דוד דייטש זי"ע איז געווען מפורסם אלס א גאון וגדול בתורה, אבער ספעציעל איז דער גאון געווען מפורסם אלס א עניו מאוד און מיט א מורא'דיגע איידעלע כאראקטער אויך ביי זיך אין שטוב, איין טאג שפאצירט אריין א קרוב זיינער אין שטוב פונעם גאון רבי דוד, און ער זעהט, נישט מער אין נישט ווייניגער, **דער גאון בכבודו בעצמו שטייט אין קיך און וואשט און רייניגט די כלים און גרייט צו דאס עסן פארן שטוב.**

דער קרוב האט נישט געגלייבט וואס ער זעהט דא, שטייט א גאון הדור אין געט זיך אפ מיט אזאנע פשוטע זאכן, פרעגט ער דעם גאון, "**רבי, אייער כבוד התורה, עס פאסט דאך נישט פאר דעם מחבר פון אהל דוד צו טאן אזאנע ארבעט**", האט זיך דער גאון מיט זיין גרויס עניוות און מידת האמת אנגערופן בזה"ל, "**מיין ספר הייסט "אהל דוד" און א אהל מיינט א שטוב, איז אויב א מענטש ווייסט נישט ווי אזוי צו העלפן און ברענגען שלום בית און שמחה אין זיין אייגענעם אהל, דעמאלטס איז זיין גאנצע תורה גארנישט ווערט, ווייל דער ערשטער חלק פון מיין אהל הייבט זיך אן דא אין קיך**".

• • •

ווי שוין געשריבן איז דער גאון רבי דוד זי"ע נישט געווען צווישן די חסידים, און דערפאר אפילו אידן האבן כסדר פראבירט, האט דער גאון אבער נישט געוואלט נעמען קיין קוויטלעך, וויבאלד ער האט נישט געוואלט ווערן קיין רבי, נאר ער האט געוואלט בלייבן א פשוטע מורה הוראה און מדריך זיין אידישע קינדער אויפן ריכטיגען דרך התורה, אבער מיט דעם אלעם האבן אידן דערציילט פון גרויסע ישועות למעלה מדרך הטבע, וואס אידן האבן געזעהן ביי דעם גאון וקדוש.

איינמאל האט זיך געטראפן ביי א איד א גרויסע צרה, א קינד זיינע איז ליידער זייער קראנק געווארן, און די דאקטורים האבן ליידער אויפגעגעבן אויפן קינד, דער איד האט געוויסט אז מען קען פארן גאון נישט געבן קיין קוויטל, האט ער זיך אן עצה געגעבן, ער איז אריין צום גאון מיט א שווערע קשיא אויף א תוספות אין מסכת חולין, און דער גאון האט זיך גלייך אריין געווארפן אין די קשיא מיטן גאנצן חיות.

עס האט זיך פארארבעט א לאנגע שמועס צווישן דעם גאון און דעם איד, ביז דער גאון האט מברר געווען דעם פשט, און דער איד און איך דער גאון זענען געווען זייער צופרידען אז מען האט דעם קשיא אויסגעקלארט, אבער דאן האט דער איד זיך זייער צעווייַנט פארן גאון און געזאגט, "**רבי, מיין קינד איז אין א שווערע מצב און די דאקטורים האבן שוין ליידער אויפגעגעבן, איך בעט דעם רבין זאל עפעס טון**".

דער גאון האט זיך פארטראכט און גלייך געזאגט, "**רבונו של עולם, צוליב די גרויסע שמחה וואס דער איד האט מיר יעצט געברענגט מיט דעם תוספות, און די שמחה פון די תורה וואס מיר האבן יעצט קלאר געמאכט, זאל דאס זיין א זכות פאר דעם בחור'ל, און ער זאל האבן א רפואה שלימה**", לפלא נישט לאנג נאכדעם האט דאס קינד געהאט א רפואה שלימה און איז אויסגעהייט געווארן למעלה מדרך הטבע.

• • •

ווי שוין געשריבן האט דער גאון כסדר פראבירט צו באהאלטן די ישועות אונטער א פשוטע סיבה אדער שלייער, אז מען זאל נישט וויסן אז דאס איז באמת געקומען דורך זיינ'ס א ברכה, איינמאל איז אריין געקומען צום גאון א איד א גביר, און האט מיט טרערן דערציילט, אז זיין טאכטער איז שוין איבער די 30 יאר אלט, און משום איזה סיבה גייט נישט קיין שידוך, יעדעס מאל מען האלט שוין אט אט ביים שליסן א שידוך, קומט אונטער עפעס און עס ווערט בטל.

דער גאון האט פונקט דאן געהאלטן אינמיטן שרייבן א שווערע תשוב להלכה איבער א שווער סוגיא אין מסכת כתובות וואס רעדט זיך איבער תנאים און כתובות פאר די כלה, דער גאון רבי דוד האט אויפגעהויבן זיינע הייליגע אויגן און געזאגט פארן גביר מיט א שמייכל, "**קוק ארום וואס איך טו יעצט, איך בין דא עוסק אין מסכת כתובות, און איך מוטשע זיך קלארצושטעלן די רעכטן און די שמחה פון א כלה, אזוי ווי איך פלאג זיך אויסצוגלייכן די שווערע פלעצער אין די סוגיא, אזוי זאל דער רבונו של עולם אויסגלייכן אלע מניעות פון דיין טאכטער**".

דער גאון האט דאן פארמאכט די גמרא און געזאגט, "**גיי אהיים מיט א פריילעך הארץ, און נאך איידער איך ענדיג שרייבן דעם פסק הלכה, וועסטו שוין טרינקען לחיים אויפן שידוך פון דיין טאכטער**", דערציילט מען, אז די קומענדיגע וואך איז אנגעקומען א בריוו פון א חשוב'ן בן תורה, וואס האט זיך קודם געהאט אפגעזאגט פון א שידוך טון עטליכע חדשים צוריק, אבער יעצט פלוצלונג האט ער געביטן זיין מיינונג און דער שידוך איז געווארן בשעת טובה ומצלחת.

• • •

ווי באקאנט האט דער גאון רבי דוד דייטש זי"ע געקענט זיצן די גאנצע נאכט און עוסק געווען אין שרייבן זיינע הייליגע חיבורים, איין נאכט אינמיטן א שוועד ווינטער נאכט, עס האט געבלאזן שווערע ווינטן אויף די גאס, איז דער גאון געזעצן ביי זיך אין שטוב און געשריבן זיינע הייליגע חידושים, דער שמש האט געזעהן, אז ער האט נאר נאך אביסל אויל פארן נאפט לאמפ, וואס דאס גייט נאר קענען ברענען אפשר פאר א האלבע שעה, ער האט נישט געווויסט וואס ער זאל דא טון, וויבאלד ער האט נישט געווואלט שטערן דעם גאון אינמיטן זיין עבודת הקודש, איז דער שמש אהיים.

דעם קומענדיגען פארטאג'ס, וועט דער שמש איז אנגעקומען צום שטוב פונעם גאון, זעהט ער מיט גרויס וואונדער, אז דער נאפט לאמפ ברענט פונקט אזוי ווי ביינאכט וועט ער איז אוועק געגאנגען, וועט דער גאון רבי דוד האט געזעהן דעם שמש'ס התפעלות, האט ער אנגעקוקט דעם שמש און געזאגט מיט א פשטות און עניוות, "**וואונדערט אייך נישט, ווייל חז"ל זאגן דאך שוין "נר ד' נשמת אדם", וועט א איד צינדט אן דער נר מצוה ותורה אור, ווערט דער קליינער אויל א שותף צום מנורה הטהורה אין ירושלים, און דארט גייט דאך דער אויל קיינמאל נישט אויס**".

יארצייט כ"ב סיון

הגה"ק רבי יוסף ליב ב"ר אליעזר זוסמאן זי"ע,
(סופר), בעל ילקוט סופר, אב"ד פאקש

ער איז געבוירן אין שטאט האלאש, **כ' אייר בשנת תרכ"ב**.

צו זיין טאטן הגה"ק **רבי אליעזר זוסמאן בעל ילקוט אליעזר אב"ד פאקש** זי"ע,
בן הגה"ק **רבי מרדכי אפרים פישל סופר** זי"ע,
(מגדולי תלמידים **החתם סופר** זי"ע),
בן הגה"ק **רבי אליעזר זוסמאן סופר מפרשבורג** זי"ע,
מגזע הגה"ק **רבי שלמה אפרים בעל כלי יקר מלונטשיץ** זי"ע.

און צו זיין מאמע **הרבנית הצדקת מרת חי' שרה** ע"ה,
בת הגה"ק **רבי יואל אונגאר בעל שו"ת ריב"א אב"ד פאקש** זי"ע,
בן הגה"ק **רבי אליעזר מרעכניץ** זי"ע.

ער איז געווען א ברידער מיט די גדולי התורה.
הגה"ק **רבי שמעון סופר אב"ד סענדרא** זי"ע,
הגה"ק **רבי שמואל בנימין סופר אב"ד דערעטשקע** זי"ע,
הגה"ק **רבי ישראל מרדכי אפרים פישל סופר בעל זכרון אפרים משארוואר** זי"ע,
הגה"ק **רבי יהודה סופר בעל מטה יהודה מאראד** זי"ע,
הגה"ק **רבי משה אברהם סופר אב"ד טשארנא** זי"ע.

ער איז געווען א גאון מופלג בתורה און א צדיק תמים, א איש כליל המעלות און א גרויסע מנהיג העדה, ער איז געווען דער אבי היתומים וואס צענדליגע יתומים האט דער גאון ארויס געהאלפן, ער האט עוסק געווען אין חסד מיט א מורא'דיגע מסירת נפש, ער איז געווען א בקי בש"ס ופוסקים און עוסק געווען בתורה ועבודה יומם ולילה מיט א געוואלדיגע התמדה, ער האט מרביץ תורה געווען פאר הונדערטער תלמידים, ובפרט פאר די תלמידים וואס זענען געקומען פון ארימע משפחות, האט ער זיך אוועק געגעבן מיט א געוואלדיגע מסירת נפש, ער האט גאר אסאך פון זיין אייגען געלט אויסגעגעבן פאר צדקה וחסד.

ער האט אסאך עוסק געווען אין מתקן זיין תקנות וואס האט געראטעוועט אידישקייט אין זיין שטאט, אויך איז ער געווען א גבאי פון כולל שומרי החומות רבי מאיר בעל הנס, און מחזק געווען און אויף געשטעלט אין ירושלים א הכנסת אורחים.

ער האט גאר אסאך פון זיין תורה געלערנט ביי זיין גרויסן טאטן זי"ע, און דערנאך ביי זיין זיידן הגה"ק **רבי יואל אונגאר מפאקש** זי"ע, און שפעטער האט ער באקומען סמיכה לרבנות פון זיין זיידן הגה"ק רבי יואל אונגאר מפאקש זי"ע.

דערנאך איז ער געפארן לערנען אין די ישיבה פון הגה"ק **רבי משה הלוי פאללאק בעל וידבר משה מבאניהאד** זי"ע, און שפעטער האט ער געלערנט אין די ישיבה און פרשבורג ביי הגה"ק **רבי שמחה בונם סופר בעל שבט סופר מפרשבורג** זי"ע, דער זוהן פון הגה"ק בעל כתב סופר זי"ע, דארט ביים הייליגען שבט סופר זי"ע איז דער גאון גאר שטארק געוואקסן אין תורה ועבודת השם, ער האט זוכה געווען צו א געוואלדיגע התקרבות ביי זיין רבין, סיי צוליב וואס זיין טאטע איז געווען א גאר נאנטער חבר, אבער אויך צוליב זיין גדלות וחריפות בתורה.

ער האט חתונה געהאט מיט **הרבנית הצדקת מרת ראכל** ע"ה,
בת הגה"ק **רבי דוד יהודה סג"ל פאללאק אב"ד מאדיאר לאפאש** זי"ע,
בן הגה"ק **רבי יצחק זעקל פאללאק** זי"ע.

די חתונה איז פאר געקומען אין שטאט לאפאש, און גאר אסאך צדיקים פונעם דור האבן זיך באטייליגט ביים חתונה לכבודו פון זיין גרויסן שווער.

דער שווער הגה"ק רבי דוד יהודה זי"ע איז געווען א גרויסע סיגוט'ער חסיד, און דורך דעם איז דער איידעם אויך נתקרב געווארן צו הרה"ק **בעל הקדושת יו"ט מסיגוט** זי"ע, אויך איז דער גאון רבי יוסף ליב זי"ע אסאך געפארן מיטן שווער זיך מסתופף זיין בצלו פון די צדיקי הדור ובתוכם, הרה"ק **בעל דברי יחזקאל משינאווא** זי"ע, און צו הרה"ק **רבי יהושע מבעלזא** זי"ע, און הרה"ק **רבי הירצקא מראצפערט** זי"ע.

דער ברודער הגה"ק רבי ישראל מרדכי אפרים פישל סופר בעל זכרון אפרים משאראווער זי"ע איז ליידער נפטר געווארן יונגערהייט ג' כסלו בשנת תרנ"ג, און וויבאלד דער גאון רבי יוסף ליב זי"ע האט ליידער נישט געהאט קיין אייגענע קינדער, האט דער גאון וצדיק אויפגעצויגען דעם ברודער'ס קינדער ווי זיינע אייגענע קינדער.
הגה"ק **רבי אברהם יעקב אב"ד טעטה** זי"ע,
הגה"ק **רבי מנחם סופר אב"ד מאראשווארהעלי** זי"ע,
הגה"ק **רבי יצחק צבי אב"ד טעמעשווואר** זי"ע.

אויך האט דער גאון אויף געצויגען אנדערע יתומים ביי זיך אין שטוב, ער האט זיך אוועק געגעבן פאר די יתומים מיט א געוואלדיגע מסירת נפש און זיך אליין אפ געגעבן מיט זייערע געברויכן, ער האט זיך געזארגט פאר דאס עסן און קליידינג, און אויך האט דער גאון זיי חתונה געמאכט, און אלעס האט דער גאון געטון מיט א געוואלדיגע איבער געגעבענקייט.

ער האט אויף געשטעלט אסאך תלמידים גאונים וגדולים בתורה, און זיך מוסר נפש געווען פאר זייערע געברויכען, יענע צייטן איז געווען איינגעפירט אז די בחורים האבן געגעסן ביי בעלי בתים אונעם שטאט.

אבער צווישען די תלמידים זענען געווען תלמידים וואס האבן זיך געשעמט צו עסן ביי פרעמדע בעלי בתים, האט דער צדיק אויף געשטעלט א בית התבשיל אז די אלע בחורים זאלן האבן ווי צו עסן.

בערך בשנת תרמ"ה אפילו זייענדיג נאר 23 יאר אלט, איז ער געווארן רב אין שטאט דערעטשקע, דארט האט ער מרביץ תורה געווען פאר הונדערטער תלמידים מיט א געוואלדיגע מסירת נפש, ער האט דארט אין שטאט מתקן געווען אסאך תקנות, אויך האט ער דארט מייסד געווען "**חברת לומדי תורה**" ווי יעדער האט דארט אונטער געשריבען צו איינהאלטן די טעגליכע שיעורים מידי יום ביומו, ער האט דארט גאר אסאך ארויף געברענגט די אידישקייט אונעם שטאט.

ט' תשרי ערב יום הקדוש בשנת תרס"ג איז זיין טאטע נסתלק געווארן, דאן האט ער איבער געגנומען דאס רבנות און ממלא מקום געווען אויפן טאטן'ס פלאץ אין שטאט **פאקש**.

דארט אין פאקש איז דער רב געווען שטארק באליבט ביי די קהלה מען האט אים גאר שטארק מכבד געווען, און מיט זיין גרויסע כח התורה האט ער אסאך אויף געטון.

ער האט דארט ווייטער געפירט זיין ישיבה, וואס פון דארט זענען ארויס געקומען גאונים וגדולים בתורה, ער האט זיך אוועק געגעבן סיי פאר זיינע תלמידים און סיי פאר די קהלה מיט א געוואלדיגע מסירת נפש.

בשנת תרס"ד ווען עס האט אנגעהויבן באזשעוועגען די ווינטער פון ציונות, האבן זיך דאן צוזאמען געגנומען אלע גדולים וצדיקי הדור, און צוזאמען זענען אלע ארויס בחרב ובחנית קעגן די שרעקליכע מינות און כפירה פון די ציונים, ובתוכם הגה"ק **רבי משה גרינוואלד בעל ערוגת הבושם מחוסט** זי"ע און הגה"ק **רבי שמואל ראזענבערג מאונסדורף** זי"ע, און הגה"ק **רבי ישעי' זילבערשטיין בעל מעשי למלך מווייטצען** זי"ע.

אויך דער גאון רבי יוסף ליב מפאקש זי"ע האט זיך צו געשטעלט צו די גדולים און ארויס גאר שארף אויף זיי און אויף די אלע וואס זענען זיך מחבר צו זיי.

זומער בשנת תרע"ח איז דער צדיק געפארן קיין וואשארהעלי זיך משתתף צו זיין אין די הכתרה פון זיין ברודער'ס זוהן אלס רב הגה"ק **רבי מנחם סופר** זי"ע, און ליידער פלוצלונג איז דער צדיק נסתלק געווארן דארט אין שטאט זייענדיג **נאר 57 יאר אלט**.

ער האט געהאט חשובע תלמידים גאונים וגדולים בתורה ובתוכם.

הגה"ק **רבי מנחם סופר אב"ד וואשארהעלי** זי"ע,
הגה"ק **רבי יצחק צבי סופר אב"ד טעמישווואר** זי"ע,
הגה"ק **רבי אברהם יעקב סופר אב"ד טעטה** זי"ע,
הגה"ק **רבי פישל סופר אב"ד מיישא** זי"ע,
הגה"ק **רבי שלום דוב פישעל אב"ד ורפלט** זי"ע,
הגה"ק **רבי יוסף אשר פאללאק אב"ד ורפלט** זי"ע,
הגה"ק **רבי ישראל וועלץ ראב"ד בודפשט** זי"ע,
הגה"ק **רבי רבי יודא ארי' קליין בעל קול יהודה ר"מ בפעסט** זי"ע,

הגה"ק **רבי אלעזר זינגער אב"ד רימאסאמבאט** זי"ע, הגה"ק **רבי משה מרדכי דושינסקי בעל עוד יוסף חי** זי"ע.

דער צדיק האט ליידער נישט איבער געלאזט נאך זיך קיין זש"ק, אבער ער האט איבער געלאזט הייליגע חבורים.

ספר ילקוט סופר, על התורה, ליקוטי מדרשים ופירושים,
ספר ליקוטי סופר, ליקוט הלכות מחז"ל, פירוש על תרי"ג מצוות,
דרשות ילקוט סופר.

נסתלק לגנזי מרומים ביום **א' שלח כ"ב סיון בשנת תרע"ח**, מען האט דעם גוף קדוש געברענגט פון שטאט וואשארהעלי קיין פאקש, וואס דאס האט געגומען אפאר טאג, ביום כ"ה סיון האט מען געמאכט די לוי, אין שטאט פאקש, ומנוחתו כבוד איז אין ביה"ח אין שטאט **פאקש**.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן.

מעשיות

הגה"ק רבי שמעון שווארץ ז"ל א תלמיד פונעם גאון וקדוש רבי יוסף ליב מפאקש זי"ע האט דערציילט, אז ווען ער האט געלערנט ביים רבין אין שטאט פאקש, איז איין זומער געווען א שווערע טריקענעניש, עס האט כמעט נישט געריגנט, און דאס האט אפ געהאלטן די פעלדער פון וואקסן געהעריג.

איז א גוי פון שטאט וואס האט געהאט אסאך פעלדער, געקומען צום רבין בעטן, אז דער צדיק זאל מתפלל זיין פאר רעגן, ווייל אויב נישט וועט ער אלעס פארלירען, **דער צדיק האט אים מבטיח געווען אז עס וועט קומען א רעגן בקרוב**.

כך הוה אפאר טאג שפעטער, האט זיך אראפגעלאזט א רעגן מיט א געוואלדיגע שפע, און די פעלדער זענען שיין געוואקסן, און שפעטער האט דער גוי געשיקט פארן רבין א מתנה, זעק מיט ווייץ און האלץ פארן וויגטער צו הייצן די אויוועז, האט די רבי גלייך געשיקט די ווייץ צום בעקער פונעם שטאט ר' קלמן ז"ל, און געהייסן אז ער זאל פון דעם באקן ברויט פאר די בחורים פון ישיבה.

האט ר' שמעון שווארץ ז"ל געזאגט, אז ער האט געהערט ווי דער צדיק האט געזאגט שפעטער בזה"ל, "**איך בין מיך מצער אויף וואס איך האב דעם גוי מבטיח געווען די רעגן, ווייל וואס טראכט דער גוי, ווער בין איך דען, איך וויס דאך יא אז דער גרויסער באשעפער האט געברענגט די רעגן און נישט איך**", דאס איז געווען דעם געוואלדיגע ענייות וואס דער צדיק וקדוש האט געהאט, אז ער האט באמת נישט געהאלטן פון זיך גארנישט.

• • •

ווערט דערציילט אויפן זיידן הרה"ק רבי יואל אונגאר אב"ד פאקש זי"ע, אז איינמאל איז דער אייניקל הגה"ק רבי שמואל בנימין אב"ד דערעטשקע זי"ע געווען ביים גאון הגה"ק רבי עמרם בלום בעל בית שערים אב"ד אויפאלא זי"ע, און דער גאון רבי עמרם האט דעם רבי שמואל בנימין גאר שטארק מכבד געווען און מחבב געווען.

איז דארט געווען א אנדערע רב, און האט אזוי געקוקט מיט וואונדער, פארוואס דער גרויסער גאון איז אזוי מכבד דעם יונגערמאן, האט דער גאון רבי עמרם געזאגט פאר יענעם רב, איר ווייסט ווער דער יונגערמאן איז, ער איז א אייניקעל פון הגה"ק רבי יואל אונגאר מפאקש זי"ע.

אבער ווען דער גאון האט געזען אז יענער רב כאפט נישט פון וואסערע גדול מען רעדט דא, האט ער געזאגט בזה"ל, "**איך בין מעיד אויף מיר די ערד און די הימל, אז אויב וואלט דער גאון רבי יואל מפאקש זי"ע געווען אין די צייטן פון די נביאים, וואלט ער געווען א נביא, און די צייטן פון די חכמי המשנה, וואלט ער געווען א תנא, און די צייטן פון די אמוראים, וואלט ער געווען אן אמורא, און די צייטן פון די גאונים, וואלט ער געווען איינע פון די גאונים**," און דאס איז געווען די גדלות וקדושה פון הגה"ק רבי יואל אונגאר מפאקש זי"ע.

• • •

ווערט דערציילט, אז איינמאל ווען די טאטע הגה"ק רבי אליעזר זוסמאן בעל ילקוט אליעזר אב"ד פאקש זי"ע, איז געווען אין צאנז ביים

הייליגען דברי חיים מצאנז זי"ע, האט דער גבאי פאר געשטעלט דעם גאון פארן דברי חיים, און האט געוואלט אויס רעכענען דעם יחוס פונעם גאון, האט דער הייליגער דברי חיים זי"ע געזאגט בזה"ל, "**איך קאן דעם יחוס פון דעם גאון ביז צום זיידן דער הייליגער כלי יקר מלונטשיץ זי"ע**".

• • •

אויך ווערט דערציילט, אז דעם ערשטן שבת קודש ווען דער טאטע הגה"ק רבי אליעזר זוסמאן בעל ילקוט אליעזר אב"ד פאקש זי"ע, איז געקומען קיין צאנז צום הייליגען דברי חיים זי"ע, האט ער דאן נאכנישט געטראגן קיין שטריימל שבת קודש, האט דער הייליגער דברי חיים זי"ע אהין געגעבן פארן גאון זיין אלטע שטריימל, און געבעטן דעם גאון, אז פון היינט אן זאל ער טראגן א שטריימל שבת קודש.

ווען דער גאון האט געזאגט פארן דברי חיים, אז ער האט מורא אז אינעם שטאט פאקש, ווי עס האבן נאך דאן נישט געוואוינט קיין חסידים, וועט מען אים נאך פארשטיינערן פארן גיין מיט א שטריימל, האט דער הייליגער דברי חיים מצאנז זי"ע אים געזאגט, **איך בין דיר מבטיח אז עס וועט דיר נישט פאסירן קיין שום שלעכטס מיטן גיין מיט דעם שטריימל**, און די שטריימל איז אריבער געגאנגען בירושה צום גרויסן זון הגה"ק רבי יוסף ליב מפאקש זי"ע.

• • •

ווערט דערציילט, איבער דעם גרויסן כוח התורה און די געוואלדיגע קדושה פון דעם גאון וקדוש רבי יוסף ליב מפאקש זי"ע, וועו ער איז געווארן רב אין שטאט פאקש אלס ממלא מקום פונעם טאטן, איז שוין יענע צייט געווען רח"ל שטארק אריין געכאפט די משכילים, וואס האבן ליידער אפ געפירט א גרויסע חלק פון כלל ישראל.

דער גאון האט אסאך כוחות אריין געלייגט צו ראטעווען אסאך אידן פון ח"ו אריין פאלן אין זייער נץ, און טאקע בזכות אותו צדיק זענען הונדערטער אידן געראטעוועט געווארן און געבליבן ערליכע אידן.

דארט אין שטאט איז געווען א איד וואס האט באלאנגט צו די קהלה פון די מתחדשים, וואס זענען געווען נשפע פון די משכילים, דער איד האט ליידער געהאלטן אפען זיין געשעפט אים שבת קודש, און דאס האט גאר שטארק מצער געווען דעם רב, איז דער רב אריבער צו דעם איד ערב שבת קודש, און דער רב האט געזאגט פאר דעם איד, איך ווייס אז די געהערסט טאקע נישט צו אונזער קהלה, אבער איך בעט דיך ברחמים, זיי נישט מחלל שם שמים ברבים מיטן זיין אפען שבת קודש.

לפלא דער איד אפילו זייענדיג שוין גאר שוואך אין אידישקייט, האט ער אבער נאך געגעבן פארן רב דער גאון, און טאקע פארשלאסן זיין געשעפט שבת קדוש, דאס איז געווען זיין כח און זיין מסירת נפש פאר יעדע מצווה פון די תורה, ווייל דער צדיק האט אלעס געטון אין זיין לעבן, נאר מיט א כוונה לשם שמים בלתי לד' לבדו, און דערפאר זענען זיינע וועכטער מקובל געווארן אפילו ביי די שוואכע אידן פון שטאט.

• • •

דער גאון וקדוש רבי יוסף ליב סופר זי"ע איז געווען מפורסם, זייענדיג גאר שטארק נזהר אין שמירת הלשון, און דער גאון פלעגט כסדר זאגן, "**אז א רב אדער דיין וואס היט זיך נישט דאס מויל פון רעדן לשון הרע אדער רכילות, קען נישט מכוון זיין צו פסק'נען די אמת'ע פסק הלכה**".

וועכט דערציילט, אז איינמאל איז געקומען א גזירה פון די ארטיגע רעגירונג, קעגן די מקוואות און שחיטה אין די גלילות פון שטאט פאקש, די ראשי קהלה זענען געווען אובד עצות און האבן נישט געוויסט וואס מען זאל טון, האט מען צוזאמען געשטעלט א קבוצה פון עטליכע חשובע רבנים, ובתוכם איז געווען דער גאון רבי יוסף ליב סופר זי"ע, וואס זאלן אריבער גיין צום הויפט-קאמיסאר, און זעהן אויב מען קען דעם גזירה מבטל זיין.

איידער זיי זענען אריין צום קאמיסאר, האט איינע פון די וואס זענען מיט געקומען געוואלט דערציילן פארן גאון רבי יוסף ליב זי"ע, עפעס שלעכטס אויף איינעם פון די אידן פון שטאט, וואס האט געהאט א יד אין די גזירה, אבער דער גאון האט גלייך פארמאכט די אויגן און פארשטאפט די אויערן און געזאגט, "**איך בעט אייך, זאגט מיר נישט קיין לשון הרע, מיר גייען דאך יעצט ראטעווען**

אידישקייט, און אויב מיין קאפ וועט זיין שמוציג מיט לשון הרע און שלעכטס אויף א צווייטן איד, ווי אזוי וועט מיין ווארט האבן די ריכטיגע השפעה אויפן קאמיסאר".

די רבנים און גאונים זענען דערנאך אריין צום קאמיסאר, און ווי נאר דער קאמיסאר האט אנגעקוקט דעם הייליגען פנים פונעם גאון רבי יוסף ליב זי"ע, האט ער זיך אויפגעשטעלט מיט גרויס כבוד און דרך ארץ, און ער האט אויסגעהערט די טענות פונעם גאון מיט א געוואלדיגע רואיגקייט, און דער קאמיסאר האט אויפן פלאץ מבטל געווען די גזירה, וועו מען איז ארויס האט דער גאון רבי יוסף ליב מיט זיין גרויס עניוות געזאגט בזה"ל, "**זעהט איר, דאס איז נישט קיין מופת מיינער, דאס איז דער כוח פון א ריין אידיש מויל וואס רעדט נישט קיין שלעכטס אויף א אנדערן איד, און דאס ברעכט אלע מחיצות**".

• • •

דער גאון וקדוש רבי יוסף ליב סופר מפאקש זי"ע, איז געווען מפורסם מיט זיין געוואלדיגע שכל הישר און מיט זיין געוואלדיגע סייעתא דשמייא וועו עס איז געקומען צו פסק'נען א דין תורה, מען האט ממש געזעהן ווי דער גאון האט געקענט משיג זיין דעם אמת אפילו די טענות זענען געווארן גוט פארדרייט דורכן בעל דין.

איינמאל איז געקומען צום גאון א דין תורה צווישן א גרויסער גביר און א צובראכענע אלמנה, איבער א חוב פון א גרויסע סכום געלט, דער עושר האט פארגעלייגט זיין טענות און שטרות, וואס לויט דעם חושן משפט האט אויסגעזעהן אויף הונדערט פראצענט אז דער עושר איז געראכט, אבער די צובראכענע אלמנה האט געווויינט און געטענה'ט, אז איר מאן האט דאס גאנצע געלט שוין באצאלט בחייו, אבער זי קען נישט טרעפן דעם כתב קבלה.

דער גאון רבי יוסף ליב האט באטראכט דעם עושר, און דאן האט דער גאון אנגעהויבן פרעגן פונעם עושר עטליכע ארומיגע שאלות וואס האט נישט געהאט מיטן חוב, פלוצלונג פרעגט דער גאון פונעם עושר, "**פלעגט דער נפטר אפשר דאוועגען נעבן אייך אין ביהמ"ד**", האט דער עושר געענטפערט אז יא, האט דער גאון ווייטער געפרעגט, "**האט דער נפטר אייך אפשר אמאל געגעבן א ספר במתנה**", דער עושר האט זיך דערמאנט און געזאגט, "**יא, א חומש שיין איינגעבינדען האט מיר דער נפטר אמאל געגעבן**".

ווען דער גאון האט דאס געהערט, האט ער גלייך אריבער געשיקט א שליח, וואס זאל אריבער ברענגען דעם חומש פונעם עושר'ס שטוב, ווען דער גאון האט אויפגעמאכט דעם חומש, האט מען צווישן די בלעטער געטראפן דעם ארגינעלע כתב קבלה אויף די געלט, וואס לכאורה האט דער עושר נישט געווויסט אז דער נפטר האט דאס דארט אריינגעלייגט, אדער האט ער פארגעסן, און דער עושר האט מיט גרויס בושה געמיזט מודה זיין, אז די חוב איז שוין געווארן באצאלט.

ווען די תלמידים האבן געפרעגט דעם גאון, "**רבי, פון ווי האט די רבי געווויסט צו פרעגן איבער א געווויסע ספר וואס דער נפטר האט געגעבן פארן עושר**", האט דער גאון געענטפערט מיט גרויס ענווה, "**איך האב מתפלל געווען דעם פסוק (תהיים קי"ט י"ח) גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ, און עס איז מיר אריינגעפאלן א מחשבה, דער נפטר איז דאך געווען א ערליכער איד, ער וואלט נישט איבערגעלאזט זיין אלמנה אין אזא צער, אויב האט ער באצאלט דעם חוב, האט ער זיכער געמאכט א כתב קבלה, אבער צוליב זיין חולשה האט ער דאס אריינגעלייגט אין א ספר וואס ער האט יענעם געגעבן, און נאר סייעתא דשמייא האט מיך געפירט צום אמת**".

• • •

אין די ישיבה אין שטאט פאקש, האט געדינט א געטרייע שמש, ער פלעגט אין די ווינטער יעדן טאג אנצינדען דעם אויוועו אין ביהמ"ד, כדי ווען די בחורים קומען פארטאג'ס לערנען, זאל די ביהמ"ד שוין זיין ווארעם, א שטיק צייט איז דער שמש נישט געזונט געווען, און עס איז נישט געווען ווער עס זאל אים איבער נעמען, אבער צופרי ווען די בחורים זענען אנגעקומען אין ביהמ"ד, האבן זיי געזעהן, אז עס איז פיין ווארעם, קיינער האט נישט געווויסט ווער דער גוטער איד איז, וואס מאכט דעם ביהמ"ד יעדן טאג ווארעם.

איין טאג האט א תלמיד אפגעמאכט, אז ער ווייל וויסן, ווער איז דער וואס צינדט אן דעם

אויוועז יעדן טאג, האט ער זיך באהאלטן אין א ווינקעל, אוז נישט מער אוז נישט ווייניגער, ער זעהט ווי דער גרויסער גאון וקדוש רבי יוסף ליב סופר זי"ע שפאצירט אריין מיט א גאנצע בינטל האלץ, ער ריניגט אפ די אש אוז צינט אן דעם אויוועז אין ביהמ"ד, דער בחור האט זיך נישט געקענט איינהאלטן אוז איז צו געגאנגען צום גאון אוז געפרעגט, "**רבי, איר אליין צינדט אן דעם אויוועז, עס פאסט דאך נישט פארן גאון דאס צו טוז**".

דער גאון האט זיך זייער דערשראקן אוז עס האט אים זייער ווי געטוז, אז מען האט אים געכאפט בי די מעשה, ווייל ער האט געוואלט בלייבן בהסתר אז קיינער זאל נישט ווישן אז ער געט זיך אפ מיט דעם, האט ער באשוואוירן דעם בחור, אז ער זאל דאס נישט קיינעם דערציילן כל זמן ער לעבט, אוז דער גאון האט פאר דעם בחור געזאגט בזה"ל, "**מיין פאטער האט כסדר געזאגט, אז די גרעסטע תורה קומט, ווען די בחורים לערנען מיט א ישוב הדעת אוז מנוחת הנפש, אוז אויב איך קען האבן א חלק אין זייער תורה דורך דאס ביסל קוילן אוז האלץ, איז דאס מיין גרעסטע עולם הבא**", ווייל דאס איז געווען דעם גאוז'ס דרך אין יעדע זאך, ער איז אייביג אוועק געשטאנען פוז פורסם אוז זיך געפירט מיט א געוואלדיגע הצנע לכת.

• • •

ווי באקאנט האט דער צדיק וקדוש רבי יוסף ליב מפאקש זי"ע עוסק געווען בצדקה וחסד אויף גאר א געהויבענע דרגה, דער גאון האט צוזאמען געשטעלט גאר גרויסע סכומים פאר ארימעלייט אוז צובראכענע נשמות, אויך פוז זיין מאגערע געהאלט האט דער גאון אוועק געגעבן גרויסע סכומים צו דערפרייען ארימעלייט אוז אלמנות ויתומים.

איין טאג איז אריין געקומען צום גאון א דין תורה, א ארימאן א בעל עגלה איז דורך געגאנגען אין די גאס, אוז ער איז בטעות איבערגעפארן מיט זיין וואגן א גאר טייערע קריגל מיט טייערע אויל, אוז דער סוחר האט אנגעשריגען דעם ארימאן מיט קולות, אוז האט אים אריבערגעשלעפט צום רב ר' יוסף ליב, אוז דער סוחר האט געפאדערט פונעם ארימאן, אז ער זאל אים באצאלן דאס גאלט וואס ער האט אים שאדן געמאכט, וואס דער סכום האט דער ארימאן אין זיין לעבן נישט פארמאגט.

דער גאון האט מיט זיין גרויס חכמה פארשטאנען, אז באמת על פי דין איז דער סוחר געראכט, אוז דער ארימאן ברויך אים על פי הלכה באצאלן פאר די שאדן, אבער דער גאון האט פראבירט זיך צו איינבעטן ביים סוחר אוז געזאגט, **אין (משלי ב' כ') שטייט לְמַעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים וְאָרְחוֹת צַדִּיקִים תִּשְׁמֹר, אז א איד זאל זיך פירן די וועגן ווי דער גרויסער באשעפער פירט זיך, "מה הוא רחום אף אתה היה רחום", האב רחמנות אויף דעם איד, ווייל אויב דער ארימאן וועט ברויכן געבן דאס גאלט, וועלן זיין ווייב אוז קינדער הונגערן.**

אבער דער סוחר האט זיך געהאלטן ביי זיינס אוז נישט געוואלט נאכלאזן אוז געשריגן, "א דין איז א דין, איך וויל מיין געלט", דער גרויסער גאון רבי יוסף ליב האט בשום אופן נישט געוואלט ארויסשיקן דעם ארימאן בעירם ובחוסר כל, האט ער גענומען זיין טאשקע, אוז ער האט פוז דארט ארויסגענומען דאס ביסל גאלט פוז זיין געהאלט וואס ער האט נאר יעצט באקומען פוז די קהלה, אוז ער האט באצאלט דעם חוב פארן סוחר, אוז ער האט געזאגט פארן בעל עגלה, "**דו בוסט פטור, גיי אהיים לשלום**".

דער סוחר דער עושר איז ממש נתרגש געווארן פוז דעם גוט הארץ פונעם גאוז, זעענדיג אז דער רב איז באמת גרייט אוועק צו געבן פוז זיין מאגערע געהאלט נאר צו דערפרייען דעם ארימאן, האט דער סוחר גלייך צוריקגעגעבן דאס גאלט פארן גאוז, אוז ער האט מוחל געווען דעם חוב, אבער דער הייליגער גאון רבי יוסף ליב מפאקש איז באמת געווען גרייט צו באצאלן דעם חוב פוז זיין אייגן גאלט, נאר צו דערפרייען א ארימאן.

צוואת רבינו זי"ע

נפשי בשאלתי לפרסם בקשתי שילמדו משניות או שיזכרו שמי ושם אמי ע"ה ויזכרו לפעמים הן באגדה והן בהלכה שנדפס בספרים מממני. ואני אטיב עמהם בלנ"ד להמליץ טוב בעדם לפני קל חי הגומל לחייבים חסדים טובים. ואם יבואו על קברי ויתפללו ויאמרו איזה מזמורי תהלים ג"כ, אשתחוה גם אני לפני שומע קול בכיות עמו ישראל ברחמים ואצטרף תפלתי עמהם לטוב להם כל הימים אמן סלה.

יארצייט כ"ג סיון

הגה"ק רבי יהודה ב"ר ישראל זי"ע, (אסאד)
בעל דברי מהרי"א, אב"ד סערדאהעלי

ער איז געבוירן אין שטאט **אסאד** נעבן בודאפעסט, **בשנת תקנ"ז**.

צו זיין טאטע **מוה"ר ישראל** זי"ע.
און צו זיין מאמע **הצדקת מרת טשארנא** ע"ה.

ער איז געווען א צדיק וקדוש אלקים בוצ"ק חו"פ, ער איז געווען א גאון אדיר בתורת הנגלה והנסתר, דער גאון האט יומם ולילה עוסק געווען בתורה מיט א געוואלדיגע התמדה, פון אלע תפוצות ישראל האט מען זיך געוואנדען צו דעם גאון מיט שווערע שאלות, אלע חכמי וצדיקי דורו האבן דעם גאון גאר שטארק מחבב און מעריץ געווען, ער איז געווען מפורסם אלס איינע פון די גרעסטע פוסקים בדורו, אבער מיט דעם אלעם איז דער גאון געווען א געוואלדיגע עניו, במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, ער איז געווען מפורסם אלס א בעל מופת עצום און א גאר גרויסע פועל ישועות, ער האט זיך גאר אסאך מסגף געווען מיט סיגופים און תעניתים, ער האט יעדע נאכט אפגעראכטן תיקון חצות, און מקונן געווען אויף גלות השכינה און צרות ישראל.

זיין טאטע איז געווען א פשוטע שניידער, אבער א גאר ערליכער איד, וואס איז געווען א נהנה מיגיע כפו, און געארבעט פאר פרנסה גאר שווער, אבער האט געלעבט א באשיידען לעבן, און דאס איבעריגע געלט אוועק געגעבן פאר צדקה פאר ארימע אידן, ער איז געווען באוויסט אלס א ערליכע סוחר וואס האט אכטונג געגעבן נישט ח"ו צו נכשל ווערן מיט גניבה און געפירט דאס געשעפט מיט א מורא'דיגע ערליכקייט.

ווען דער גאון רבי יהודה איז געווען 10 יאר אלט, איז דער טאטע ליידער נפטר געווארן, און לויט די צוואה פועם טאטן האט מען דעם ארון געמאכט פונעם טיש ווי ער האט אלע יארן געארבעט, כדי דאס זאל מעיד זיין בעולם העליון אויף זיין ערליכקייט מיט וואס ער האט זיך געפירט.

דער קינד יהודה וואס איז דאן געווען נאר 10 יאר אלט, האט געזאגט א גאר שיינע הספד אויף זיין טאטן, וואס גדולים וגאונים בתורה זענען פון דעם הספד גאר שטארק נתפעל געווארן, די אלמנה האט געהאט איין דאגה, אז דער קינד זאל וואקסן אין תורה, און דער קליינער יתום האט זיך טאקע אריינגעווארפן אין תורה מיט א געוואלדיגע התמדה.

ער איז דאן געפארן לערנען אין די ישיבה פון הגה"ק **רבי פאלק ביכלער** זי"ע, און ווען דער ראש ישיבה האט געזען דאס גאונות פון דעם קינד, האט ער אים געשיקט לערנען צו זיין ברידער הגה"ק **רבי אהרן ביכלער** זי"ע וואס איז דאן געווען **רב אין שטאט סערדאהעלי**, דארט איז דער גאון רבי יהודה געוואקסן אין תורה, ביי די 18 יאר האט ער שוין געקענט אויף אויסעווייניג **פינף הונדערט בלאט גמרא און אויך די ד' חלקי שו"ע**, אויך האט ער שוין אליינס פאר געלערנט דאן שיעורים.

דאן איז ער געפארן לערנען קיין **ניקלשבורג** אין די ישיבה פון הגה"ק **רבי מרדכי בנעט** זי"ע, און דארט האט זיך דער גאון משלים געווען אין תורה ועבודה, דער גאון איז דארט געזעצן על התורה ועבודה אין ביהמ"ד משבת לשבת, און רוב צייט געלערנט שטייענדיג אויף די פיס.

ווען דער גאון רבי יהודה איז אנגעקומען צום ישיבה פון הגה"ק רבי מרדכי בנעט זי"ע, האט דער גאון רבי מרדכי אויסגעלויבט דאס גדלות און חריפות פון זיין תלמיד, און ער האט אים געהאלטן צווישן זיינע חשוב'סטע תלמידים, און געזאגט אויף דעם תלמיד בזה"ל, "**בקי בטריפות כרבי יוחנן, וכרבי נחמן בדינא**".

דער גאון האט יעדע נאכט אפ געראכטן **תיקון חצות**, און הרה"ק רבי יוסף צבי דושינסקי גאב"ד ירושלים זי"ע האט דערציילט, אז עס איז געווען באוויסט, **אז די וואס האבן זיך געברויכט שטעלן צו די מיליטער, זענען אריין צו דעם גאון רבי יהודה אסאד זי"ע צו נעמען א ברכה**.

און דער גאון האט פאר יעדן פון זיי געגעבן צו טרינקען פון א באטל וואס ער האט דארט געהאט, און מען האט דערציילט, **אז דאס איז געווען פון די**

טרערן וואס דער גאון האט פארלאזט, אפערכטענדיג תיקון חצות, און הונדערטער אידן זענען ניצל געווארן פון מיליטער.

ער האט חתונה געהאט מיט **הצדקת מרת אסתר** ע"ה,
בת הגה"ק **רבי מאיר אבאנני** זי"ע.

ער איז שוין דאן אפילו זייענדיג אזוי יונג ווי 18 יאר, געווען מקושר צום גאון וקדוש הגה"ק **רבי משה בעל החתם סופר מפרשבורג** זי"ע, און באלד נאך זיין חתונה איז ער געווארן **דיין** אין שטאט **סערדאהעלי** בעצתו פונעם הייליגען חתם סופר זי"ע.

דער הייליגער חתם סופר האט זיך אויסגעדריקט מיט גרויסע שבחים אויף דעם גאון, און שפעטער איז ער געווען רב אין שטאט **רעטה**, און דערנאך אין שטאט **סעמניץ**, און שפעטער איז ער געווארן רב אין שטאט **סערדאהעלי** ווי ער איז געבליבן ביז צו זיין הסתלקות.

איבער די געוואלדיגע כוח הזכרון פונעם גאון וקדוש רבי יהודה אסאד זי"ע, ווערט דערציילט, אז איינמאל האט זיך דער גאון געטראפן מיטן הייליגען כתב סופר זי"ע ביי אן אסיפת רבנים, און עס האט זיך געמאכט א תורה'דיגע שמועס צווישן די צוויי גאונים, און דער גאון רבי יהודה אסאד האט איבער געזאגט בעל פה א לאנגע תוספות אין מסכת זבחים מיט א אלע מפרשים ווארט ביי ווארט, ממש כאילו די תוספות שטייט בעפאר זיינע אויגן.

דער הייליגער כתב סופר איז מורא'דיג נתפעל געווארן און געזאגט בזה"ל, "איך האב אין מיין לעבן געלערנט מיט אסאך גרויסע גאונים בתורה, אבער דאס בקיעות התורה פונעם גאון רבי יהודה אסאד וואס די תורה איז ביי אים ממש כמונח בקופסה אין זיין קאפ מיט אזא קלארקייט, דאס איז א מחזה וואס מען זעהט איינמאל אין א דור".

דארט אין סערדאהעלי האט דער גאון אויף געשטעלט זיין גרויסע ישיבה פון ווי עס זענען ארויס געקומען הונדערטער תלמידים גאונים בתורה, פון זיינע גרעסטע תלמידים איז געווען הגה"ק **רבי יוסף פרעסבורגער ראב"ד מאטערסדארף בעל תפארת יוסף** זי"ע.

דאן איז ער באוויסט געווארן אלס איינע פון די גרעסטע פוסקים בדורו אין הונגריה, ער האט זיך אסאך געשריבען אין תורה מיטן הייליגען חתם סופר זי"ע, מען האט ביי דעם צדיק געזען ממש אפענע זאכן, ווי אידן זענען געהאלפן געווארן דורך זיינע ברכות.

הגה"ק רבי שמואל הלוי וואזנער בעל שבט הלוי אב"ד זכרון מאיר זי"ע האט געזאגט, אז עס איז געווען מקובל איש מפי איש אויף הגה"ק רבי יהודה אסאד זי"ע, אז איינמאל איז א איד אריינגעקומען זיך מזכיר זיין ביים צדיק, און דער צדיק האט דעם איד געהייסן ארויסגיין, ווייל ער האט נישט געלייגט קיין תפילין יענעם טאג.

ווען דער צדיק האט געזען, ווי דער עולם וואונדערט זיך פון ווי ער ווייסט דאס, האט ער מיט זיין גרויס עניוות מסביר געווען, אז ווען א איד לייגט תפילין און דאוונט, קען מען זעהן אויף זיין פנים דעם גאנצן טאג א שמחה דקדושה.

אבער דער איד ווען ער איז אריינגעקומען, האב איך אויף אים נישט געזען דעם שמחה, אדרבה ער האט געהאט א עצבות אויפן פנים, אזוי האב איך געוויסט אז ער האט נישט געלייגט קיין תפילין.

דער צדיק האט לוחם געווען קעגן די משכילים בדורו און די רעפארמער ר"ל, צוזאמען מיט זיין רבי הגה"ק **רבי מרדכי בנעט מניקלשבורג** זי"ע, און הגה"ק **החתם סופר** זי"ע, און אסאך אידן האט ער געראטעוועט פון ווערן פארכאפט דורך די משכילים, וואס האבן ליידער געוואלט אראפ פירן כלל ישראל פונעם אידישען וועג.

מען דערציילט, אז דער גאון וצדיק רבי יהודה אסאד זי"ע איז דאן געגאנגען מיט אסאך גאונים זיך טרעפן מיט דעם **קיסר פראנץ יאזעף**, צו שטאדלען פאר אחינו בני ישראל, אז מען זאל קענען אויף שטעלן א ביהמ"ד אין שטאט, ווי נאר ערליכע אידן זאלן דארט דאוונענען, און נאך אסאך אנדערע זאכן וואס מען האט געברויכט פון די ממשלה.

צווישן די גדולים איז געווען הגה"ק **רבי אברהם שמואל בנימין בעל כתב סופר** זי"ע, און הגה"ק **רבי ירמיהו לעוו בעל דברי ירמיהו מאוהעל** זי"ע, הגה"ק **רבי ישעיהו בנעט מקאליב** זי"ע, הגה"ק **רבי מנחם א"ש מאונגוואר** זי"ע, הגה"ק **רבי מנחם כ"ץ אב"ד צעהלים** זי"ע, הגה"ק **רבי חיים בעל מחנה חיים סופר** זי"ע.

ווען זיי זענען אנגעקומען צום קיסר ארויפגייענדיג, זענען די ווענט געווען אריימגענומען מיט **שפיגלען**, און דער גאון האט געזען זיין צורה אונעם שפיגעל.

אבער וויבאלד דער גאון האט דאך קיינמאל נישט געקוקט אין קיין שפיגעל, האט דער גאון זיך אנגערופען צו די גדולים, **אז ער איז בטוח אז זיי וועלן מצליח זיין, ווייל א מלאך ד' באגלייט זיי**, נישט כאפענדיג אז דאס איז געווען זיין אייגענע צורה.

אויך דערציילט מען, אז ווען ער איז דורך דעם גאס, זענען די קינדער פונעם שטאט געשטאנען אין א שורה, צו קענען כאפן א בליק אויף די צורה און קושען זיין הייליגע הענט.

און דער גאון האט אמאל געזאגט פאר די הייליגע קינדער, "**הלוואי זאל פון מיר זיך אנקלעבן אויף ענק קדושה, אזוי ווי עס קלעבט זיך אן אין מיר פון ענק וועט עטץ קישט מיך**".

ער האט א גרויס חלק פון זיין לעבן מקדיש געווען צו מלחמה האלטן מיט די משכילים וואס האבן אריינגעברענגט נייע מנהגים, ער האט נישט אריינגעטרעטן אין קיין ביהמ"ד ווי עס איז נישט געווען קיין אויסגעהאלטענע מחיצה, אויך האט ער לוחם געווען קעגן די לימודי חול וואס מען האט דאן געוואלט אריין ברענגען אין תלמיד תורה.

דער גאון האט געשריגען אז עס איז נישט דא אזא זאך '**נאכגעבן**', אפילו אויף עפעס וואס איז נאר א מנהג, ווייל אויב הייבט מען אן '**נאכגעבן**' וועט מען אויך '**אויפגעבן**' אויף די גאנצע תורה, שפעטער וועט די אלע וואס האבן זיך געלאזט פירן פון די משכילים זענען ליידער אראפ פונעם אידישן וועג, האט מען געזען דעם וויטן בליק פון דעם צדיק וקדוש, און כמה גדולים דברי חכמים.

ער האט איבער געלאזט זיינע דברי תורה.

ספר שו"ת יהודה יעלה, על ד' חלקי שו"ע,
ספר חידושי מהרי"א, על פרקי אבות,
ספר דברי מהרי"א.

ער האט איבער געלאזט זיינע הייליגע קינדער.

הגה"ק **רבי אהרן שמואל אסאד אב"ד סערדאהעלי** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת ביילא** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי לייב שיינמאן** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת הינדל** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי יונה רייכהארד אב"ד קאלטהא** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת טשארנא** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי מרדכי בישיץ** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת מרים** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי משה הלוי וואזנר** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת פרומט** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי חיים ליב ווינער** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת סעריל** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי אהרן ביכלער אב"ד יאסברני** זי"ע,
בנו **רבי משה יצחק** זי"ע, נפטר בחי' אביו,
בנו **רבי מרדכי** זי"ע, נפטר בחי' אביו.

דעם לעצטן טאג פון זיין לעבן, האט נאך דער גאון געגעבן שיעורים פאר זיינע תלמידים, אבער ער האט מקצר געווען און צוגענדיגט דעם מסכת וואס ער האט געהאלטן דאן אינמיטן לערנען, יענע נאכט האט ער נאך געענטפערט אויף מכתבים וואס אידן האבן צו אים געשיקט מיט שאלות.

די לעצטע בריוון וואס ער האט געשריבן, איז געווען צו הגה"ק **רבי אליעזר זוסמאן סופר מפאקש בעל ילקוט אליעזר** זי"ע, הגה"ק **רבי עזריאל הילדסהיימר אב"ד אייזנשטאט** זי"ע, און הרה"ק **בעל דברי חיים מצאנז** זי"ע.

נאך חצות שרייבענדיג א תשובה פאר הגה"ק רבי ירמיה לעוו מאוהל בעל דברי ירמיהו זי"ע, איז די פעדער ארויס געפאלן פון זיינע הענט, דאן האט דער גאון געזאגט מיט א התרגשות בזה"ל, "**עד כאן**

תחום שבת", א האלבע שעה שפעטער האט דער צדיק מחזיר געווען נשמתו הטהורה ליוצרה.

ווען די ידוע פונעם הסתלקות איז אנגעקומען צו הרה"ק מצאנז זי"ע האט ער געזאגט, "**דער מרביץ תורה פון אונגארן, וואס האט געלערנט תורה לשמה איז אויך נסתלק געווארן**", דער צאנזער רב האט געשריבען אויף דעם גאון בזה"ל, "**הרב הגאון הגדול המובהק הצדיק המפורסם מופת הדור**".

אויך האט הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע געשריבען אויף דעם גאון בזה"ל, "**הגאון הגדול המובהק החו"ב העצום המפורסם בעולם צדיק יסוד עולם, האיר פני תבל באור תורתו ועל ישראל זרח אור שמשו**".

נסתלק לגנזי מרומים **כ"ג סיון בשנת תרכ"ו**, ומנוחתו כבוד איז אין ביה"ח אין **סערדאהעלי**, און די ציון פון דעם גאון איז א פלאץ ווי טויזנטער אידן קומען פועל'ן ישועות.

הגה"ק רבי משה ניישלאס אב"ד סקווירא זי"ע האט דערציילט, אז ער איז איינמאל געגאנגען צו הגה"ק מביקסאד זי"ע, און ער האט אים געגעבן א קוויטל וואס דארט איז געשטאנען אז ער קומט פון שטאט סערדאהעלי, האט ער אים געבעטן, **אז ער זאל אים גיין מזכיר זיין ביים ציון פונעם גאון רבי יהודה אסאד זי"ע**.

און הגה"ק מביקסאד האט אים געזאגט, **אז ער זאל צו דעם ציון נישט גיין מאנטאג אדער דאנערשטאג, ווייל דער גאון רבי יהודה אסאד זי"ע איז פון די בית דין הגדול אונעם עולם העליון, און דערפאר מאנטאג און דאנערשטאג געפונט ער זיך נישט ביי זיין ציון, און געזאגט דעם בעסטן טאג צו גיין צו זיין ציון איז עש"ק**.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן.

מעשיות

א איד פון שטאט סערדאהעלי האט געהאט א ווייַן קעלער, פון ווי ער האט פארקויפט וויין פאר די אידן פונעם שטאט, איין טאג איז א גוי פונעם שטאט אריין אונעם קעלער, און ווען דער איד האט דאס געזען האט דאס אים זייער פארדראסן, ווייל אלע וויין איז יעצט געווארן יין נסך.

האט ער דעם גוי געשלאגן, און דער גוי איז געפאלן א פגר, דער איד איז שנעל אריבער צום רב רבי יהודה אסאד זי"ע, און פארציילט וואס דא איז געשען, האט דער רב געזאגט, זיי נישט באזארגט לאמיר צוזאמען אריבער גיין, ווען דער רב איז אנגעקומען, איז ער צו געגאנגען צו דעם פגר דער גוי, און זאגט אים, "**שטעל דיך אויף און גיי אהיים**", דער פגר האט זיך אויפגעשטעלט און ארויס פונעם הויז פונעם איד, און אזוי ווי ער איז אנגעקומען אהיים איז ער געפאלן א פגר דארט ביי זיך אין שטוב.

• • •

פארציילט מען, אז ווען מען האט געברויכט גיין צום קעניג צו שתד'לען פאר אידן, האט מען געשיקט דעם גאון רבי יהודה אסאד זי"ע, ווייל ער איז געווען מפורסם מיט זיין חכמה און פקחות, און ער האט געהאט א אפען טיר ביים קעניג.

איינמאל האט ער באשטעלט א אדיענץ ביים קעניג, און מען האט אים געגעבן דעם טאג וואס איז אויסגעקומען אויף א שבת קודש, איז דער גאון געפארן בעפאר שבת צום שטאט, און שבת איז ער אריין צום קעניג, דער קעניג איז פארשטייט זיך זייער נתפעל געווארן פון זיין קליגשאפט, **און דער קעניג האט אים געשאנקען א ציגארעטיל**, וואס דאס איז געווען בימים ההם א גאר חשובע מתנה צו באקומען פון א קעניג.

דער גאון איז געווען אין א פארלעגנהייט, ווייל אויב ער וועט נישט פארייכערן דעם ציגארעטיל, וועט עס זיין א מרידה במלכות, אבער אויב ער וועט יא רייכערן דעם ציגארעטיל, וועט ער דאך עובר זיין אויף חילול שבת, און אפשר מעג מען דאס יא טון וועגן פיקוח נפש.

האט דער גאון מיט חכמה אריינגעלייגט דעם ציגארעטיל און זיין בגד, ווען די באדינער האבן דאס געזען זענען זיי געווארן זייער ברוגז, אז ער האט זיך נישט נוהג כבוד געווען קעגן דעם קעניג, אבער דער גאון האט געזאגט פארן קעניג, אז די

סיבה פארוואס ער רייכערט נישט דעם ציגארעטיל איז, "**ווייל א געשאנק פון קעניג וועל איך נישט צורוכגעבן**", נאר ער וויל דאס אוועק לייגען פאר א זכרון, דער קעניג האט זייער הנאה געהאט פון זיין ענטפער.

• • •

איינמאל חנוכה איז דער מושל פון שטאט פרעשבורג געקומען קיין סערדהעלי, און וויבאלד דער גאון רבי יהודה אסאד זי"ע איז געווען מפורסם אפילו ביי די גוים אויך, מיט זיין געוואלדיגע חכמה און קלוגשאפט, איז ער אריין באזוכען דעם רב, די רעבעצין האט געוואלט מכבד זין דעם גרויסן גאסט דער מושל, אבער עס איז אין שטוב פונעם גאון נישט געווען קיין פרוכט.

איז די רעבעצין געקומען און שטילערהייט געזאגט פארן גאון, אז זי האט נישט מיט וואס צו מכבד זיין דעם גאסט דער מושל, האט זיך דער גאון אנגעריפן און געזאגט, איך וועל ברענגען פירות צו מכבד זיין דעם גאסט.

דער גאון איז צו געגאנגען צום קעסטל ווי די פרוכט פלעגט ליגן, און לפלא האט דער גאון ארויס גענומען פון דארט צוויי פרישע פרוכט וואס האבן אויס געזען כאילו מען האט דאס יעצט ממש אראפ גענומען פונעם בוים, און דער מושל איז ממש ארויס פון התפעלות, **ווייל יענע צייט אין יאר איז נישט געווען במציאות צו אפילו טרעפן די פרוכט**.

• • •

הרה"צ רבי יחזקאל טויסיג זי"ע האט דערציילט א מעשה נורא, איינע פון די תלמידים פונעם גאון וקדוש רבי יהודה אסאד זי"ע איז אמאל געפארן אויפן וועג, ער איז דורך געפארן א וואלד, פלוצלונג האט אים באפאלן א רוצח א גזלן, און ער האט געסטראשעט דעם תלמיד, אז ער גייט אים רח"ל הרג'נען.

דער תלמיד האט זיך פראבירט איינצובעטן ביים רוצח אז ער זאל אים לאזן גיין, אבער עס האט אים גארנישט געהאלפן, האט דער תלמיד געבעטן פונעם רוצח, אז ער זאל אים כאטש לאזן זאגן קריאת שמע דאס לעצטע מאל אין לעבן, נאך שטארקע געבעטן האט דער רוצח אים נאך געגעבן, און געזאגט, אז ער האט 15 מינוט צו ליינען קריאת שמע.

פארשטייט זיך אז דער תלמיד האט געליינט א קריאת שמע וואס ער האט נאך קיינמאל נישט געליינט אין לעבן, און ער האט געזאגט וידוי מיט בכיות נוראות, דאן האט דער תלמיד אויף געמאכט זיינע אויגן גרייטענדיג צו אום קומען על קידוש השם, אבער ווי פארוואונדערט איז דער תלמיד געווארן, ווען דער רוצח איז נעלם געווארן, פארשטייט זיך אז דער תלמיד האט זיך אויף געהויבן און בשלום אנגעקומען צו זיין גרויסן רבין, רבי יהודה אסאד.

דער תלמיד קומט אריין צו זיין רבין, און ווי אנהייבן דערציילן דעם נס וואס איז יעצט געשען מיט אים, אבער ווי פארוואונדערט איז דער תלמיד געווארן, ווען זיין הייליגע רבי ר' יהודה אסאד זי"ע הייבט גלייך אן זאגן פארן תלמיד, "**זאג מיר דעם אמת, האסטו שוין אמאל געליינט קר"ש מיט אזא התלהבות, וויסן זאלסטו, אז פון הימל האט מען דיר געוואלט לערנען, ווי אזוי מען ברויך ליינען קר"ש, מען ברויך אין דעם אריין לייגען אזא כוח, כאילו עס איז דאס לעצטע קר"ש וואס מען ליינט אין לעבן**".

• • •

עס איז געווען אין יאר תר"ח ווען איבער אידישע קעפ איז געהאנגען ביטערע גזירות ה"י, גרויזאמע פאגראמען זענען אויס געפירט געווארן איבער אידישע קהילות, אונטער די אנפירערשאפט פונעם צורר הורבאן ימ"ש, די רציחות האבן נעבעך איבער געלאזט מאסן אומגעקומענע קדושים, און גאנצע אידישע שטעט זענען דאן געווארן אפגעמעקט.

אין שטאט סעמניץ האט דאן געוואוינט רבי יהודה אסאד זי"ע, ער איז געווען רב אין שטאט, אבער זיין נאמען האט גע'שמ'ט ווייט אוועק, איבער די גאנצע וועלט האט מען געוואוסט פון זיין גדלות, און פון אלע עקן פון אירופה האט מען אנגעפרעגט שווערע שאלות פון דעם גאון עולם, אויך די גוים האבן זיך געפארכטן פון אים.

אין יענע תקופה האבן די אידן פון סעמניץ געוואוסט, אז ס'וועט נישט לאנג דויערן, און די באנדעס וועלן אויך זיי איבערפאלן, לאנג האט נישט געמומען, און די שפורן פון זיי האבן אנגעהויבן זיך אנזען אין שטאט, עס איז געווען פאר פסח און שמועות האבן זיך גענומען

פארשפרייטן אז אין סאמע נאכט פון פסח, דער ליל שמורים וועלן די רוצחים זיך ווארפן איבער די אידישע הייזער ה"י.

א טויט שרעק איז געפאלן איבער יעדן אידישן איינוואוינער, די בלוטיגע נייעס פון די אנדערע שטעט ווי די רשעים האבן באזוכט, האט געווארפן א פחד אויף די סעמניצ'ער אידן.

אבער דער צדיק רבי יהודה אסאד דער רב, האט דאן געלאזט אויסרופן צווישן אלע אידן, אז אין נאכט פון פסח זאל יעדער איינער, קליין און גרויס, מענער און פרויען, זיך צוזאמענקומען און פראווענען דעם סדר אינאיינעם אינעם שטאט'ישן שול.

פארשטייט זיך אז יעדער האט געפאלגט און אויסגעפירט דעם הייליגן באפעל פון רב, און פסח אויפדערנאכט ווען אלע זענען געזעסן איינגעהילט אין די קיטלען און גלייכצייטיג אין טיפן אנגסט פראווענענדיג דעם סדר, האט רבי יהודה גערופן צען פון זיינע תלמידים און זיי געשיקט אינדרויסן פון שטאט געוואויר צו ווערן ווען די רוצחים גרייטן זיך צו קומען.

נישט לאנג נאך חצות-הלילה, האבן די תלמידים געהערט די טריאמפ-פירנדער מארש מיט וועלכע די באנדעס גאלאפירן אין ריכטונג פון שטאט, מיט שרעק זענען זיי באלד געלאפן אין ביהמ"ד איבערגעבן די ביטערע בשורה, א טומל האט אויס געבראכן צווישן די שטאטלייט ווען זיי האבן געהערט די נייעס.

אבער דער רב רבי יהודה אסאד האט זיי בארואיגט און געזאגט, "**האט'ס נישט קיין מורא, ווארט'ס נאר און זעט'ס דעם אויבערשטנ'ס ישועה וואס ער וועט מיט אונז טון**", באלד האט רבי יהודה געזומען זיין טלית, זיך דערין איינגעהילט, און געזומען זיין ראש השנה'דיגן שופר, די רשעים האבן זיך דערווייל דערנענטערט צום שטאט מיט אויס געשארפטע שווערדן.

דער הייליגער צדיק רבי יהודה האט זיך אנגעקליידט מיט גבורה, און איז ארויס איינער אליין קעגן דעם ריזיגן מיליטער, ער האט ארויסגעצויגן זיין גרויסן שופר און מיט התלהבות געזומען בלאזן א תקיעה גדולה, פונקט ווי ר"ה ביי די תקיעות, ווען די רשעים, אין שפיץ פון זייער פירער דער טיראן הורבאן ימ"ש, האבן דערזען דעם אידל, האט צווישן זיי אויסגעבראכן א גרויסע בהלה.

די רייטער האבן אנגעהויבן צו טרייבן די פערד און איינער האט צעטרעטן דעם אנדערן אין גרויס פאניק, אין דעם שווערן כאאס זענען געפאלן עטליכע הונדערט פון זיי, און די איבריגע זענען זיך צעלאפן פון דארט מיט גרויס שרעק, שרייענדיג אז פון הימל האלט מען מלחמה פאר די אידן.

דער צדיק רבי יהודה אסאד האט דאן א פרייליכער זיך צוריקגעקערט אין שטאט, צו ענדיגן דעם סדר און דערציילן די ניסים וואס דער אייבערשטער האט געטון מיט די אידן אין יעדן דור, אויפמארגנס האט דער רשע הורבאן ערקלערט, אז א טויט שרעק איז אויף אים אנגעפאלן ווען ער האט געזען פאר זיך שטיין א מענטש וואס זיין הייך האט דערגרייכט ביז'ן הימל.

דער נצחון וואס די אידן האבן דאן געהאט האט זייער געשטאכן פאר די גוי'אישע באפעלקערונג, די שונאי ישראל האבן נישט געקענט אראפשלינגען דעם מעשה, און עס האט זיך געזומען קאכן א גרויס העצע קעגן די אידן פון סעמניץ, און איבערהויפט קעגן דעם רב פון שטאט רבי יהודה אסאד, דארט אין סעמניץ האט געוואוינט א גוי'אישע בעקער, א וויסטער שונא ישראל, וועלכער האט געלאקערט ח"ו אומצוברענגען דעם רב.

איינמאל ווען רבי יהודה איז אהיים פון שול אין באגלייטונג פון זיינע מקורבים, איז דער רשע אים אנטקעגן געקומען מיט א מעסער גרייט אויסצופירן זיין בארבארישן פלאן, א בהלה האט אויס געבראכן צווישן די אנווועזנדע, אבער רבי יהודה האט זיך בכלל נישט צו טון געמאכט, נאר ער האט רואיג פארגעזעצט זיין וועג, ווען דער רשע איז שוין געקומען גאר נאנט צו אים און ער האט אויפגעהויבן דעם מעסער, האט ער עס פלוצלינג געגעבן א לאז אראפ אויף זיין אייגענער האנט אפהאקענדיג זיין לינקער האנט.

די אנדערע גויים האבן אין דער זעלבער צייט זיך שוין געהאט פארזאמלט אויסצופירן א בלוטיגער פאגראם איבער די אידן, אבער זענדיג וואס עס האט פאסירט מיט דעם בעקער, זענען זיי אלע אנטלאפן מיט גרויס מורא, רבי יהודה איז זיך רואיג אהיים, און זינט דאן האט דער בעקער אלעמאל געריידט מיט פארכט, וואס עס האט מיט אים פאסירט אלעס וועגן ער האט געוואלט ח"ו שעדיגען דעם הייליגען רב רבי יהודה אסאד זי"ע, און פון דאן האט רבי יהודה געהאט אן אפען טיר ביי די ראשי המדינה און פיל גע'שתד'לט פאר די אידן פון שטאט.

• • •

דער זוהן פונעם גאון רבי יהודה אסאד, ברענגט א מעשה, וואס האט פאסירט וועו זיין טאטע האט געלערנט אין די ישיבה פון הגאון רבי מרדכי בנעט זי"ע, וועו רבי יהודה אסאד איז אנגעקומען אין די ישיבה האט ער זיך ערווארבן א נאמען אלס גאון אוו מתמיד, ער פלעגט אויפזיין גאנצע נעכט, אוו פלעגט לערנען שטייענדיג כדי נישט איינצושלאפן.

אלס גמילת חסד מיט די שוואכערע בחורים וואס האבן זיך נישט געקענט ערלויבן צו צאלן געלט פאר א פריוואטע מלמד, פלעגט ער זיי צוזאמען נעמען אוו לערנען מיט זיי די לימודים פון ישיבה, טיילמאל האבן זיך געקענט געפונען ביי זיינע שיעורים א גוטע פערציג-פופציג בני עניים.

עטליכע אומפארגינער האבן אים זייער מקנא געווען אויף זיין גוטען נאמען אין ישיבה, ובפרט אז זייער רבי הגר"מ באנעט זי"ע האט אים מקרב געווען, האבן זיי אפגעטאן א בייזוויליגן אקט, איין שיינעם טאג וועו רבי מרדכי באנעט זי"ע איז אריין געקומען צום שיעור, עפענט ער אויף זיין גמרא ווי געווענליך, אוו ער טרעפט דארטן א צעטעלע, א פאשקעוויל, וואס איינער פון די בחורים האט אפגעשריבן אקעגן דעם בחור "יהודה אסאד".

דארט איז געשטאנען אויסגערעכנט דריי סיבות פארוואס מען דארף דערווייטערן דעם בחור יהודה אסאד.

1) ער האט זיך געגרינדעט א ישיבה מיט 50 בחורים אוו לערנט פאר שיעורים פאר זיי,

2) ער מאכט אוועק די תורות פון זיין רבי'ן הגר"מ בנעט זי"ע, זאגנדיג אז זיי זענען נישט אויס געהאלטן,

3) ער לערנט קבלה, טראצדעם וואס ער האט נאכנישט דערגרייכט די יארן דערצו.

דער צדיק וקדוש רבי מרדכי בנעט זצ"ל האט אפגעליינט דאס צעטל שטילערהייט, ער האט אבער גוט געקענט זיין תלמיד ר' יהודה צו וויסן אז דאס זענען הוילע שקרים וכזבים וואס איינער האט פאבריצירט אויס קנאה, קענענדיג חכמת הפרצוף האט ער זיך גוט אומגעקוקט אויף די בחורים, אוו ער האט גלייך געכאפט וועלכער בחור האט זיך דערוואגט צו טאן אזא זאך, פארשעמען ר"י אסאד.

דאן האט דער גאון רבי מרדכי בנעט זיך אנגערופן צו ר' יהודה אסאד אוו געזאגט, איך וועל דיר פאר ענטפערן פון אלע דריי טענות וואס די בחורים האבן קעגן דיר.

1) דאס וואס זיי טענה'ן אז דו האסט זיך געגרינדעט א ישיבה מיט 50 בחורים, וויל איך דיר וואונטשן אז דו זאלסט מצליח זיין, אוו איך וועל דיר נאך אפילו צו געבן נאך 50 בחורים מיט וועמען דו זאלסט לערנען שיעורים,

2) דאס וואס זיי זאגן אז דו מאכסט אוועק מיין תורה, לויט ווי איך קען דיר, ווייס איך אז דאס איז שקר, אבער לו יהא אז דאס איז אמת, געב איך דיר רשות, אז אויב דו זעהסט אין מיינע רייד עפעס וואס איז נישט אויס געהאלטן, אז דו מעגסט דאס אוועק מאכן אוו זאגן אז איך האב נישט גוט אפגעלערנט די זאך,

3) אוו צולעצט, געב איך דיר רשות צו לערנען קבלה, טראץ דיין אינגן עלטער.

פארשטייט זיך אז די וועלטער פון דעם גאון וקדוש רבי מרדכי באנעט זי"ע האט געמאכט א געוואלדיגע רושם אויף זיינע תלמידים, זענדיג ווי שטארק דער גאון האלט פון זיין חשובע תלמיד רבי יהודה אסאד, אוו פון דאן האט זיך שוין נישט פארגליסט פאר קיינעם צו ח"ו טשעפענען מיט דעם גאון וקדוש.

• • •

עס איז פאר געקומען א חתונה פון איינע פון די פרנסי הקהלה אין שטאט, און דארט האבן זיך באטייליגט אסאך פון די גאונים פונעם דור, ובתוכם איז געווען דער הייליגער כתב סופר זי"ע און הגה"ק רבי יהודה אסאד זי"ע.

ביים סעודה האט דער גאון דער הייליגער כתב סופר געזאגט, אז לכבודו פונעם פרנס הקהילה האט ער געבראנגט א חשובע חפץ צו ווייזן פארן עולם, **און דער גאון האט ארויסגענומען א מחצית השקל מטבע וואס איז נאך פון די צייטן פונעם בית המקדש השני**, און מען האט דאס אריבער געפירט פון איינעם צום אנדערן אז יעדער זאל דאס קענען באטראכטן.

אביסל שפעטער האט דער הייליגער כתב סופר זי"ע צוריק געבעטן דעם מטבע, אבער מען האט דאס נישט געטראפן, גלייך האט מען געטראכט אז איינער פון די באטייליגטע האט דאס זיכער גע'גנב'ט, האט מען געגעבן א עצה, אז מען זאל יעדן הייסן אויסליידיגען די טאשן, און אזוי וועט מען זהן וועט עס האט דאס גענומען.

האט דער גאון רבי יהודה אסאד זי"ע געבעטן, אז מען זאל ווארטן א האלבע שעה בעפאר מען טוט דאס, און צוליב דעם כבוד פונעם גאון האט מען דאס נאכגעגעבן פארן גאון, אבער וועט עס איז דורך די האלבע שעה און מען האט דאס נאכאלץ נישט געטראפן, האט דער גאון געבעטן אז מען זאל ווארטן נאך 15 מינוט, און דער גאון האט זיך געשטעלט דאוועגען אין די זייט און מתפלל געווען, אז דער באשעפער זאל העלפן אז מען זאל דעם מטבע טרעפן.

דערווייל איז איינע פון די ארבעטער געקומען, און געברענגט דעם מטבע און געזאגט, אז ער האט דעם מטבע געטראפן אין די מיסט, און זהט אויס אז ווען מען האט אפגערוימט די טישן, האט מען דעם מטבע בטעות אויך אריינגעלייגט אין די מיסט, און אזוי האט זיך יעדער באראויגט.

נאכדעם האט דער גאון רבי יהודה ארויס גענומען פון זיין טאש א מטבע, וואס איז געווען דאס זעלבע מטבע וואס מען האט בעפאר געזיכט, און דערציילט, אז ווען מען האט אן געהויבען זיכן דעם מטבע, האט ער זיך דערמאנט אז ער האט אויך אזא מטבע ביי זיך אין טאש, און ער האט זייער מורא געהאט אז אויב וועט מען יעדן אויסלייידיגען די טאשן וועט מען דאס טרעפן ביי אים אין טאש, און דאן וועט זיין א געפערליכע חילול השם, און דערפאר האט ער געבעטן ביים הייליגען באשעפער, אז מען זאל טרעפן דעם מטבע, כדי עס זאל נישט ארויסקומען קיין חילול השם דורך אים.

• • •

לערנעדיג אין ניקלשבורג ביים גרויסן גאון וקדוש רבי מרדכי בנעט זי"ע, איז איינמאל אנגעקומען א ארימאן אין שטאט, אין צו געגאנגען צום בחור רבי יהודה אסאד זי"ע, און געפרעגט ווי וואוינט דער רב, רבי יהודה האט דעם ארימאן געגעבן שלום עליכם, און מיט כבוד צו געפירט צום שטוב פון דעם רב.

ווי פארוואונדערט איז רבי יהודה געווען, ווען ער האט געזען דעם רב קענן לויפן דעם ארימאן, און אים מקבל געווען מיט גרויס כבוד און זיך איינגעשפארט אין זיין שטוב פאר א שטיק צייט, ווען דער ארימאן איז אוועק געגאנגען, האט דער רב צוגעריפן דעם גאון רבי יהודה אסאד זי"ע, און אים געזאגט, "**האסט געהאט די זכי' צו געבן שלום פאר דעם אויף וועם עס שטייט, "אַשְׁרֵי מִי שֶׁנָּתַן לוֹ שָׁלוֹם וְהֶחֱזִיר לוֹ שָׁלוֹם**".

• • •

דער גאון וקדוש רבי יהודה אסאד זי"ע איז געווען מפורסם אלס א גאר קלוגער איד און געווען באוויסט מיט זיין געוואלדיגע אהבת ישראל, איין טאג איז אנגעקומען צום גאון רבי יהודה אסאד א בריוו, פון איינע פון די גרויסע רבנים אין אונגארין, און בתוך הדברים האט דער רב זיך אפגערעדט פארן גאון, אז ביי אים אין שטאט איז דא א איד, וואס פירט זיך נישט ווי עס ברויך צו זיין, און איז מזלזל בכבוד התורה, און דער רב האט געבעטן פונעם גאון רבי יהודה אסאד, אז אלס פוסק הדור זאל ער ארויפלייגן א "חרם" אויף דעם איד, אלס עונש פאר זיין נישט ריכטיגע אויפירונג.

האט דער גאון וקדוש רבי יהודה אסאד צוריק געשריבן א בריוו, מיט חכמה און גרויס אהבת ישראל פארן רב בזה"ל, "**דער תפקיד פון א רב**

בישראל איז נישט צו צוברעכן דעם עולם, נאר אדרבה די עבודה פונעם רב איז, צו ארויפברענגען דעם עולם נענטער צום באשעפער, פראבירט צו מקרב זיין דעם איד מיט ליבשאפט, רופט אים אריבער צו אייך אין שטוב, און רעדט צו אים מיט ליבשאפט און בנחת, און איך זאג אייך צו, אז דאס וועט העלפן, ווייל איין ווארט פון ליבשאפט קען מקרב זיין און איבערדרייען א הארץ פון א איד, מער ווי הונדערט וועלטער פון חרם און נידוי".

דער רב האט אויסגעפאלגט וואס דער גאון האט געהייסן, און ער האט מקרב געווען דעם איד מיט ליבשאפט, און שפעטער איז דער איד געווען פון די גרויסע מחזיקי תורה אין יענעם שטאט, דאס איז געווען די געוואלדיגע חכמה און מידות טובות פונעם גאון רבי יהודה אסאד זי"ע, און אנשטאט ח"ו מרחק זיין א איד, האט ער ענדערש מקרב געווע א איד, און מיט דעם יענעם נענטער געברענגט צום באשעפער.

• • •

דער גאון רבי יהודה אסאד זי"ע איז געווען באוויסט אלס א בעל רוח הקדוש אמיתי, אידן האבן כסדר דערציילט, ווי מען האט געזהן זיין הייליגע אויגן ווי ער האט פארגעזאגט עתידות וואס איז שפעטער מקוים געווארן.

איין טאג איז אנגעקומען א בריוו צום גאון, פון א אלטע איד וואס האט געוואוינט אין א ווייטן דארף, און דער איד האט געשריבן מיט גרויס צער, אז ליידער האט ער נישט זוכה געווען צו קיין זש"ק, און ער האט מורא וואס עס וועט זיין מיט אים לאחר מאה ועשרים שנה, ווער וועט זיך אפגעבן מיט זיין קבורה, און ווער וועט זאגן קדיש נאך אים.

דער גאון רבי יהודה אסאד האט צוריק געשריבן א בריוו בכתב יד קדשו פאר דעם איד בזה"ל, "**זיי נישט באזארגט מיין ברודער, דער באשעפער היט ערליכע אידן, גיי אן מיט דיין עבודת השם, און איך זאג דיר צו, אז ווען דיין צייט וועט קומען, וועלן דיינע קרובים זיין נעבן דיר און אלעס וועט געטון ווערן כדין וכדת מיט גרויס כבוד**", וועז דער איד האט באקומען דעם קלארן בריוו פונעם גאון, האט ער דאס ארום געטראגן מיט זיך ווי א קמיע, און איז געווארן רואיג אז אלעס וועט אי"ה זיין גוט.

נאך עטליכע יאר איז דער איד פלוצלונג קראנק געווארן, און איז נפטר געווארן פרייטאג נאכמיטאג, מען האט נישט געקענט מאכן די לוי' בעפאר שבת, אבער נאנט צום זמן זענען אנגעקומען צום שטאט סערדאהעלי, צוויי גרויסע סוחרים, וואס זענען געבליבן שטעקן אויפן וועג צוליב א פארשלעפטע געשעפט, און ווען זיי האבן געזהן דעם נאמען פונעם נפטר, האבן זיי געזהן אז זיי זענען בלוט קרובים מיטן נפטר.

נאך שבת האבן זיך די צוויי סחרים אפגעגעבן מיטן נפטר מיט גרויס כבוד, מען האט פאר דעם איד געמאכט א בכובד'יגע לוי' און אים שיין מספיד געווען, און די צוויי סוחרים הערענדיג אז דער נפטר האט נישט איבערגעלאזט קיין קינדער, האבן זיי זיך פארגענומען צו זאגן קדיש נאכן נפטר, דאן האבן די אידן פונעם גאנצן געגנט געזהן, די רוח הקדוש פונעם גרויסן גאון רבי יהודה אסאד זי"ע, אז אלעס וואס ער האט געזאגט איז מקוים געווארן ביז צום לעצטן דעטאל.

• • •

מען דערציילט, אז איינמאל האט א איד ליידער נישט געקענט ביישטיין דעם נסיון, און ער האט בא'גנב'עט די קופת צדקה און עטליכע טייערע כלים פונעם ביהמ"ד פון דעם גאון רבי יהודה אסאד זי"ע, די שמשים און גבאים ווען זיי האבן באמערקט, אז עס איז גע'גנב'ט געווארן דאס געלט פונעם קופת צדקה.

זענען זיי גלייך אריין צום רב רבי יהודה, און זיי האבן דערציילט פארן רב, אז דאס געלט איז געווען גרייט פארן קומענדיגע וואך פאר אפאר חתונות פון ארימע יתומים, דער צדיק רבי יהודה האט זיך פארטראכט, און דאן האט ער געזאגט פאר די גבאים, "**זייט רואיג, דאס געלט פון די יתומים וועט צוריקקומען, דער גנב וועט נישט קענען אנטלויפן פון דעם אויבערשטנ'ס הענט**".

אינדערפרי ווען די מתפללים זענען אנגעקומען צום ביהמ"ד, האבן זיי געטראפן דעם גנב זיצן אויף די טרעפ פונעם ביהמ"ד, און זיינע הענט זענען פארגליווערט געווארן און ער קען זיי נישט רוקן פון ארט, און נעבן אים ליגט די גאנצע זאק מיט די געלט און כלים וואס ער האט גע'גנב'ט, און דער גנב ווייזט מיט קולות און בעט זיך צו די

אידן, "**נעמט דאס אלעס צוריק, איך בעט דעם רב זאל מיר מוחל זיין, איך קען נישט באוועגן מיין גוף**".

דער רב דער הייליגער צדיק רבי יהודה אסאד זי"ע איז ארויסגעקומען, און האט געהייסן מען זאל צוריק נעמען די גאנצע גניבה, און דאן האט דער רב מוסר געזאגט פארן איד מיט ערנסטע ווערטער, און ער האט געבעטן דעם איד, אז ער זאל אים צו זאגן אז ער וועט מער קיינמאל נישט גנב'נען, דאן האט דער צדיק רבי יהודה אסאד מתפלל געווען א תפילה פאר דעם איד, און דער צדיק האט אנגערורט זיינע הענט, און לפלא יענע סעקונדע האט דער איד אנגעהויבן צוריק רורן זיינע הענט, דער איד איז טאקע געווארן א אמת'ע בעל תשובה און א ערליכער איד.

• • •

איינמאל איז א איד אריינגעקומען צום צדיק רבי יהודה אסאד זי"ע מיט א צובראכן הארץ און דערציילט, אז זיין איינציג קינד ליגט אין בעט מיט הויער פיבער, און די דאקטורים האבן ליידער אויפגעגעבן האפענונג, זאגענדיג אז דער קינד האט נאך אפאר שעה צום לעבן, און דער איד האט געווויינט מיט ביטערע טרערן און געבעטן, "**רבי, געבט מיר א ברכה פאר מיין קינד אז ער זאל געזונט ווערן**", דער גאון רבי יהודה אסאד האט דאן בשעת מעשה, געהאלטן אינמיטן לערנען און דורכטון א שווערע קשיא פונעם הייליגען פתחי תשובה.

דער גאון האט אנגעקוקט דעם איד און געזאגט, "**זיץ דא נעבן מיר, און העלף מיר אויסגראדען און קלאר מאכן דעם סוגיא, און ווי די גמרא זאגט "תורה מגנא ומצלא", אז די תורה הקדושה באשיצט און איז מציל א איד, לאמיר טאקע מחדש זיין א שיין ווארט אויף דעם סוגיא, און אין דעם זכות וועט דער גרויסער באשעפער שיקן א רפואה שלימה פאר דיין קינד**", דער איד האט באמת נישט געהאט זיין קאפ אויפן פלאץ צוליב זיין צרה, ער האט אבער זיך צו געהערט, ווי דער גאון איז אויפן קול איבערגעגאנגען דעם גאנצן פלפל.

פלוצלונג האט דעם גאון'ס פנים אויפגעשיינט, און ער האט געזאגט בזה"ל, "**ברוך השם, די קשיא איז פארענטפערט געווארן אויפן אמת'ן דרך, גיי אהיים בשלום, דאס קינד וועט לעבן**", דער איד איז מיט א שמחה אהיים געלאפן, און זיין ווייב איז אים קעגן געקומען מיט גרויס פריידט און דערציילט, אז א שעה צוריק איז די פיבער צוביסלעך אראפ, און יעצט האט דאס קינד געבעטן א גלעזל וואסער און עפעס צו עסן, און מען האט דאס אויסגערעכנט, און דאס איז געווען ממש יענע צייט, ווען ער האט עוסק געווען מיטן גאון אין דעם סוגיא.

• • •

ווערט דערציילט, אז איינמאל איז א איד א גביר א גרויסע תומך תורה פון שטאט סערדאהעלי, זייער קראנק געווארן, מען האט געברענגט די גרעסטע דאקטורים פון שטאט וויען, אבער אלע האבן געהויבן די הענט און געזאגט, אז ליידער איז נישט דא וואס מען קען טון און די מצב איז רח"ל פארפאלן, די משפחה איז גלייך אריבער געלאפן צום גרויסן גאון רבי יהודה אסאד זי"ע, און מיט א געווייַן מזכיר געווען דעם גביר, אז דער צדיק זאל פועלן א ישועה.

דער גרויסער גאון האט ארויסגענומען א קליינע מטבע פון זיין טאש, און ער האט דאס אהינגעגעבן פארן זוהן פונעם חולה און געזאגט, "**נעם דאס געלט, גיי גלייך צום ערשטן ארימאן וואס די טרעפסט אויף די גאס, און גיב אים דאס געלט פאר צדקה, און בעט אים ער זאל מתפלל זיין פאר דיין פאטער, ווי די גמרא זאגט דאך, "צדקה תציל ממות", און די תורה מאכט דאך נישט קיין חילוק, צו די דאקטורים זאגן יא, אדער ניין**", דער זוהן האט גלייך אויסגעפאלגט וואס דער צדיק האט געזאגט, און איז געלאפן און געטון ווי דער צדיק האט געהייסן, און ווען ער האט געפינען דעם ערשטן ארימאן, האט ער אהין געגעבן דאס געלט, און יענער האט אנגעוואונטשן א ווארעמע ברכה פון טיפן הארצן.

לפלא, איבערנאכט האט זיך די מצב פארבעסרט ביים טאטן, און ביי צופרי איז ער שוין געווען אינגאנצן געזונט, ווען די גרויסע דאקטורים זענען דעם קומענדיגן אינדערפרי אריבער געקומען, האבן זיי נישט געגלייבט ווי אזוי דער מצב האט זיך איבערנאכט געטוישט, און ווען מען האט זיי דערציילט וואס דער רב דער צדיק האט געהייסן טון, האט דער הויפט-פראפעסאר וואס איז געווען א גוי געזאגט, "**מיר לערנען חכמת**

הרפואה פון די ביכער, אבער דער רב אייערע האט א שליסל צו דעם וואס פירט די וועלט", און דאס האט געמאכט א גרויסע קידוש השם.

• • •

די תלמידים פונעם גאון רבי יהודה אסאד זי"ע פלעגן דערציילן, אז כאשט דער גאון האט עוסק געווען יעדע רגע בתורה, און געווען פארנומען מיטן ענטפערן גאר שווערע שאלות בהלכה טאג און נאכט, האט אבער דער גאון נישט פארגעסן פון די יחידים אין שטאט, און ער האט זיך מיט א מסירת נפש אוועקגעגעבן פאר די צובראכענע אידן און יתומים פון שטאט.

איין טאג האט חתונה געהאט א בחור א יתום, וואס האט געלערנט אין זיין ישיבה, דער בחור האט ל"ע נישט געהאט קיין עלטערן וואס זאלן אים אונטערפירן אונטער די חופה, און דער בחור איז געווען אינגאנצן צובראכן און נישט געוויסט וואס ער זאל טון, יענעם אווענט פון די חתונה, איז פארגעקומען אין שטאט סארדאהעלי, א גרויסע אסיפת רבנים איבער די גזירות פון די משכילים, ווי עס האבן זיך באטייליגט פון די גרעסטע רבנים און גדולים פונעם דור.

אינמיטן דעם אסיפה האט דער גאון א קוק געגעבן אויפן זייגער, און ער האט זיך געגעבן א שטעל אויף, און זיך אנטשולדיגט פאר די רבנים, אז ער ברויך יעצט גיין, די רבנים האבן געפרעגט פונעם גאון, "**איז דא עפעס וואס איז מער וויכטיג ווי די צרות הכלל**", האט דער צדיק רבי יהודה אסאד זי"ע געענטפערט מיט אן ערנסקייט בזה"ל, "**דער באשעפער היט דעם כלל, ווען מיר היטן דעם פרט, יעצט שטייט א יתום אונטער די חופה, און זיין הארץ בלוטיגט ליידער, ווייל ער האט נישט קיין עלטערן וואס זאלן אים אונטערפירן, איך גיי יעצט זיין זיין טאטע, און אים מלווה זיין מיט א שמחה**".

און דער גאון וקדוש איז גלייך צופיס געלאפן צו די חתונה מיט א געוואלדיגע שמחה, און ער האט אונטער געפירט דעם חתן מיט א מורא'דיגע שמחה, פארשטייט זיך אז דאס האט אריין געברענגט א שמחה אינעם חתן, זענדיג ווי דער גאון הדור קומט זיך משתתף זיין ווי א קרוב ממש, דאן האט דער גאון געטאנצן מיטן חתן שעות לאנג מיט א מורא'דיגע שמחה, ביז דאס פנים פונעם יתום האט געלאכטן, און נאר דאן איז דער גאון צוריק צום וויכטיגען אסיפה, האבן די רבנים דערט ביים אסיפה געזאגט, "**דאס מיינט א אמת'ער מנהיג הדור, וואס זיין גרויסקייט אין תורה גייט צוזאמען מיט זיין גרויסקייט אין רחמנות**".

יארצייט כ"ג סיון

הרה"ק רבי ישראל חיים ב"ר יהודה ארי' זי"ע (ברוין), בעל פרי עץ אבות, מפעסט, קאלוב "הנקרא בפי כל ר' ישראל חיים העברי"

ער איז געבוירן אין שטאט באלקאני, סאבאלטש, **בשנת תקצ"ד**.

צו זיין טאטן **מוה"ר יהודה ארי' ברוין** זי"ע.

און צו זיין מאמע **הצדקת מרת רחל** ע"ה.

ער איז געווען א צדיק נשגב און א איש קדוש מאוד, א פרוש ועניו המפורסם, ער האט עוסק געווען בתורה ועבודת השם יומם ולילה מיט א געוואלדיגע התמדה, ער האט זיך זיין גאנץ לעבן געפירט מיט א געוואלדיגע פרישות און א קדושה יתירה, זיין גאנצע התנהגות איז געווען מיט גאר שטארקע חימרות מופלאות, ער פלעגט גאר שטארק מקפיד זיין נישט צו גיין אנגעטון מיט א קלייד וואס האט געהאט א חשש פון טומאה, צדיקים בדורו האבן מעיד געווען, **אז דער צדיק האט זוכה געווען צו גילוי אליהו הנביא ז"ל, און אז דער צדיק איז געווען פון די ל"ו צדיקים בדורו**.

ער איז געווען א אמתע חסיד און זיך געפירט מיט אלע מנהגים ווי חסידים, ער איז שבת קודש געגאנגען מיט א שטריימל און בעקיטשע און ווייסע זאקן, אפילו אין די שטעט ווי עס איז נישט געווען אזוי שטארק איינגעפירט, האט דאס דער צדיק אבער געטון מיט א גאווה דקדושה צו מכבד זיין דעם היליגען שבת קודש.

לגבי דעם נאמען "**העברי**", דערציילט מען, אז דער צדיק האט זיך געריפן מיט דעם נאמען אלס זיין "**משפחה נאמען**", אויפן סמך פון דעם פסוק וואס שטייט, (בראשית י"ד יג) **וַיָּבֹא הַפָּלִיט וַיַּגֶּד לְאַבְרָם הָעִבְרִי**, אז אברהם אבינו ע"ה האט זיך געריפן מיטן נאמען **העברי**, און דער באשעפער האט אים צו געזאגט מיט די ברכה **ואגדלה שמך**.

אויך שטייט אין פסוק (יונה א' ט') **וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עִבְרִי אָנֹכִי וְאֶת ד' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יָרֵא**, אז יונה הנביא האט זיך פאר געשטעלט אלס א איש העברי, וואס האט מורא פון דעם היליגען באשעפער, און דערפאר האט דער צדיק רבי ישראל חיים וואס האט געהייסן "**ברוין**" זיך געריפן מיט דעם נאמען "**העברי**", צו ווייזען אז ער איז א ערליכער איד, **ויהיה כבוד שמים מתרבה ומתאהב ומתגדל ומתפרסם על ידינו**.

נאך אין זיין יוגענד האט דער צדיק געלערנט און די ישיבה פון הגה"ק **רבי שמואל שמעלקא קליין בעל צרור החיים מסעליש** זי"ע, און געווען א תלמיד מובהק, ער האט גאר אסאך תורה קונה געווען ביי דעם הייליגען רבין, זיין רבי ר' שמעלקא מסעליש זי"ע, האט דעם תלמיד גאר שטארק מחבב געווען און גאר שטארק מעריץ געווען זיין גדלות בתורה און זיין געוואלדיגע התנהגות דקדושה.

אויך איז מפורסם וואס דער צדיק רבי ישראל חיים זי"ע האט געברענגט בשם זיין רבין רבי שמעלקא מסעליש זי"ע, אז א איד ברויך זיך פירן, **אז ווען מען וואונטשט אן פאר א חבר א ברכה**, ווי מזל טוב ביי א שמחת חתונה אדער וואכט נאכט, ברית, קידוש, אדער סתם ווען א איד וואונטשט פאר א אנדערן איד, "**זאלסט לעבן ביז די 120 יאר**", זאל מען צו לייגן די ווערטער, "**עד ביאת משיח גואל צדק במהרה בימינו אמן סלה ועד**", און דער צדיק האט אויף דעם גאר שטארק מקפיד געווען זיין גאנץ לעבן.

כ"א סיון בשנת תרי"ב האט ער חתונה געהאט מיט **הצדקת רייזל** ע"ה,
בת **הרבני הנגיד הצדיק מוה"ר שמשון הכהן כ"ץ לוסטיג** זי"ע.

נאך זיין חתונה האט זיך דער צדיק געצויגען קיין **נייפעסט**, דארט האט דער צדיק ווייטער עוסק געווען בתורה יומם ולילה מיט א געוואלדיגע התמדה, אויך האט זיין מזל דאן גאר שטארק אויפגעשיינט, און דער צדיק איז געווארן **א גביר אדיר**, ער האט באזעצט צענדליגע גרויסע פעלדער, וואס ער האט פון דעם געמאכט גאר שיין פרנסה, אויך האט ער געהאנדעלט מיט טאבאק וואס איז דאן געווען גאר א שטארקע זאך, אבער דאס האט נישט אוועק גענומען פון זיין עבודת השם, נאר ער האט מקיים געווען דעם מאמר חז"ל, **עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי**.

גרויסע צדיקים וגאונים בדורו האבן דעם צדיק גאר שטארק געשעצט, ער האט גאר אסאך געלט געגעבן צו מחזק זיין די צדיקי הדור און די ערליכע קהילות פון גאנץ אירופה, אויך די גרויסע שרים פון נייפעסט האבן אפגעגעבן גרויס כבוד פאר דעם צדיק, סיי וועגן זיין גרויסע עשירות, אבער ספעציעל זעענדיג זיין געוואלדיגע תמימות און ערליכקייט אין ביזנעס.

ער איז שוין דאן געווען מפורסם מיט זיין געוואלדיגע צדקות און ערליכקייט, אפילו דאן זייעדניג א גרויסע ביזנעס מאן און א גביר אדיר, איז ער מיט דעם אלעם געזעצן א גרויסע חלק פונעם טאג על התורה ועבודת השם, ער איז געווען באוויסט מיט זיין געוואלדיגע מסירת נפש וואס ער האט געהאט צו יעדע הלכה פון שולחן ערוך, ער האט זיך געפירט מיט געוואלדיגע חימרות, און ער האט מחנך געווען זיינע קינדער אויפן זעלבן וועג.

ביקש רבי 'ישראל חיים' לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו, בערך בשנת תרנ"ה, האבן די גוים פון שטאט נייפעסט נישט אויס געהאלטן, אז דער צדיק האט אזויפיל געלט און מען איז אים אזוי מכבד, דערפאר האבן די רשעים די גוים, **בעצם יום הקדוש, אונטער געצינדען די פעלדער און געשעפטן פון דעם צדיק וקדוש**, און יענעם טאג האט דער צדיק פארלוירען זיין גאנצע פרנסה, **און ער איז געבליבן בעירם ובחוסר כל**, ממש ארעם ווי די נאכט, אויך האט זיך דאס פייער אנגעכאפט אין די פעלדער פון די גוים די שכנים פון זיינע פעלדער.

פארשטייט זיך אז מען האט גלייך באשולדיגט דעם צדיק, אז ער האט גאר אנגעצינדען דעם פייער, און דערפאר האט מען דעם צדיק געריפן אין געריכט, און אפילו גייענדיג **מֵאִיגָּרָא רָמָא לְבֵירָא עַמִּיקְתָּא**, פון זייענדיג א עושר און א גביר אדיר, און יעצט איז ער א עני ואביון, האט אבער דער צדיק דאס אלעס מקבל געווען בשמחה און געדאנקט דעם באשעפער, אז כאטש איז ער געבליבן לעבן.

נאכן דורך גיין דעם גאנצן געריכט און בחסדי השם ארויס קומענדיג זכאי בדין, האט זיך דער צדיק בשנת תרנ"ה אריבער געצויגען קיין **בודאפעסט**, און דער צדיק האט געזאגט פאר די קינדער און איידעמער מיט א תמימות און אמת'דיגקייט, אז דער זעלבער באשעפער וואס האט מיר געגעבן די עשירות, האט יעצט געזען אז פאר מיין טובה איז, אז ער זאל אוועק נעמען דאס געלט, **ד' נתן וד' לקח**, און אזוי האט דער צדיק אנגענומען דעם גזירה באהבה און מיט אמונה און שמחה.

דארט אין בודאפעסט איז דער צדיק מיט זיין גרויסע איידעם הגה"ק רבי יצחק כ"ץ זי"ע געווען דאס איינציגסטע וואס זענען געגאנגען מיט שטריימל און בעקיטשע שבת קודש, דער צדיק האט זיך אנגעגארטעלט מיט זיין גאווה דקדושה און אויך דאס אריין געלייגט אין זיין גרויסע איידעם, און די צוויי זענען געגאנגען מיט די חסידישע לבושים אויפן גאס, און אפילו די גוים פון שטאט האבן געקוקט אויף דעם צדיק מיט א געוואדליגע יראת הכבוד.

אויך האט דער צדיק מיט א מסירת נפש אויף געשטעלט א הייליגע בית המדרש אין שטאט בוסאפעסט, מיט גדרים וסייגים אויפן מנהג און דרך האריז"ל און אויפן אמת'ע דרך החסידות, דארט האט דער צדיק געמאכט גאר שטארקע תקנות ווי אזוי דאס ביהמ"ד זאל זיך פירן, און ער האט געלאזט וויסן פאר יעדן איד וואס האט געוואלט דארט קומען דאוונענען, אז נאר בתנאי אז מען האלט איין די תקנות קען מען דארט דאוונענען, פארשטייט זיך פון די ערשטע תקנות איז געווען נישט צו רעדן אפילו איין ווארט דברי חולין אינעם ביהמ"ד.

אסאך צדיקי הדור וואס זענען דורך געפארן דעם שטאט בודאפעסט, זענען אריין געקומען דאוונענען אדער נאר אפילו זיין סתם אין דעם ביהמ"ד, און אסאך צדיקים האבן מעיד געווען, **אז צוליב די געוואלדיגע קדושה וואס דער צדיק האט אריין געלייגט אינעם ביהמ"ד, איז דארט אין ביהמ"ד געווען אוירא דארץ ישראל**, און טאקע דערפאר האט מען דעם ביהמ"ד געריפן מיטן נאמען "**ארץ ישראל שטיבל**".

צדיקי הדור האבן מעיד געווען אויף זיין גדלות בתורה און זיין גרויס קדושה מיט וואס ער האט זיך געפירט, הרה"ק **רבי מרדכי מנאדבורנא** זי"ע האט זיך אמאל אויס געדריקט בזה"ל, "**אז די אידן וואס**

קומען אויף צרכי רפואה קיין בודאפעסט, זאלן גיין פאר רפואת הנפש צום ביהמ"ד פון רבי ישראל חיים העברי, און פאר רפואת הגוף צו די גרויסע דאקטורים אין שטאט, און אז גאנץ פעסט און האלב אונגארן שטייען אין זכות פון דעם צדיק רבי ישראל חיים זי"ע", אויך האט רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע אמאל געזאגט, "**אז רבי ישראל חיים העברי איז פון די ל"ו צדיקים בדורו, און ער איז א גרויסע פועל ישועות**".

הגה"ק רבי מרדכי יהודה ליב ווינקלער בעל לבושי מרדכי אב"ד מאד זי"ע האט מעיד געווען אויפן צדיק רבי ישראל חיים זי"ע, "**אז ער איז געווען פון די ל"ו צדיקים בדורו**".

הגה"ק רבי שמואל ראזענבערג בעל באר שמואל אב"ד אונסדארף זי"ע האט זיך אמאל אויס געדריקט אויפן צדיק רבי ישראל חיים זי"ע בזה"ל, "**ר' ישראל חיים איז א לעבעדיגער חובת הלבבות**".

די אידן אין שטאט האבן געוויסט צו דערציילן, אז דער צדיק וקדוש האט יעדע נאכט אפ גאראכטן תיקון חצות מיט בכיות נוראות, פון די פענסטער פונעם גרויסן שוהל האט מען יעדע נאכט געקענט הערן דעם קול קינה ונהי פונעם צדיק, ווי ער וויינט אויפן חורבן בית המקדש און אויף צער וגלות השכינה און אויף צרות ישראל, און יעדער וואס האט דאס נאר געהערט, איז נתעורר געווארן צו תשובה און תיקון המעשים.

גלייך נאך תיקון חצות האט דער צדיק וקדוש געגומען א שיסל מיט וואסער, און ער האט אין דעם אריין געלייגט די פיס, כדי עס זאל אים נישט כאפן דאס שלאף, און אזוי איז דער צדיק געזעצן אין עוסק געווען בתורה די גאנצע נאכט מיט א געוואלדיגע התמדה ומתיקות, דער צדיק איז דאן געזעצן אין ביהמ"ד רוב צייט פון זיין טאג, און נאר עוסק געווען בתורה ועבודת השם.

אבער דער צדיק איז נישט געווען אליין, נאר זיין רעבעצין די צדקת **מרת רייזל** ע"ה, איז פארן צדיק געשטאנען צו די האנט, די צדקת האט אליין יעדע נאכט פונעם ווייבער שוהל אפ גאראכטן תיקון חצות, צוזאמען מיט איר הייליגע מאן, און דאן איז זי געשטאנען אין ווייבער שוהל דורך די נאכט, און יעדעס מאל זי האט געזען ווי דער מאן שלאפט איין, האט די צדקת געשריגען צום מאן, "**ישראל חיים דו פארשלאפסט דיינע יאהרן**", און דער צדיק האט כסדר מעיד געווען, אז רוב פון זיין תורה איז צו פארדאנקען, פאר זיין רעבעצין די צדקת מרת רייזל ע"ה, אין די משפחה איז געווען מקובל **אז די צדקת האט זוכה געווען צו גילוי אליהו הנביא ז"ל דריי מאל**.

דער צדיק איז געווען א גאר נאנטער חבר און ידיד מיט אסאך גאונים וצדיקים בדורו, ובתוכם הגה"ק **רבי יצחק רייך מבודאפעסט** זי"ע, אויך האט ער געהאט א גאר נאנטע קשר מיט הגה"ק **רבי הלל ליכטנשטיין מקולומייא** זי"ע, און די צוויי צדיקים זענען אסאך ארום געפארן אין גאנץ אונגארן, צו מעורר זיין אידישע קינדער בחיזוק הדעת, די צוויי האבן געמאכט א גרויסע רעש אין אונגארן קעגן די פירצה פון פאה נכרית, וואס איז דאן געווען גאר שטארק נפרץ ביי די פרויען, און מען דערציילט, אז דער צדיק רבי ישראל חיים זי"ע האט נישט געוואלט אויף נעמען ביי זיך אין שטוב, א פרוי וואס האט געטראגן דעם בגד פריצות פאה נכרית.

ער איז אויך געווען גאר נאנט און מקושר צו אסאך צדיקי הדור ובתוכם.

הרה"ק **רבי צבי הירש בעל אך פרי תבואה מליסקא** זי"ע,
הרה"ק **רבי משולם פייש השרף מטאהש** זי"ע,
הרה"ק **רבי יקותיאל יהודה ט"ב בעל ייטב לב מסיגוט** זי"ע,
הגה"ק **רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ בעל קול ארי' אב"ד מאד** זי"ע,
הרה"ק **רבי נפתלי הירצקא בעל זכרון נפתלי מראצפערט** זי"ע,
הרה"ק **רבי מרדכי מנדבורנא** זי"ע,
הרה"ק **רבי ישעי' מקרעסטיר** זי"ע.

אלע פון די צדיקים האבן מעיד געווען כאיש אחד, אויף דעם גדלות בתורה און דעם געוואלדיגע קדושה וואס דער צדיק רבי ישראל חיים האט געהאט, די צדיקי הדור האבן דעם צדיק גאר שטארק מכבד געווען און געזאגט אויף אים, אז ער איז א גרויסע פועל ישועות, און אידן האבן געזען ביי דעם צדיק אסאך אפענע מופתים.

ער האט איבער געלאזט זיינע קינדער.

הרה"ק **רבי יודא לייב ברוין** זי"ע,
הרה"ק **רבי יצחק דוד ברוין** זי"ע,
הרה"ק **רבי אברהם משה ברוין** זי"ע,
הרה"ק **רבי צבי הירש ברוין** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת פרומט** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי יוסף גרינבוים בעל הכרמל מנאנאש** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת דינה** ע"ה, אשת הרה"ק **רבי יצחק כ"ץ רב בא"י שטיבל בבודאפעסט** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת חיה שרה** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי יעקב פראנקפורטער מקאשוי** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת אסתר שיינדל** ע"ה, אשת הרה"ק **רבי שמואל יודא ראטה** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת פראדל** ע"ה, אשת הרה"ק **רבי אברהם יצחק גרינבערגער ממאד** זי"ע.

אויך האט דער צדיק איבער געלאזט נאך זיך אייניקלעך גדולים וצדיקי הדור ובתוכם, הרה"ק **רבי יחזקאל מערץ** זי"ע, הרה"ק **רבי אהרן ראטה בעל שומרי אמונים מירושלים** זי"ע.

נסתלק לגנזי מרומים **כ"ג סיון בשנת תרס"ו**, ומנוחתו כבוד איז אינעם **נייעם ביה"ח** אין שטאט **קאלוב**.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן.

מעשיות

י"א אדר ב' בשנת תרנ"א איז די רעבעצין די צדקת מרת רייזל ע"ה אהיים געקומען, און געזאגט פארן מאן און די קינדער, אז זי גרייט זיך צו גיין פון די וועלט, עס איז זיי געווען א גרויסע חידוש, וויבאלד זי איז געווען געזונט און שטארק, אבער לפלא האט די רעבעצין געמאכט א שהכל און געטרינקן א גלעזל וואסער, דאן האט זי זיך אריין געלייגט אין איר בעט, ויצאתה נשמתה.

איר גרויסע מאן האט מקבל געווען דעם דין שמים באהבה, אבער האט גאר שטארק באווויינט די אבדה פון די נפטרת, און געזאגט גרויסע שבחים אויף איר, ער האט דאן געטראגן איר מטה קיין קאלוב, און זי איז געקומען לקבורה אינעם ביה"ח החדש אין קאלוב, דארט ווי עס ליגן צדיקים וקדושים ובתוכם הגה"ק בעל באר מנחם מקאלוב זי"ע, הרה"ק רבי יעקב פיש מקאלוב זי"ע, הרה"ק רבי אהרן ישעי' פיש מהאדאס זי"ע, הגה"ק רבי ישעי' ב"ר מרדכי בנעט זי"ע.

דער צדיק האט דאן געשריבן א גאר גרויסע מצבה מיט שבחים נפלאים אויף זיין רעבעצין, ובתוך הדברים שרייבט דער צדיק בזה"ל, "**יה"ר מלפני אבינו שבשמים ית"ש ויתע"ל, שהאבן הזאת אשר שמתי מצבה, יהי' בית אלקים, שכל מי שיבוא ובכל פעם שנבוא אי"ה להשתטח על קברה, שנהיה נענים מן השמים לכל משאלות לבינו לטובה בזכותה**", און ער ענדיגט צו די מצבה בזה"ל, "**כתבתי אלא מקצת ממעלותיה ושבחיה הטובים, כי קטן המקום מהכיל**".

נאכן פטירה פון זיין רעבעצין, האט דער צדיק געהאט גרויס חשק ארויף צו גיין קיין ארץ ישראל, איז ער דאן ארויף צום קבר פון זיין רעבעצין, און ווען ער איז צוריק געקומען, האט דער צדיק געזאגט, **אז די רעבעצין איז נישט מסכים זיך צו שיידן פון אים**, און דערפאר וועט ער נישט ארויף גיין קיין ארץ ישראל, דערציילט מען גאר וואונדערליך, אז דער צדיק האט ביז זיין לעצטע טאג געהאט דעם פילען זעה קראפט אין די אויגן און אלע ציין האט זיך ביי דעם צדיק געהאלטן, אפילו זייענדיג שוין אויף די עלטערע יארן, און דאס איז געווען א חידוש נפלא.

דערציילט מען, אז בערך 15 יאר שפעטער כ"ג סיון בשנת תרס"ו איז דער צדיק רבי ישראל חיים זי"ע אהיים געקומען, און האט מבשר געווען פאר די קינדער, אז ער גרייט זיך צו פארלאזן די וועלט, דאן האט ער געמאכט א שהכל און געטרינקען א גלעזל וואסער, און זיך אריין געלייגט אין בעט, ויצאה נשמתו בטהרה.

מען האט דעם מיטה פון דעם צדיק ארויס באגלייט מיט גרויס כבוד, אסאך צדיקים זענען געקומען אפגעבן דעם כבוד האחרון פארן גרויסן צדיק, על פי זיין צוואה, האט מען אים געלייגט ממש נעבן זיין חשובע רעבעצין אין ביה"ח החדש אין קאלוב, א טאג נאכן קבורה איז מען ארויף צום ביה"ח צו קוקען וועגן שטעלן א מצבה אויפן ציון פון דעם צדיק.

אבער ווי פארוואונדערט זענען געווען די חברא קדישא, **ווען זיי האבן געזען דעם גרויסן**

שווערן מצבה פון די רעבעצין, האט זיך געריקט, און די מצבה האט זיך געשטעלט האלב אויפן ציון פונעם צדיק, און די אנדערע האלב אויפן ציון פונעם רעבעצין, ווען מען איז געקומען פרעגן דעם הייליגען צדיק רבי מנחם בראדי בעל באר מנחם מקאלוב זי"ע וואס מען זאל טון, האט דער צדיק געהייסן, אז מען זאל נישט שטעלן קיין נייע מצבה, נאר די איין מצבה זאל דינען פאר ביידע צוזאמען.

• • •

מען האט דערציילט, אז דער צדיק וקדוש רבי ישראל חיים העברי זי"ע, האט פראבירט צו באהאלטן זיין גדלות בתורה און זיין גרויסע כוח פון פועל'ן ישועות, איינמאל איז געקומען א מאמע מיט איר טאכטער צום צדיק, און האט מזכיר געווען איר טאכטער, **אז זי קען נישט גיין אויף די פיס געהעריג, און אויך איז זי ל"ע שטום זי קען נישט רעדן**, דער צדיק האט זיך גלייך פראבירט אפשאקלען דערפון, און האט געזאגט פאר די מאמע, **וואס ווילסטו פון מיר, גיי צו די צדיקי הדור וואס די שליסל פון רפואה ליגט ביי זיי**.

אבער ווען די פרוי האט נישט נאכגעלאזט און געמיטשעט דעם צדיק, וואס דאס האט דאך אים געשטערט פון זיין לערנען, האט דער צדיק געזומען אן עפל און דאס אהין געגעבן פארן מיידל, און דער צדיק זאגט פארן מיידל, "**מאך א ברכה**".

האט דאס מיידל געווויזן פארן צדיק, "**אז זי קען נישט מאכן א ברכה**", האט דער צדיק א שריי געגעבן, "**פון ווי ווייסטו אז די קענסט נישט**", האט די מיידל געמאכט א ברכה אויפן עפל און דאס געגעסן, די מאמע איז ארויס פון שטוב פונעם צדיק פריילין.

אבער דעם קומענדיגן טאג איז די מאמע צוריק געקומען מיטן מיידל, און זאגט פארן צדיק, די רבי האט טאקע געמאכט מיין מיידל רעדן, אבער זי קען נאך אלץ נישט גיין אויף די פיס געהעריג.

האט דער צדיק א זאג געגעבן פארן מיידל, "**הייב אן גיין אויף די פיס**", האט די מיידל אנגעהויבן הינקענען, האט דער צדיק איר געזאגט, "**איך האב דיר געהייסן גיין נארמאל**", דאן האט די מיידל צוביסלעך אנגעהויבן גיין געהעריג, צום סוף איז דאס מיידל ארויס פונעם שטוב פונעם צדיק כאחד אדם.

• • •

ווי שוין געשריבן האט דער צדיק רבי ישראל חיים העברי זי"ע געהאט א גאר נאנטע קשר מיט צדיקי הדור ובתוכם הגה"ק רבי צבי הירש בעל אך פרי תבואה מליסקא זי"ע, האט דער צדיק רבי ישעי'לע מקרעסטיר זי"ע וואס איז דאך געווען דער משמש בקודש ביים הייליגען ליסקא רב, געזאגט.

אז ווען דער צדיק רבי ישראל חיים העברי זי"ע האט נאך געהאט געלט און געווען א גביר אדיר, **האב איך געמיינט אז די רבי דער הייליגער אך פרי תבואה איז אים אזוי מקרב וועגן זיין געלט**, אבער שפעטער ווען דער צדיק האט פארלוירען זיין גאנצע געלט, און ער איז געקומען צום רבין קיין ליסקא, האב איך געזען, **אז מיין רבי פון ליסקא האט אים באמת ליב וועגן זיין תורה וקדושה, און דאס געלט האט בכלל נישט געמאכט קיין חילוק**.

• • •

זיינע הייליגע חידושי תורה זענען געדריקט געווארן אינעם ספר פרי עץ אבות, אויך האט דער צדיק מחבר געווען א "**ספר התקנות**", וואס איז געווען א צוואה פאר זיינע קינדער און אייניקלעך, הרה"ק רבי אהרן ראטה בעל שומרי אמונים זי"ע האט דערציילט בשם זיין זיידן הרה"ק רבי יצחק הכהן כ"ץ אב"ד א"י שטיבלעך בבודאפעסט זי"ע.

אז ווען מען האט דעם חיבור "**ספר התקונים**" געברענגט צו הרה"ק **רבי יקותיאל יהודה ט"ב בעל ייטב לב מסיגוט** זי"ע, און דער הייליגער ייטב לב האט מעיין געווען אינעם ספר, האט זיך דער הייליגער ייטב לב אנגעריפן, **לפי דעתי איז דער ספר נישט געאייגענט פאר דעם דור, ווייל די מדריגות פונעם ספר איז למעלה וגבוה פון אונזער השגות**.

• • •

דער צדיק האט גאר שטארק מקפיד געווען נישט אריין צו גיין אין א שוהל, וואס האט באלאנגט צו די מתחדשים, אפילו אויף א גאס ווי אזא שוהל איז געשטאנען, האט דער צדיק נישט געווואלט דארט אריבער גיין, אין בודאפעסט איז געווען איין אזא שוהל וואס מען האט געריפן "**ראמבאך שוהל**", און דאס איז געשטאנען אויפן

וועג ווי דער צדיק האט געברויכט אריבער גיין יעדן טאג צו גיין צו זיין שוהל, איז דער צדיק יעדן טאג געגאנגען עקסטערע 4 גאסן, נאר כדי נישט אריבער צו גיין יענעם שוהל.

• • •

הרה"ח רבי פישל פעלבערבוים האט דערציילט, אז וועו ער איז געווען בשנת תשל"ט מיט זיין רבין הרה"ק רבי משולם פייש בעל עבודת העבודה מטאהש זי"ע אין אונגארן, איז מען געווען ביים ציון קדשו פונעם זיידן דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע, און ווי דער מנהג איז ביי חסידים, האט דער עולם געוואלט גיין פון דארט אויף נאך קברי צדיקים, אבער דער טאהשער רבי זי"ע האט געזאגט, **אז ער האט מקובל מאבותי, אז וועו מען גייט צו א ציון פון א צדיק, ברויך מען וויסן צו וועם מען גייט און וואס מען וויל פועל'ן, און נישט סתם גיין פון ציון צו ציון**.

אבער דער טאהשער רבי זי"ע האט געזאגט פארן עולם, אז זיי קענען בכבוד גדול גיין צו אנדערע קברי צדיקים, אבער ער וועט נישט ארויף גיין צו קיין אנדערע קברי צדיקים, אויך פאר זיין זון הרה"צ רבי מרדכי זי"ע האט די רבי געזאגט, אז ער קען אויך גיין אויב ער ווייל, אבער וועו מען איז אנגעקומען צום **ביה"ח החדש אין שטאט קאלוב**, אויפן וועג אראפ האט דער זון רבי מרדכי דערציילט פארן טאטן, אז מען האט דארט אין ביה"ח גענטראפן דעם ציון, **פון דעם צדיק וקדוש רבי ישראל חיים העברי זי"ע**.

אזוי ווי דער הייליגער טאהשער רבי זי"ע האט דאס געהערט, האט ער זיך אנגעריפן, **אויב אזוי וועל איך אויך ארויף גיין צום ציון פון דעם צדיק**, און דער הייליגער טאהשער רבי זי"ע איז טאקע ארויף צום ציון קדשו פון דעם צדיק, דארט ביים ציון איז דער טאהשער רבי געווען אין א געוואלדיגע שמחה און העכערקייט און געזאגט, "**מען קען מיר דא געבן קוויטלעך, ווייל אויף דעם מקום קדוש איז מסוגל צו פועל'ן גרויסע ישועות**".

און דער צדיק האט געליינט קוויטלעך פונעם עולם, און אויף יעדע קוויטל האט דער הייליגער טאהשער רבי געוואונטשן, "**בזכות פון דעם צדיק און צדקת וואס ליגען דא זאל פלוני ופלוני געהאלפן ווערן בכל מילי דמיטוב**", און דאן האט ער געוויזן פארן עולם, ווי די מצבה פון דעם צדיק האט זיך געריקט נאך זיין קבורה.

• • •

ווי באוויסט האט דער צדיק רבי ישראל חיים העברי זי"ע גאר שטארק מקפיד געווען אפילו אויף א חשש הלכה, ספעציעל האט דער צדיק זיך ממש מוסר נפש געווען אויפן חשש פון שעטנז, יענע צייט איז געווען א שיך וואס האט געהייסן "**צוג שיך**", און די שיך איז געווען באקאנט אז אין דעם איז **דא א חשש שעטנז**, און דער צדיק האט גאר שטארק מקפיד געווען ביי זיך אין שטוב זאל קיינער נישט טראגן די שיך, אויך זיינע מענטשן אין שטאט האט ער גאר שטארק מעורר געווען נישט צו גיין מיט די שיך.

איין טאג אינמיטן ווינטער איז דער צדיק געגאנגען אויף די גאס, און דער צדיק האט באמערקט א איד גיין מיט אט די שיך, איז דער צדיק צו געגאנגען צו דעם איד, און האט אים געפרעגט מיט א וואונדער, היתכן איר גייט מיט א שיך וואס האט א חשש שעטנז, האט דער איד געזאגט פארן צדיק, אז ער וועט שוין טאקע יעצט אהיים גיין און דאס גלייך אויסטון.

האט דער צדיק געפרעגט מיט א וואונדער, ווי אזוי קענט איר גיין אפילו איין טריט מיט אזאנע שיך, דאן האט דער צדיק אהין געגעבן זיין אייגענע שיך פאר דעם איד, און דער צדיק איז געבליבן דארט אויפן פלאץ ווארטן, ביז דער איד איז אהיים און האט צוריק געברענגט דעם צדיק'ס שיך, דאס איז געווען זיין מסירת נפש נאר פאר א חשש שעטנז.

• • •

ער האט זיין גאנץ לעבן גאר שטארק מעורר געווען אויפן פירצה פון גיין מיט א פאה נכרית, און דערפאר אין יעדע שטאט ווי דער צדיק איז אנגעקומען, און אידן זענען געקומען זיך פראוונענן ביי אים, האט ער קודם געהייסן פארן משמש, אז ער זאל ארום גיין אין די גאנצע שטאט, און ער זאל צוזאמען נעמען אלע שייטלן וואס זענען פאה נכרית, און דער צדיק האט דאס אויפן פלאץ פארברענט, און נאר דאן האט דער צדיק מסכים געווען אויף צו נעמען אידן זיך מזכיר זיין ביי אים.

יארצייט כ"ד סיון

הגה"ק רבי ישראל חיים ב"ר יהודה זי"ע
(פריעדמאן)
בעל ליקוטי מהרי"ח, אב"ד ראחוב

ער איז געבוירן **בשנת תרי"ב**.

צו זיין טאטע הרה"ח **רבי יהודה פריעדמאן** זי"ע, וואס די זוהן האט דעם טאטן באטיטלט אין זיין ספר אלס "**הישיש החסיד**",
מגזע הרה"ק **רבי אברהם יהושע העשיל בעל אוהב ישראל מאפטא** זי"ע.

און צו זיין מאמע **הצדקת מרת מרים** ע"ה.

ער איז געווען א איש קדוש מאוד און א גאון עצום בתורה און א צדיק מפורסם, ער איז געווען א בקי נפלא בש"ס ופוסקים און א מתמיד עצום מאוד, און א עניו מאוד, און א גרויסע פועל ישועות, איבער זיין התמדת התורה פלעגט מען דערציילן, אז מען האט אים אפט געטראפן זונטאג אינדערפרי, נאך מיט די בגדי שבת קודש, צוליב וואס ער איז א גאנצע נאכט מוצאי שבת קודש געזעסן און געלערנט, ער האט געהאט א געוואלדיגע הכנעה פאר תלמידי חכמים, ער פלעגט אפילו שוין זייענדיג רב אין ראחוב, אליין צו ברענגען טיי פאר די לומדי תורה.

ער איז געווען א תלמיד מובהק פון הרה"ק **רבי יקותיאל יהודה ט"ב בעל ייטב לב מסיגוט** זי"ע, ער האט אלס בחור געלערנט אין די בארימטער סיגעט'ער ישיבה און פארעכענט געווארן צווישן די חשוב'סטע און געהויבנסטע תלמידים פונעם הייליגען ייטב לב זי"ע, און ער איז שוין געבליבן דבוק ומקושר מיט זיין רבין און אויך מיט זיין גרויסן זון הרה"ק רבי חנני' יום טוב בעל הקדושת יו"ט מסיגוט זי"ע.

אויך אין זיין ספר ליקוטי מהרי"ח, זענען דא אסאך מנהגים וואס ער ברענגט אראפ פון זיין הייליגען רבין דער ייטב לב זי"ע, און ער זאגט, **אז אפילו ער האט נישט געזען אין קיין אנדערע ספר וואס זאל ברענגען דעם מנהג, אבער אויב זיין רבי האט זיך אזוי געפירט, איז עס ביי אים געווען כאילו ער האט דאס מקבל געווען פון די ראשונים**.

אויך איז ער געווען נאנט מיט הרה"ק **רבינו יואל מסאטמאר** זי"ע, וואס אפילו זייענדיג אסאך עלטער ווי דעם סאטמאר רבין, האט ער אים גאר שטארק מכבד געווען און ארויס געוויזען א שטארקע הערצה, די צוויי צדיקים האבן זיך איינע דעם אנדערן כסדר גאר שטארק מכבד געווען.

דער אייניקל הגה"צ רבי ישראל חיים מנשה פריעדמאן ראב"ד מסאטמאר זי"ע האט דערציילט, בשם זיין טאטן הרה"ק רבי יעקב צבי זי"ע, אז דער זיידע איז איינמאל געווען ביים טאכטער, וואס האט געוואוינט אין א דערפל נעבן אורשיווע, איז ער אויף שבת קודש געפארן צום רבין קיין אורשיווע.

און אפילו זייענדיג אסאך עלטער האט ער זיך מסתופף געווען בצל קדשו פונעם סאטמאר רבי זי"ע, און נאך שבת ווען ער איז צוריק אהיים געקומען, האט ער גערעדט פון די געוואלדיגע עבודה וואס דער רבי האט פארארבעט ביים עסן די פיש שבת קודש.

אויך האט זיך דער צדיק געהאלטן פאר א תלמיד פון הרה"ק **בעל דברי חיים מצאנז** זי"ע, וואס ווי באוויסט האט דער צאנזער רב ארויסגעוויזן א שטארקע חביבות פאר דעם גאון, און ווי באוויסט האט דער גאון זוכה געווען צו זיין דעם לעצטן פסח בחייו פונעם צאנזער רב זי"ע, און בשעת ער איז דורך אין די שורה ביים מצות באקן און זיך מזכיר געווען ביים צאנזער רב מיט זיין נאמען "**ישראל חיים בן מרים**", האט זיך דער צאנזער רב אנגערופען, "**ס'גארנישט איך הייס אויך חיים בן מרים**".

אויך האט זיך דער צדיק וגאון אסאך מסתופף געווען בצלו פון אנדערע צדיקי הדור ובתוכם.

הרה"ק **רבי יחזקאל בעל דברי יחזקאל משינאווא** זי"ע,
הרה"ק **רבי אברהם שלום בעל דברי שלום מסטראפקוב** זי"ע,
הרה"ק **רבי חנני' יו"ט בעל הקדושת יו"ט מסיגוט** זי"ע,
הרה"ק **רבי חיים צבי בעל עצי חיים מסיגוט** זי"ע,
הרה"ק **רבי יוסף מאיר בעל אמרי יוסף מספינקא** זי"ע,
הרה"ק **רבי יהושע מבעלזא** זי"ע,

הרה"ק **רבי ישכר דוב מבעלזא** זי"ע,
הרה"ק **רבי משה פאנעט מדעעש** זי"ע,
הרה"ק **רבי מרדכי מנדבורנא** זי"ע,
הרה"ק **רבי ישעי' מקרעסטיר** זי"ע,
הרה"ק **רבי אלימלך מטאהש** זי"ע.

בשנת תרל"ט האט ער חתונה געהאט מיט **הרבנית הצדקת מרת מאטל לאה** ע"ה,
בת הגה"ק **רבי מנחם זאב ווייסבערגער אב"ד טארקאן** זי"ע,
בן הגה"ק **רבי שלמה זלמן אב"ד דאברא** זי"ע.

די חתונה איז פאר געקומען אין שטאט דאברא, און דער מסדר קידושין איז געווען הרה"ק **בעל דברי יחזקאל משינאווא** זי"ע, און נאכדעם וואס זיין רעבעצין איז נפטר געווארן, האט ער חתונה געהאט בזיווג שני מיט די שוועסטער **הרבנית הצדקת מרת צירל** ע"ה.

בשנת תרמ"ח איז דער גאון אויפגענומען געווארן אלס רב אין שטאט **ראחוב**, דארט האט ער אסאך מרביץ תורה געווען פאר די אידן אונעם שטאט, אויך האט ער עוסק געווען אין עניני כשרות, ער האט אסאך עוסק געווען אין חוקר זיין אויף **נוסחאות התפילה**, וואס זענען געווען מקובל פון אמאל, אויך אויף מנהגים וואס מען האט מקבל געווען פון אמאל, דער גאון האט זיך אין דעם אריינגעלייגט בעובי הקורה.

קודם האט ער געוואלט ארויס געבן א סידור תפילה מיט א בירור אויף נוסחאות התפילה, אבער בעצת פון זיין רבו מובהק הרה"ק **הקדושת יו"ט מסיגעט** זי"ע האט ער אנגעהויבן שרייבען א ספר, וואס האט אין זיך געהאט סיי די אלע מקורות פון נוסחאות פונעם דאוועגען, און אויך די מקורות פון מנהגים וואס מען האט מקבל געווען מיט א פירוש אויף יעדן מנהג קלאר.

בשנת תר"ס איז דאס ערשטע מאל ארויסגעקומען דעם ספר ליקוטי מהרי"ח, וואס גדולים בדורו האבן באוואונדערט די ארבעט, און די ספר איז געווארן ארויף געברענגט על שלחן גדולי הדור, וואס האבן געזען אין דעם א שטארקע געברויך אז אידן זאלן וויסן דעם מקור און טעם פון א מנהג ישראל.

אין דעם ספר האט דער גאון צוזאמענגעברענגט מיט א געוואלדיגע בקיאות, די מיינונג פון ראשונים און אחרונים אין הלכה, און מנהגי ישראל צוזאמען געפלאכטן מיט עניני קבלה און חסידות, דער ספר איז געווארן אויסגעשטעלט לויט די סדר היום פון א איד, פון וועג מען שטייט אויף, ביזען זיך לייגען און אויך די מנהגים פון שבת ויו"ט ווי אזוי א איד ברויך זיך פירן און א טעם פאר די מנהגים.

און דער גאון מיט זיין עניוות איז מסביר, אז ער איז דא נישט געקומען מחדש זיין עפעס וואס איז ניי, נאר די גאנצע ספר וואס ער מאכט איז נאר כדי צו שרייבן א שורש ממעיין של הראשונים כמלאכים, ווי ער שרייבט אונעם הקדמה פונעם ספר בזה"ל, "**אשר לקטתי שושנים דברים יקרים מפז ומפנינים מספרן של ראשונים הדומים כמלאכים ולפעמים הוספתי ג"כ משלי כפי קט שכלי אשר חנני ד' בעזר צורי וגואלי**".

דער ספר הקדוש **ליקוטי מהרי"ח** האט באקומען דעם הסכמה פון גדולים בדורו ובתוכם.

הרה"ק בעל הקדושת יו"ט מסיגעט זי"ע, וואס שרייבט אונעם הסכמה בזה"ל, "**אם אמנם גדרתי גדר לעצמי לבלתי תת הסכמה על שום חיבור, עכ"ז ליקרותי' דהרב המחבר ה"נ כבוד ידידי הרב המאוה"ג חו"ב איש יקר רוח מו"ה ישראל חיים נ"י**" און שרייבט ווייטער "**והרבה ראו עיני המחבר בספרי ראשונים ואחרונים בענינים הללו וסמכם בבית תפלתו וישמח ישראל בעושיו ובני ציון יגילו במלאכתו, לשאת יצאתי מחוץ לגדרי והנני מסכים להדפסת ספרו**".

הגה"ק רבי משה גרינוואלד בעל ערוגת הבושם אב"ד חוסט זי"ע, און הגה"ק רבי יודא גרינוואלד אב"ד סאטמאר זי"ע, און הגה"ק רבי משה פאנעט אב"ד דעעש זי"ע, אלע פון זיי שרייבן מוראדיגע וועריטער אויף דעם גאון און דעם ספר הקדוש וואס ער האט ארויסגעגעבן, און זענען זייער משבח די גאר שווערע ארבעט וואס דער גאון האט אריינגעלייגט צו ארויס ברענגען די מנהגים פון די ראשונים און אחרונים, און אויך די נוסחאות וואס מען האט מקבל געווען פון די צדיקים פון אמאל.

פון די וועריטער וואס דער גאון שרייבט אין דעם הקדמה פון זיין ספר, קען מען זעהן דעם יראתו קודמת לחכמתו און די געוואלדיגע ענווה וואס דער גאון האט געהאט, אויך קען מען זעהן

זיין געוואלדיגע בקיאות און זכרון, כבור סוד שאינו מאבד טיפה, ווייל בימיו זענען רוב פון די ספרים נישט געווען אזוי בנמצא, און דער גאון האט רוב פונעם ספר געשריבען פון זיין זכרון נפלא, אויך ברענגט ער אסאך אראפ זאכן פון כתבי האר"י ז"ל און פון זוהר הקדוש וואס זענען געווען שגור בפיו.

בערך בשנת תרפ"א וועז דער גאון האט געגדיגט זיין ספר ליקוטי מהרי"ח, האט ער דאס געשיקט מיט זיין זוהן הרה"ק רבי שלמה זלמן פריעדמאן אב"ד ראחוב זי"ע, צו הרה"ק **רבי ישכר דוב מבעלזא** זי"ע, און דער זוהן רבי שלמה זלמן זי"ע איז אנגעקומען קיין בעלזא א דאנערשטאג, און נאכמיטאג איז ער אריין מיטן קונטרס צום הייליגען בעלזא רב זי"ע, און רבי שלמה זלמן איז שוין געבליבען דארט אויף שבת קודש.

שבת קודש צופרי נאכן דאוועגען, וועז דער הייליגער בעלזא רב האט זיך געגרייט אריינצוקומען צום טיש, איז דער גבאי הרה"ח רבי אהרן יהושע ע"ה ארויס געקומען פונעם שטוב פונעם רבין און געזאגט פאר רבי שלמה זלמן זי"ע, **אז כנראה איז דער ספר ליקוטי מהרי"ח א געוואלדיג ספר, ווייל דער הייליגער בעלזא רב איז עוסק אונעם ספר יעצט בעפאר דעם טיש, און די זעלבע איז פאר געקומען נאך שבת, וועז דער זוהן איז געגאנגען זיך געזעגענען פונעם בעלזא רב**, האט ער מיט אים ארום געערעדט לגבי הלכות און מנהגים וואס דער טאטע ברענגט אראפ אונעם ספר, דער ספר ליקוטי מהרי"ח איז געווארן אן געגומען כמעט ביי אלע מקומות החסידות.

ער האט איבער געלאזט זיינע קינדער.

בתו, **הצדקת מרת נחמה** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי אלחנן זלמן גרוס מטשענגער** זי"ע, הי"ד, נכד הרה"ק **רבי צבי הירש מליסקא** זי"ע,
בתו, **הצדקת מרת מלכה ברריינדל** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי מנחם מענדל קויפמאן** זי"ע,
בנו, הרה"ק **רבי יעקב צבי פריעדמאן** זי"ע, בזיווג ראשון האט ער חתונה געהאט מיט **הרבנית הצדקת מרת חנה מלכה** ע"ה, בת הגה"ק **רבי יצחק פריינד** זי"ע, בן הגה"ק **רבי משה אריה פריינד ראש הקהל מסיגעט** זי"ע,
ובזיווג שני האט ער חתונה געהאט מיט **הרבנית הצדקת מרת ביילא** ע"ה, בת הרה"ק **רבי מנשה גאלדבערגער אב"ד סטראפקוב** זי"ע,
בנו, הרה"ק **רבי שלמה זלמן פריעדמאן אב"ד ראחוב** זי"ע, ממלא מקום אביו, בזיווג ראשון האט ער חתונה געהאט מיט **הרבנית הצדקת מרת פייגא** ע"ה, בת הרה"ק **רבי חיים שמואל אב"ד טורנא** זי"ע, און בזיווג שני האט ער חתונה געהאט מיט **הרבנית הצדקת מרת יוטא** ע"ה, בת הרה"ק **רבי שמואל זלמן ווייגבערג אב"ד מארגערעטן** זי"ע,
בתו, **הצדקת מרת מינדל** ע"ה, אשת הגה"ק **רבי בנימין זאב ליכטנשטיין אב"ד מאדאריש** זי"ע,
בתו, **הצדקת מרת אסתר** ע"ה, אשת הרה"ק **רבי איתמר לייפער אב"ד בישטינע** זי"ע, הי"ד, בן הרה"ק **רבי בערצי מסאטמאר** זי"ע, בן הרה"ק **רבי מרדכי מנאדבורנא** זי"ע,
בתו, **הצדקת מרת מרים פעסיל** ע"ה, אשת הרה"ק **רבי אברהם יששכר דוב אייזיקסאהן אב"ד פוילינא** זי"ע.

די זוהן פון הרה"ק רבי יעקב צבי זי"ע מזיווג שני איז **געווען הגה"צ רבי ישראל חיים מנשה פריעדמאן ראב"ד דקהל יטב לב ד'סאטמאר זי"ע**, וואס האט געדינט אלס דיין ומו"ץ אין די קהלות סאטמאר פאר קרוב צו א יובל שנים כולן שווין לטובה.

בשנת תרפ"ב כ"ד סיון איז דער גאון געפארן צו א שטאט נעבן ראחוב צו גיין כשר'ן א מיל, און די באגלייטונג פון זיין חשוב'ן תלמיד הגה"ח רבי אלטר שאיאוויטש ז"ל, און זייענדיג אויף א בערגל פון ווי ער האט זיך אומגעקוקט אויפן גאנצן פלאץ ארום, האט זיך פלוצלונג אראפ געלאזט א שלאקס רעגן, און דערנאך האט פאסירט א מעכטיגער וואלקן-בראך וואס האט ביז געציילטע מינוטן געשאפן א שרעקליכע פארפלייצונג.

דער ראחובער רב זי"ע וואס איז שוין דאן געווען זיבעציג יאר אלט, האט ליידער נישט געהאט די כוחות זיך ארויסצודרייען זיך צו ראטעווען, און איז ליידער מיט געשלעפט געווארן מיטן וואסער, און נאך אפאר טאג וואס מען האט געזיכט דעם גוף קדוש פונעם גאון וצדיק, האט מען געפינען דעם גוף, און ליידער איז ער שוין נישט געווען בין החיים.

די לוי' איז פאר געקומען דארט אין שטאט ראחוב, ווי צענדליגע צדיקים זענען געקומען אפגעבן דעם לעצטן כבוד פאר דעם גרויסן גאון,

און דאן איז דער גוף קדוש באערדיגט געווארן אונעם ביה"ח אין שטאט **ראחוב**.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן.

מעשיות

הגה"ח רבי אליעזר דוד פריעדמאן זי"ע האט דערציילט, אז איינמאל איז א איד געקומען צום צדיק הרה"ק רבי ישראל חיים בעל ליקוטי מהרי"ח מראחוב זי"ע בעצם יום הפורים, און ער האט זיך מזכיר געווען ביים צדיק, אז ליידער איז ער נישט מצליח אין פרנסה און ער האט ממש נישט קיין פרוטה צו זיין נשמה, און ער האט געבעטן אז דער צדיק זאל אים פויעלען א ישועה.

האט דער צדיק צוזאמען גענומען א מנין אידן וואס זענען דאן געווען ביי אים אין שוהל, און דער צדיק האט געזאגט פאר זיי, "**זענט איר אלע מסכים אז דער איד פלוני בן פלוני זאל האבן פרנסה בריוח**", און דאן האט ער געבעטן די מנין אידן, אז זיי זאלן צוזאמען מיט אים פסק'נען, אז עס קומט זיך פאר דעם איד, אז מען זאל אים אראפ שיקן א שפע רב טוב, און לפלא פון דאן האט זיך די מזל פון דעם איד איבער געדרייט, און דער איד איז נתעשר געווארן, און לימים האט דער איד געבויעט א שיינע דירה פארן צדיק דער ליקוטי מהרי"ח זי"ע אלס הכרת הטוב.

• • •

אין שטאט ראחוב האט געווואוינט א איד הרה"ח רבי פנחס לויבער ע"ה, איין טאג זייענדיג אין ביהמ"ד, קומט צו דער צדיק דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח זי"ע, און ער זאגט פאר דעם איד, "**ר' פיני'ע גיי קוק איבער דיינע תפילין**", האט דער ר' פנחס געזאגט פארן צדיק, אז ער האט נישט לאנג צוריק געלאזט בודק זיין די תפילין, אבער דער צדיק האט זיך געהאלטן ביי זיינס, איז ר' פנחס אריבער צום סופר, און איריין געגעבן זיינע תפילין צו בודק זיין, **און לפלא האט דער סופר געטראפן א פסיל אין די תפילין, ויהי לפלא**.

• • •

לגבי די געוואלדיגע תמימות און יראת שמים פון דעם צדיק דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח זי"ע דערציילט מען, אז בשנת תרע"ז איז געשטארבן דער ערשטע קיסר פראנץ יאזעף, וואס איז געווען באוויסט אלס א אוהב ישראל און פון די חסידי אומות העולם, דערפאר אלס כבוד פונעם קיסר האט דער גאון דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח זי"ע, מספיד געווען דעם קיסר און געזאגט, "**אין משנה שטייט הווה מתפלל בשלומה של מלכות, ובפרט אונזער קייזער וואס איז געווען א מלכות של חסד, אבער ער איז נעבעך געפייגערט**".

די וועלטער האבן ארויס געריפן א גרויסע כעס אין געריכט, ווייל מיט די לעצטע וועלטער האט דער גאון מבזה געווען דעם כבוד פונעם קיסר, מען האט דעם גאון געברענגט אין געריכט און עס האט אים געדראעט א גרויסע שטראף, אבער בחסדי השם איז דער גאון ארויס זכאי בדין, און די געריכט האט איינגעזען, אז דער גאון האט באמת נישט געמיינט דעם בזיון פון דעם קיסר, וויל ער האט דאך געזאגט א הספד אויפן קיסר, זאגענדיג אז ער איז פון די חסידי אומות העולם.

אבער דאן האט הרה"ח רבי אברהם פרענקל ז"ל געבעטן דעם גאון דער ליקוטי מהרי"ח זי"ע, אז ער זאל נזהר זיין נישט צו זאגן אזאנע וועלטער וואס קענען וועלן אויס געטיישט אויפן נישט ריכטיגע וועג, האט דער גאון וצדיק דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח זי"ע געענטפערט, "**רבי אברהם, לאזט מיך אפ מיט דיינע מאדערנע מעשיות, ביי מיר איז נישט דא קיין חכמות, א צדיק וועלט נסתלק, א איד שטארבט, און א גוי פייגערט**".

• • •

ווי באקאנט איז דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח זי"ע געווען שטארק מקושר צו זיין גרויסן רבין דער הייליגער קדושת יו"ט מסיגוט זי"ע, און ער פלעגט כסדר פארן זיך מסתופף זיין בצלו פון זיין גרויסן רבין, איינמאל איז דער צדיק געווען אין סיגוט ביי א גרויסע שמחה, און מען האט סערווירט א באקאנטע קוגל כמנהג צדיקים, וואס מען פלעגט רופן "**קוגל של מצוה**" אדער "**שלום זכר קוגל**".

וועלן מען האט געטיילט פונעם קוגל וואס איז געווען שיריים פונעם הייליגען קדושת יו"ט, דער תלמיד דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח, איז געווען שטארק מקושר צו זיין רבין מיט א געוואלדיגע קשר, און אויך האט ער זייער מקפיד געווען אויף יעדן מנהיג וואס מען האט מקבל געווען פון די פריערדיגע, האט ער דאן געזאגט פאר די ארומיגע חסידים בזה"ל, "**איר מיינט אז דאס איז סתם קוגל, זעהט איר נישט אז די רבי טיילט דא אויס שיריים פון קדושה, ווייל יעדער מנהג וואס צדיקים האבן איינגעפירט, ליגן אין דעם געהויבענע סודות מעולמות עליונים**", און מען האט

דערציילט, אז דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח האט געגעסן א כזית קוגל מיט אזא יראת הכבוד, **כאילו ער עסט דא קדשי קדשים פון בית המקדש ממש**.

• • •

כאטש דער ספר ליקוטי מהרי"ח איז היינט איינע פון די יסודות'דיגע חסידישע ספרים ביי אידן, האט אבער דער צדיק געשריבן דעם ספר מיט א אומגלויבליכע עניוות און אמת'ע שפלות ברך, וועט דערציילט, אז ווען דער צדיק האט געגדיגט דעם ספר, און עס איז שוין געווען גרייט בכתב יד קדשו, האט דער צדיק ביי זיך מורא געהאט דאס ארויסצוגעבן, ווייל ער האט באמת געהאלטן ביי זיך, אז ער איז נישט ראוי צו מחבר זיין א ספר פאר כלל ישראל.

ער איז דאן ארום געגאנגען צו די צדיקי הדור צו ווייזן דעם ספר, צו זעהן וואס די גדולי הדור זאגן דערצו, אלע צדיקים און גדולים האבן ממש באוואונדערט דעם חיבור און דאס מורא'דיג משבח געווען, איין טאג איז דער צדיק אנגעקומען צום צדיק רבי שמחה ישכר בער מציעשנוב זי"ע, וואס איז געווען באקאנט מיט זיין שארפער עבודה מיטן דרך האמת, און ווען דער צדיק רבי שמחה ישכר בער האט דורכגעבלעטערט דעם ספר, האט ער געזאגט פארן צדיק בזה"ל, "**דער ספר וועט זיין א ליכט פאר די אויגן פון כלל ישראל, די שכינה הקדושה אליין האט דיר געהאלפן ביים שרייבן**", ערשט נאך די דיבורים האט דער צדיק מסכים געווען צו דריקן זיין ספר.

• • •

ווי באקאנט איז דער ספר ליקוטי מהרי"ח אסאך געשטעלט אויף דוקדוקי מנהגים און הלכות פון תפילה, און דער צדיק האט ארויסגעלייגט גרויסע כוחות צו מברר זיין הונדערטער הלכות און מנהגים וואס זענען געווען מקובל מדורות הראשונים, אבער זיין אייגענע עבודת התפילה איז געווען גאר געהויבען, חסידים האבן דערציילט, אז ווען דער צדיק האט זיך געשטעלט דאוונען, פלעגט דער צדיק דאוונען מיט אזא השתפכות הנפש און מיט יאמערליכע קולות און ממש ווייטען ווי א קינד צו זיין פאטער.

האט א תלמיד זיינער אמאל געפרעגט פונעם רבין, "**רבי, איר האט דאך געשריבן אינעם ספר אלע סדרי התפילה און די כוונות וואס מען ברויך האבן ביים דאוונען, איז פארוואס וויינט די רבי אזוי שטארק ביי ברוך שאמר און יוצר אור**", האט דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח גענטפערט פארן תלמיד מיט א זיסן לשון און א תמימות, "**שרייבן א ספר איז איין זאך, אינעם ספר ברויך מען שרייבן און פארצייכענען פארן עולם דעם וועג, אבער וועט א איד שטייט פארן רבונו של עולם, דארף מען אלע ספרים באזייטיגען, און מען ברויך פשוט קומען פארן רבוש"ע מיט א צובראכן הארץ, ווי א ארימאן וואס קלאפט אויפן טיר**".

• • •

דער צדיק וקדוש רבי ישראל חיים פריעדמאן בעל ליקוטי מהרי"ח זי"ע איז געווען באוויסט, מיט זיין געוואלדיגע מידת צדקה וחסד און מיט זיין געוואלדיגע מידה פון תמים תהיה עם ד' אלוקיך, איין קאלטע ווינטער נאכט, איז א ארימער איד געקומען צום שטוב פונעם הייליגען ליקוטי מהרי"ח זי"ע, און דער איד האט דערציילט פארן צדיק, אז ליידער האט ער נישט קיין פרוטה ביי זיך מיט וואס צו שפייזן די משפחה, און צו אלעם האט ער ליידער גרויסע חובות וואס עס דראעהט אים ח"ו תפיסה, און דער איד האט מיט טרערן אין די אויגן זיך געבעטן ביים צדיק, אז ער זאל אים ארויסהעלפן.

דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח מיט זיין גרויס רחמנות האט נישט געלאזט דעם איד ווארטן אפילו א מינוט, נאר האט פון ביי זיך אין טאש ארויסגענומען יעדע פרוטה וואס ער האט געהאט, וואס דאס איז געווען זיין געהאלט פון די וואך וואס ער האט נאר יעצט באקומען, און ער האט דאס מיט א שמייכל אויפן פנים אווועק געגעבן פאר דעם איד, און ער האט אויך מכבד געווען דעם איד מיט א הייס גלעזל טיי און עפעס עסן צו דערכאפן זיין הונגער, און דער איד איז ארויס מיט א שמייכל אויפן פנים.

די רעבעצין פונעם צדיק וואס האט דאס אלעס צוגעזעהן, האט געפרעגט דעם הייליגען מאן מיט זארג, "**מיין טייערע מאן, די האסט פאר דעם איד אלעס אוועקגעגעבן, ווי וועלן מיר עקזיסטירן**", האט דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח זי"ע גענטפערט מיט א תמימות און שמייכל פאר זיין רעבעצין די צדקת, "**זארג דיך נישט, דאס געלט וואס א איד האט געגעבן פאר א צווייטען איד אין נויט, האט אין זיך אן השפעה וואס קומט צוריק דורך א צווייטען וועג**".

לפלא דעם קומענדיגען טאג איז אנגעקומען א בריוו צום צדיק דער הייליגער ליקוטי מהרי"ח זי"ע פון א וויייטען קרוב, וואס האט אים געשיקט א גרויסע סומע געלט פאר די הוצאות פון דריקן דעם ספר ליקוטי מהרי"ח, און די סומע איז געווען אסאך א גרעסערע סומע וואס דער צדיק האט א טאג בעפאר געגעבן פארן ארימאן, האט דער צדיק געזאגט פאר די רעבעצין, "**דער רבונו של עולם איז אן אמת'ער בעל חוב, ער בלייבט אבער קיינעם נישט שולדיג**".

יארצייט כ"ה סיון

הגה"ק רבי חיים ב"ר מרדכי אפרים פישל זי"ע,
(סופר)
בעל מחנה חיים, אב"ד בודאפעסט
"הנקרא דער אונגערישער רבי חיים"

ער איז געבוירן אין שטאט פרשבורג, **צום גדליה ג' תשרי בשנת תקפ"ב**.

צו זיין טאטן הגה"ק **רבי מרדכי אפרים פישל סופר** זי"ע, הנקרא **ר' פישל סופר מפרשבורג** זי"ע, מגדולי תלמידי **החתם סופר** זי"ע,
בן הצדיק **רבי אליעזר זוסמאן סופר** זי"ע.

און צו זיין מאמע **הרבנית הצדקת מרת לאה** ע"ה,
בת הרה"ק **רבי יעקב יהודה לאשבריז** זי"ע.

די ברית איז פאר געקומען יום הקדוש שחל בשבת קודש, אין ביהמ"ד פון זיין טאטן'ס רבי, הגה"ק החתם סופר זי"ע.

ער איז געווען א גאון אדיר בתורה און א בקי נפלא בש"ס ופוסקים, א צדיק וקדוש ד' מנורה הטהורה בוצינא קדישא, ער איז געווען א גדול בתורת הנגלה והנסתר כאחד הראשונים, **ער האט זיין גאנץ לעבן לוחם געווען מלחמתו של תורה קעגן די פריצי הדור און קעגן די משכילים און רעפארמער מיט א מסירת נפש**, ער איז געווען א שקדן נפלא און עוסק געווען בתורה יומם ולילה מיט א געוואלדיגע דחקות, און געווען א גרויסע בעל יסורים רח"ל, ער האט זיין גאנץ לעבן געלעבט אין דחקות, אבער דאס האט דעם צדיק נישט געשטערט פון עוסק זיין בתורה ועבודת השם יומם ולילה.

ווען ער איז געווען 9 יאר אלט, האט אים זיין טאטע מיט געמומען צום סיום הש"ס ווען הגה"ק **רבי מרדכי טאסק** זי"ע פון די גדולי תלמידים פונעם הייליגען נודע ביהודה זי"ע האט געמאכט, דער סיום הש"ס איז געווען ווען רבי מרדכי האט געלערנט גאנץ ש"ס "ברבים" אויפן סדר הש"ס בעיון גדול, ביים סיום האט דער גאון רבי מרדכי טאסק זי"ע געזאגט א טיפע פלפול און דרשה, און ווען דער גאון האט געגדיגט זיין דרשה, האט דער קליינער גאון רבי חיים זיך מפלפל געווען מיט דעם גרויסן גאון רבי מרדכי, און מ'האט דורך געווארפן גאנץ ש"ס, און דער גאון רבי מרדכי איז מורא'דיג נתפעל געווארן פון דעם יונגען גאון.

רבי חיים סופר פלעגט דערציילן, אז פאר זיין פאטער הגה"ק רבי פישל סופר זי"ע, האט ווי געטון, פארוואס זיין זון האט זיך מפלפל געווען מיט אזא עלטערער באקאנטער גאון, און האט אים שטארק גע'מוסר'ט דערויף, אז מען דארף האבן גרויס דרך ארץ ווען מען רעדט צו אזא אדם גדול, האט דער ניין יאריגער חיים'ל געגעבן א זאג, וואס איז דאס גרויסקייט אז ער קען אזויפיל לערנען, איך האף בעז"ה אז ווען איך וועל קומען אין זיינע יארן, ווען איך וועל זיין גרויס און אלט, וועל איך קענען נאך מער לערנען, דער טאטע רבי פישל האט אים גארנישט געענטפערט.

דארט איז אבער געווען דער פעטער, רבי פישל'ס ברודער הגה"ק **רבי צבי דוד סופר** זי"ע, און ער האט געזאגט פאר דעם חיים'ל, הער וואס איך וועל דיר זאגן, עס איז אמת אז דו האסט ב"ה א שטארקן מח און א גוטע הבנה, און מיט השי"ת הילף, וועסטו טאקע אויסוואקסן א גדול בישראל, אבער זאלסט ווישן, אז אויף דעם מענטש גייען דורך אין זיין לעבן גאר אסאך נסיונות וואס דער יצר הרע רוקט אונטער פאר'ן מענטש, ער ארבעט גאר שטארק אויף יעדן מענטש, אים אוועק צו רייסן פון די תורה הקדושה, און אים אפצוקילן פון יראת שמים און התמדה בתורה.

דער עלטערער גאון רבי מרדכי טאסק האט שוין עומד געווען אין די אלע נסיונות, אבער דו נאך נישט, און ממילא דארפסטו האבן גרויס דרך ארץ, און נישט רעדן ח"ו מיט קיין ברייטקייט, נאר מיט באשיידנקייט און ענוה, רבי חיים סופר האט פיל מאל דערציילט די הדרכה, און באוואונדערט די הייליגע דיבורים, וואס איז אים צונוץ געקומען כל ימי חייו.

בערך בשנת תקצ"ג זייענדיג 11 יאר אלט, איז דער גאון אריין לערנען אין די ישיבה פון הגה"ק **בעל חתם סופר** זי"ע אין **פרעשבורג**, דארט האט ער געלערנט בערך פאר 7 יאר, און נאכן הסתלקות פון

דעם הייליגען חתם סופר, כ"ה תשרי בשנת ת"ר, איז ער געבליבן לערנען ביים זוהן **דער הייליגער כתב סופר** זי"ע, דארט אין ישיבה אין פרעשבורג איז דער גאון גאר שטארק געוואקסן אין תורה.

שפעטער האט דער יונגער גאון געוואלט מקיים זיין דער **הוי גולה למקום תורה**, איז דער גאון אריבער אין די ישיבה פון הגה"ק **בעל מהר"ם א"ש** זי"ע אין שטאט **אונגוואר**, אויפן וועג איז ער דורך דעם שטאט אוהעל, איז ער איין פאר א ברכה צום הייליגען ישמח משה זי"ע, און ווען דער ישמח משה האט מכיר געווען אין די גדלות פון דעם גאון, האט דער ישמח משה זי"ע אים איינגעלאדענט צו קומען צו אים פאר א סעודה.

דערנאך איז דער גאון רבי חיים סופר זי"ע אריבער צו די ישיבה פון הגה"ק **רבי בנימין וואלף לעווי בעל שערי תורה** זי"ע אין שטאט **ווערבוי**, און דער גאון רבי חיים סופר זי"ע, האט דעם רבי בנימין וואלף זי"ע געהאלטן אלס זיין **רבו מובהק**, און גאר אסאך תורה האט ער מקבל געווען פון דעם רבין, און זיין הייליגע רבי האט פאר דעם יונגן גאון אמאל געגעבן א ברכה בזה"ל, "**מובטחינו שיתגדל שמי על ידי שמך בעולם**", שפעטער האט ער געלערנט פאר שטיק צייט אין שטאט מאטערסדארף אין א חבורה פון גדולי תורה.

דארט ביי דעם רבין אין שטאט ווערבוי האט דער גאון באקומען דער נזר סמיכת חכמים להוראה, און דאן האט ער אויך באקומען סמיכה פון גאר אסאך גדולים בדורו אין הונגריה ובתוכם הגה"ק בעל כתב סופר זי"ע.

ער האט חתונה געהאט מיט **הרבנית הצדקת מרת בריינדל** ע"ה,
בת הרה"ק **רבי יוסף צבי דייטש ממאטערסדארף** זי"ע.

נאך די חתונה איז דער צדיק ווייטער געזעצן על התורה ועבודה, ער האט דאן עוסק געווען בתורה יומם ולילה מיט א געוואלדיגע התמדה, ער איז שוין דאן געווען מקושר צו אסאך גדולים וגאונים בתורה, און אלע האבן מעיד געווען אויף זיין גדלות בתורה און זיין התנהגות בקדושה וטהרה.

בשנת תרי"א איז ער געווארן רב אין שטאט **יעמרינג**, און בשנת תרי"ח איז ער געווארן רב אין שטאט **סענפעטער**, און פון דאן איז ער געווארן מפורסם אלס איינע פון די גרויסע פוסק הדור.

מען האט דאן פארבעטן דעם גאון אנצונעמען רבנות אין גרויסע שטעט ווי **לעמבערג** און **קרקוב**, אבער דער גאון האט נישט געוואלט אנעמען דאס רבנות אין די גרויסע שטעט, וויבאלד ער האט געוויסט אז דאס וועט אים אוועק נעמען פון זיין התמדת התורה.

ער האט מיט מסירת נפש אויף געשטעלט ישיבות, און האט מרביץ תורה געווען פאר טויזנטער תלמידים, און פון זיין ישיבה זענען אסאך גאונים ארויס געקומען.

זיינע דרשות זענען געווען מיט א געוואלדיגע ברען און א אש קודש וואס האט אריינגעדרינגען אין די הארץ פון אלע וואס האבן געוואלט הערן דעם דבר ד', **ער האט קיינמאל נישט געזאגט קיין דרשה אדער מוסר נאר אויב ער איז קודם געגאנגען אין די מקו'**.

ער האט מקפיד געווען נישט צו נעמען א מתנת בשר ודם אפילו זייענדיג אין א מצב פון כלות הנפש רח"ל, ער האט זיך מסתפק געווען במיעוט און געלעבט נאר פארן באשעפער, רוב גדולי דורו האבן זיך מיט דעם גאון וקדוש געשריבען בעניני הלכות און גאר שווערע שאלות, די עולם הזה האט ביי דעם גדול בכלל נישט פארנומען קיין פלאץ.

ער האט זיך נישט דערשראקן פאר קיינעם, ווען עס האט זיך געהאנדעלט מיטן אמת, האט ער נישט נושא פנים געווען פאר קיינעם, אבער "**במקום גדולתו שם ענוותנותו**", דער גאון איז געווען א גרויסע עניו און מחבב געווען יעדן תלמיד חכם, און זיך אוועק געגעבן פאר ארימעלייט מיטן גאנצן כח.

און אפילו דאס ביסל וואס ער האט געהאט פאר זיך, האט ער אוועק געטיילט פאר אנדערע, ווער רעדט נאך פון די געלטער וואס מענטשן האבן געגעבן ביים זיך מזכיר זיין מיט א קוויטל, האט ער גלייך פארטיילט פאר עניים

פון זיינע תלמידים זענען ארויס געקומען גרויסע גאונים וגדולים בתורה ובתוכם.

אחיו הגה"ק **רבי אליעזר זוסמאן סופר אב"ד פאקש** זי"ע,
הגה"ק **רבי משה סופר בעל מהר"ם סופר אב"ד טיסא פורעד** זי"ע,
הגה"ק **רבי עמרם בלום בעל בית שערים** זי"ע,
הגה"ק **רבי עקיבא יוסף שלעזינגער בעל לב העברי** זי"ע,
הרה"ק **רבי ישעי' זילבערשטיין בעל מעשי למלך אב"ד ווייטצען** זי"ע,
הגה"ק **רבי עמרם ישי ביללליטצער אב"ד סערענטש** זי"ע.

בשנת תרכ"ד איז דער גאון געווען פון די **שבעה הרועים** וואס זענען געגאנגען צום **קיסר פראנץ יאזעף** צו פויעלען, צו קענען אויף שטעלן א נייע קהלה פאר די ערליכע אידן, וואס האבן געוואלט זיך צעטיילן פון די מתחדשים, ובתוכם איז געווען הגה"ק **בעל כתב סופר** זי"ע, הגה"ק **רבי מנחם א"ש בעל אמרי א"ש מאונגוואר** זי"ע, הגה"ק **רבי יהודה אסאד** זי"ע, און נאך דריי גדולי הדור.

פון די באגעגעניש איז ארויסגעקומען א גרויסע קידוש השם, ווען דער קיסר פראנץ יאזעף האט געגעבן דעם ערלויבעניש צו זיך צעטיילן פון די מתחדשים, און דורך דעם איז געראטעוועט געווארן א גרויס חלק פון כלל ישראל.

בשנת תרכ"ז איז ער געווארן רב אין שטאט **מונקאטש**, אבער דארט איז געווארן א מחלוקה צווישן די רבנים אין שטאט, וויבאלד דער גאון איז געווען חסיד, נישט אזוי ווי זיין טאטע זי"ע וואס איז געווען א גרויסע מתנגד פונעם דרך החסידות.

אויך האט ער דארט אין מונקאטש אסאך לוחם געווען קעגן די נייע מנהגים, ער האט אסאך פון די מלחמות געפירט צוזאמען מיט ריעו וידיד נפשו הגה"ק **רבי הלל קאלאמייער** זי"ע.

אויך איז דאן פאר געקומען וואלן צו אויף שטעלן די קהילות פון די מתחדשים, און עס איז דאן געווען א גרויסע צעמישעניש ביי די ערליכע וואס מען דארף טון, איז דער גאון ארויסגעקומען מיט א מכתב וואס איז געווען אונטער געשריבן פון 27 גדולי ישראל, און בתוך הדברים שרייבט ער דארט בזה"ל, "**כל מי שרוצה להיות יהודי כדרך שקיבלנו מאבותינו ועד משה רבינו לא ישתתף כלל בוואהלן האלה**", אויך האט ער דארט אין מונקאטש לוחם געווען למען שמירות שבת.

בשנת תרל"ט איז ער געווארן רב אין **בודאפעסט**, און דארט איז ער געבליבן ביז צו זיין הסתלקות, ער האט די קהלה אין פעסט געפירט מיט א שטארקייט און זיך נישט געלאזט פון די וואס האבן געוואלט טון סיי וואס קעגן די מנהגים וואס מען האט מקבל געווען פון אמאליגע צדיקים און קדושים, און מיט זיין כח התורה האט ער גערעטעוועט אסאך אידישע קינדער פון פארכאפט ווערן דורך די משכילים.

אויך איז דא א מכתב פונעם היליגען **דברי חיים מצאנז** זי"ע, וואס ער האט געשריבן צו די קהלה קדושה אין **מונקאטש** בזה"ל, "**רבכם הגאון המפורסם רבי חיים סופר השי"ת יאריך ימיו ושנותיו תפארת ישראל והוא נר ישראל באמת ידיד נאמן לי וידיד עליון וידיד נפש כל חי והוא בקי נפלא כאשר הוא מפורסם בנגלה ובנסתר כאחד הראשונים, והוא מוסר בכל יום נפשו ומאודו בעד השי"ת בעד עמו ובעד תורתו, כל הקם נגדו כאלו קם כנגד הקב"ה**".

ער האט ארויסגעגעבן חיבורים פון זיינע דברי תורה און שו"ת.

ספר דברי שערי חיים, על התורה,
ספר מחנה חיים, שו"ת 8 חלקים,
ספר פלס חיים, על מסכת גיטין,
ספר קול סופר, על משניות,
ספר שערי חיים, על תהילים.

ער האט איבער געלאזט זיינע היליגע קינדער.

הגה"ק **רבי יעקב שלום סופר בעל תורות חיים אב"ד פעסט** זי"ע, ממלא מקום אביו,
הגה"ק **רבי יוסף צבי אב"ד שאמשאן** זי"ע,
הגה"ק **רבי משה דוד אב"ד סאסרעגען** זי"ע,
הגה"ק **רבי מרדכי אפרים פישל** זי"ע,
הגה"ק **רבי בנימין זאב** זי"ע,
הגה"ק **רבי עקיבא יחזקאל** זי"ע.

אויך האט דער גאון פארלוירען בחייו **5 טעכטער און איין זוהן יונגערהייט** רח"ל.

נסתלק לגנזי מרומים **כ"ה סיון בשנת תרמ"ו נאר זייענדיג 64 יאר אלט** כולם שווים לטובה, ומנוחתו כבוד איז אין **ביה"ח החדש** אין שטאט **פרשבורג**.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן.

מעשיות

איינמאל איז א ארימאן און גאר מאדערען איד'ל, געקומען צום גאון רבי חיים בעל מחנה חיים מבודאפעסט זי"ע, און דער גאון האט אים זייער מכבד געווען, די קינדער פונעם גאון האבן געפרעגט דעם טאטן, פארוואס ער איז אזוי מכבד דעם איד, האט דער גאון געזאגט, ווייל דער איד איז זייער חשוב ביי מיר, **ווייל ער האט ביי מיר שטארק מחזק געווען מיין אמונת צדיקים**, און דער צדיק האט זיי דערציילט די מעשה.

דעם איד'ס טאטע איז געווען א גרויסע דאקטאר און א עושר, און ער האט איינמאל געפרעגט מיין טאטן הרה"ק רבי פישל זי"ע, פארוואס ער שיקט אלע זיינע קינדער לערנען תורה, פארוואס שיקט ער נישט כאטש איינע פון די קינדער לערנען א אומנות, "**זיי וועלן דאך אלע אויסוואקסן שנארערס**".

האט דער טאטע זי"ע געענטפערט פארן דאקטאר, עס שטייט אין די תורה, "**וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ**" נעבן "**וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ**", און פונקט אזוי ווי אויף **וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ** זענען מיר נישט **מהרהר**, אזוי זענען מיר אויך נישט **מהרהר** אויף **וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ**, צווייטענס, דאס וואס די זאגסט אז מיינע קינדער וועלען ווערען שנארערס, **זאג איך דיר ניין, דיינע קינדער וועלען ווערען שנארערס**.

און דער גאון האט מסיים געווען, דער איד וואס איז יעצט אריין געקומען, איז א זון פון דעם גרויסן דאקטאר, און למעשה איז די ווערטער פון מיין הייליגען טאטן מקיום געווארן, דער דאקטער דער גרויסער עושר, **זיין זוהן איז ליידער געווארען א שנארער**, איז ביי מיר נתחזק געווארן **דאס אמונת צדיקים**, און דערפאר בין איך אזוי מקרב און מכבד דעם איד.

• • •

וועז זיין רבי דער הייליגער חתם סופר זי"ע איז נסתלק געווארן, איז דער גאון געגאנגען לערנען צום תלמיד פונעם הייליגען חתם סופר הגה"ק בעל מהר"ם א"ש זי"ע, וועז ער איז אהיים געקומען, איז זיין טאטע רבי פישל זי"ע, וואס איז געווען א מלמד תינוקות פאר פרנסה, זייער קראנק געווארן, און עס איז נישט געווען וואס צו עסן ביי זיינע עלטערן אין שטוב.

האבן די מאמע'ס משפחה וואס זענען געווען גאר גרויסע ביזנעס לייט און געהאט שיין פרנסה, מציע געווען, אז דער גאון זאל קומען ארבעטן ביי זיי, און אזוי אריין ברענגען פרנסה, אבער וועז דער גאון האט געזען דעם נסיון פון געלט, איז דער גאון גלייך אנטלאפן קיין ווערבוי, צו די ישיבה פון הגה"ק רבי בנימין וואלף לעווי בעל שערי תורה זי"ע.

דער גאון האט נישט געווייסט אויב ער וועט מצליח זיין אין דעם ישיבה, ווייל דער גאון רבי חיים איז נאך דאן געווען גאנץ יונג, און דער גאון דער הייליגער שערי תורה איז געווען באוויסט אלס א חריף עצום, און דארט אין ישיבה האט קיינער נישט געטארט אריינפרעגן ביים שיעור, און דער יונגער גאון איז געווען געוואוינט, אריין צו פרעגן ביי זיין רבין דער הייליגער חתם סופר זי"ע.

וועז ער איז אנגעקומען צו די ישיבה אין שטאט ווערבוי, האט ער זיך געזעצט אונעם ווינקל, און אויס געהערט דעם שיעור, און אינמיטן דעם שיעור איז אים שווער געווארן א שטארקע קשיא, און ער האט זיך נישט געקענט איינהאלטן, האט דער יונגער רבי חיים געפרעגט זיין קשיא.

אלע תלמידים זענען נתפעל געווארן פון דעם קשיא, און אויך דער הייליגער שערי תורה האט באוואנדערט דעם קשיא, און נאכן שיעור האט דער גאון צו גערופען רבי חיים און געוויזען אז די קשיא וואס ער פרעגט, האט שוין דער ברוך טעם זי"ע געפרעגט.

דארט איז געווען איינגעפירט, אז די בחורים פלעגן גיין עסן און שלאפן ביי בעלי בתים פונעם שטאט, און דעם בחור חיים האט מען צוגעטיילט ביי א שטוב, וואס דארט איז געווען א שרעקליכע ארימקייט, און מען האט אים נישט געגעבן קיין עסן, און שלאפן האט ער באקומען אין דעם שטאל נעבן די פערד, און דער יונגער רבי חיים האט געליטן פון הונגער און נישט געקענט דארט שלאפן.

ווען דער ראש ישיבה רבי בנימין וואלף זי"ע איז געווואויר געווארן דערפון, האט ער דעם תלמיד אריין גענומען צו זיך אין שטוב, און דער תלמיד פלעגט עוסק זיין אין תורה גאנצע נעכט מיטן גאון רבי בנימין וואלף זי"ע, האט זיך איינמאל דער גאון רבי חיים סופר זי"ע אויסגעדריקט, אז ער דאנקט דעם באשעפער, אז מען האט אים צו געטיילט צו איינשטיין ביי דעם ארימע משפחה קודם, ווייל דורך דעם האט ער זוכה געווען צו לערנען גאנצעטע נעכט מיטן גאון רבי בנימין וואלף זי"ע.

• • •

נאך די חתונה האט דער הייליגער מחנה חיים זי"ע געווואוינט אין שטאט מאטערסדארף, און דער שווער האט אים אויס געהאלטן, כדי דער גאון זאל קענען זיצן אין לערנען אן קיין דאגה פון פרנסה, אבער נאך א שטיק צייט האט דער שווער פארלוירען זיין געלט, און דער גאון האט נישט געהאט וואס צו עסן ביי זיך אין שטוב.

זענען געווען א חבורה פון בעלי בתים אוהבי תורה וואס האבן מחליט געווען צווישן זיך, אז זיי וועלן צוזאמען שטעלן יעדע וואך א סכום געלט, און מיט דעם מפרנס זיין דעם גאון אז ער זאל קענען זיצן און לערנען מיט הרחבת הדעת, און האבן געשטעלט איין איד וואס זאל צוזאמען נעמען דאס געלט יעדע וואך, און דאס איבער געבן פארן גאון.

דער איד האט טאקע צוזאם גענומען דאס געלט יעדע וואך, אבער אנשטאט דאס געבן פארן גאון, האט ער דאס גענומען פאר זיך, און קיין איין פרוטה נישט געגעבן פארן גאון.

דער הייליגער מחנה חיים האט קיינעם גארנישט געזאגט, נאר יעדע וואך צו געגאנגען צו איינע פון די אידן, און זיך באדאנקט פאר דעם געהאלט וואס מען גיבט אים, און דער הייליגער מחנה חיים האט ווייטער געלעבט זיין לעבן מיט א מוראדיגע דחקות, און דער גאון האט באהאלטן פון די אידן פונעם שטאט זיין שווערער מצב וואס איז געווען עד כלות הנפש ממש.

אזוי איז אן געגאנגען די זאך, ביז איין טאג איז דער איד וואס האט צוזאם גענומען דאס געלט יעדע וואך, קראנק געווארן, און די מצב איז געווארן גאר שווער, ווען די אידן פונעם שטאט זענען געקומען צו דעם איד אהיים, און ער האט שוין געהאלטן ממש פארן נפטר ווערן, האט זיך דער איד גענומען ווייגען, און זיך מתוודה געווען וואס ער האט געטון מיט די געלט, און געבעטן מחילה פונעם הייליגען מחנה חיים.

דער הייליגער מחנה חיים האט גלייך מוחל געווען פאר דעם איד און געזאגט, "**חלילה אז א איד זאל ח"ו נענש ווערן וועגן מיר**", די גאנצע שטאט איז דאן געווואר געווארן, אז דער גאון האט פאר יארן לאנג געלעבט אין א שרעקליכע דחקות, נאר כדי נישט צו פארשעמען א איד, און ווען עס איז געקומען למעשה צום נסיון, האט ער דעם איד גלייך מוחל געווען, כדי א איד זאל ח"ו נישט נענש ווערן וועגן אים.

זיין ברידער הגה"ק רבי יעקב שלום סופר זי"ע האט דאן געשריבען אויפן ברידער בזה"ל, "**ראוי שתתן שמחה גדולה לנפשך על שזכית לעמוד בניסיון הלזה, ולישב ולידום ולמחול לעושה העוול, שכמו כן נעשה להגאון מווילנה**".

• • •

ווי באוויסט איז דער הייליגער מחנה חיים זי"ע געווען א איש האמת און א ערליכער איד וואס האט נישט געשוויגען ווען עס איז געקומען צו מוחה זיין אויף סיי וואס עס איז געווען קעגן הלכה אדער אפילו נאר נישט ריכטיג.

איינמאל האבן די אידן פון פרעשבורג, געקויפט א נייעם בגד פאר זייער רב דער הייליגער כתב סופר זי"ע, און ווען דער הייליגער מחנה חיים האט דאס געזען, האט ער זייער מוחה געווען, היתכן מען קויפט פארן רב אזא טייערע בגד, ווען עס איז דא אזויפיל אידן ארימעלייט אין שטאט

וואס האבן נישט קיין עסן, און דאס האט זייער געשטערט די ראשי הקהילה פון פרעשבורג.

אויך איז באוויסט, אז דער הייליגער מחנה חיים זי"ע איז געווען פון די שארפסטע לוחמים קעגן די נעאלאגן, און ביי די באקאנטע אסיפה וואס די כתב סופר זי"ע האט צוזאמען גערופן, איז דער צדיק וגאון רבי חיים סופר בעל מחנה חיים זי"ע, ארויף געשפרינגען אויפן טיש, אין געשריגן מי לד' אלי, אין אזוי איז געשעהן די טיילונג, און אין דעם זכות האט דער גאון וצדיק געראטעוועט א גרויס חלק פון כלל ישראל.

וועז הגה"ק רבי חיים סופר בעל מחנה חיים זי"ע איז נסתלק געווארן, און מ'האט אים געפירט פון בודאפעסט קיין פרעשבורג כידוע, האט די חברא קדישא וועלכע זענען געווען פון די נעאלאגן זיך געוואלט נוקם זיין אין אים, און האבן אים געוואלט לייגן בתוך אנשים פשוטים ביים עק פונעם ביה"ח, מיטן תירוץ, אז ער האט דאך נישט געוואוינט אין שטאט.

אבער זיין ידיד נאמן הגה"ק רבי יעקב טענענבוים בעל נהרי אפרסמון זי"ע איז דאן געפארן קיין פרעשבורג משתדל זיין ביי די חברא קדישא, אז מען זאל דעם צדיק לייגן אויף א מכובד'יגע פלאץ ווי עס פאסט פאר אזא גדול בישראל.

אבער דער גאון רבי יעקב זי"ע האט געזעהן אז ס'גייט נישט, **האט ער געבעטן מ'זאל אים לייגן לעבן די נפלים, זאגענדיג אז פונקט ווי זיי די נפלים לא טעמו טעם חטא, אזוי קען מען אויך זאגן אויפ'ן הייליגען מחנה חיים זי"ע**, און זיי האבן אים טאקע געלייגט ביים עק, און שפעטער איז דאס פלאץ טייער געווארן און ת"ח ובני תורה האבן דארט געקויפט חלקות, **דערציילט מען אז קיין איינער פון די חברא קדישא האט רח"ל נישט מוצא שנתו געווען**,

• • •

וועז מען וויל אפטייטשן דעם דאזיגן גדול, דארף מען וויסן, אז מען רעדט פון א גאון הגאונים, אן עמקן נורא, און א געוואלדיגער בעל סברא ישרה, פון די גרעסטע גאונים בימיו, א משיב תשובות לאלפים, און א מחבר פון לומד'ישע ספרים, ווי אויך ספרים אויף תורה און אויף תהלים, אויך איז ער געווען א פה מפיק מרגליות, אפילו ער איז געווען א שוואכער מענטש, און א בעל יסורים ל"ע, איז ער געווען א געוואלדיגער דרשן, זיינע רייד זענען געווען יוצאים מן הלב קדוש, און נכנסים ללבות בני ישראל.

ער האט מחזיר בתשובה געווען פיל אידן מיט זיינע מורא'דיגע דרשות, וואס זענען געזאגט געווארן מיט א פלאם פייער, ער האט אפילו געקענט זאגן א דרשה פון פיר שעה, אן דעם וואס ער זאל זיך האבן צוגעגרייט, גאר א גרויסער חידוש האט דער מחנה חיים אויפגעטוען, היות אז עס איז דאך גאר א גרויסע מצוה צו טוען חסד של אמת מיט נישט לעבעדיגע, האט ער מחליט געווען צו לערנען משניות פאר נשמות וואס זענען שוין נישט בעולם הזה, און בעטן פון השי"ת אז ער זאל שענקען דעם זכות פון די משניות פאר די נפטרים, אז זיי זאלן האבן א תיקון בעולם העליון, און פאר דעם צוועק האט ער פארפאסט א ספעציעלע תפילה.

יעדן אינדערפרי נאך ברכות התורה, פלעגט ער צו לערנען משניות צו טוען א חסד של אמת מיט די אידישע נשמות, ער האט אויך מחדש געווען חידושים נפלאים, וואס ער האט צו געשריבן אויף די גליונות פון זיין משניות.

און במשך פון די יארן האט ער באוויזן צו מאכן א גרויסן חיבור אויף ששה סדרי משנה מיט'ן נאמען "קול סופר", וואס פיל גדולי עולם, ובפרט הגה"ק רבי שניאור זלמן בעל תורת חסד אב"ד לובלין זי"ע, האבן שטארק באוואונדערט דעם גרויסן כמות און איכות פון הונדערטער וויכטיגע הלכות וואס ווערן דארט געברענגט.

• • •

בשנת תר"ח האט דער גאון רבי חיים סופר זי"ע זיך אריבער געצויגען צוריק צו פרעשבורג זיין געבורט שטאט, מקום מגורי אבותיו, זיין ברודער האט זיך דאן אונטער גענומען אויס צו האלטן שכר דירה פאר רבי חיים'ן אין פרעשבורג.

ער האט דארט געליטן גרויס דחקות וועניות, עס האט זיך געקענט אמאל טרעפן, אז ער זאל צוויי טעג נישט האבן קיין שטיקל ברויט אין שטוב,

אויף אזוי ווייט, אז דער בעקער ביי וועמען רבי חיים פלעג צו נעמען אויף בארג, וועלכער איז אליין אויך געווען אן ארעמאן, האט שוין מער נישט געוואלט געבן אויף בארג.

צוליב די גרויסע ארעמקייט און חולשת הגוף, האט רבי חיים געהאלטן זיינע פיס אין א שיסל מיט קאלט וואסער כדי ער זאל האבן כח ווייטער צו לערנען בהתמדה, און אפילו אונטער אזא שווערן מצב איז געווען לא פסק פומיה מגירסא, ער האט מקיים געווען די דרשת חז"ל אויף דעם פסוק, "**אדם כי ימות באוהל**", ווי ער דערציילט פון זיינע צרות און ליידן אין זיין הקדמה צום ספר שו"ת מחנה חיים חלק ב' אויף חושן משפט.

• • •

זייענדיג אין פרעשבורג, בלחץ ובדחק, פלעגט יעדן טאג קומען צו אים זיין ברודער הגה"ק **רבי אליעזר זוסמאן סופר אב"ד פאקש** זי"ע, וועלכער איז נאך דעמאלט געווען א בחור, און זיי ביידע האבן צוזאמען געלערנט.

ויהי היום, ווען רבי זוסמאן איז אריין געקומען אין לערן שטיבל, האט ער זיך שטארק דערשראקן, זיענדיג ווי רבי חיים זיצט און איז פארטיפט אין לערנען, און זיינע פיס זענען אריינגעלייגט אין א שיסל מיט קאלט וואסער, ער איז ארויס פון שטוב און געפרעגט די רעבעצין וואס עס באדייט די מאדנע זאך, האט די רעבעצין דערציילט, אז דער רב מוז דאס טוען כדי צו דערהאלטן זיין חיות, ווייל שוין צוויי טאג וואס עס איז נישט פאראן א שטיקל ברויט אין שטוב.

וואו רבי זוסמאן האט דאס דערהערט איז ער ארויס געלאפן געשווינד פון שטוב, וואס איז געווען אויפ'ן בארג, און געלאפן אין ריכטונג פון די גאס וואו עס וואוינען די אידן פון שטאט, ער האט געריפן אז ער וועט דערציילן פאר אן ערליכן און באשיידענעם איד, דאס דחקות און ארעמקייט וואס הערשט ביי רבי חיים'ן אין שטוב, און ער וועט בעטן פון אים אן הלואה פון עטליכע גולדן פון וועלכע ער וועט קענען קויפן ברויט און מילך און עס טראגן צו רבי חיים'ן.

לויפנדיג אזוי צופיסנ'ס פון בארג האט ער געטראפן א איד וועלכער האט אים אפ געשטעלט, און האט אים נישט געלאזט ווייטער גיין, יענער איד איז געווען אן אנגעזענער איד, אן איש נכבד, האט ער געפרעגט רבי זוסמאן פארוואס ער זעט אויס אזוי שלעכט אויפ'ן פנים, און וואס איז די סיבה אז ער לויפט אזוי שנעל יעצט.

האט אים רבי זוסמאן דערציילט, אז ער האט נישט קיין געדולד יעצט, ווייל עס טוט אים שטארק ווי, דערוויסנדיג דעם גרויסן צער ודחקות ודקדוקי עניות וואס עס הערשט ביי זיין ברודער אין שטוב, וואס עס אין כמעט ביז פיקוח און סכנת נפשות רח"ל.

האט דער אנגעזענער איד באלד ארויס געגומען 10 זילבערנע גולדן, און עס באלד אוועק געגעבן פאר רבי זוסמאן, רבי זוסמאן איז באלד צוריק געלאפן צו זיין ברודער רבי חיים'ן, און מיט טרערן אין די אויגן האט ער אים אהין געגעבן דאס געלט, זאגנדיג צו רבי חיים'ן, "**דא האסטו מיין באליבטער ברודער די 10 גולדן וואס דער אויבערשטער האט מיר מזמין געווען, כדי צו דערהאלטן דיין נפש און דיין בני בית אין דעם יעצטיגן געדרוקטן מצב**".

רבי חיים האט געטראכט עטליכע רגעים און ער האט שוקל געווען בדעתו, דערנאך גיט ער א פרעג זיין ברודער רבי זוסמאן, "**וויאזוי הייסט דער איד וועלכער האט מנדב געווען דאס געלט**", האט רבי זוסמאן געזאגט דעם נאמען פון דעם נדבן.

האט רבי חיים געזאגט, "**מען זאל צוריק געבן דאס געלט פאר יענעם נדבן ווייל איך וועל נישט נעמען דאס געלט בשום אופן, ווייל איך ווייס אז יענער נדבן שערט זיך די בארד מיט א גאלמעסער**", וואס איז א קלארער איסור אין די תורה, אזוי גרויס איז געווען זיין מסירות נפש פאר קיום התוה"ק, אן קיין שום פניה, נאר בלתי לד' לבדו.

• • •

ווי באקאנט האט דער הייליגער מחנה חיים זי"ע געווואוינט א צייט אין שטאט פרעשבורג, דארט האט ער געלעבט אין שרעקליכע דחקות, און כאטש ער האט זיך געקענט פארגרינגערן, ווייל מען האט אים אנגעטראגן צו זאגן שיעורים, און אים אויף נעמען אלס רב אין א "חברה", וואס וועט אים ברענגען פיל געלט און כבוד, האט ער דאס קאטאגאריש אפ געזאגט.

ווייל ער האט געוואוסט אז עס קען ח"ו אביסל וויי טוען דעם "רב" הגאון הקדוש דער "כתב סופר" זי"ע, ער האט שפעטער געזאגט, אז ער פרייט זיך אז ער האט עומד געווען בנסיון, ווייל ער האט געזאגט, אז ווען ער וואלט דאס אן געגומען, וואלט ער טאקע געקענט האבן פרנסה בריוח, אבער ער וואלט ח"ו געווארן פארלוירן, סיי בעולם הזה און סיי בעולם הבא.

למעשה וועז מען האט אים אויף געגומען צו ווערן רב אין "יעמרינג", האט מען אים מכבד געווען אין "פרעשבורג", מיט א "געזעגענונגס דרשה", ביי די דרשה איז אנווועזענד געווען דער פרעשבורגער רב הגה"ק הכתב סופר זי"ע, און ער דער מחנה חיים זי"ע האט שטארק מוסר געזאגט פאר'ן עולם פארוואס מען שטיצט נישט קיין "תלמידי חכמים".

ווייל עס איז דעמאלט געווען איינגעפירט אין פרעשבורג, אז טייל תלמידי חכמים פלעגן ארויסגיין פארנאכט צום "בית הקברות", און דארט זאגן "קל מלא רחמים", און לערנען משניות, און זאגן "קדיש", וואס פאר דעם האט מען זיי געגעבן אפאר פרוטות, און דאס איז נעבעך געווען זייער ארימע פרנסה. האט דער מחנה חיים גאר שטארק געמוסר'ט די אידן פון שטאט, היתכן מען נעמט נישט קער געהעריג פון די תלמידי חכמים פון שטאט.

אין זיין פיר שעה'דיגע דרשה, האט ער מעורר געווען די אידן פון שטאט, אז מען דארף אויף שטעלן א חברה "תורת חסד", וואס זאל שטיצן די דאזיגע תלמידי חכמים וואס זענען עוסק בתורה א גאנצן טאג, און דער גאון האט געזאגט, **אז ביז יעצט האט ער גארנישט געזאגט, ווייל מען וואלט וועז געמיינט אז ער מיינט זיך, אבער יעצט אז ער גייט שוין אוועק פון שטאט, וויל ער זיי זאגן, אז דאס איז א געפערליכע עוולה אז מען לאזט די תלמידי חכמים הונגערין.**

דארט האט זיך געפונען אן ערליכע גוט הארציגע אידענע, וואס איז שטארק נתעורר געווארן פון זיינע הייליגע רייד, און איז צו געקומען צום גרויסן גאון וקדוש, און געזאגט פאר'ן מחנה חיים, "**חשובער רבי איך האב אפילו נישט פרנסה בריוח, אבער מיט וואס קען איך אייך העלפן צו גרינדן און שטיצן דעם הייליגן אונטער נעמונג**", האט איר רבי חיים סופר געזאגט, "**גייט און קויפט א "לאטערי" און וועז השי"ת וועט העלפן אז אייער נומער וועט געווינען זאלט איר מקדיש זיין דאס געווינס געלט צו שטיצן די ארימע תלמידי חכמים**".

אומר ועושה, די תמימות'דיגע אידענע האט געקויפט דעם "**לאטערי**", און וואונדער איבער וואונדער, הפלא ופלא דער נומער פון די אידענע האט געווואונען די פאנטאסטישע סומע פון פערציג טויזנט (40,000) גולדן!, טאקע פון די ממשות'דיגע סומע זענען געשטיצט געווארן די פילע תלמידי חכמים יושבים באהלה של תורה, ביז די צווייטע וועלט מלחמה.

יארצייט כ"ו סיון

הגה"ק רבי יהושע ב"ר יוסף זי"ע, הי"ד (בוקסבוים)
בעל אור פני יהושע, אב"ד גאלאנטא

ער איז געבוירן אין שטאט פאפא, **ט"ו אדר בשנת תרל"ז**.

צו זיין טאטן הגה"ק **רבי יוסף שו"ב בפאפא** זי"ע, וואס איז געווען אן אייניקל פון הגה"ק **רבי נתן אדלער** זי"ע פרנס בק"ק פינסק, און מען האט דערציילט, **אז דער זיידע רבי נתן האט 28 יאר געפאסט משבת לשבת**.

ער איז געווען א איש קדוש מאוד און א בקי נפלא בש"ס ופוסקים, און א בעל מחדש נפלא, ער האט זיך זיין גאנץ לעבן געפירט מיט א געוואלדיגע קדושה וטהרה, ער האט מרביץ תורה געווען פאר גאר אסאך תלמידים מיט א געוואלדיגע מסירת נפש, און גרויסע גאונים זענען ארויס געקומען פון זיין ישיבה.

ער האט געהאט א מנהג, צו זאגן א דרשה יעדן שבת אויף ענינים העומדים על הפרק, זיינע ווערטער זענען געווען דברים היוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב, ער האט מיט זיינע ווערטער מעורר געווען דעם עולם צו תשובה און תיקון המעשים ורבים השיב מעון.

הונדערטער אידן האבן זיך מדבק געווען אין דעם צדיק וקדוש און זענען געקומען זיך מסתופף זיין בצלו, זיין הייליגע עבודת השם איז געווען מיט א ברען און א געוואלדיגע דביקות, ער איז געווען מפורסם אלס א גרויסע פועל ישועות בקרב הארץ.

ביי די 13 יאר האט ער געמוזט זיך פארדינגען צו ארבעטן פאר א שוסטער, ווייל זיינע עלטערן האבן ליידער נישט געהאט קיין פרנסה אין שטוב, דערפאר האט ער דעם גאנצן טאג שווער געארבעט, אבער יעדן טאג נאך די ארבעט איז ער אריבער לערנען **מיטן דיין אין שטאט פאפא** הגה"ק **רבי משה יוסף האפמאן** זי"ע, און וועו דער דיין רבי משה יוסף האט געזען דעם חשק התורה וואס דער בחור'ל האט צום לערנען, האט ער זיך אפ געגעבן מיט אים מיט א געוואלדיגע איבער געגעבנקייט.

די צוויי האבן יעדע נאכט געלערנט פאר 5 שעה רציפות, און ערשט נאך חצות איז דער יונגער למדן יהושע אהיים געגאנגען עפעס טועם זיין, ליל שישי פלעגט דער יונגער גאון רבי יהושע לערנען מיט זיין באליבטע חברותא דעם גאנצן נאכט, און דער גאון דער דיין רבי משה יוסף האט שוין דאן מעיד געווען, אז ער האט שוין דאן געזען ווי דער יונגער גאון דארשט נאך תורה, און זיין התמדת התורה איז שוין דאן געווען ממש להפליא.

א תלמיד איז אמאל געגאנגען שפאצירן מיט זיין רבין דער גאלאנטער רב, און דער תלמיד האט געפרעגט דעם רבין, **אויב דער דיין רבי משה יוסף זי"ע האט געהאט רוח הקודש**, האט דער גאלאנטער רב געזאגט, **רוח הקודש ווייס איך נישט, אבער גילוי אליהו האט ער זיכער געהאט**, און דער רבי דער הייליגער אור פני יהושע מגאלאנטא זי"ע האט דערציילט דעם מעשה.

אמאל ווען זיין רבי ר' משה יוסף זי"ע איז אוועק געפארן פון שטאט, האט ער דער גאלאנטער רב דער תלמיד ארויס געגומען פון ספרים שאנק **א סידור האר"י וואס איז געווען א קבלה סידור**, און ער האט דארט מתפלל געווען א תפלה, און צוריק געלייגט דעם סידור, וועו דער רבי איז צוריק געקומען, האט ער געזאגט פארן תלמיד דער גאלאנטער רב, "**אליהו הנביא האט זיך מגלה געווען צו מיר, און ער האט מיר געזאגט, אז אין הימל האט מען שטארק הנאה געהאט פון דיין תפלה, אבער דו ביזט נאך צו יונג צו דאווענען אין דעם סידור**".

פאר צוויי יאר האט ער געלערנט אין ישיבה פון הגה"ק **רבי דוד פריעדמאן** זי"ע אין שטאט **צעהלים**, דארט האט דער יונגער גאון געהארעווועט אויף תורה מיט א געוואלדיגע התמדה, אז מען האט דערציילט, אז די צוויי יאר האט זיך דער בחור נישט ארייגעלייגט אין בעט אפילו נישט שבת קודש, און ער האט טאקע דארט געהאט א געוואלדיגע הצלחה אין תורה, און ביז א קורצע צייט איז ער געווען באוויסט אלס דער בעסטער בחור אין דעם ישיבה.

ביי די 16 יאר איז דער גאון בעצת פון זיין רבין רבי משה יוסף דיין אין פאפא זי"ע, געפארן לערנען

אין די ישיבה פון הגה"ק **רבי שמואל רוזנברג בעל באר שמואל אב"ד אונסדארף** זי"ע, דארט אין דעם ישיבה פון זיין רבי, האט ער געהארעוועט אויף תורה בהתמדה גדולה און מתוך דחקות מאוד, ער האט דארט מקיים געווען פשוטו כמשמעו, "**פת במלח תאכל ועל הארץ תישן**", ער האט זיך דאן כמעט נישט געלייגט אין קיין בעט.

עס זענען געווען אידן וואס האבן דעם גאון מיט חכמה געגעבן געלט און עסן אז ער זאל זיך קענען דערהאלטן צו ווייטער לערנען, דער גאון איז דארט אין ישיבה באוויסט געווארן אלס א גאון וקדוש, דער ראש ישיבה רבי שמואל האט זיך משתשע געווען מיט דעם תלמיד און זיך מפלפל געווען מיט דעם תלמיד טעגליך, און געזאגט אויף דעם תלמיד בזה"ל, "**אולי הוא היותר מובחר שבתלמידי**", און זיין רבי האט מעיד געווען אויפן תלמיד בזה"ל, "**ער איז א בקי ברוב מסכתות הש"ס, תנ"ך, מדרשים, און קבלה**".

ער האט נאך 6 יאר לערנען ביי רבי שמואל, מקבל געווען הוראה פון זיין רבי דער ראש ישיבה, אויך האט ער באקומען סמיכה פון הגה"ק **בעל לבושי מרדכי ממאד** זי"ע.

אויך איז ער דורך זיין רבי דער באר שמואל זי"ע נתקרב געווארן צום צדיק **דער הייליגער דברי יחזקאל משינאווא** זי"ע וואס דארט איז ער נתקרב געווארן צום דרך החסידות, דער שינאווא רב האט זייער מחבב געווען דעם גאון רבי יהושע זי"ע, ער האט פאר דעם יונגן גאון איבער געגעבן אסאך תורה און חסידות.

דער גאלאנטער רב האט יארן שפעטער נאך דערמאנט די תורה וואס ער האט מקבל געווען פונעם שינאווער רב, צווישן די זאכן וואס ער האט מקבל געווען דארט אין שינאווא איז געווען, צו נזהר זיין אין יעדן דין פון שולחן ערוך און זיך נישט אוועק רירען קיין קוצו של יוד, און דער הייליגער גאלאנטער רב איז טאקע זייער נזהר געווען זיין גאנצע לעבן דעראויף, און דאס איבער געגעבן פאר זיינע גרויסע תלמידים.

נאכן הסתלקות פונעם הייליגען שינאווא רב זי"ע, איז ער געפארן קיין מונקאטש צום הייליגען **דרכי תשובה ממונקאטש** זי"ע, וואס האט דעם גאון זייער מכבד געווען און אסאך פארברענגט מיט אים אין תורת הנגלה והנסתר.

בשנת תר"ס האט ער חתונה געהאט מיט די טאכטער פון הרבני הנגיד הגה"ק **רבי מאיר חיים בלוך מאוהעל** זי"ע, און אזוי ווי זיין שווער איז געווען א עושר, האט אים דער שווער אויס געהאלטן פאר איבער 10 יאר, און דער גאון רבי יהושע איז יענע יארן געזעצן על התורה ועבודה יומם ולילה ממש מיט א אויסטערלישע התמדה, און רוב פון די 10 יאר האט זיך דער גאון כמעט נישט אריין געלייגט אין בעט משבת לשבת.

אפילו זייענדיג אזוי אריינגעטון אין לערנען און נישט מפסיק זיין פאר גארנישט, האט אבער דער גאון עוסק געווען אין צדקה און גמילות חסדים מיט א געוואלדיגע ברען, ער האט אסאך אריימעלייט געהאלפן, און דאס אלעס איז צוגעגאנגען מיט א געוואלדיגע באהאלטנקייט.

אידן פון שטאט אוהעל האבן דערציילט דעם עבודת הקודש פון דעם גאון וקדוש רבי יהושע זי"ע, ער האט דארט אין שטאט אוהעל געהארעוועט דעם גאנצע וואך על התורה ועבודת השם מיט א גרופע פון מתמידים און לומדים בצוותא חדא מיט א געוואלדיגע התמדה וקדושה.

פרייטאג צו נאכטס פלעגט זיך די גאנצע חבורה צוזאמען קומען ביי הרה"ק **רבי לייבוש טייטלבוים** זי"ע בן הרה"ק **רבי שמואל מגארליץ** זי"ע א אייניקעל פונעם **הייליגען ישמח משה** זי"ע, און דארט האבן זיי פארברענגט אין תורה וחסידות אויף א גאר געהויבענע פארנעם, און כל ימיו האט ער גערעדט פון די געהויבענע שבתים דארט אין אוהעל, זיין שווער וואס האט דאך מיט געהאלטן זיין געהויבענע עבודה דעם גאנצן וואך, האט זיך ממש געבעטן צום איידעם, אז כאטש שבת קודש זאל ער אביסל שלאפן.

אבער דער איידעם דער קדוש האט די הייליגע נעכט פון שבת קודש נישט געקענט אוועק געבן, און דערפאר האט ער געווארט ביז דער שווער לייגט זיך שלאפן, און דאן האט ער זיך ארויס געכאפט, און אזוי פארברענגט דעם הייליגע

פרייטאג צו נאכטס, און שפעט פארטאג׳ס האט ער זיך צוריק אריין געכאפט אין שטוב, כדי דער שוועך זאל זיך נישט מצער זיין, און ווייל דער צדיק האט כסדר פראבירט צו באהאלטן זיין עבודת הקודש.

בשנת תר״ע איז זיין שוועך געווארן א יורד ל״ע, און מער נישט געקענט אויס האלטן דעם גרויסן איידעם, אבער דער גאון רבי יהושע האט זייער געוואלט זיין א נהנה מיגיע כפו, און דער אונסדארפער רב האט דעם תלמיד זייער מפציר געווען אז ער זאל נעמען א רבנות פאסטן, פונקט דאן איז ליידיג געווארן דאס רבנות אין שטאט **מאגענדארף**, וועלכע דער פריערדיגע רב הגה״ק **רבי שאול בראך מקאשוי** זי״ע איז געווארן אויפגענומען אלס רב אין שטאט **קראלי**.

האט זיין רבי דער אונסדארפער רב געשתדל׳ט, אז מען זאל דעם תלמיד אויפנעמען אלס רב אין **מאגענדארף**, ער איז טאקע אויף געמען געווארן פאר רב דארט אין שטאט מיט א געוואלדיגע כבוד און הערצה, און די קהלה קדושה האט זיך מיט דעם רב שואל עצה געווען אין יעדע זאך סיי ברוחניות און סיי בגשמיות.

אויך האט ער דארט אין מאגענדארף אויף געשטעלט זיין גרויסע ישיבה, און ווי באקאנט האט זיין רבי דער אונסדארפער רב געשיקט, 17 פון זיינע בעסטע תלמידים זאלן גיין לערנען אין די ישיבה פון זיין תלמיד דער גאלאנטער רב, און דער אונסדארפער רב האט פאר די תלמידים צו געזאגט, אז זיי וועלן צו קומען צום ריכטיגן תכלית דארט ביים גאלאנטער רב.

ער האט דארט אסאך כוחות אריין געלייגט אין הרבצת התורה פאר זיינע תלמידים, און אריין געברענגט א חשקת התורה און יראת שמים און מדות טובות, וועלכע מען איז געקומען דערציילן פארן אונסדארפער רב אז די ישיבה פון זיין באליבטן תלמיד איז זייער מצליח, איז ער געווארן אזוי נתרגש, אז ער האט געבעטן אז מען זאל אריינרופן זיין רעבעצין, און געזאגט ״**דו הערסט וואס מען זאגט אויף אונזער רבי יהושע׳לע, אז מען לערנט אין זיין ישיבה בהתמדה רבה**״.

דערציילט מען, אז דער הייליגער גאלאנטער רב פלעגט יעדע נאכט ביים ליינען קר״ש, וויינען מיט בכיות נוראות, אז אלע בחורים וואס לערנען ביי אים אין ישיבה, זאלן גיין אויפן ריכטיגן וועג, און בלייבן אויפן וועג וואס מען האט מקבל געווען פון די צדיקים הראשונים, און אפילו שבת האט דער צדיק אויך זיך נוהג געווען מיט די תפלה און די טרערן, אלעס פאר די הצלחה פון זיינע געטרייע תלמידים, און דערפאר איז נישט קיין וואונדער, אז צדיקים האבן מעיד געווען, אז אלע תלמידים פון דעם גאון וקדוש זענען געבליבן ערליך.

בשנת תרפ״ב וועלן עס איז ענג געווארן דאס פלאץ אין זיין ישיבה, האט דער גאון אריבער געצויגן דעם ישיבה קיין **גאלאנטא**, פארשטייט זיך אז די קהלה קדושה אין מאגענדארף, האבן זיך גאר שוועך געזאגנט פון זייער באליבטן רב, אבער דער גאלאנטער רב האט זיי מסביר געווען אז לצורך דעם תועלת פון די ישיבה, מיז ער זיך אריבער ציען קיין **גאלאנטא**, דאן האט ער איבער געמען דאס רבנות פון הגה״ק **רבי יוסף צבי דושינסקיא** זי״ע, וואס איז דאן געווארן רב אין שטאט **חוסט**.

אין גאלאנטא האבן דאן געוואוינט אסאך אשכנז׳ישע אידן, אבער באלד מיטן אנקום פונעם גאלאנטא רב האט ער אנגעהויבן אריין צו ברענגען דארט די דרך החסידות, אויך די ישיבה האט דארט אין גאלאנטא זיך גאר שטארק פארברייטערט, עס האט צו זיך צוגעצויגען פון די בעסטע בחורים פון די גאנצע געגענט, **עס האבן דארט געלערנט בערך 300 בחורים**, און טראץ וואס ער איז געווען גאר שטארק פארנומען זייענדיג דער רב פון שטאט, זענען אבער די תלמידים געווען ביי אים דאס וויכטיגסטע פון אלעם, ער האט זיך פרעזענליך אפגעגעבן מיט יעדן בחור.

דער רב האט אריינגעלייגט גרויסע כוחות אין די תלמידים, ער פלעגט אליין פאר לערנען פאר זיינע תלמידים גמרא רש״י תוספות און מפרשים, אויך האט ער פאר געלערנט שיעור פשוט, און אויך שולחן ערוך אורח חיים, אויך האט ער יעדן טאג פאר געלערנט מוסר פאר די בחורים, און דער צדיק וקדוש פלעגט זאגן, אזוי ווי ביי א מלחמה כדי צו געווינען, **דארף מען געלט, און געלט, און נאכאמאל געלט**, דאס זעלבע איז מיטן מלחמת היצר, כדי צו קענען בייקומען דעם יצר הרע, **ברויך מען תורה, און תורה, און נאכאמאל תורה**.

דער צדיק וקדוש האט כסדר געפאדערט פון זיינע תלמידים זיך צו פירן בקדושה ובטהרה, ער האט גאר שטארק מקפיד געווען אויפן גיין אין מקו' יעדן טאג, און כסדר מעורר געווען זיינע תלמידים אז זיי זאלן נזהר זיין בטבילה.

ער האט געזאגט אז די קדושה און טהרה פון א איד ווערט נתרבה מיטן זיך טובל'ן יעדן טאג, ובפרט בעפאר מען טוט א מצווה דאורייתא אדער דרבנן.

ער האט פארמאגט א וואונדערבארן כוח הסברה און דרך הלימוד וואס ער האט מקבל געווען פון זיין רבין דער אונסדארפער רב זי"ע וועלכער איז געווען א תלמיד חביב פונעם הייליגען כתב סופר אב"ד פרשבורג זי"ע א זוהן פון דעם גאון דער הייליגער חתם סופר זי"ע.

דער גאון איז געווען שטארק בידידות מיט הרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזניץ זי"ע און די צוויי צדיקים האבן אסאך פארברענגט אין תורה, אמאל האט זיך דער הייליגער אהבת ישראל אויסגעדריקט אויפן גאלאנטא רב בזה"ל, "**דער גאלאנטער רב ווערט געריכטן ווי איינער פון די תלמידי בעל שם**".

אויך דער צדיק הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע האט אמאל זיך אויסגעדריקט בזה"ל, "**דער גאלאנטער רב האט זיך אליין ארויפגעכאפט, טראצדעם וואס ער האט נישט געשטאמט פון א חסיד'ישע משפחה, האט ער זיך מיט געכאפט**".

עס איז מערקווירדיג און גאר אינטערסאנט, אז ווען דער גאון הגה"ק **רבי דוב בעריש בעל כוכב מיעקב מטשעבין** זי"ע האט זיך געטראפן מיט גאלאנטא רב זי"ע אין מארינבאד, האבן די צוויי גדולים וקדושים עוסק געווען בתורה ובהוראה.

האט דער טשעבינער רב געזאגט אויפן גאלאנטא רב, "**אז ער איז דומה כמלאך אלקים**", און דער טשעבינער רב זי"ע האט מעיד געווען, "**אז די גאלאנטא תלמידים זענען אלע געבליבן ערליך**".

זיינע דברי תורה זענען געדריקט געווארן אונעם **ספר אור פני יהושע**, דורך זיינע תלמידים נאך די מלחמה.

ער האט געהאט זיינע קינדער.

הגה"ק **רבי אברהם יצחק אב"ד ור"ם קעשענע** זי"ע, הי"ד, אומגעקומען על קידוש השם ביים צווייטע וועלט מלחמה,
הגה"ק **רבי יוסף דומ"ץ גאלאנטא** זי"ע, הי"ד, אומגעקומען על קידוש השם ביים צווייטע וועלט מלחמה,
בדרך נס האט די יד השם געפירט, **אז צוויי קינדער פינעם צדיק האבן איבער געלעבט דעם וועלט מלחמה**, און דורך דעם איז געבליבן דורות פון דעם הייליגן צדיק זי"ע.
הגה"ק **רבי יונה בוקסבוים** זי"ע,
הגה"ק **רבי שמואל בוקסבוים** זי"ע, וואס זיין אייידעם איז **אדמו"ר מגאלאנטא ווילאמסבורג** שליט"א.

אויך האט דער גאון איבער געלאזט גרויסע תלמידים ובתוכם.

הגה"צ **ר' פישל סופר מטעמשוואר** זי"ע,
הגה"ח **ר' שמואל קרויס מאנסי** ז"ל,
הרה"ח **ר' יונה הערצאג** ז"ל,
הרה"ח **ר' צבי ראזענבערג** ז"ל,
הנגיד **ר' אליעזר משה בערנאט** ז"ל
הרה"ח **ר' ישעי' דרייזינגר מבודאפעסט** ז"ל.

ביים אנהייב פון די צווייטע וועלט מלחמה האט הרבני הנגיד ר' יונה הערצאג ע"ה א תלמיד חביב פונעם הייליגען גאלאנטא רב, אונטער געקויפט א דייטש אז ער זאל אריבערשווערצן דעם גאלאנטא רב צום שטאט ווערבוי, און פון דארט וועט ער געראטעוועט ווערן פון די דייטשן ימ"ש, **אבער דער צדיק וקדוש האט בשום אופן נישט געוואלט איבער לאזן זיינע תלמידים, און געבליבן ביזן לעצטע מינוט מיט זיינע געטרייע תלמידים**.

בשנת תש"ד ווען די דייטשן האבן זיך שוין געגרייט צו אינוואדירן אונגארן, האט דער גאלאנטא רב געהאלטן א דרשה ברבים, ווי ער האט ארויס געברענגט **אז מען דארף זיין גרייט אויף מסירת נפש און ח"ו קיינמאל נישט פארלירן די ריינע אמונה אונעם גרויסן באשעפער**, און ער האט עטליכע מאל איבער געזאגט **די דרייצן אני**

מאמינ'ס און זיין פנים האט געפלאמט פון גרויס התלהבות.

כ"ג סיון בשנת תש"ד האט מען דעם גאלאנטא רב מיט די גאנצע קהלה קדושה פון שטאט אפגעפירט מיט די באן צום טרויעריג באריטן פארניכטונג'ס לאגער אוישוויץ.

אונעם באן האט דער צדיק איבער געזאגט די אני מאמינ'ס מיט די אידן און געזאגט בזה"ל, "**מיר פארן גלייך אין גן עדן**", אויף די באן איז געווען א קליין קינד, און ער האט געפרעגט דעם רב ווי מען פארט, האט דער צדיק געזאגט, "**צום הייליגען באשעפער**", און ער האט מעורר געווען די אידן און געזאגט, "**לאמיר זיך רייניגן פון אלע עבירות, ווייל בקרוב וועלן מיר זיין אין די מחיצה פונעם הייליגן תנא רבי עקיבא וחבריו**".

זייענדיג אויפן באן שבת קודש, איז דארט געווען א פרוי וואס האט זייער געווייגט, וועו דער רב האט געפרעגט פארוואס זי ווייגט, האט די פרוי געזאגט, ווייל זי האט זיך דערמאנט, אז יעדן שבת קודש פארנאכטס פלעגט זי צינדן ליכט, און יעצט האט זי נישט קיין מעגליכקייט צו צינדן ליכט, האט דער גאלאנטא רב זיך אנגערופן, **אז זי זאל זיך נישט זארגן, ווייל זי וועט נאך בעז"ה ווייטער צינדן לעכט לכבוד שבת**, און לפלא די פרוי איז טאקע באפרייט געווארן מיט ניסים און איבער געלעבט די מלחמה.

שבת קודש **כ"ו סיון** איז דער גאנצער טראנספארט אנגעקומען קיין אוישוויץ, דער גאלאנטער רב האט געהייסן **אז מען זאל מאכן די ברכה פון מצוות קידוש השם בשם ומלכות**, און ער האט דערנאך מחזק געווען די אנדערע אידן, און זיי האבן זיך צוזאמען מקדש ומטהר געווען און געזינגען אני מאמין, און אזוי איז דער הייליגער רב אומגעקומען על קידוש השם דורך די פארשאלטענע דייטשן ימ"ש צוזאמען מיט די אנדערע אידן פון זיין שטאט.

ארץ אל יכסה דמם ואל יהיה מקום לזעקתם עדי עד ישקיף ד' ויראה בצרת עמו ויגאלנו ברחמיו שנית לעיני כל חי בביאת גואל צדק בב"א.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן.

מעשיות

עס איז באקאנט, אז דער הייליגער גאלאנטער רב זי"ע איז געווען א גרויסער שינאוער חסיד, און ער פלעגט רעדן פון דעם אש קודש וואס דער הייליגער שינאוער רב האט געהאט און זיין עבדות הקודש, דער שינאוער רב האט געהאט א מנהג צו זאגן ברכת התורה אין זיין פריוואטע צימער, און מען פלעגט אויף מאכן די פענסטער, און דער עולם האט פון דארט געקענט מיטהאלטן און הערן די ברכת התורה פון דעם צדיק.

אמאל איז דער גאלאנטער רב אנגעקומען דער ערשטער, און זיך געשטעלט ביים פענסטער כדי צו קענען מיט האלטן די ברכת התורה, אינצווישן זענען נאך חסידים אנגעקומען, און צוביסלעך איז געווארן א גאר שטארקע געדרענג, און דער גאלאנטא רב איז געווארן צעדריקט צום וואנטף, אין ער האט נישט געקענט כאפן דעם אטעם.

פלוצלונג האט דער הייליגער שינאווא רב זי"ע מפסיק געווען מיט די ברכת התורה, און ער האט זיך אויסגעדרייט און פארמאכט דעם פענסטער אינמיטן די ברכת התורה, און אזוי ארום איז זיך דער עולם צוגאנגען, און דער גאלאנטא רב האט זיך געקענט כאפן דעם אטעם, דאס אלעס האט דער הייליגער שינאווא רב זי"ע מרגיש געווען, אפילו אינמיטן זיין הייליגע עבודת הקדוש פון ברכת התורה.

• • •

איינמאל האט דער הייליגער גאלאנטער רב זי"ע מכבד געווען איינע פון זיינע תלמידים א בעל מנגן, אז ער זאל זינגען א ניגון, דער תלמיד האט אנגעהויבן זינגען, אבער נאך א שטיק צייט האט דער גאלאנטער רב זי"ע זיך געענומען קלאפן אויפן טיש, און געווינזן אז דער תלמיד זאל שוין אויפהערן צו זינגען.

אלע אנווענדע האבן געקוקט מיט וואונדער אויפן תלמיד, פראבירנדיג צו פארשטיין פארוואס דער רב האט אים געהייסן זינגען, און נאכדעם האט דער רב געהייסן אז ער זאל אויפהערן זינגען, אבער דער תלמיד האט זיך געשעמט, און ער האט קיינעם נישט געזאגט די סיבה פארוואס דער

גאלאנטא רב האט אים געהייסן אויפהערן צו זינגען.

אבער שפעטער האט דער תלמיד מגלה געווען און געזאגט, אז ער האט גאר גוט געוויסט פארוואס דער רבי האט אים געהייסן אויפהערן צו זינגען דעם ניגון, נאר דאן בשעת מעשה האט ער זיך געשעמט צו זאגן, אבער יעצט האט ער געזאגט דעם מעשה.

אויפן וועג פארנדיג צום רבין זי"ע, בין איך פארביי געפארן א פלאץ ווי די סאלדאטן האבן מארשירט צום טאקט פון א ניגון, און האבנדיג א געפיל צו נגינה, איז מיר אריין אין קאפ א תנועה פון דעם ניגון וואס זיי האבן דארט געשפילט, און וועו די רבי האט מיך מכבד געווען מיט א ניגון, האב איך אריינגעדרייט יענע תנועה אין דעם ניגון וואס איך האב געזינגען, אבער דער צדיק האט גלייך מרגיש געווען אז דער תנועה איז נישט מצד הקדושה, און דערפאר האט ער מיר גלייך אפ געשטעלט אינמיטן זינגען.

• • •

איינמאל האט דער גרויסער גאון רבי עקיבא סופר אב"ד פרעשבורג זי"ע געוויילט אויף שבת אין גאלאנטא, און פרייטאג צונאכט'ס איז ער געקומען צום גאלאנטא רב'ס טיש, און ער האט מיט געהאלטן ווי אזוי די גאלאנטא רב מיט זיינע בחורים טאנצן אויפ'ן ניגון רננו צדיקים.

האט ער זיך אנגערופן צום גאלאנטא רב זי"ע מיט וואונדער, **גאלאנטא רב וועט רועט איר זיך אפ**, מיט אזא התנהגות נבול תבול, געווענטליך א ראש ישיבה לער**נט מיט זיינע תלמידים א גאנצע וואך, און שבת רועט ער זיך אפ**, ווידער א רבי **רועט זיך אפ אינמיטן וואך, און שבת פירט ער טיש**, איר לערנט א גאנצע וואך מיט אייערע תלמידים, און שבת פירט איר טיש, **וועט רועט איר זיך אפ**.

• • •

מו"ה רבי משה יוסף פריעדלענדער ז"ל פון ירושלים דערציילט, אז עס איז געווען איין פסח אויפדערנאכט, וועו דער צדיק הרה"ק רבי יהושע בוקסבוים אב"ד גאלאנטא זי"ע האט אפגעראכטן דעם הייליגען סדר נאכט, און עס האט זיך פארצויגען ביז אינדערפרי, וועו מען האט שוין געברויכט ליינען קריאת שמע, האט איינע פון די קליינע קינדער א פרעג געטאן דעם טאטן, "**טאטע פארוואס וועו מען ליינט קריאת שמע מאכט מען צו די אויגן און מען לייגט אויך ארויף די רעכטע הענט אויף די אויגן בשעת מען זאגט דעם ערשטן פסוק אין קר"ש**".

האט דער הייליגער צדיק מסביר געווען 4 טעמים, אבער רבי משה יוסף ז"ל האט געזאגט אז נאר צוויי געדענקט ער.

1) אז דאס איז כדי צו שטארקן אונזער אמונה אונעם גרויסן באשעפער, אז אפילו מען זעט גארנישט און מען האט פארמאכט די אויגן, דארף א איד גלייבן, אז דער באשעפער איז דא און נאר ער פירט די וועלט.

2) אמאל קען א מענטש זעהן עפעס וואס איז קעגן זיין שכל און פארשטאנד, דארף א איד דאך זאגן, אז גם זו לטובה, אז אלעס וואס דער באשעפער טוט איז זיכער פאר אונזער טובה, וועגן דעם לייגט מען די הענט אויף די אויגן, אפילו די אויגן זענען סיי ווי פארמאכט, וויל אמאל קען א מענטש עפענען די אויגן און זעען עפעס וואס איז קעגן זיין שכל, און כדי צו מחזק זיין די אמונה, לייגט מען ארויף די הענט אויף די אויגן, און די הענט זענען אויך מרומז אויף אמונה וויל עס שטייט דאך "**ויהי ידיו אמונה**".

• • •

א תלמיד פונעם גאלאנטא רב זי"ע האט דערציילט, אז ער האט געקענט א איד, וואס האט געווואוינט אין שאפראן, וואס האט אים פארציילט, אז וועו ער איז געווען א בחור, האט ער געלערנט אין די ישיבה פונעם גאלאנטא רב דער צדיק רבי יהושע בוקסבוים זי"ע, און דער תלמיד האט ביינאכט געלערנט ביי א ליכט, און ער האט איינגעדרימלט, און די פייער האט זיך אין אים אנגעכאפט, און רוב פון די הויט פון זיין גוף איז רח"ל אפ געברענט געווארן.

דער גאלאנטא רב האט געהאט א הבטחה פון זיין רבין דער גאון מאונסדארף, **אז יעדע צייט וואס איינע פון זיינע תלמידים וועלן ח"ו נישט געזונט זיין, זאל ער קומען אויף זיין קבר און מתפלל זיין, און ער וועט האבן א ישועה**, בשעת די מעשה איז דער גאון מגאלאנטא געווען אין פרעשבורג, איז

ער ארויף צום ציון פון זיין רבין און מתפלל געווען ביים ציון, אז דער תלמיד זאל האבן א גאנצע רפואה בקרוב, נישט לאנג דערנאך האט דער תלמיד געהאט א גאנצע רפואה, און עס איז אים צוריק געוואקסן א נייע הויט און ער איז אינגאנצן געזונט געווארן.

• • •

הרה"ק רבי יהושע בוקסבוים מגאלאנטא זי"ע האט דערציילט, אז דער הייליגער חתם סופר זי"ע ווען ער האט געגעסן דעם אפיקומן פסח ביינאכט, **האט ער דאס געווארפן פון איין האנט צו די אנדערע ווי עס בריעט ממש**, ווייל דער הייליגער חתם סופר זי"ע **האט ממש געגעסן פונעם קרבן פסח**, און דער זון הרה"ק רבי שמעון סופר זי"ע האט אמאל געזאגט פאר א תלמיד זיינער, **אז ווען דער טאטע האט אונז געגעבן פסח ביינאכט דעם אפיקומן, האט מען געשפירט ממש א טעם פון פלייש**.

• • •

דער צדיק רבי יהושע מגאלאנטא זי"ע האט געהאט א געוואלדיגע אמונת צדיקים און ער האט דאס משריש געווען אויך אין זיינע גרויסע תלמידים, איינמאל האט דער גאלאנטא רב דערציילט די מעשה.

ביים הייליגען דברי חיים מצאנז זי"ע איז אמאל געווען א גרויסע עולם אויפן יו"ט שבועות, און עס איז געווען גאר הייס, און וויבאלד עס איז געווען א גרויסער עולם, האט מען געברויכט ברענגען נאך טרינקען, אבער מען האט מער נישט געטראפן קיין טרינקען, ווען מען האט דאס געזאגט פארן הייליגען דברי חיים זי"ע, האט ער געזאגט בזה"ל, "**אויב ווען מען נישט ברענגען קיין ביר צו טרינקען פארן עולם, ווען ער מאכן קומען ביר פון די ווענט, און עס ווען זיך פון דארט גיסן ביר**".

דער עולם דארט אין שטוב האבן געוואלט זען דעם גרויסן מופת, און דערפאר האט מען נישט געברענגט נאך טרינקען פארן עולם, אבער גלייך האט דער הייליגער דברי חיים זי"ע געזאגט מיט חכמה, איך האלט יעצט בעפארן חתונה מאכן א יתומה און איך ברויך א גרויסע סכום געלט, דערפאר אויב ווען מען דא צוזאמען שטעלן דעם סכום, וועל איך באווייזן דעם מופת.

פארשטייט זיך אז דער עולם האט זיך אנגעריפן גאר ווארים מיט גרויסע סכומים, און מען האט דארט אויפן פלאץ צוזאמען געשטעלט הבטחות אויפן גאנצן סכום, אבער דער הייליגער דברי חיים האט געפרעגט, ווער נעמט אחריות אלס ערוב אויפן גאנצן סכום, האט מען געווייזן אויף איין נגיד און גביר פון שטאט סיגוט, אז ער וועט זיין ערוב אויפן גאנצן סכום, און נאך דין ודברים האט דער גביר טאקע מסכים געווען צו נעמען ערבות.

נאכדעם האט דער גאנצער עולם געווארט און מען האט געבעטן דעם הייליגען דברי חיים מצאנז זי"ע, אז ער זאל באווייזן דעם מופת, אז עס זאל ארויס קומען ביר פון די וועגט, האט דער דברי חיים זי"ע געזאגט בזה"ל, "**אזוי ווי עס איז שוין דא דעם גאנצן סכום געלט, וועט מען שוין אויך האבן געלט פאר ביר, דערפאר ברויך מען שוין נישט קיין מופת, נאר מען קען גיין קויפן ביר**".

אבער דער גביר האט געזאגט פארן דברי חיים זי"ע, אז ער האט זיך אויס געגומען, אז ער נעמט ערבות נאר אויב דער דברי חיים וועט בווייזן א מופת, האט דער הייליגער דברי חיים זי"ע געזאגט מיט א שמייכל, "**דאס אז איר האט געגומען ערבות אויף אזא גרויסע סכום, דאס אליין איז א גרעסערע מופת ווי די ביר זאל קומען פונעם וואנט**".

ווען דער הייליגער צדיק וקדוש רבי יהושע בוקסבוים מגאלאנטא זי"ע האט געענדיגט די מעשה, האט ער געזאגט מיט א ברען און א געוואלדיגע התלהבות בזה"ל, "**אני מאמין באמונה שלימה, אז דער הייליגער צאנזער רב זי"ע, אזוי ווי ער האט געקענט גאנץ ש"ס ופוסקים בעל פה, האט ער אויך געקענט באווייזן צו ברענגען ביר פון די וואנט**", און ער האט דאס געזאגט מיט אזא התלהבות און ברען, אז עס האט אריין געברענגט א געוואלדיגע חרדת קודש צווישן עולם, דאס איז געווען דאס געוואלדיגע אמונת צדיקים וואס דער צדיק וקדוש האט געהאט.

• • •

ווי באוויסט האט דער הייליגער גאלאנטא רב רבי יהושע בוקסבוים זי"ע געהאט א געוואלדיגע קשר און אהבה צו זיינע תלמידים, ער האט ממש אוועקגעגעבן אלעס פאר זיינע תלמידים, אפילו אין די קאלטע ווינטער נאכט, זענען די תלמידים געזעצן אין ביהמ"ד און עוסק געווען בתורה מיט א

געוואלדיגע התמדה, דער הייליגער גאלאנטא רב זי"ע האט דאס צוגעזעהן און געהאט א גרויסע נחת רוח פון דעם, אבער ער האט נישט געקענט צוקוקן ווי די בחורים זענען אויסגעמאטערט און קאלט.

איין נאכט ווען עס איז געווען א גאר קאלטע נאכט, האבן די בחורים געהערט ווי די טירן פונעם ביהמ"ד מאכן זיך אויף, און ביים טיר זעהן זיי, ווי זייער רבי דער הייליגער גאלאנטא רב זי"ע, שפאצירט אריין מיט א טאץ פון פרישע קאווע און מזונות, און דער רב בכבודו בעצמו איז אליין ארום געגאנגען פון איין בחור צום צווייטן, און אנגעגאסן א גלעזל קאווע.

און דער צדיק האט געזאגט פאר די תלמידים מיט א ווארעמקייט און ליבשאפט, "**טרינקט מיינע טייערע קינדער, איך ברויכט האבן כוח צו לערנען די הייליגע תורה און צו דינען דעם גרויסן באשעפער**", און דער צדיק האט בשום אופן נישט געוואלט אז א אנדערער זאל אים איבערנעמען מיטן טיילן די קאווע, ווייל ער האט געהאלטן פאר א זכי' צו באדינען זיינע תלמידים די לומדי תורה.

• • •

ווערט דערציילט, אז איין נאכט האט זיך די רעבעצין פונעם הייליגען גאלאנטא רב זי"ע אויפגעווועקט, הערענדיג קולות אין שטוב, ווען זי איז ארויס האט זי געזעהן, נישט מער און נישט ווייניגער, עס האט זיך אריינגעכאפט א איד א גנב אין שטוב, און ער פאקט איין די זילבערנע כלים פונעם רב'ס שטוב, די רעבעצין איז שנעל געלאפן צו איר מאן און דערציילט וואס קומט פאר, דער צדיק רבי יהושע איז גלייך אריבער צום שטוב, און אזוי ווי דער גנב האט דערזעהן דעם רב, און געזעהן אז מען האט אים געכאפט ביי די מעשה, האט רע זיך זייער דערשראקן, און האט געטראכט אז דער רב וועט אנהייבען מאכן קולות און רופן די פאליציי.

אבער דער צדיק רבי יהושע האט דעם איד אפגעשטעלט און געזאגט מיט א ליבלעכקייט פאר דעם איד, "**הער אויס מיין פריינט, דו ברויכסט נישט מורא האבן, אויב נעמסטו די אלע זאכן ווייל די בוסט ארעם אדער ווייל די ברויכסט חתונה מאכן א קינד און די האסט נישט קיין געלט, ווייל איך דיר זאגן, אז איך געב דיר אוועק די אלע חפצים און איך בין דיר דאס מוחל מיטן גאנצן הארץ, און אלעס איז הפקר, כדי די זאלסט נישט ח"ו נכשל ווערן מיטן איסור גניבה**".

דער איד איז אזוי נתרגש געווארן פונעם רב'ס מידות און רחמנות, אז ער האט גלייך צוריק געגעבן דאס גאנצע זאק מיט חפצים, און ער האט צוגעזאגט פארן רב, אז ער וועט מער קיינמאל נישט גנב'נען, און דער איד איז שפעטער געווארן א גאר ערליכער איד, דאס איז געווען די גרויסע כוח און די גרויסע רחמנות פונעם צדיק, און ער האט מיט דעם מחזיר בתשובה געווען אפילו שוואכע אידן.

• • •

איין טאג איז אריין געקומען צום צדיק דער הייליגער גאלאנטא רב זי"ע, א יונגער פארפאלק, און זיי האבן געבעטן דעם רב, אז ער זאל פאר זיי מסדר זיין א גט, ווייל עס האט אויסגעבראכן א שווערע מחלוקה צווישן די צוויי משפחות און די שלום בית איז געפערליך, דער צדיק רבי יהושע האט פראבירט מיט אלע זיינע כוחות צו רעדן מיט די פארפאלק צו מאכן שלום צווישן זיי, אבער די צוויי צדידים זענען געווען גאר עקשנות'דיג און גארנישט האט נישט געהאלפן.

זעענדיג אז ס'איז נישט דא קיין ברירה, האט דער רב דער צדיק רבי יהושע בוקסבוים מגאלאנטא זי"ע געהייסן דעם סופר זאל אנהייבן שרייבן דעם גט, אבער אינמיטן שרייבן האט זיך דער צדיק פארטראכט, און פלוצלונג האט דער צדיק אראפגעלייגט דעם קאפ אויפן טיש, און דער צדיק האט אנגעהויבן ווויינען מיט ביטעליכע קולות אז די גאנצע שטוב האט געציטערט, און אזוי האט דער צדיק געווויינט בדמעות שליש פאר אפאר מינוט.

די פארפאלק זעענדיג ווי דער רב דער צדיק ווויינט מיט אזא צער אויפן חורבן פון א אידישע שטוב, ווי די גמרא זאגט (גיטין צ' ע"ב) "**אמר ר' אלעזר, כל המגרש אשתו ראשונה, אפילו מזבח מוריד עליו דמעות**", זענען די פארפאלק שטארק נתרגש געווארן, ווייל זיי האבן באמת געשפירט, אז דער צדיק פלאקערט מיט אן אמת און מיינט נאר דעם באשעפער.

האט זיך דער מאן אויסגעדרייט פלוצלונג צו זיין ווייב און געזאגט, "**אויב דער הייליגער רב ווייזט אזוי פאר אונזער וועגן, וואזוי קענען מיר זיין אזוי קאלט**", און די צוויי האבן אויפן פלאץ חרטה געהאט אויף די מחלוקת און זיך איבערגעבעטן איינער דעם אנדערן, און די גט איז נישט געשריבן געווארן, און די פארפאלק האט אויפגעשטעלט א שיין אידיש שטוב, אלעס מיט דעם כוח פון אמת און מסירת נפש פונעם צדיק רבי יהושע מגאלאנטא זי"ע.

• • •

עס האבן דערציילט תלמידים פונעם הייליגען גאלאנטא רב זי"ע, אז יענעם טאג כ"ו סיון בשנת תש"ד, דעם יום המר והנמהר, ווען מען האט ליידער אומגעברענגט דעם צדיק וקדוש רבי יהושע בוקסבוים מגאלאנטא זי"ע, מיט א גרויסע חלק פון זיינע געהויבענע תלמידים, הי"ד, ווען די רשעים די דייטשן ימ"ש האבן געהייסן יעדן גיין צו די גאז-קאמערן, האט ארומגענומען פאר די תלמידים א גרויסע פחד און יאוש.

ווען דער צדיק רבי יהושע האט דאס געזעהן, איז דער צדיק ארומגעגאנגען מיט אן אצילות'דיגע פנים צווישן זיינע תלמידים, און דער צדיק האט אויפגעהויבען זיינע הענט און אויסגערופן צו די בחורים, "**מיינע טייערע קינדער, ביז יעצט האבן מיר געלערנט תורה, און מיר האבן מקיים געווען די מצוות השם מיט אונזערע גופים, אבער יעצט זענען מיר אנגעקומען צו די העכסטע מדרגה, מקיים צו זיין די מצווה פון "בכל נפשך", אוועק צו געבן דאס לעבן פארן גרויסן באשעפער אין הימל אלס א קרבן עולה, לאמיר דאס טון מיט א שמחה**".

דערציילט מען, אז דער צדיק האט אנגעטון די **שבת'דיגע מלבושים**, און מיט א קול חוצב להבות אש אנגעהויבן זינגען דעם ניגון, "**אשרנו מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, ומה יפה ירושתנו**", און דער רב דער צדיק רבי יהושע איז געגאנגען פאראויס, און אונטער דעם צדיק זענען געגאנגען א שירה פון הונדערטער בחורים, און אזוי האבן זיי אריינשפאצירט אינעם גאז-קאמער מיטא אמת'ע שמחה, און אויף דעם דרך האבן די קדושים צוזאמען מיט זייער הייליגען רבין צוריק געגעבן די נשמה על קידוש השם מיט א שמחה, דאס איז געווען די געוואלדיגע כוח און מסירת נפש וואס דער צדיק האט געהאט און דאס האט דער צדיק אויך משריש געווען אין זיינע תלמידים.

• • •

אין די ישיבה פונעם הייליגען גאלאנטא רב זי"ע, האבן געלערנט הונדערטער בחורים גאונים וגדולים בתורה, דער רב האט זיך אוועקגעגעבן פאר יעדן איינציג תלמיד מיט א מסירת נפש ממש, איין טאג האט דער רב באמערקט אויף איין בחור א עילוי און מתמיד עצום, אז זיין קאפ איז נישט ביים לערנען אזוי ווי ביז יעצט, איין טאג איז דער בחור אריין צום רב און געזאגט, אז ער וויל פארלאזן דעם ישיבה און אהיים פארן, ווייל ער שפירט אז די ישיבה איז נישט פאר אים.

דער צדיק רבי יהושע מגאלאנטא האט גלייך דערשפירט מיט זיין ווייעך הארץ, אז דאס איז באמת נישט די סיבה פארוואס דער בחור וויל אוועק גיין פון ישיבה, אבער אנשטאט מוסר זאגן פארן בחור אדער זיך איינבעטן אז ער זאל בלייבן אין ישיבה, האט דער צדיק געפרעגט פונעם בחור, "**מיין טייערע קינד, זאג מיר די אמת, וועגן האסטו דאס לעצטע מאל באקומען א בריוו פון דיין מאמע'ן**", דער בחור האט אראפגעלאזט זיין קאפ און אנגעהויבן וויינען און ער האט דערציילט פארן רבין, **אז זיין מאמע איז א אלמנה, און שוין דריי וואכן וואס ער האט שוין נישט געהערט פון איר, און זיין הארץ גייט אויס פון גרויס בענקשאפט און זארג וואס די מצב איז מיט זיין מאמע'ן**.

דער צדיק רבי יהושע האט מיט זיין ווייעך הארץ און זיין געוואלדיגע אהבת ישראל ארומגענומען דעם בחור און געזאגט, "**אויב אזוי פארשטיי איך שוין פארוואס דיין קאפ איז נישט ביים לערנען, ווייל די גמרא קען מען נישט פארשטיין וועגן דאס הארץ איז פיל מיט צער און עגמת נפש**", דער צדיק האט געענומען א שליח מיוחד, וואס איז גלייך אריבער געפארן צום שטאט ווי די מאמע האט געוואוינט, און עס האט זיך אויסגעשטעלט, אז די מאמע איז די לעצטע פאר וואכן געווען שוואך, און דערפאר האט זי נישט געהאט קיין כוח צו שרייבן א בריוו, אבער ב"ה די מצב האט זיך פארבעסערט יעצט.

ווען דער בחור האט דאס געהערט, איז ער געווארן שטארק בשמחה און זיך געפרייט אז די

מאמע איז ב"ה געזונט און שטארק, און איז גלייך צוריק אין ביהמ"ד, און זיך געזעצט ווייטער לערנען מיט א התמדה, און דער בחור איז אויסגעוואקסן איינע פון די גרעסטע תלמידי חכמים אין אונגארין, אלעס צוליב די ליבשאפט און צוגעלאזענקייט פונעם צדיק מגאלאנטא זי"ע.

• • •

אין די ישיבות אין אונגארין פלעגט זיין דער מנהג, אז ווען רבנים אדער גבירים פלעגן קומען באזיכן די ישיבה, פלעגט דער ראש ישיבה זיי פירן צו די גרויסע תלמידים די עילויים און די בעסטע בחורים פון די ישיבה, כדי די געסט זאלן זעהן דעם גרויסן כוח התורה פון די ישיבה, און מיט דעם האבן די ראשי ישיבה אריין געברענגט א כבוד התורה, אז מען זעהט ווי די בחורים זיצן און זענען עוסק בתורה מיט א געוואלדיגע התמדה.

אבער דער צדיק רבי יהושע מגאלאנטא זי"ע האט געהאט אינגאנצן אן אנדערן מנהג, וועו א חשובע געסט פלעגן קומען אין זיין ישיבה, פלעגט דער צדיק יענעם צו טראגן צו די טיש, ווי עס האבן געלערנט די שוואכערע בחורים, די וואס די לערנען איז זיי באמת אנגעקומען שווער, אדער די שטילערע בחורים פון די ישיבה, און דער צדיק מגאלאנטא פלעגט די שוואכערע בחורים פארשטעלן פארן גאסט און זאגן, "**דאס איז אונזער טייערע בחורים עובדי השם און מתמידים נפלאים, קוקט נאר ווי פלייסיג זיי לערנען די הייליגע תורה**".

וועו די נאנטע האבן אמאל געפרעגט פונעם גאון דער הייליגער גאלאנטא רב, פארוואס ער טוט דאס, האט דער צדיק געזאגט מיט חכמה, "**די בחורים די עילויים און גאונים בתורה ברויכן דאך נישט מיין הילף צו באקומען כבוד, ווייל זיי באקומען עס סיי ווי פון די ארומיגע, און דאס געט זיי כוח ממשיך צו זיין מיט זייער לערנען, אבער די בחורים וואס הארעווען שווער צו פארשטיין דאס לערנען, און קיינער קוקט זיך נישט אים אויף זיי, די ברויכן דאך אסאך מער די חיזוק, און וועו זיי הערן ווי דער ראש ישיבה אליין איז זיי משבח און ברעגנט ארויס זייער חשיבות פאר דעם גאסט, באקומען זיי א נייע נשמה און א פלאם צו ממשיך זיין מיטן לערנען די תורה פלייסיג**".

• • •

וועו די קהלה אין שטאט גאלאנטא האבן געזוכט א נייעם רב, זענען זיי געקומען צום צדיק רבי יהושע בוקסבוים זי"ע, וואס איז דאן געווען רב אין א קלענערע קהלה, און זיי האבן אים אנגעטראגן דעם כסא הרבנות אין גאלאנטא, וואס דאס איז געווען אסאך מער א חשובע און גרויסע שטאט, און דאס האט געמיינט מער שכר רבנות אויך, צום וואונדער פון די ראשי קהלה, האט דער צדיק געזאגט, **אז ער איז גרייט צו חתמ'נען אויף די כתב רבנות, נאר מיט איין תנאי מיוחד**.

די ראשי קהלה האבן מורא געהאט, אז אפשר וויל דער רב בעטן א גרעסערע סכום געלט פארן ווערן רב, אדער גאר עפעס גאר שווער וואס ער וויל מען זאל אים געבן פאר די רבנות, וועו זיי האבן אים געפרעגט וואס די תנאי איז, האט דער גאון געזאגט, "**מיין אייניציגסטע תנאי איז, אז די קהלה מוז מיר געבן די פילע רשות אין די נויטיגע געלטער, אז איך זאל קענען אויסהאלטן א גרויסע ישיבה פון בחורים, אבער נישט נאר פאר די בחורים וואס קענען באצאלן שכר לימוד, נאר די קהלה מוז נעמען אויף זיך צו באצאלן אלע קאסטן אויך פאר די בחורים וואס האבן נישט צו באצאלן שכר לימוד, אבער זיי ווילן קומען לערנען תורה, וועט מען זיי געבן א בעט קליידער און דריי מאלצייטן א טאג אויפן חשבון פון די ישיבה**".

די פרנסי הקהלה האבן תיכף מסכים געווען, און אויף דעם יסוד האט דער צדיק געבויעט זיין ישיבה אין גאלאנטא, און טאקע וועגן דעם איז נישט קיין וואונדער אז דער צדיק האט אזוי מצליח געווען, אז זיין ישיבה איז געווען פון די גרעסטע ישיבות אין יענע צייט ביז צו די ביטערע מלחמה, און ווי צדיקים האבן מעיד געווען, האט דער צדיק משפיע געווען, אז קיין איינע פון זיינע תלמידים זענען נישט אראפ פון אידישן דרך.

יארצייט כ"ז סיון

הגה"ק רבי מאיר ב"ר יצחק זי"ע, (אשכנזי)
בעל פנים מאירות, אב"ד אייזענשטאט
"הנקרא מהר"ם א"ש הראשון"

ער איז געבוירן אין שטאט פוזנא אין פולין, **בשנת ת"ל**.

צו זיין טאטע הגה"ק **רבי יצחק אשכנזי** זי"ע.

און צו זיין מאמע **הצדקת מרת אסתר** ע"ה,
בת הגה"ק **רבי מאיר הכהן כ"ץ** זי"ע,
דער טאטע פון הגה"ק **בעל הש"ך** זי"ע.

ער איז געווען א גאון אדיר וחריף עצום בדורו, ער איז געווען א בקי בש"ס ופוסקים, און א מופת הדור, ער איז געווען דער לוחם מלחמות ד' במסירת נפש, ער האט פארשיינט די וועלט מיט זיינע געוואלדיגע חיבורים, זיין נאמען איז גאר שנעל באוויסט געווארן אונעם גאנצע געגענט אלס א גאון אדיר, אלע גדולים פון זיין דור זענען נתפעל געווארן פון זיין גדלות.

ער האט מרביץ תורה געווען מיט א געוואלדיגע מסירת נפש און אויף געשטעלט א גרויסע ישיבה פון ווי גאונים בדורו זענען ארויס געקומען ובתוכם, הגה"ק **רשכבה"ג רבי יהונתן אייבשיץ בעל יערת דבש** זי"ע, און הגה"ק **רבי ירמיהו רוזנבוים בעל מודעה ואונס ראב"ד וראש ישיבה מאטערסדארף** זי"ע, פון אלע עקן פון די וועלט האט מען זיך געוואנדען צו דעם גאון מיט שווערע שאלות, און זיינע פסקים זענען אן ענומען געווארן אלס הלכה פסוקה צווישן אלע גדולי תורה, ער איז געווען באוויסט מיט זיין געוואלדיגע חכמה און פקחות, און מיט זיין געוואלדיגע מידת הרחמנות און מיט זיין גרויסע אהבת ישראל.

הגה"ק רבי יחזקאל לאנדא בעל הנודע ביהודה אב"ד פראג זי"ע שרייבט אויף דעם גאון בזה"ל, "**המפורסמת אין צריך ראיה, שהיה זקן שבע ימיה וכל ימיו לא מש מתוך האוהל, זכה וזיכה רבים להרביץ תורה והעמיד תלמידים, וזכה גם אחר מותו להיות שפתותיו דובבות בקבר על ידי חיבוריו המפורסמים**".

דער גאון שרייבט אין די הקדמה פון זיין ספר פנים מאירות, אז ער האט געהאט א שאלה לגבי דעם וואס שטייט אין גמרא, "**אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר**", האט דער גאון געזאגט, אז ער האט געטראכט, אז ווען איינער גיבט ארויס א ספר דארף ער לייגען זיין נאמען אויפן ספר, אדער קען מען דאס ארויס געבן אן קיין נאמען.

האט דער גאון געזאגט אז דאס וואס שטייט אז שפתותיו דובבות בקבר, איז נישט מחייב דעם וואס זאגט נאך עפעס פון יענעם צו זאגן זיין נאמען, ווייל אין הימל ווייסט מען ווער עס האט מחדש געווען דעם חידוש אדער דבר תורה.

נאר די סיבה פארוואס מען דארף זאגן דעם נאמען ווער עס האט דאס געזאגט, איז ווייל אויב יענער וואס האט דאס געזאגט איז א גדול בתורה, וועלן די וועלטער בעסער נתקבל ווערן, און דאס איז וואס די גמרא זאגט שפתותיו דובבות, אז עס גייט ארויף אויף דעם וואס האט נאכגעזאגט דעם דבר תורה פונעם צדיק.

אלס בחור האט ער געלערנט ביי הגה"ק **רבי אברהם אבלי הלוי גומבינער בעל המגן אברהם** זי"ע, און שפעטער האט ער געלערנט ביי הגה"ק **רבי דוד אפפענהיים בעל נשאל דוד אב"ד פראג ניקלשבורג** זי"ע.

ער האט חתונה געהאט מיט די טאכטער פון הגה"ק **רבי משה סאכעטשובער** זי"ע וואס איז געווען דער **פרנס און מנהיג אין מדינות פוזנא**.

פאר 10 יאר איז דער גאון געווארן אויסגעהאלטן דורך זיין שווער, דאן איז דער גאון געזעצן און עוסק געווען בתורה ועבודה מיט א געוואלדיגע התמדה, יענע יארן איז דער גאון געוואקסן אין תורה מיט א געוואלדיגע שקדנות, ער איז דאן געווען מפורסם אלס א בקי בש"ס ופוסקים און באוויסט געווארן מיט זיין געוואלדיגע גדלות בתורה.

אבער נאך די 10 יאר איז זיין שוועך געווארן א יורד ל"ע, און די סיבה פון דעם איז געווען, ווייל דאן האט מען איינגעזעצט 24 נפשות ישראל אין תפיסה אין לובלין, און איינע פון די 24 זענען פאראוירטיילט געווארן צו ווערן ל"ע אומגעברענגט, איז דער שוועך אריבער צו די רעגירונג, און אוועק געגעבן זיין גאנצן געלט כדי אויסצולייזען דעם איד.

און דער שוועך זיינער האט טאקע מצליח געווען צו ראטעווען דעם איד, און אויך די אנדערע 24 נפשות ישראל, אבער דורך דעם איז דער שוועך געבליבן א עני ואביון, און ער האט מער נישט געקענט אויס האלטן זיין איידעם דעם גאון דער הייליגער פנים מאורות ז"ע, און צדיקים האבן געזאגט, אז מאת ד' היתה זאת, נאר כדי דער גאון רבי מאיר זאל מוזען נעמען א רבנות שטעלע.

רבי מאיר ז"ע האט זייער מכיר טובה געווען פאר זיין שוועך, פאר די אלע יארן וואס ער האט געקענט עוסק זיין בתורה מיט א געוואלדיגע התמדה, דורך די שטיצע פון זיין שוועך, און ער שרייבט אין זיין ספר פנים מאירות אויף זיין שוועך בזה"ל, "**אשר אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים מהשתדלות הגדול שלא חס על נפשו ומאודו**".

דאן איז ער געווארן **דומ"ץ** אין שטאט **שידלובצא** אין **פולין**, אבער די פאסטן דארט אין שטאט האט דעם גאון גאר אסאך געשטערט פון עוסק זיין בתורה מיט זיין התמדה וואס ער איז געווען געוואוינט ביז דאן, און דערפאר האט דער גאון מער נישט געוואלט דינען אלס דומ"ץ אין שטאט שידלובצא.

בשנת ת"ס ווען דער גאון איז געווען נאר 30 יאר אלט, איז דער גאון מיט די השתדלות פון השר הקציו הגה"ק רבי שמשון ווערטהיימער מוויען ז"ע, געווארן דער **ראש ישיבה אין שטאט ווירמייזא**, אבער ער איז נישט געבליבן דארט פאר לאנג, צוליב דעם מלחמה וואס איז דאן פאר געקומען אין צרפת מיט פראנקרייך וואס האט אויך אריין געגומען דעם שטאט ווירמייזא.

דאן איז דער גאון אריבער צום שטאט **פרוסטיץ**, און ער האט אן געגומען דאס רבנות שטעלע דארט, אויך איז דאן אויף געצויגען געווארן ביי אים אין שטוב דער גאון הגה"ק **רבי יונתן אייבשיץ** ז"ע וואס איז דאן געווארן א יתום יונגערהייט, ווען זיין טאטע און מאמע זענען ליידער נפטר געווארן יונגערהייט, דער גאון רבי מאיר איז געווען פאר רבי יונתן ווי א טאטע, און זיך אפגעגעבן מיט דעם יתום מיט א געוואלדיגע געטריישאפט.

ווען רבי יונתן אייבשיץ ז"ע האט באקומען די ידיעה אז זיין רבי הגה"ק רבי מאיר ז"ע איז נסתלק געווארן, שרייבט ער בזה"ל, "**אשר צירים אחזתני בשומעי, הוא הגאון מפורסם בעולם התורה ויראה, אלוף נעורי אשר למדתי אצלו כ"מ מאיר הרב אב"ד דק"ק אייזן שטאט ז"ל הלך למנוחות, היו חסרא ישראל גברה רבה**".

אויך שרייבט דער תלמיד רבי יונתן ז"ע, אז דער גאון רבי מאיר האט מקיים געווען, וואס עס שטייט אין קר"ש, "**בשבתך בביתך, ובלכתך בדרך, ובשכבך ובקומך**", און איך זאג עדות, "**אז דער גאון איז בטבע געווען א שוואכער מענטש, אבער ער האט נישט נאך געלאזט די צייט פון לערנען, און ער האט נישט מבטל געווען די נעכט מיט שלאפן, ווייל ער איז אויף געשטאנען נאך חצות צו לערנען תורה לשמה**".

בשנת תע"ד איז דער גאון רבי מאיר ז"ע געווארן **אב"ד קהילות אייזענשטאט** און די זיבן אידישע קהילות אין **בורגנלנד אוסטריה**, דארט האט ער אויף געשטעלט א גרויסע ישיבה, ווי בחורים גדולים וגאונים בתורה זענען געקומען דארט לערנען, און פון דארט זענען ארויס געקומען תלמידים וואס זענען פארעכענט געווארן צווישן די גרעסטע גאונים בדורו.

ער האט געהאט א געוואלדיגע השפעה ביי זיך אין שטאט און אלע ארימיגע שטעט, און ער האט מתקן געווען תקנות וואס זענען אנגענומען געווארן ביי אלע קהילות דארט ארום דעם שטאט אייזענשטאט.

ביקש לישב בשלווה, קפץ עליו רוגזו, דאן האבן צוויי פארשוינען זיך איין געבראכן אינעם שטוב פונעם מושל העיר, און האבן דארט געג'גנב'ט

א גרויס פארמעגן, און זיי זענען געקומען צום גאון, אז ער זאל צוטיילן דעם גניבה צווישן זיי, און געווארנט דעם גאון, אז אויב ער וועט איינעם דערציילן דערוועגן, וועט זיין לעבן זיין אין א געפאר, און דער גאון האט נישט געהאט קיין ברירה.

אבער די צוויי פארשוינען האבן דאן אריינגעגעבן א מסירה אויף דעם גאון, אז ער איז געווען פארמישט אין די גניבה, און דער גאון האט געמיזט אנטלויפן פון שטאט, און פאר צוויי יאר האט ער אזוי ארום געוואנדערט פון שטאט צו שטאט, און דער גאון האט גאר אסאך געשריבן פון יענע יארן נאך די מסירה און וואס ער האט אלס דאן מיט געמאכט.

אבער נאך צוויי יאר האט זיך איינע פון די גנבים מודה געווען, אז ער האט באמת ג'ענב'ט די חפצים פונעם מושל'ס שטוב, און עס איז געווען א פאלשע בולבל וואס מען האט ארויפגעלייגט אויף דעם גאון, און דאן איז דער גאון צוריק געקומען, און ווייטער געפירט די קהלה אין זיין גרויסע ישיבה, ער האט דארט געדינט בערך 25 יאר און גאר אסאך אויף געטון פארן שטאט.

ווען ער איז צוריק געקומען אויף אייזענשטאט האט ער מתקן געווען א **תפלה**, וואס מ'זאל זאגן **מאנטאג און דאנערשטאג נאך קריאת התורה**, ווי פאלגענד.

"יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שתעקר ותשבר את כל שורש פורה ראש ולענה בישראל, ולא יהיה פורץ ברחובותינו, הם המוסרים והמזיקים את ישראל בלשונם, והמהרסים מעמדי ומצבי הקהילות ומציירים את אחיהם להתגולל עליהם ולהפילם, הקב"ה יציל את ישראל מידם, והחטאים והפושעים האלה יכרית הארץ זכרם, ויבדילם ה' לרעה מכל שבטי ישראל, ולא יהיה להם חלק באלקי ישראל, ולא יהיה להם לא נין ונכד ושאר בישראל, רק ימחה שמם מתחת השמים, ועמך ישראל הנקיים מחטא זה, ושומרים את פיהם ולשונם, ופורשים את עצמם מן הרשעים האלה ומרחיקים אותם, מעונה אל-הי קדם ישמרם שלא יצא מהם פורץ וחוטא עד סוף כל הדורות, ויזכו לראות בנחמות ישראל ובתשועתם ונאמר אמן", די תפלה האט מען אין שטאט אייזענשטאט געזאגט ביזן לעצטן חורבן.

ער האט איבער געלאזט זיינע געהויבענע חיבורים.

ספר שו"ת פנים מאירות,
ספר פנים מאירות, על סדר קדשים,
ספר כתנות אור, על התורה, ועל חמש מגילות,
ספר אור הגנוז, על מסכת כתובות.

ער האט איבער געלאזט זיינע קינדער רבנים און גאונים בתורה.

הגה"ק **רבי יעקב אב"ד אייזענשטאט** זי"ע,
הגה"ק **רבי בנימין אב"ד לאקענבאך** זי"ע, חתן
הגה"ק **רבי יעקב עמדין** זי"ע, און זיינע אייניקלעך זענען געווען הרה"ק **בעל ערוגת הבושם מחוסט** זי"ע, און הרה"ק **בעל ויגד יעקב מפאפא** זי"ע,
הגה"ק **רבי יהודה אב"ד ביאלא** זי"ע,
הגה"ק **רבי מיכאל אב"ד קלעצק** זי"ע, זיין אייניקל איז געווען הגה"ק **רבי איסר זלמן מלצר** זי"ע,
הגה"ק **רבי יצחק אב"ד נעשוויז** זי"ע, חתן הרה"ק **בעל חכם צבי מלבוב** זי"ע,
הגה"ק **רבי צבי הירש** זי"ע,
הגה"ק **רבי משה אב"ד מיר** זי"ע,
הגה"ק **רבי אליעזר אב"ד שידלאווצא** זי"ע,
הגה"ק **רבי שבתי אב"ד שערשוב** זי"ע,
בתו **הצדקת מרת חוה** ע"ה, וואס די מאן איז געווען הגה"ק **רבי אלעזר** זי"ע, און אוועק אלס יונגערמאן, און דערנאך איז זיי געבוירן געווארן א זוהן וואס האט געהייסן נאך זיין טאטן, און דאס איז געווען הגה"ק **רבי אלעזר בעל אור חדש אב"ד קעלין** זי"ע, בתו **הצדקת מרת בריינדיל** ע"ה, אשת הרה"ק **רבי ברוך מביאלא** זי"ע.

נסתלק לגנזי מרומים **כ"ז סיון בשנת תק"ד**, ומנוחתו כבוד איז אין **ביה"ח הישן** אין שטאט **אייזענשטאט**.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן.

מעשיות

עס האט געווואוינט א צדיק אין שטאט קאמארנא, הרה"ק רבי אורי הכהן יאלעס מסאמבור זי"ע, און דער צדיק איז דורך געגאנגען דעם סוכה פון רבי אייזיק'ל מקאמארנא זי"ע, און ער האט

געזען דעם סוכה, און לויט א פסק פונעם הייליגען פנים מאירות זי"ע איז אזא סוכה פסול, האט דער צדיק רבי אורי זי"ע געשיקט א שליח, אז ער זאל גיין מעורר זיין רבי אייזיק'ל, אז לויט דעם פסק פונעם פנים מאירות איז אזא סוכה פסול.

ווען רבי אייזיק'ל האט דאס געהערט, האט ער אראפ געלייגט דעם קאפ אויפן טיש פאר אפאר מינוט, דערנאך זאגט ער פארן שליח, אז ער זאל איבער געבן פאר רבי אורי', אז דעם ווינטער איז ארויס געקומען דער צווייטער חלק פון די שו"ת פנים מאירות, און דארט שרייבט דער גאון אז ער זיט צוריק פון דעם הלכה, און מען האט טאקע נאך געקוקט און מען האט געזען אז רבי אייזיק'ל איז געזעכט.

• • •

די ספר דורות אחרונים ברענגט די פאלגענדע מעשה, איינמאל איז דער צדיק רבי מאיר דער הייליגער פנים מאירות זי"ע געפארן בשליחות פאר א דבר מצוה, עס איז געווען ווינטער, און א פארנאכט, האט ער געבעטן דעם בעל עגלה, ער זאל זיך אפשטעלן, ווייל ער ויל דאוועגען מנחה.

רבי מאיר איז אראפ פונעם וואגן, און איז געגאנגען זוכן אין וואלד וואסער, כדי זיך צו וואשן פארן דאוועגען, אזוי גייענדיג, איז ער געגאנגען צוויי מייל, און ער האט זיך געפרייט, ווען ער האט געטראפן דארט וואסער, ער האט נישט געווואוסט אז ער איז אריין אין א זומפ, ווי ער האט זיך מיטאמאל געטראפן, ווי ער שטייט אין וואסער ביז'ן האלדז.

דער בעל עגלה, ווען ער האט געזעהן אז רבי מאיר קומט נישט צוריק, איז ער אים געגאנגען זוכן, ער האט אים געזוכט ביז אינמיטן נאכט, ווען ער האט אים נישט געפונען, איז ער צוריק געפארן אויף קלעצק, און ער האט געלאזט וויסן פארן עולם, אז דער צדיק רבי מאיר איז פארלוירן געגאנגען, און מ'זאל אים קומען זוכן.

דער עולם האט זיך ארויס געלאזט אין וואלד אים צו זוכן, אבער קיינער האט אים נישט געטראפן, דער עולם האט געווויינט און געשריגן, אבער מ'האט אים נישט געפונען, ווייל ער האט זיך געפינען ווייט פון זיי.

נאך זיבן טעג איז א מענטש אדורך יענעם וואסער, און ער האט געהערט ווי איינער קרעכצט, אבער ער האט אים נישט געזען, ער האט נאר געהערט ווי איינער ברומט פונעם וואסער, מיט אמאל האט ער באמערקט, ווי א מענטש איז אין זומפ, ער האט שנעל גערופן נאך מענטשן, וואס האבן אים געהאלפן ארויס שלעפן דעם רב פונעם זומפ.

מיט'ן אויבערשטנס הילף, איז זיי געלונגען ארויס צו שלעפן דעם רב פונעם זומפ, דער רב איז געווען האלב אויף יענע וועלט, און עס איז געווען א וואונדער ווי אזוי ער איז געבליבן לעבן, ווייל זיבען טעג האט ער גארנישט געגעסן, און איז געווען אין וואסער, פון וואס ער האט זיך די גאנצע צייט געהאלטן ביים לעבן, צוביסליך איז דער רב געקומען צו זיך, און דער רב האט אביסל שפעטער געמאכט א סעודת הודאה, דאנקענדיג דעם אייבערשטער פאר זיינע גרויסע חסדים וואס האט אים דערהאלטן ביים לעבן, און דער רב האט נאך די סעודת הודאה געלעבט נאך 9 יאר, ווי ער האט פארשפרייט תורה ויראת שמים.

• • •

ווען דער הייליגער גאון רבי מאיר בעל פנים מאירות זי"ע איז געווען רב אין די שטאט פרוסטיץ, האט ער געפירט די שטאט מיט א געוואלדיגע שטארקייט, און לוחם געווען קעגן די מתחדשים, און אפיקורסים, און די אלע וואס האבן דאן פראבירט צו אפ פירן אידן פונעם ריכטיגען וועג, און דער גרויסער לוחם בדורו, הגה"ק רבי יעקב עמדין זי"ע דערמאנט אינעם ספר "תורת הקנאות", ווי דער גאון וקדוש רבי מאיר האט לוחם געווען קעגן די נאכגייער פון שבתי צבי ימ"ש.

אין די שטאט פרוסטיץ האט זיך דאן געפונען איינער, וואס מען האט אים געפרופן לייבעלע פרוסטיץ, ער איז געווען אן עם הארץ, און וויבאלד ער האט נישט געהאט קיין פרנסה, האט ער מחליט געווען צו ווערן א נביא, ער האט אויפגעהאנגען א פורהאנג, און געזאגט אז אויף די אנדערע זייט וועט מען קענען זען די שכינה (עפ"ל), ער האט זיך אנגעטוען אין ווייסן, און אנגעשריבן אויף זיך דעם הייליגן נאמען, דערנאך האט ער ארומגעגאסן ברענשטאף, און ביינאכט האט ער עס אנגעצונדן, און די וואס האבן אריינגעקוקט פון אונטער'ן

פורהאנג, האבן אים געזען שטיין אינמיטן פונעם פייער מיט דעם שם השם אויף זיך.

א שרעק איז געפאלן אויף יעדן אין שטאט, און מען האט מורא געהאט צו צוגיין צו דעם איד, שרייבט אבער רבי יעקב עמדין זי"ע, אז דאס האט אזוי אנגעהאלטן ביז עס איז געקומען דער חכם דער גאון וקדוש רבי מאיר בעל פנים מאירות זי"ע, און געווארן דער רב פון שטאט, און דאן האט ער מיט זיין חכמה און קדושה אראפ געריסן מיט כח דעם פורהאנג, און ס'האט זיך אנטדעקט דער גאנצער שווינדל, און מ'האט דעם לייבעלע אריין געלייגט אין חרם, און מען האט אים פארטריבן פון די שטאט מיט גרויסע בזיונות, און דער גאון האט מיט זיין גרויסע כח געראטעוועט די אידן פון שטאט פון דעם אפיקורס.

• • •

אין ספר הילולא קדישא ווערט געברענגט, אז צווישן די וואס זענען אויך אנטלאפן ביי די גזירה פון ת"ח ות"ט, איז געווען א יונגערע שוועסטער פונעם הייליגען ש"ך, זי איז אויך אנגעקומען קיין ווילנא צוזאמען מיט אסאך אידן, דארט אין שטאט ווילנא איז געווען א פרנס הקצין מוה"ר **רבי יצחק אשכנזי** זי"ע, און די שוועסטער פונעם ש"ך איז אנגעקומען צו דעם פרנס רבי יצחק אינדערהיים, און דאס ווייב פונעם פרנס האט געזען אויף דעם מיידל, אז זי שטאמט פון א גאר חשובע משפחה.

האט דאס ווייב פונעם פרנס אריין גענומען דאס מיידל צו זיך אין שטוב, אז זי זאל טיילן דאס עסן פאר די ארימעלייט, זי איז געווען ביי דעם פרנס אין שטוב ווי א קינד, אויך דער הייליגער ש"ך איז דארט איין געשטאנען, אבער וויבאלד דער ש"ך האט זיך שוין פאר יארן נישט געזען מיטן שוועסטער, האבן זיי זיך נישט דערקענט.

דער בעל הבית האט גאר שטארק מחשיב געווען דעם ש"ך וויסענדיג זיין גדלות בתורה, דערפאר האט ער אנגעזאגט פאר דאס מיידל, אז זי זאל מאכן זיכער צו אפווארטן דעם הייליגען ש"ך יעדע נאכט מיטן עסן, כדי דער גאון זאל נישט געשטערט ווערן מיטן דארפן מפסיק זיין פארן עסן.

יעדע נאכט איז דאס מיידל געזעצן אין שטוב, און צו געהערט דעם זיסן קול התורה פון דעם הייליגען ש"ך, נאך א שטיק צייט האט זיך פארן מיידל געדאכט, אז זי הערט דעם קול פום איר אייגענעם טאטן דער גאון רבי מאיר זי"ע, דער טאטע פונעם ש"ך, ווייל זיין קול האט זייער געענדעלט צום טאטן, עס האט זיך אינעם שוועסטער ערוועקט א בעקעניש צום שטוב פונעם טאטן ווי מען האט בייטאג און ביינאכט געהערט דעם קול התורה.

איין נאכט האט די שוועסטער פון גרויס בענקעניש אנגעהויבן וויינען, און דאס קול פון געוויין האט דערגראכט צום אויער פונעם הייליגען ש"ך, ווען ער האט געפרעגט דאס מיידל פארוואס זי וויינט, האט זי דערציילט די גאנצע מעשה, **אז זי הערט דעם קול פונעם גאון וואס דערמאנט איר פון איר טאטן אינדערהיים**.

ווען דער הייליגער ש"ך זי"ע האט איר אויס געפרעגט ווער אירע עלטערן זענען געווען, האט ער דאן געכאפט, אז דאס איז גאר זיין שוועסטער וואס ער האט שוין פאר יארן נישט געזען, ער האט איר, און אויך פאר קיינעם אין שטוב נישט דערציילט, אז ער איז א ברודער מיט איר, נאר ער האט אנגעזאגט אין שטוב, אז מען זאל זיך מיט איר באגיין מיט כבוד, ווייל זי שטאמט פון א גאר חשובע משפחה.

נישט לאנג נאכדעם איז די ווייב פונעם פרנס רבי יצחק ליידער קראנק געווארן און אפאר חדשים נאכדעם איז זי נפטר געווארן, מען האט פארן פרנס פארשטייט זיך אנגעטראגן גאר חשובע שידוכים, איז ער אריין געקומען צום גאון דער הייליגער ש"ך זי"ע פרעגן וואס ער זאל טון, האט אים דער גאון געהייסן ווארטן בערך א יאר, נאך א יאר האט ער געזאגט פארן פרנס, אז ער האט פאר אים א גאר חשובע שידוך, דאס מיידל וואס וואוינט ביי אים אין שטוב, דער פרנס וויסענדיג אז דער גאון דער ש"ך איז א הייליגע מענטש, האט ער גלייך מסכים געווען צום שידוך.

בעפאר די חופה האט דער גאון מגלה געווען פארן פרנס און פאר זיין שוועסטער ווער ער איז, און אז זיי זענען ברודער און שוועסטער, און דער גאון האט געגעבן א ברכה אלס דרשה געשאנק פאר די חתונה פארן פרנס און פאר זיין שוועסטער,

אז זיי זאלן האבן א קינד וואס וועט באלייכטן די וועלט מיט זיין תורה און קדושה, און זיי האבן טאקע געהאט א קינד וואס האט געהייסן נאכן זיידן **'מאיר', און דאס איז געווען דער באוויסטער גאון הגה"ק רבי מאיר אייזענשטאט בעל פנים מאירות זי"ע**.

• • •

חסידים און אנשי מעשה פלעגן דערציילן, איבער די געוואלדיגע מידת הרחמנות און אהבת ישראל פונעם גאון וקדוש רבי מאיר אייזענשטאט בעל פנים מאירות זי"ע, דערציילט מען, אז יעדעס יאר ערב יום הקדוש בעפאר כל נדרי, האט זיך געשטעלט דער גאון וקדוש רבי מאיר ביים ארון קודש, און ער האט אויסגערופן אויפן קול, "**אז ער איז מוחל במחילה גמורה פאר יעדן וואס האט פוגע געווען אין זיין כבוד, אדער האט אים ווי געטון איבערן יאר סיי בגלוי און אויך בסתר**", און ער האט דאס מסביר געווען פאר זיינע תלמידים, **אז ער האט מורא אז אפשר איז איינער נכשל געווארן מיט א לשון הרע קעגן אים, און ער וויל נישט אז דער איד זאל ח"ו נענש ווערן אינעם ייליגען טאג פון יום הקדוש**.

• • •

דער גאון רבי מאיר אייזענשטאט זי"ע איז געווען באוויסט אלס א גרויסער חכם און א גאר קלוגער מענטש, איינמאל איז אנגעקומען צום גאון א קצב מיט א שווערן הארץ, ער האט דערציילט פארן גאון, אז ער האט אוועקגעלייגט יארן לאנג א גרויסע סומע פון געלט אין א זאק, איין טאג האט ער באמערקט, אז דער זאק איז גע'גנב'ט געווארן, און ער האט דאס געזעהן ביי א צווייטען איד, ער האט פראבירט צו בעטן יענעם איד, אז ער זאל אים צוריק געבן דאס געלט, אבער יענער לייקנט און טענה'ט אז דאס געלט איז זיינס.

דער ייליגער פנים מאירות האט מיט זיין חכמה ארויסגעשיקט א שליח, וואס זאל רופן יענעם גנב צו א דין תורה, ווען דער איד איז אנגעקומען צום גאון, האט ער וויטער גע'טענה'ט, אז דאס געלט איז זיינס, און ער וויסט נישט וואס דער איד וויל פון אים האבן, אבער דער קצב האט געווייגט מיט טרערן און געזאגט פאר גאון, "**רבי, דאס זענען מיין גאנצע לעבנס-אפשפארונגען, און יענער איז א גזל'ן וואס האט דאס גאנצע געלט גע'גנב'ט פון אים**".

דער גאון האט דאן געבעטן, מען זאל אריין ברענגען א שיסל מיט קאכעדיגע וואסער, און דער גאון האט ארויסגענומען א בינטל פון די גאלדענע מטבעות, און האט זיי אריין געווארפן אינעם שיסל, פלוצלונג האבן אלע ארומיגע געזעהן, ווי עס הייבט אן ארויפקומען שיכטן פון שמאלץ און פעטנס אויפן אויבערפלאך.

דאן האט זיך דער גאון געקערט צום גנב און געזאגט, "זעס**ט די שמלאץ, גאלדענע מטבעות שוויצן נישט קיין פעטנס, נאר די מטבעות זענען יארן געלעגן ביים קצב וואס מיט זיינע הענט שניידט ער פלייש, און דאס שמאלץ און פעטנס האבן זיך אנגעקלעבט אין די מטבעות, און דאס גאלט באלאנגט באמת ביים קצב**", דער גנב האט בלית ברירה געברויכט מודה זיין אויפן אמת, און מיטן חכמה פונעם גאון האט דער קצב צוריק באקומען זיין אפגעשפארטע געלט.

• • •

טראץ וואס דער ייליגער פנים מאירות זי"ע איז געווען פון די גרעסטע גדולים און גאונים און פוסקים בדורו, איז דער גאון געווען א עניו באמת און בכלל נישט געהאלטן פון זיך, איינמאל האט דער גאון געברויכט פארן פאר געווסע קהילה ענייגים צום שטאט וויען, און ער האט נישט געוואלט ארויסווייזן זיין רבנות, כדי מען זאל אים נישט ספעציעל מכבד זיין, און דערפאר האט זיך דער גאון אנגעטון ווי א פשוט'ער סוחר.

ער איז איינגעשטאנען אין א אכסניא, און ביינאכט האט זיך דער גאון געזעצט לערנען אין א ווינקל צו די לעכטיגקייט פון א קליין ליכט, דער בעל אכסניא וואס האט נישט געווסט ווער דער גאסט איז און זיין גדלות בתורה, האט אריינגעקלאפט צום גאון און אים מוסר געזאגט, "קליי**נער סוחר, די פארברענסט מיין ליכט אומזינסט, גיי שלאפן**", דער ייליגער פנים מאירות האט זיך גלייך אנטשולדיגט פארן בעל אכסניא, און ער האט פארלאשן דעם ליכט, אבער ער האט וויטער עוסק געווען בתורה בעל פה אין די פינסטרעניש פון די נאכט, אן זאגן אפילו איין ווארט פארן בעל אכסניא.

צומארגנס ווען די ראשי קהילה פון שטאט זענען געקומען מקבל פנים זיין דעם גרויסן גאון

וואס איז געקומען צו זיי אין שטאט, האט דער בעל אכסניא געכאפט וועד דער גאסט איז, און ער האט ביטער חרטה געהאט פארן זיך פירן מיט אזא ביטל צו אזא גרויסע גאון, איז דער בעל אכסניא אריינגעקומען צום גאון אין שטוב, און איז געפאלן צו די פיס פארן גאון און געבעטן מחילה, אבער דער גאון האט מיט זיין גרויס עניוות און מיט א שמייכל געזאגט פארן בעל אכסניא, "**דו האסט גארנישט שלעכטס געמיינט, דו האסט נאר געוואלט שפארן דיין געלט, עס איז באמת אלעס בסדר**".

• • •

אין די צייטן פונעם הייליגען פנים מאירות זי"ע, האט געוואוינט א אידישע סוחר אין שטאט אייזענשטאט, א גרויסער גביר וואס איז געווען א מקורב למלכות, איין טאג איז דער סוחר געקומען צום הייליגען פנים מאירות, און ער האט זיך זייער אויסגערעדט דאס הארץ.

אז ער האט אינוועסטירט זיין גאנצע געלט אין א גרויסע געשעפט פון טייערע דיימאנט שטיינער און טייערע גאלד, אבער אויפן וועג ווען די סחורה האט געברויכט קומען, האט דער שיף געזינקען, און כמעט אלעס איז אראפ אין וואסער, און ער איז א גרויסע בעל חוב און ער גייט פארלירן זיין גאנצע פרנסה און נאך אפילו אריינפאלן אין תפיסה.

דער הייליגער פנים מאירות האט דעם איד אנגעקוקט מיט זיינע הייליגע בליקן און זיך פארטראכט פאר אפאר מינוט, און דאן זאגט אים דער הייליגער פנים מאירות מיט גרויס בטחון בזה"ל, "**גיי צוריק אהיים, גלייך ווען דו קומסט אן, מאך אויף דעם איינעם איבערגעבליבענע קעסטל וואס איז יא געראטעוועט געווארן, און פארקויף דאס וואס די האסט דארט גלייך פארן ערשטן קונה, אפילו אויב עס קוקט דיר אויס ווי וויניג געלט**".

דער סוחר האט געפאלגט וואס דער גאון האט אים געהייסן טון, און אזוי ווי ער איז אהיים געקומען, האט ער אויפגעמאכט דעם איינעם קעסטל וואס איז געבליבן, דארט זענען געלעגן עטליכע פשוטע שטיינער, וואס האבן אין זיינע אויגן נישט אויסגעזעהן ווי עס איז בכלל זייער אסאך ווערט, אבער באלד איז אנגעקומען צו זיין שטוב, א גרויסע מיניסטער פונעם קעניג'ס הויף, וואס האט געזיכט ספעציעלע שטיינער פארן קעניג'ס קרוין.

דער מיניסטער האט אנגעקוקט די שטיינער פון דעם סוחר, האבן זיינע אויגן אויפגעלאכטן, ווייל טאקע די שטיינער האט ער געזיכט פאר קרוין פונעם קעניג, דער מיניסטער האט דעם סוחר באצאלט א גרויסע סומע פאר די שטיינער, און ער האט מיט די געלט געקענט באצאלן זיין גאנצע חוב, און נאך געבליבן מיט א גרויסע סומע ווייטער צו קענען פירן זיינע געשעפטן, און דער איד האט געזעהן דעם גרויסן כוח פונעם גאון דער הייליגער פנים מאירות, וואס האט געקענט טוישן דעם בליק און ווערט פון די שטיינער חוץ לדרך הטבע.

יארצייט כ"ח סיון

הרה"ק רבי משולם פייש ב"ר מרדכי הלוי זי"ע
(לאווי), ראש שושלת טאהש
"הנקרא השרף מטאהש"

ער איז געבוירן אין יאזעפס נעבן קארלסבאד, **בשנת תקע"ו**.

צו זיין טאטע הרה"ק **רבי מרדכי לאווי** זי"ע, מגזע הגה"ק **בעל התוספות יום טוב אב"ד קראקא** זי"ע, ולמעלה בקודש ביז **רש"י הקדוש** זי"ע, און **התנא האלוקי רבי יוחנן הסנדלר** זי"ע און **דוד המלך** ע"ה.

און צו זיין מאמע **הרבנית הצדקת מרת זעלדא** ע"ה.

ער איז געווען א איש קדוש מאוד און א צדיק יסוד עולם, ער איז געווען א גאון נפלא בתורה און א בקי נפלא בש"ס ופוסקים, ער האט געלערנט יומם ולילה מיט א התמדה עצומה, דער צדיק האט די גאנצע וואך נישט געריעדט צו קיין מענטשן, נאר געווען אריין געטון אין די תורה ממש יעדע רגע פונעם טאג, טויזענטער אידן האבן זיך מדבק געווען אין דעם צדיק און זיינען געקומען זיך מסתופף זיין בצלו און געקומען מיט האלטן זיין עבודת הקודש, וואס איז געווען מיט א דביקות עצומה און א קדושה וטהרה.

ער איז געווען מפורסם אלס א חכם גדול, וואס הונדערטער אידן זיינען געקומען פאר אן עצה ותושיה צו דעם צדיק וחכם, אויך איז ער געווען א גרויסע בעל צדקה וחסד און פארטיילט גאר גרויסע סכומים אויף צדקה, ער איז געווען מפורסם אלס א בעל מופת עצום און א גרויסע פועל ישועות בקרב הארץ.

ספעציעל האט דער צדיק וקדוש געברענט אינעם הייליגען שבת קדוש, פון דאנערשטאג נאכט ליל שישי האט מען שוין געזען דעם צדיק וקדוש ברענען פארן הייליגען שבת, ער האט געהאלטן כסדר אין איין זאגן און מעורר זיין יעדן איינעם, אז עס קומט א הייליגער שבת קדוש וואס ברענגט א קדושה אויף א איד, און דאס איז משפיע אויף די גאנצע וואך השפעות און קדושה אויף א איד.

וועד רעדט נאך אונעם עצם יום השבת קודש, וואס דאן האט געריעט אויף דעם צדיק א אש להבה און א ברען פון קדושה, צדיקים האבן געזאגט, אז פון די השפעה פונעם שבת קדוש, האט דער צדיק געזומען די כוח פאר די גאנצע וואך, איינמאל האט דער צדיק געפרעגט פון זיין רעבעצין, "**די זעהסט נישט ווי די וועלט טאנצן און קלאטשען פאר קדושת השבת**".

הרה"ק רבי נפתלי הירצקא מראצפערט זי"ע האט מעיד געווען, **אז די צורה פון דעם שרף מטאהש זי"ע איז נשתנה געווארן פון פחד פון שבת קודש**, הרה"ק רבי חיים בעל טל חיים מליסקא זי"ע האט מעיד געווען אויפן הייליגען שרף מטאהש זי"ע, "**ער קאכט ווי א דאמפף קעסעל וואס שטייט אויף דעם פייער אין עס זיהט שטענדיג**".

הרה"ק רבי הילל ליכטנשטיין מקראסנא זי"ע האט געזאגט בשם זיין זיידע הגה"ק רבי יעקב משה שווארץ זי"ע, אז בשעת דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע האט געמאכט קידוש שבת ביינאכט, **האט ער געהאט א אנדערע צורה ווי די גאנצע וואך, און מען האט אים ממש נישט דערקענט**, און הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע האט זיך אויסגעדריקט אויפן רבין בזה"ל, "**ער האט א גרויסן חלק אינעם שבת קודש**".

הרה"ק רבי אברהם שלמה כ"ץ אב"ד ריסקווא זי"ע האט געזאגט בשם זיין טאטן הרה"ק רבי אליהו אב"ד ראסלאוויץ זי"ע, וואס האט מעיד געווען, אז דער צדיק השרף מטאהש זי"ע, "**איז שבת קודש געווען מיט א קאפ העכער ווי א גאנצע וואך**", און רבי אברהם שלמה זי"ע האט צוגעגעדיגט, "**דער טאטע איז נישט געווען קיין נער, אז ער האט געזאגט אז ער האט געזעהן, האט ער געוויסט וואס ער האט געזעהן**".

דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע האט נישט געקענט זיין טאטע, וויבאלד די טאטע איז נסתלק געווארן ווען ער איז נאך געווען גאר יונג, און דאן ווען ער איז געווען א יונגער בחור האט זיך אנגעהויבן פארשפרייטן השכלה, און ליידער

זענען אסאך בחורים נשפע געווארן פון די משכילים און אפיקורסם, און די מאמע איז געווען זייער באזארגט פאר דעם יונגען בחור.

דערפאר האט דער יונגער צדיק אפ געמאכט אוועק צו גיין פון זייער שטאט, און די מאמע האט אים ארויס באגלייט פונעם שטאט און זיך געזעגענט פון איר קינד און געזאגט, "**גיי לערנען די הייליגע תורה און ווען די וועסט הערן אז איך בין נפטר געווארן זאלסטו קדיש זאגן נאך מיר**".

דאן איז דער בחור'ל משולם פייש אנגעקומען קיין אונגארן, און אריין לערנען אין די ישיבה פון הגה"ק **רבי אברהם יצחק ווײַנבערגער בעל פני יצחק אב"ד קליינווארדיין** זי"ע, דארט האט דער בחור זיך אריין געווארפן אין תורה, און עוסק געווען בתורה ועבודת השם יומם ולילה מיט א געוואלדיגע התמדה.

שפעטער איז ער אריבער לערנען אין די ישיבה פון הגה"ק **רבי דוד שיק בעל אמרי דוד אב"ד טאקאי** זי"ע, דארט האט ער ווייטער געהארעוועט אויף תורה מיט א געוואלדיגע התמדה, זיין רבי ר' דוד האט כסדר געזאגט פאר זיינע תלמידים אויף זיין תלמיד רבי משולם פייש זי"ע בזה"ל, "**זעהט ווי אזוי עס איז מעגליך דורך לימוד תורה לשמה צו צי קומען צו א מדרגה פון רוח הקודש, ווי עס האט דערצו זוכה געווען מיין תלמיד הגאון הצדיק מטאהש**", און זיין רבי ר' דוד האט דעם תלמיד מספיד געווען, און האט געזאגט בתוך דבריו, "**מעולם לא ראיתי אצל בחור בשנים התלהבות יראה כמו שראיתי אצלו**".

שפעטער איז ער געגאנגען לערנען אין די ישיבה פון הגה"ק **רבי אברהם שאג בעל ברכת אברהם** זי"ע, און נאך א קורצע צייט איז ער אריין לערנען אין די גרויסע ישיבה פון הגה"ק **רבי מאיר אייזענשטאט בעל מהר"ם א"ש השני** זי"ע, און דארט האט זיך דער צדיק משלים געווען אין אלע מקצועות התורה, אויך האט ער שוין אלס יונג בחור אפ גערַאכטן זיין טעגליכע עבודת השם מיט א געוואלדיגע ברען, זיין רבי דער הייליגער מהר"ם א"ש זי"ע האט זיך אמאל אויס געדריקט צום תלמיד דער שרף בזה"ל, "**יונגערמאן, דו בוסט מיינס**".

ער האט חתונה געהאט מיט **הרבנית הצדקת מרת מינדל** ע"ה,
בת הגה"ק **רבי ישעי' דוד קופערשטיין** זי"ע,
וואס איז געווען פון די בני החבורה אין **אושוואר**,
תלמידים פון הרה"ק **רבי אייזיק'ל מקאלוב** זי"ע,
חתן הרה"ק **רבי ישראל איסר פרענקל מניר-באכטא** זי"ע,
נכד הרה"ק **רבי יעקב קאפיל מליקאווע** זי"ע.

די חתונה איז פאר געקומען אין שטאט **טשאסאד** בהשתתפות פון הרה"ק **רבי אייזיק'ל מקאמארנא** זי"ע, וואס האט מעיד געווען אויפן חתן, **אז ער לערנט תורה לשמה**.

נאך די חתונה איז ער נתקרב געווארן צום דרך החסידות דורך די חבורת אשוואר, און דארט האט ער געלערנט קבלה און עוסק געווען יומם ולילה נאר אין עבודת השם און געווען אויסגעטון פון עולם הזה, אביסל נאך די חתונה איז ער געווארן א מלמד תינוקות אינעם שטאט **טעגלאש**, פאר א קורצע צייט.

יענע גאנצע צייט האט דער צדיק וקדוש געלעבט אין א געוואלדיגע דחקות, ער האט ממש נישט געהאט קיין פרוטה און נישט קיין שום עסן, אבער דאס האט בכלל נישט געשטערט דעם צדיק וקדוש פון זיין עבודת הקודש, מען האט דעם צדיק געזען עוסק זיין בתורה ועבודת השם ממש יעדע רגע פונעם טאג, ער איז שוין דאן געווען מפורסם אלס א איש קדוש און א עובד השם במסירת נפש.

בשנת תרי"ב האט מען דעם צדיק אויף געגומען אלס רב אין שטאט **טאהש**, און דארט האט דער צדיק געפירט דעם עדה הקדושה מיט א געוואלדיגע שטארקייט **פאר 22 יאר**, ער האט מרביץ תורה געווען דארט אין שטאט און אריינגעברענגט אין זיינע חסידים און תלמידים דעם יראת השם און התקרבות לבורא ברוך הוא מיט א געוואלדיגע שטארקייט.

הגה"ק בעל חתן סופר זי"ע האט מעיד געווען אויף דעם הייליגען שרף מטאהש זי"ע בזה"ל, "**כשרגא האיר לרבים בנתיבתו, נתיב הסלול בקדושה ויראת ה' טהורה וגודל התלהבות ושרגא**

זה בהאירו בעבוד שמים, נודע לכל באי שעריו שערי קדושה".

ווען דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע איז געווען דאס ערשטע מאל ביים הייליגען דברי חיים מצאנז זי"ע, האט דער צאנזער רב זי"ע אים געזאגט, אז ער זעהט **אז הרה"ק רבי דוד שפירא מדינוב זי"ע איז זיין רבי משורש נשמתו**.

האט דער צדיק מטאהש גענומען דעם דינובער רב אלס זיין רבו מובהק, און ער איז כסדר געפארן צו זיין רבין קיין דינוב אויף ימים טובים און שבתים, ובפרט אויפן יו"ט סוכות איז ער יעדעס יאר געפארן, און זיין רבי מדינוב האט נאר דעם תלמיד געלאזט לייגן די סכך פארן סוכה, און זיך אויסגעדריקט אויפן תלמיד "**ער איז מיין נוי סוכה**".

ווען דער הייליגער טאהשער רבי איז דאס ערשטע מאל אנגעקומען צום דברי חיים מצאנז זי"ע, און געגעבן שלום פארן צאנזער רב, האט דער הייליגער דברי חיים זיך אנגערופען בזה"ל, "**אוי דאס איז הייליגע הענטלער**" זאגט מיר פון ווי זענט איר.

האט דער טאהשער רבי געזאגט, פון **יאזעפס דארף במדינת בעהמען**, האט דער הייליגער דברי חיים געזאגט, "**בעהמען איז דאך אן אב הטומאה, פון ווי נעמט זיך דארט אזעלכע הייליגע הענטלער**", האט דער טאהשער רבי געענטפערט "**די מאמע ווער איין ערליכע יודענע**", דאן האט דער דברי חיים שוין פארשטאנען פון ווי די קדושה פונעם הייליגען טאהשער רבי קומט.

דער צדיק וקדוש דער שרף מטאהש זי"ע האט זיך מדבק געווען מיט א געוואלדיגע קשר צום צדיק וקדוש רבי דוד'ל מדינוב זי"ע, און דער צדיק איז געווארן זיין רבו מובהק בדרך החסידות, ער האט פון זיין רבין רבי דוד'ל מדינוב זי"ע גאר אסאך מקבל געווען.

אויך האט אים זיין רבי מסמך געווען לרבנות, אויך האט רבי דוד'ל מדינוב מיט דעם תלמיד דער שרף געלערנט ליינען קוויטלער, ווייל אפילו ער איז שוין געווען א רבי, האט ער געברענגט אלע קוויטלער וואס מען האט אים געגעבן, צו זיין רבין רבי דוד'ל.

אבער די רבי פלעגט ליינען די קוויטלער צוזאמען מיט זיין תלמיד, און אזוי האט ער אים איבער געגעבן אלע כוונות צו קענען אליין מקבל זיין די קוויטלער, און אסאך תלמידים פון רבי דוד'ל האבן דערציילט, אז רבי דוד'ל מדינוב זי"ע פלעגט שיקן כסדר אידן, וואס האבן געברויכט ישועות, צו זיין תלמיד רבי משולם פייש זי"ע און גאר אסאך זענען געהאלפן געווארן דורך זיינע ברכות, ובפרט די וואס האבן געברויכט ישועות פאר זש"ק.

אויך האט דער צדיק זיך אסאך מסתופף געווען ביי אנדערע גדולים וצדיקים בדורו ובתוכם.

הרה"ק **בעל דברי חיים מצאנז** זי"ע,
הרה"ק **רבי יצחק אייזיק מקאמארנא** זי"ע,
הרה"ק **רבי צבי הירש בעל עטרת צבי מזידיטשוב** זי"ע,
הרה"ק **רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב** זי"ע,
הרה"ק **בעל ישמח משה מאוהעל** זי"ע,
הרה"ק **רבי צבי הירש בעל אך פרי תבואה מליסקא** זי"ע,
הרה"ק **רבי יהודה צבי מראזלא** זי"ע,
הרה"ק **רבי אליעזר מדזיקוב** זי"ע.

זיין עבודת התפלה איז צוגעגאנגען מיט א געוואלדיגע ברען, ווי עס איז מעיד הגה"ק רבי יצחק גליק אב"ד סענפעטער זי"ע בזה"ל, "**לא יאומן כי יסופר מגודל צדקתו וענוותנותו, והיה כוחו גדול בתפלה ובעבודה, שמסר נפשו וכמעט לא הרגיש שום גשמיות בעת התפלה, וקורא אני עליו 'משיב הרוח ומוריד הגשם' בעת שהיה מעורר הרוח בתפלה, ומוריד הגשם היה מכניע את הגשמיות**".

דער צדיק האט גאר אסאך עוסק געווען אין סיגופים, אבער אלעס איז צו געגאנגען מיט א געוואלדיגע באהאלטענקייט, ער האט געהאט פלאץ אין זיין חצר וואס ער האט געריפן "**דאס גערטל**", ווי ער פלעגט אפרעכטן ווינטער גלגול שלג, אבער ער האט דאס אייביג געטון מיט א געוואלדיגע באהאלטענקייט און געמאכט זיכער אז קיינער זאל דאס נישט זעהן.

איינמאל האט דער איידעם הרה"ק מקאסאן זי"ע באמערקט דעם שווערס עבודה ביי גלגול שלג, האט ער געפרעגט, "**דער שווער דארף טאקע**

דאס", האט דער צדיק געזאגט פארן איידעם, אז אויב דער טאטע וואלט וועז געגאנגען אין מקו' אפילו נאר איינמאל בעפאר איך בין אראפ אויף די וועלט, וואלט איך דאס נישט געברויכט, (ווייל זיין טאטע איז געווען פון די מדינות בעהמין, און אפילו ער איז געווען א גאר גרויסער ירא שמים און א מדקדק על קלה כבחמורה מיט א מסירת נפש, אבער אין מקו' איז ער נישט געגאנגען).

ביי א אנדערן געלעגנהייט ווען דער צדיק האט געמאכט גלגול שלג, האט ער געזאגט פארן איידעם, אז ער טוט דאס, **ווייל מארגן גייט קומען צו אים א איד וואס ברויך א גרויסע ישועה, און ער וויל מיט דעם ממשיך זיין א ישועה פאר דעם איד**, טאקע צופרי איז אנגעקומען א איד, וואס האט געברויכט א גרויסע ישועה, און דער צדיק האט אויסגעפויעלט פאר דעם איד א ישועה.

דער גערטל איז געבליבן ביי די קינדער אלס א הייליג פלאץ און דער איידעם הרה"ק מקאסאן זי"ע און אויך דעם רבין'ס אנדערע קינדער, ווען זיי האבן געברויכט פויעלען א ישועה פאר איינעם, זענען זיי געגאנגען צו דעם פלאץ, און גאר אסאך ישועות האט מען אויף דעם פלאץ ממשיך געווען.

ער איז געווען מפורסם אלס א בעל מופת עצום, און אידן האבן ביי דעם צדיק געפויעלט ישועות חוץ לדרך הטבע, אויך האט מען געוויסט אז בשעת די ריקודין שבת קודש, האט מען גאר אסאך געקענט פועל'ן, און אויך ווען אידן זענען זיך געקומען מזכיר זיין פאר ישועות, האט ער געהייסן צולייגען נאך ליכט שבת קודש און ממשיך געווען ישועות דורך דעם.

הרה"ק רבי צבי אלימלך מבלאזוב זי"ע האט זיך אויסגעדריקט אויפן רבין דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע, "**אז אויב ער וואלט וועז מאריך ימים געווען וואלט ער נישט נאר איין געגומען הונגריה נאר ער וואלט אויך איין געגומען גאנץ פולין**".

אויך האט זיך דער צדיק מטאהש משתתף געווען אין די משלחת וואס זענען געגאנגען צום קאנגרעס בשנת תרכ"ט צו צעטיילען די ערליכע אידן אין א עקסטערע קהלה פון די משכילים, און דער צדיק האט נושא חן געווען ביים קיסר פראנץ יאזעף, און ער האט דורך דעם גאר אסאך טובות אויס גע'פועל'ט פאר אידישע קינדער, אויך האט ער אסאך לוחם געווען קעגן די רפורמים און משכילים.

ער האט איבער געלאזט זיינע קינדער.

הרה"ק **רבי מרדכי לאווי** זי"ע,
הרה"ק **רבי אלימלך לאווי מטאהש** זי"ע, הנקרא בפי כל "**הסבא קדישא מטאהש**",
חתנו הרה"ק **רבי יהוסף הלוי ראטטענבערג אב"ד קאסאן** זי"ע,
חתנו הרה"ק **רבי מנחם בראדי בעל באר מנחם אב"ד קאלוב** זי"ע,
חתנו הגה"ק **רבי דוד מנשה ראטענשטיין** זי"ע.

בעפאר זיין הסתלקות, האט דער צדיק געזאגט אויף זיין ביהמ"ד, "**איך לאז איבער אסאך קדושה אין דעם בית המדרש, איך האב יעדעס שפענדל אויס געארבעט**", אויך האט ער געזאגט בזה"ל, "**מ'האט מיר אויס געבעטען ביים אייבערשטן, אז ווער עס איז אונז מהנה, מוז ביי אונז געהאלפן ווערן**".

בשנת תרל"ג האט ליידער אויסגעבראכן א געפערליכע מגפה דארט אין מדינת אונגארין, און גאר אסאך מענטשן זענען ליידער געשטארבען דערפון, דריי טאג בעפאר זיין הסתלקות, האט דער הייליגער צדיק געזאגט פאר זיין רעבעצין בזה"ל, "**אין דריי טעג ארום וועסטו זעהן מיין צורה**", די רעבעצין האט גלייך פארשטאנען אז די רבי איז מרמז אויף זיין הסתלקות.

דאן האט דער צדיק געזאגט, אז ער איז מקבל אויף זיך צו זיין א קרבן ציבור פאר אחינו בני ישראל תושבי אונגארין, כדי די מגיפה זאל זיך אפשטעלן ויאמר למשחית הרף, און דער צדיק האט זיך אנגעהויבען גרייטן מיט א הכנה דרבה אויף זיין הסתלקות, און מען האט געזען אז דער צדיק פאראַרבעט גאר הויכע מעשים נוראים.

ביום ב' פרשת קרח כ"ח סיון בשנת תרל"ג האט דער צדיק צוריק געגעבן זיין נשמה ליוצרה, און מען האט געזען בחוש אז מיתת צדיקים מכפרת כקטורת, און די מגפה האט זיך דאן אפ געשטעלט,

מען האט דעם צדיק באערדיגט אין ביה"ח אין שטאט **טאהש**, און דער מקום פון זיין ציון איז א פלאץ ווי אידן גייען נאך עד היום צו פויעלען ישועות.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן.

מעשיות

איינמאל האט זיך דער צדיק וקדוש רבי משולם פייש השרף מטאהש זי"ע געטראפן ביי אסיפת הרבנים, מיטן הייליגען **ייטב לב מסיגוט** זי"ע, נאך די אסיפה האט דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע געבעטן דעם הייליגען ייטב לב זי"ע, אז ער זאל צוזאמען מיט אים פאהרן דורך טאהש, האט אים דער ייטב לב געזאגט, אז ער וואלט גערן געפארן מיט אים, נאר אזוי ווי ער האט עפעס וויכטיג צו ערלעדיגן, קען ער מיט אים נישט פאהרן.

דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע איז אהיים געפארן, און ווען ער איז אנגעקומען אהיים, האט ער געזאגט פאר זיין רעבעצין, **גרייט אן א ברייטע נאכטמאל, ווייל די נאכט גייען מיר באקומען א חשובן גאסט**, שפעט ביינאכט איז דער הייליגער ייטב לב פלוצלינג אנגעקומען צום טאהשער רבי'ס הויז, און דער ייטב לב האט אים דערציילט, אז זיין בעל עגלה האט זיך טועה געווען, און ער איז געפארן דורך טאהש, במילא בין איך אייך געקומען באזוכן, און דער ייטב לב האט אים געזאגט, "ט**אהשער רב איר האט מיך אפגע'מופת'ט**".

• • •

עס האט פארציילט הרה"ח ר' יחזקאל פריעדמאן ע"ה, אז ער איז אלץ בחור נאך געפארן קיין טאהש צום הייליגען שרף מטאהש זי"ע, אמאל ווען ער איז געווען א יו"ט "**שבועות**" בצילא דמהימנותא אין טאהש, איז ער שבועות אינדערפרי געשטאנען אין פאליש פון ביהמ"ד, ווען דער שרף זי"ע איז געקומען פון די מקוה, דער צדיק מטאהש האט זיך געוואשן די הענט.

נאכן וואשן די הענט, האט ער געזומען וואסער זיך אפצוואשן דעם הייליג פנים, דאס פנים האט איהם געפלאמט פון זיין הייליגע עבודה, און די וואסער האט זיך איינגעזאפט אויפן פנים, ווי ווען מען גיסט דאס אויס אויף א הייסע בלעך, אזוי האט ער געטוהן עטליכע מאהל, און ר' יחזקאל מיט א חבר זענען געשטאנען אין די זייט מיט א פחד, נאכדעם האט ער זיך אויסגעדרייט צו זיי זאגענדיג, "**קינדערלעך זיסע, וואס ווייסט איר וואס עס טוט זיך יעצט אין הימל**", און ער איז אריין צו זיך אין שטוב.

• • •

ווערט דערציילט אז דער צדיק דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע האט מקפיד געווען, אז די מאכלי שבת קודש זאלן זיין גאר שטארק הייס ווען מען עסט דאס, און דער צדיק פלעגט זאגן, **אז אפילו די גאנצע וואך איז נישט גוט צו עסן גאר הייסע מאכלים, ווייל דאס איז נישט גוט פארן גוף, אבער די מאכלי שבת קודש זאל מען עסן גאר הייס**, און ער האט געזאגט בזה"ל, "**ווי הייסער איז אלץ חשוב'ער**", און אויך זיין הייליגע זון רבי אלימלך מטאהש זי"ע האט אויף דעם גאר שטארק מקפיד געווען, און ער פלעגט זאגן בזה"ל, "**קדושה האלט זיך אין דער ווארעם**".

• • •

דער הייליגער צדיק וקדוש דער שרף מטאהש זי"ע האט אמאל געזאגט, אויף דעם וואס מען זאגט ביי א ברית "**כִּשֵּׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית, כֵּן יִכָּנֵס לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים**", האט דער צדיק געפרעגט, היתכן מען זאגט "**כְּשֵׁם**", וואס מיינט מען צו וואונטשען פארן טאטן, פארוואס זאגט מען די ברכה, אז אזוי ווי מען האט געברענגט דעם קינד צום ברית זאל זיין אויך לתורה ולחופה.

נאר האט דער צדיק געזאגט, דאס עיקר תכלית פון עלטערן איז, אז מען זאל ארויף ברענגען די קינדער צו זיין צדיקים און עובדי השם מיט ריינע אמונה אינעם גרויסן באשעפער, אבער ליידער זעט מען עלטערן וואס זענען ערליך און גייען אויפן ערליכען אויס געטרעטענעם וועג.

אבער די קינדער ווען זיי האבן בר מצוה, גייען זיי שטודירען, און ליידער לאזן זיי נאך דעם אידישן וועג און פירן זיך נישט אויף ערליך, און ווען מען פרעגט די טאטע, פארוואס ער איז נישט מוחה און פארוואס ער איז נישט מעורר דעם קינד דערוועגן, זאגט די טאטע, אז ער וויל נישט און ער קען נישט

צווינגען דעם קינד זיך צו פירן אויפן ריכטיגען וועג.

דערפאר זאגט דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע, אויב וואלט מען געפרעגט א קינד פון 8 יאר, אויב מען קען אים מאכן א ברית, וואלט דאך דער קינד נישט מסכים געווען דערצו, אבער דערפאר האט די תורה געהייסן מאכן די ברית ביי די 8 טאג, וועו דאס קינד קען נישט מוחה זיין.

און טאקע דערפאר וואונטשט מען ביים ברית, **כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית**, אזוי ווי דאס קינד איז געווארן אריין געברענגט צום ברית, **אן דעם וואס מען זאל אים פרעגן אויב ער איז מסכים**, ווייל דאס איז די מצווה וואס דער גרויסער באשעפער האט געהייסן טון, **כֵּן יִכָּנֵס לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים**, טאקע אזוי זאל דער קינד אויך מחונך ווערן מיט תורה ומצוות ומעשים טובים, **אז דער טאטע זאל זוכה זיין צו מחנך זיין דאס קינד אויך אויף די עלטער אויפן ערליכע ריכטיגע וועג**.

• • •

אין טאהש האט געוואוינט א איד, ער האט געהייסן הר"ר אברהם, וואס ער האט אליין בייגעוואוינט די מעשה, אמאל אין די וואכן טעג ווען ער איז געגאנגן אין מקוה זיך טובל'ן, איז פלוצלונג אנגעקומען דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע אין מקוה, האט ר' אברהם געווארט אינדרויסן, ווארטענדיג ביז דער רבי וועט ארויס קומען, און דאן וועט ער אריין גיין.

אזוי שטייענדיג אינדרויסן, הערט ער דעם רבינ'ס טריט, ווי ער גייט אריין אין וואסער און טובל'ט זיך, און פלוצלונג הערט ער ווי דער רבי דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע רופט אויס הויך, "**ר' בעריש!! ר' בעריש!! פארוואס קומסטו יעצט, כ'האב דיר דאך שוין געזאגט, אז די ווילסט איך זאל דיר א טובה טוהן, קום צו מיר שבת, נישט אין די וואכן טעג**".

וועו דער ר' אברהם האט געהערט דעם רבי'נס ווערטער, ווי ער רעדט צו א נשמה פון עולם העליון, האט אים געכאפט א פחד און א ציטערניש, און ער האט זיך געכאפט די וועש און אהיים געלאפן, עס איז געווען דעם אנדערן שבת, פרייטאג צו נאכטס ביים טיש, פלעגט דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע זינגען לכבוד שבת מיט א מורא'דיגע התלהבות, דאן פלעגט ער זיך צוריק זעצן צום טיש, און מען פלעגט שטעלן ווין און וואונטשן לחיים.

יענע וואך נאך די אויבנדערמאנטע מעשה, ווען דער רבי האט זיך צוריק געזעצט צום טיש, האט ער אויסגערופן צום משב"ק, "**ר' דוד שטעל ווין צום טיש פאר ר' בעריש קאריסער**", דער משב"ק איז געבליבן שטיין פארוואונדערט, ווייל דער ר' בעריש איז דאך שוין א שטיק צייט בעולם העליון, ער האט נישט געווסט וואס צו טוהן, דאן האט דער שרף מטאהש זי"ע נאכמאל זיך געוואנדען צום משב"ק, "**איך הייס דיר שטעלן ווין פאר ר' בעריש קאריסער**", ווען ר' דוד האט געהערט די קלארע רייד, האט ער שוין פארשטאנען אז יש דברים בגו.

ער האט באלד געשטעלט ווין פאר ר' בעריש, דאן האט זיך דער שרף מטאהש זי"ע גענומען רעדן פון ר' בעריש'ן זאגענדיג, "**ער איז געווען אן ערליכער און א לב טוב, ער האט שטענדיג געטוהן חסד מיט יעדן, איי ער איז נישט געקומען צו אונז ביים לעבן, נו ער איז דאך געווען אזוי פארנומען מיט זיינע געשעפטן, איז אים דאך געווען שווער דאס קומען, און איך האב אים דאך שוין צו געזאגט אינמיטן די וואך א טובה צו טוהן, וועל איך דאס איינהאלטן**".

ר' אברהם וועלכער איז אנווועזענד געווען בשעת די רבי איז געווען אין די מקוה, האט באלד געיחלש'ט, און ווען די חסידים האבן איהם דערמונטערט, האט ער דערציילט פארן עולם וואס ער האט געהערט פון רבי'ן אין די מקוה, דאן האט די רבי ממשיך געווען דעם טיש, און וויטער געטאנצן מיט התלהבות און שמחה פון קדושת שבת.

• • •

מען האט אמאל געוואלט אויף נעמען דעם צדיק רבי משולם פייש השרף מטאהש זי"ע אלס רב אין א גרויסע שטאט, און ווען די טאהשער אידן זענען דערפון געוואויר געווארן, זענען זיי געקומען לויפן בעטן דעם רבין, אז ער זאל זיי נישט איבער לאזן, האט זיי דער טאהשער רבי געענטפערט, **אז אויב זיי וועלן אים מוסיף זיין צו**

זיין באשטימטן געהאלט, וועט ער בלייבן אין טאהש, פארשטייט זיך אז אלע האבן באלד מסכים געווען צו געבן א צוגאבע, אבי דער רבי זאל נאר בלייבן אין שטאט טאהש.

וועו מען האט אים נאכדעם געפרעגט פונעם הייליגע שרף, וויפיל די צוגאבע זאל זיין, האט דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע געענטפערט, איך וויל מען זאל זיך אונטערנעמען צו זאגן יעדן שבת, **דעם מזמור ק"ז "הודו" פרייטאג צו נאכט, און דעם מזמור לדוד הבו לד' פון קבלת שבת, און אויך הלל הגדול און די שירת הים שבת אינדערפרי, פסוק בפסוק חו"ק**, דער עולם האט דערצו מסכים געווען, און אזוי ארום איז ער געבליבן אין טאהש, און פון דעמאלט אנגעהויבן האט מען אין טאהש זיך געפירט צו זאגן די דריי זאכן בקול רם פסוק בפסוק מיט גרויס התלהבות.

• • •

א איד איז אמאל געקומען צום צדיק רבי משולם פייש השרף מטאהש זי"ע, און איבער געגעבן פאר'ן רבי'ן א גרויסע סומע געלט, דער רבי האט עס איבער געגומען און זיך זייער באדאנקט פאר דעם איד, און וועו דער איד האט געוואלט אהיים פארן, האט אים א וואגן געפירט ביז צום באן סטאנציע, אין דעם וואגן איז אויך מיט געפארן אן ארימאן.

צווישן די צוויי חסידים האט זיך אנטוויקלט א שמועס, און דער ארימאן האט דערציילט מיט גרויס שמחה, אז ער דארף אט חתונה מאכן זיין טאכטער, און האט נישט געהאט קיין געלט פאר די אויסגאבן פון די חתונה, אבער אצינד האט דער רבי אים געגעבן א ריזיגן סכום געלט, און ער האט שוין געגוג אויף צו חתונה מאכן בריווח.

דער רייכער איד האט זיך מיטגעפריידט מיט די שמחה פונעם ארעמאן און געפרעגט די פונקטליכע סומע וויפיל דער רבי האט אים געגעבן, און דער ארעמאן האט אים געזאגט געגוי וויפיל דער רבי האט אים געגעבן, און דאס איז געווען פונקטליך וויפיל ער אליין האט ערשט פריער איבער געלאזט ביים רבי'ן.

ס'האט דעם איד אביסל פארדראסן, אז דאס גאנצע געלט וואס ער האט געגעבן פאר'ן רבי'ן, אז דער רבי זאל דערפון הנאה האבן, זאל תיכף אוועק געגעבן ווערן פאר דעם ארימאן, און ער האט געטראכט ביי זיך, אז ס'איז זיכער געווען א טעות און דער רבי האט נישט געמיינט צו געבן דאס גאנצע בייטל מיט געלט פאר'ן ארימאן, און דער איד האט תיכף געהייסן דעם וואגן זיך צוריק דרייען, און זיי זענען צוריק געפארן צום רבי'ן.

וועו ער איז נאכאמאל אריין צום רבי'ן, האט ער געפרעגט, "**האט דער רבי אפשר געמאכט א טעות און געגעבן דאס גאנצע געלט, אזא גרויסע סומע, פאר דעם איד דער ארימאן אויף הוצאות חתונה**", "ניין", האט דער רבי געזאגט מיט אנטשלאסנקייט. "**איך האב זיך נישט טועה געווען**".

"**נאר וועו איך האב געזען ווי דו האסט מיר געגעבן דאס אפ געשפארטע געלט מיט אזויפיל שמחה של מצוה, און דו האסט זיך אזוי געפריידט מיר מהנה צו זיין, האב איך מקנא געווען דיין מצוה, און איך האב דיר געוואלט נאר טוען, דערפאר האב איך גענומען דאס גאנצע געלט מיט וואס דו האסט מיר מהנה געווען, און עס אהין געגעבן פאר'ן ארימאן, אז איך זאל אים קענען מהנה זיין, אזוי האט דאס איינע פעקל געלט אונז ביידע מזכה געווען מיט גרויסע זכותים**".

• • •

דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע פלעגט יעדעס יאר פארן קיין אוהעל, זיך משתטח זיין אויפ'ן ציון הק' פון הייליגן ישמח משה ביי די יומא דהילולא כ"ח תמוז, און הרה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע, און הרה"ק בעל אך פרי תבואה מליסקא זי"ע, פלעגן אויך קומען יעדעס יאר קיין אוהעל, און וועו די יארצייט איז אויסגעפאלן אים שבת אדער הארט נעבן שבת, האבן אלע דריי צדיקים געדאוועגט און געפירט טיש אינאיינעם.

האט דערציילט הרה"ח רבי יעקב חיים אמסעל בעל נחלת יעקב ז"ל, אז אמאל וועו דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע האט געווייילט א שבת אין אוהעל, אינאיינעם מיטן ייטב לב זי"ע און מיטן אך פרי תבואה זי"ע, לכבוד די יומא דהילולא פונעם ישמח משה, האבן אלע דריי געפירט צוזאמען טיש כדרכם בקודש, האט זיך הרה"ק מטאהש זי"ע איינגעהאלטן דעם גאנצן טיש ער זאל זיך נישט צופלאמען כדרכו בקודש.

אבער תיכף נאכן טיש, וועו עס האט זיך אים געדאכט אז די צוויי צדיקים האבן שוין פארלאזט דאס בית המדרש, האט ער זיך שוין נישט געקענט איינהאלטן, און ער האט אנגעהויבן טאנצן מיט אויסטערליש התלהבות, און געזונגען, "**שבת שבת קודש**", וועו ער איז מפזז ומכרכר בכל עוז ווי זיין שטייגער, פארשטייט זיך אז דער ארומיגער עולם איז זיך צוזאמען געלאפן און צונויפגעפרעסט צו קענען צוזען זיין עבודה.

וועו די צוויי צדיקים דער ייטב לב און דער ליסקא רב זי"ע וואס זענען שוין געשטאנען ביי די טיר, האבן געזען ווי דער עולם שטופט זיך צוזאם אין בית המדרש, זענען זיי אריין זעהן וואס ס'גייט דארט פאר, און די צוויי צדיקים זענען געבליבן א לאנגע צייט, און בייגעוואויינט די עבודה פונעם היילליגען שרף מטאהש זי"ע ביי זיינע היילליגע ריקודים בליל שבת קודש, וועו דער טאהשער רב שפירט אינגאנצן נישט אין זייער אנווועזנהייט, ביז וועו ער האט געענדיגט טאנצן.

• • •

איינע פון די גרויסע חסידים פונעם צדיק רבי דוד מדינוב זי"ע, האט שוין געהאלטן יארן נאך די חתונה, אבער האט נאכנישט זוכה געווען צו קיין זש"ק, דער איד האט זיך כסדר מזכיר געווען ביי זיין רבין און געבעטן, אז די רבי זאל אים שוין פויעלען א ישועה, און ער זאל שוין געהאלפן ווערן מיט זש"ק, אבער דער צדיק רבי דוד'ל האט זיך כסדר ארויס געדרייט פון געבן א קלארע ברכה.

איין יאר ערב ראש השנה איז דער איד געקומען אויף יו"ט צו זיין רבין צוזאמען מיט זיין ווייב, און בעפאר ראש השנה איז דער איד אריין צום רבין, און די ווייב האט זיך געקשנ'ט און געזאגט פארן רבין, אז זי גייט בל"נ נישט ארויס פון שטוב, ביז די רבי ווואונטשט זיי אן א קינד, אבער דער צדיק רבי דוד'ל האט זיי געזאגט.

"**וויסן זאלט איר, אז איך קען אייך נישט העלפן מיט א ישועה, אבער אויף סוכות קומט צו מיר מיין גרויסע תלמיד, דער היילליגער שרף מטאהש, און אויב וועט איר פויעלען ביי אים, אז ער זאל קומען צו אייך אין שטאט, און וועט עסן א סעודה ביי איך אין שטוב, בין איך בטוח אז ער וועט אייך קענען פויעלען א ישועה**".

דער איד איז טאקע געבליבן ביי זיין רבין אויך אויף סוכות, און וועו עס איז געקומען מוצאי יו"ט, האט דער איד זיך איין געבעטן ביין היילליגען צדיק וקדוש דער שרף מטאהש זי"ע, אז ער זאל אויפן וועג אהיים, אריין קומען צו זיי אין שטאט, און ער זאל קומען באזיכען זייער שטוב, פארשטייט זיך אז דער איד האט נישט דערציילט פארן שרף, די סיבה פארוואס זיי ווילן אז ער זאל קומען צו זיי אין שטוב.

דער שרף האט זיך פראבירט צו אפשאקלען פון דעם, און געפרעגט דעם איד וואס די סיבה פארוואס ער וויל אזוי שטארק אז ער זאל קומען, אבער די אידן די חסידים פונעם היילליגען שרף מטאהש, וואס האבן געהערט דאס וואס דער צדיק רבי דוד'ל האט געזאגט פאר דעם איד, האבן זיך אויך איינגעבעטן ביים רבין דער שרף, אז ער זאל מסכים זיין און אריבער גיין צו דעם איד אין שטוב.

האט דער שרף מסכים געווען, אז אויפן וועג וועט ער זיך אפ שטעלן אין זייער שטאט אויפן וועג אהיים, און ער וועט דארט דאווענען שחרית, און אויב וועט מוצא חן זיין די דירה פון דעם איד, וועט ער דארט אויך עסן א סעודה.

דער היילליגער שרף האט טאקע מקיים געווען זיין צוזאג, און ער איז אריבער געפארן דעם שטאט אויפן וועג אהיים, און ער האט דארט געדאוועט א שחרית, און נאכן דאווענען איז דער צדיק אריבער געקומען צום שטוב פון דעם איד, און דער צדיק איז ארום געגאנגען דעם גאנצן דירה פון דעם איד פון שטוב צו שטוב, און מען האט געזען אז דער צדיק זיכט עפעס.

האט דער איד געפרעגט דעם צדיק, וואס זיכט דער רבי, האט דער צדיק געזאגט, איך זעה נישט אין דעם גאנצן דירה קיין בעטל פון א קינד, האט דער איד געזאגט פארן צדיק, אז זיי האבן נאכנישט זוכה געווען ליידער צו קיין קינדער, און מודה געווען פארן צדיק, אז טאקע דאס איז די סיבה פארוואס ער האט אזוי געבעטן דעם רבין צו קומען צו זיין אין שטוב, ווייל די רבי ר' דוד'ל מדינוב האט זיי צו געזאגט, אז אויב ער דער שרף וועט קומען צו אים אין שטוב עסן, וועט ער געהאלפן ווערן מיט א קינד.

אבער אזוי ווי דער צדיק האט דאס געהערט האט ער געזאגט פאר דעם איד, איך קען נישט עסן אין קיין שטוב ווי עס איז נישט דא קיין קינדער, ווייל עס שטייט דאך (משלי כ"ג ו') **אַל תִּלְחַם אֶת לֶחֶם רַע עָיִן, אז איינער וואס האט נישט קיין קינדער ווערט אנגעריפן "א רע עין און א אכזר"**.

ווי חז"ל זאגן (סנהדרין ל"ו ע"ב) שאין מושיבין בדיני נפשות זקן מופלג, אז מען שטעלט נישט קיין דיין פאר דיני נפשות א אלטע מענטש, וויבאלד ער האט שוין פארגעסן וואס מיינט צער גידול בנים, און אויך א איד וואס האט לייידער נישט קיין קינדער, וויבאלד עס איז נישט דא קיין רחמנות ביי אזא מענטש וואס האט נישט קיין קינדער, און דערפאר האט דער הייליגער שרף נישט געוואלט עסן ביי דעם איד אין שטוב.

אבער נאכדעם וואס דער איד האט זיך איינגעבעטן ביים צדיק, האט דער צדיק געזאגט, אז ער איז מסכים צו עסן יעצט דא ביי זיי אין שטוב, אבער נאר מיטן תנאי אויב דער איד איז מסכים, אז איבער'ס יאר וועט ביי זיי שוין זיין א בן זכר אין שטוב, פארשטייט זיך אז דער איד האט צו דעם מסכים געווען, און לפלא צום יאר איז ביי דעם איד געבוירן געווארן א בן זכר.

• • •

דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע פלעגט יעדעס יאר פארן אויף יו"ט סוכות צו זיין הייליגען רבין הרה"ק רבי דוד מדינוב זי"ע, איין יאר מוצאי סוכות ווען דער תלמיד דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע האט זיך געזעגענט פון זיין גרויסן רבין, האט אים די רבי געפרעגט, אויב ער שטעלט אויף א סוכה ביי זיך אין שטאט טאהש בעפאר ער קומט אויף סוכות קיין דינוב.

האט דער תלמיד געזאגט, אז ער שטעלט נישט אויף קיין סוכה, וויבאלד ער איז דאך יעדעס יאר סוכות ביים רבין, האט דער צדיק רבי דוד'ל מדינוב זי"ע געהייסן דעם תלמיד, אז דאס יאר זאל ער אויף שטעלן א סוכה ביי זיך אינדערהיים, אפילו ער פארט סיי ווי אוועק אויף יו"ט, פארשטייט זיך אז דער הייליגער תלמיד האט נישט געפרעגט קיין קשיות, און דעם קומענדיגע יאר גלייך נאך ראש השנה, האט דער שרף מטאהש זי"ע געלאזט אויף שטעלן א שיינע סוכה ביי זיך אין טאהש.

לפלא נאך יום הקדוש ווען דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע האט זיך ארויס געלאזט אויפן וועג קיין דינוב צו זיין בצלו פון זיין רבין רבי דוד'ל מדינוב זי"ע, האט זיך אבער אויפן וועג אראפ געלאזט א שרעקליכע רעגן, און דאס האט פארשוועמט דעם גאנצן וועג קיין דינוב, און ממש ערב יו"ט האט זיך דער הייליגער שרף געמיזט אויס דרייען, און צוריק פארן קיין טאהש, און ער איז אנגעקומען ממש נאנט צום זמן קיין טאהש, דאן האט ער שוין פארשטאנען, אז זיין גרויסע רבי מיט זיינע הייליגע אויגן האט דאס שוין געזען לעצטע יאר סוכות.

• • •

אין ספר עבודת הלוים ווערט געברענגט, ווי באקאנט האט דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע אפ געראכטן דעם שבת קודש מיט א אש קודש און א געוואלדיגע דביקות און התלהבות, אפילו די פשוטע אידן וואס האבן געהאט די זכי' צו זיין בצלו פון דעם הייליגען שרף מטאהש זי"ע, האבן געשפירט דאס קדושה און די ברען צום הייליגען שבת קודש.

איין וואך שבת קודש אינמיטן זיין עבודת הקודש ביים טאנצן די ריקודים שבת קודש ביינאכט, האט זיך דער צדיק ארום געדרייט צווישן די חסידים, און מען האט געזען אז דער צדיק ברענט פון גרויס קדושת השבת, און מען האט געזען ווי דער צדיק זיכט עפעס ארום, פלוצלונג שטעלט זיך דער צדיק אפ ביי איינע פון די חסידים ביים טיש, און דער צדיק הייבט אן שרייען אויף דעם איד מיט קולות, "**דו פושע ישראל, מחלל שבת, גיי ארויס פון בית המדרש**".

דער עולם האט זיך זייער דערשראקן און מען האט נישט געוויסט וואס דער צדיק דער שרף וויל פון דעם איד, אבער דער הייליגער שרף האט דעם איד אנגעכאפט און ארויס געטראגן פון ביהמ"ד, אבער צום וואונדער פונעם עולם, האט דער איד אנגעהויבן ווייטערליך און זיך איינגעבעטן ביים צדיק, אז ער איז גרייט צו תשובה טון און פאלגן אלעס וואס דער רבי וועט אים הייסן, און טאקע נאך אפאר מאל זיך איינבעטן, האט דער צדיק דער הייליגער שרף מסכים געווען, צו לאזן דעם איד ביי זיך אין ביהמ"ד, און דער צדיק איז צוריק צו זיין הייליגע עבודה.

נאכן טיש זענען די חסידים פונעם שרף צו געגאנגען צו דעם איד, און געפרעגט דעם איד פשט וואס עס האט פאסירט ביים טיש, האט דער איד דערציילט פאר די חסידים, איך בין נאך קיינמאל נישט געווען ביים רבין ביז יעצט, און די וואך שבת איז דאס ערשטע מאל איך בין געקומען מיט האלטן די עבודת הקדוש פונעם רבין.

אבער דערציילט דער איד, איך וואוין אין שטאט זיבענבערגין, און איך האב דארט אסאך פעלדער, **ליידער האב איך נישט געקענט ביישטיין דעם נסיון, און עס איז דא א דרעש מאשין אין פעלד וואס ארבעט אויך שבת קודש רח"ל**, און דאס האט דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע גלייך מרגיש געווען, נאר ביים קוקען אויף דעם איד דארט ביים טיש, און טאקע נאך שבת קודש האט דער הייליגער שרף געגעבן א תיקון און א דרך תשובה פאר דעם איד.

• • •

הרה"ח ר' מנחם מענדל רויז ז"ל האט דערציילט, אז איינמאל איז ער געקומען קיין טאהש צום הייליגען שרף מטאהש זי"ע אויף א שבת, און ער האט אינזין געהאט צו מזכיר ביים צדיק, איינע פון די תושבים פון זיין שטאט ראהאד הרה"ח ר' אפרי בלוי ז"ל, וואס איז ליידער געווען גאר שטארק קראנק.

שבת קודש ביינאכט ביים טיש, איז דער חסיד ר' מנחם מענדל צו געגאנגען צום הייליגען שרף, און ער האט מזכיר געווען זיין חבר אז ער זאל האבן א רפואה שלימה, אבער לפלא האט דער צדיק גלייך געזאגט בזה"ל, "**אפרים ברויך שוין קיין רפואה, ער ברויך שוין א ישועה**", עס איז געווען א גרויסע פלא וואס דער צדיק האט געמיינט מיט די וועלט.

אבער מוצאי שבת קודש האט מען געהערט די בשורה, אז שבת קודש ביינאכט איז דער ר' אפרים נפטר געווארן, און דאס האט געמיינט דער שרף מיט די וועלט, **ער ברויך שוין א ישועה אז ער זאל זוכה זיין צו א תיקן השלם און א מנוחה נכונה תחת כנפי השכינה**, און דאס האט דער צדיק מרגיש געווען דארט אין שטאט טאהש שבת קודש ביים טיש.

• • •

הרה"ח רבי שמואל מטעגלעש זי"ע איז אמאל געקומען אויף א שבת קודש צום הייליגען שרף מטאהש זי"ע, און ער האט מזכיר געווען זיין טאכטער וואס איז ליידער געווען גאר שטארק קראנק, און ער האט געבעטן אז דער צדיק זאל פויעלען א ישועה, ביים טיש ביי קידוש האט דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע געפרעגט דעם עולם בזה"ל, "**זענט איר אלע מסכים, אז דער טאכטער פון ר' שמואל דארף געזונט ווערן**".

פארשטייט זיך אז יעדער האט מסכים געווען דערצו, און דאן האט דער צדיק אנגעהויבן קידוש, נאך שבת קודש ווען דער חסיד ר' שמואל איז אהיים געקומען, האט ער געטראפן זיין טאכטער געזונט און פריש, און מען האט אויס גערעכנט דעם צייט ווען זי איז געזונט געווארן, און דאס איז געווען ממש יענע מינוט, ווען דער שרף האט געזאגט זיינע ווערטער ביים טיש בעפארן קידוש מאכן.

• • •

הרה"ק רבי משולם פייש בעל עבודת עבודה מטאהש זי"ע האט דערציילט, אז דער זיידע דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע פלעגט דעם גאנצן שבת קודש נישט פארמאכן קיין אויג, נאר איז געווען אויף דעם גאנצן שבת און עוסק געווען בתורה ועבודת השם, אבער ער האט געהאט א מנהג, אז בעפאר שלש סעודת פלעגט ער זיך אביסל אראפ לייגן, און האט יעדעס מאל אן געזאגט, וויפיל צייט מען זאל אים לאזן דרימלען.

און דער איניקעל האט געזאגט דעם סיבה פארוואס דער זיידע האט מקפיד געווען יעדע וואך אויף דעם ביסל שלאף, ווייל ווי חז"ל זאגן, אז יעדע נאכט ווען א איד לייגט זיך שלאפן, גייט ארויף זיינע מעשים אין הימל, און דערפאר האט דער הייליגער שרף מטאהש געוואלט, אז זיינע מעשים טובים פון שבת קודש זאל נאך ארויף גיין אים שבת און נישט ברויכן ווארטן אויף נאך שבת ווען ער לייגט זיך, דערפאר האט ער געהאט דעם מנהג, זיך אביסל לייגען בעפאר שלש סעודות.

• • •

א איד א גרויסע חסיד און א מקורב פונעם הייליגען שרף מטאהש זי"ע, איז איין טאג געקומען צום הייליגען שרף, און זיך אויסגערעדט דאס הארץ, אז ער האט א גאסט-הויז וואס ער דינגט פונעם פריץ פון שטאט, וואס דאס ברענגט אים פרנסה איבערן יאר, אבער דער פריץ סטראשעט

אים יעצט, אז ער גייט אים ארויסווארפן פונעם גאסט-הויז צוליב א פאלשע רשעות'ידעג בלבול, און דער מצב זעהט נישט אויס אזוי גוט, ווייל לויטן געזעץ איז שוין נישט דא וועמען צו בעטן, דער הייליגער שרף האט זיך פארטראכט א מינוט, און דאן זאגט אים דער הייליגער שרף בזה"ל, "**פאר אהיים, און וועז דו גייסט אריין צום פריץ אין שטוב, זאג אים קלאר אז ער זאל אראפנעמען די גזירה**".

דער איד האט מורא געהאט פונעם פריץ דער רשע, אבער מיט זיין גרויס אמונת צדיקים איז ער אריבער צום פריץ, דער פריץ האט אים אויפגענומען מיט גרויס כעס, אבער אזוי ווי ער האט ארויסגעזאגט די ווערטער וואס דער צדיק האט געהייסן, האט פארן פריץ אנגעכאפט א שרעקליכע פחד און ער האט אנגעהויבן פלוצלונג געפערליך ציטערן, און דער פריץ זאגט פאר דעם איד, "**איך ווייס נישט וואס פאר א קראפט דו האסט מיט דיר, אבער איך זעה דעם אלטן גאלאנטער ראבינער (אזוי האבן די גויים געריפן דעם הייליגען שרף) שטייט אונטער דיין רוקן מיט א פייערדיגע שוועבל**", און דער פריץ האט אויפן פלאץ צעריסן דעם גזירה, און דער איד איז גערעטעט געווארן.

• • •

אידן דערציילן פון אפענע מופתים וואס מען האט געזעהן ביי דעם צדיק דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע, מען האט כסדר געזעהן ווי דער צדיק האט געהאט אפענע אויגן און געזעהן זאכן פון ווייטע שטרעקעס אוועק, איינמאל ביי א ליל שישי טיש פונעם שרף, דער ביהמ"ד איז געווען פיל מיט חסידים וואס זענען געקומען מיט האלטן זיין הייליגע עבודה, פלוצלונג געט דער הייליגער שרף א שטארקע קלאפ מיט די האנט אויפן טיש, און שרייט מיט א געוואלדיגע כעס מיט קולות , "**רשע, לאז אים אפ, שטיי אוועק פון אים**", די חסידים האבן זיך שטארק דערשראקן, ווייל קיינער האט נישט געוויסט וועם דער צדיק מיינט, אבער גלייך נאכדעם איז דער צדיק צוריק צו זיין עבודה.

א קורצע צייט שפעטער, איז אנגעקומען איינע פון די חסידים, און ער דערציילט פאר די חסידים דארט אין ביהמ"ד, א גרויסע נס וואס ער האט געהאט, א קורצע צייט צוריק איז ער דורך א שרעקעדיגע וואלד, פלוצלונג האט אים באפאלן א רויבער, און האט אים צוגענומען דאס געלט און געטראשעט מיטן לעבן רח"ל, דערציילט דער איד, אז ער האט זיך אנגעהויבן גרייטן אויפן ערגסטן און אנגעהויבן שרייען שמע ישראל, יענע רגע הערט זיך א געשריי מיט קולות אינעם וואלד, מיטן קול פונעם רבין דער הייליגער שרף מטאהש, "**רשע, לאז אים אפ, שטיי אוועק פון אים**", דער רויבער האט זיך דערשראקן און איז אנטלאפן, און דער איד איז גערעטעט געווארן, דאן האבן די חסידים שוין פארשטאנען וואס עס האט געמיינט די געשריי ביים טיש.

• • •

א איד וואס האט שוין ליידער געהאלטן צוואנציג יאר נאך די חתונה און האט נאכנישט ליידער זוכה געווען צו קיין זש"ק, דער איד איז געקומען זיך מזכיר זיין ביים הייליגען שרף מטאהש זי"ע, דער צדיק איז געווען מפורסם אלס א בעל רוח הקודש אמיתי, און וועז דער איד איז אריינגעקומען צום צדיק, און אראפגעלייגט זיין פעקל און געבעטן א ברכה פאר קינדער, האט דער הייליגער שרף אנגעקוקט דעם איד מיט זיין הייליגע בליק, און דער צדיק זאגט אים בזה"ל, "**איך קען דיר נישט העלפן, ווייל דו האסט ווי געטאן דיין וויב, און עס איז דא גרויסע קפידא און חרון אף אין הימל**".

וועז דער איד האט געהערט די ווערטער פונעם צדיק, האט ער זיך שרעקליך צעוויינט און מודה געווען, אז לעצטענס צוליב דעם גרויסע צער פון נישט האבן קיין קינדער, זענען די נערוון אין שטוב זייער אנגעשטרענגט, און ער האט נישט בדווקא מצער געווען און ווי געטאן זיין וויב, האט דער הייליגער שרף געזאגט פאר דעם איד, "**גיי אהיים און בעט איבער דיין וויב, און מאך זיכער אז זי זאל דיר מוחל זיין במחילה גמורה און מיט א שמחה, און וועז די שלום בית וועט אי"ה צוריק קומען אין שטוב, וועט די ברכה קענען ריען אין שטוב, און די וועסט געהאלפן ווערן מיט א קינד**", דער איד האט טאקע מיט א אמת'דיגקייט איבער געבעטן זיין וויב, און עס איז צוריק געקומען די שלום בית אין שטוב, און צום יאר איז דער איד געהאלפן געווארן מיט א בן זכר.

• • •

איינמאל אינמיטן די נאכט האט דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע פלוצלונג געפופן זיין גבאי, און

ער זאגט פארן גבאי'ן, "**גיי שנעל אראפ אין קעלער פונעם הויז, דארט ווי מען האלט די גרויסע קריגלעך מילך און פיטער, און ברענג מיר דעם איד וואס געפינט זיך דארט יעצט**", דער גבאי איז שנעל אראפגעלאפן מיט א לאמפ, און צו זיין שטוינונג טרעפט ער דארט א איד פון שטעטל, וואס איז ליידער געווען א גרויסער ארימאן, און פאר גרויס הונגער האט ער זיך אריין גע'גנב'ט אינעם קעלער נעמען עסן פאר זיך און די משפחה, דער גנב האט זיך שטארק דערשראקן און געטראכט ביי זיך, אז זיכער וועט מען אים יעצט פארשעמען אדער גאר ארויס טרייבן פון שטעטל.

מיט ציטערדיגע הענט איז דער איד אריבער געקומען צום צדיק דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע, אבער דער צדיק דער הייליגער שרף האט דעם איד אויפגענומען מיט א מורא'דיגע ווארעמקייט און ליבשאפט, און דער שרף האט געזאגט פאר דעם איד, "**דו ברויכסט נישט גנב'נען ביינאכט, אויב עס גייט דיר שווער די פרנסה, קום צו מיר בייטאג דורכן הויפט טיר**", דער איד איז טאקע צוריק געקומען דעם קומענדיגע טאג צום הייליגען שרף, און דער הייליגער שרף האט אים געגעבן א שיינע סכום געלט אז ער זאל האבן צו שפייזן זיין משפחה, און דער צדיק האט אים געגעבן א ברכה, "**אז ער זאל מער קיינמאל נישט ברויכן צוקומען לידי מתנת בשר ודם**", און זיין מצב האט זיך איבערגעדרייט און ער איז געווארן א שיינער בעל פרנסה.

• • •

אין די צייטן וועו דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע האט געוואונט אין שטאט טאהש, האבן די סוחרים גאר אסאך געליטן פון רויבער'ס און ווילדע חיות און וועלף בשעת מען איז דורך געפארן די וועלדער אויפן וועג צו מוסחר, אבער צווישן די סוחרים האט מען געוויסט, אז אין די געגנט נאנט צו טאהש, האט מען קיינמאל נישט געליטן פון די אלע זאכן, **ווייל די קדושה פונעם הייליגען שרף מטאהש האט געהיטן אויף די וועגן**.

ווערט דערציילט, אז איינמאל איז א סוחר באפאלן געווארן דורך א באנדע שרעקעדיגע וועלף אין וואלד גאר נאנט צו טאהש, די פערד האבן זיך גלייך אפגעשטעלט פון גרויס שרעק, אבער דער סוחר וואס איז געווען א גרויסע טאהשער חסיד, האט אויסגעשריגן הויער אויפן קול, "**בזכות פונעם הייליגען טאהשער רבין**", אין יענע סעקונדע האבן די וועלף זיך אויסגעדרייט און אנטלאפן מיט א בהלה, וועו דער סוחר איז אנגעקומען אין טאהש און האט דערציילט די נס וואס ער האט געהאט, האט דער הייליגער שרף געזאגט מיט זיין גרויס עניוות, "**דער אייבערשטער היט אויף די וועגן, אבער אז א איד רופט זיך אן מיט אן אמתע אמונת צדיקים, עפענען זיך אויף די שערי רחמים**".

• • •

איין יאר ערב יום הקדוש איז דער הייליגער שרף מטאהש זי"ע געזעצן און געזאמעלט געלט פאר פדיון שבויים און צדקה פאר די ארימעלייט פון שטעטל, כדי זיי זאלן האבן געלט צו קענען אריינברענגען דעם יו"ט מיט אן הרחבה, די עשירים זענען איינער נאכן אנדערן אריינגעקומען און געברענגט שיינע נדבות, אינמיטן קומט אריין דער ארטיגער קצב, ער איז נישט געווען אזא גרויסע למדן און א גאר פשוטע איד, אבער ער האט געהאט א ווארעם אידיש הארץ, ער האט אויסגענומען א גרויסן סכום געלט וואס דאס איז געווען די פארדינסט פון א חודש ארבעט, און ער האט אראפגעלייגט דאס געלט אויפן טיש, און מיט א פשטות געזאגט פארן צדיק, "**רבי, דאס איז פאר די אריימעלייט**".

דער הייליגער שרף האט זיך שטארק געפרייט מיט א אויסערגעווענליכע שמחה, און ער האט געזאגט פארן קצב, "**דיין צדקה האט געמאכט א גרויסע רעש אין הימל, זאג מיר, וואס פאר א ברכה דארף דיין נשמה**", דער קצב קוקענדיג אויף די גרויסע יו"ט ליכט וואס האבן געברענט אינעם צימער פונעם הייליגען שרף, האט געזאגט אין א רגע פון התעוררות, "**רבי, איך וויל אז מיין נשמה זאל ברענען פארן באשעפער, אזוי ווי די הייליגע ליכט**", דער הייליגער שרף האט זיך אויפגעשטעלט און א קיש געגעבן פארן קצב אויף די שטערן און געזאגט, "**אזוי זאל זיין**".

ווערט דערציילט דורך די זקני החסידים, אז פון יענעם טאג אן האט זיך דעם קצב'ס לעבן געטוישט, ער איז ווייטער געשטאנען אין פלייש געשעפט, א**בער זיין קאפ און הארץ זענען כסדר געווען פארקאכט אין תהילים און אהבת השם**, און

וועו דער קצב פלעגט דאוועגען, פלעגן מענטשן שטיין און קוקן, **ווי עס גיסן זיך טייכן טרערן פון די אויגן מיט א פייערדיגע ברענן, אזוי ווי דער הייליגער שרף האט אים געוואונטשן**.

• • •

א חסיד א גרויסער סוחר איז אמאל געפארן אויפן וועג צום גרויסן מארק אין וויען, ער האט מיט זיך מיט געטראגן א גאר וויכטיגע בריוו וואס האט ענהאלטן די גאנצע חשבונות פון זיין געלט און די רעקאמענדאציעס פאר די גרעסטע בענק, און אן דעם בריוו איז דער איד געווען אויס סוחר.

אינמיטן וועג זייענדיג אין זיין אכסניא נאנט צום שטאט טאהש, איז פארן איד שוארץ געווארן פאר די אויגן און ער האט באמערקט מיט א שרעק, אז די בריוו איז נעלם געווארן, ער האט פראבירט צו זיכן און אלע קעשענעס, אבער אומזינסט ער האט דאס נישט געטראפן.

וויבאלד ער האט סיי ווי סיי נישט געהאט וואס צו גיין צום מארק אן דעם בריוו, איז דער סוחר בלית ברירה אריבער צום שטאט טאהש, און ער איז אריין צום הייליגען שרף מטאהש און דערציילט מיט א צובראכן הארץ איבער זיין צרה.

דער הייליגער שרף האט זיך פארטראכט מיט פארמאכטע אויגן, און פלוצלונג זאגט ער פארן גבאי'ן, "**גיי ארויס יעצט אויפן הויפט גאס, דארט פארט יענקל דער בעל עגלה וואס פירט די פאסט, בעט אים צו אפשטעלן די פערד, גיי צום גרויסן לעדערנעם זאק אונטער זיין זיץ, און קלייב ארויס דעם דריטן בריוו פון אויבן, דאס איז די בריוו פונעם סוחר**".

דער גבאי איז גלייך ארויסגעלאפן אויפן הויפט גאס, און ער האט דארט געטראפן דעם יענקל דער בעל עגלה וואס איז פונקט דאן דורך געפארן, ער האט אויפגעמאכט דעם זאק, און דארט האט ער געפינען דעם בריוו פונעם סוחר ממש אויפן פלאץ ווי די רבי האט געזאגט אז עס וועט זיין, און עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דער בריוו איז ארויסגעפאלן פונעם סוחר אינעם פאסט אפיס, און דער פאסט טרעגער האט דאס געטראפן, און נישט וויסענדיג צו וועם דער בריוו באלאנגט, האט ער דאס אריין געלייגט צווישן די אנדערע בריוון, און דער הייליגער שרף האט מיט זיינע הייליגע אויגן געזעהן ווי עס ליגט, און האט מיט דעם גערעטעוועט דעם אידס פרנסה.